

non vilem: pedes habeat et non ambulet: manus habeat, et non eas extendat etiam ad suscipienda munera: et ideo victimis jure præpositis obedientia (I Reg. xv). In sacrificio quippe aliena caro, in obedientia propria mactatur: quandoque etiam usque ad sanguinis effusionem secundum illud: *Christus factus est pro nobis obediens Patri usque ad mortem* (Philip. ii). Et ex contrario quoque melius intelligitur quid de hujus laude sentiat. Unius hominis imobedientia morti addicit posteros et proscripti universos. Nam, ut ait Samuel: *Crimen ariolandi est nolle obedire, et scelus idololatriæ nolle acquiescere* (I Reg. xv). Sola ergo est quæ meritum tibi possidet, obedientia. Ad hanc hortatur Apostolus, dicens: *Obedite præpositis vestris* (Hebr. xiii).

Pannum colorat colore nigro propriæ infirmitatis consideratio. Si enim consideret homo quid fuit, quid est, quid erit; recolligit quia vile sperma, vas sercorum, esca vermium: *Quid ergo superbit terra, et cinis?* (Eccli. x.) *Quid tendit turpellis morticina?*

Unde superbit homo, cujus conceptio culpa, Nasci pœna, dolor vita, necesse mori?

Cognosce te ipsum, cadaver putridum; e cœlo descendet *γῶδὲ σαυρὸν*, id est *cognosce te ipsum*. In omnibus vitis tuis recordare novissima tua, et in æternum non peccabis (Eccli. vii). Et hoc est quod pannum incidit ad cappam humilitatis consuendam.

Inciditur enim superbia, si consideratur conditio mortis, cunctis imposita secundum illud: *Pulvis es, et in pulverem revertaris* (Gen. iii); et damnationis comminatio reprobis infligenda, secundum illud: *Detracta est ad inferos superbia tua* (Isa. xiv). Et illud: *Sicut oves in inferno positi sunt* (Psal. xlviii), etc.

Sed hanc capam consuit retributionis certitudo. Si enim consideret homo quid sit ex se, quid ex dono Dei, vel qualis et quis futurus ex retributione Dei; sunt homini justitiæ suæ quasi pannus menstruatæ (Isai. lxiv). Et hoc est, quod animalia pennata deponunt alas suas, cum fit vox super firmamentum, quod imminet capiti eorum (Ezech. i). Hanc capam pastor Ecclesiæ nos admonet conserte dicens: *Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempora visitationis* (I Pet. v). His

ergo duplicibus vestimini, charissimi, ne timeatis domui vestræ a frigoribus nivis.

Hæc autem frigora nivis mortalia sunt peccata, et immissiones hostis antiqui, qui dicitur nix non incompetenter. Sicut enim nix de cœlo descendit, et illuc ultra non revertitur, ita et diabolus per superbiam de sublimibus corruens, non revertetur ultra ad manum de qua excussus est. Et sicut nix cum sit aqua, in aere violentia aquilonis induratur, ita diabolus secundum Job induratus est tanquam lapis (Job xli), qui et aquilo dicitur frigidus, scilicet et durus, nomine tantum dexter. Unde in Canticis: *Surge, aquilo, et veni, auster* (Cant. iv). Frigoribus hujus nivis refrigescit charitas multorum, ut ait Dominus (Matth. xxiv).

Et Salomon: *Propter frigus piger noluit arere* (Prov. xx).

Ut ab his ergo domui vestræ ne timeatis, his duplicibus vestimini, charissimi, ut conteratis duo cornua illius cerastis antiquæ præ aliis eminentiora. De quo ait Job: *In secreto calami dormit in locis humentibus* (Job xl). Et iterum: *Huic montes herbas ferunt* (ibid.). Et: *Ipse est rex super omnes filios superbiæ* (Job xli). Ista regina, hoc delictum maximum, ista bestiola, quæ plures interfecit de exercitu Absalon, quam gladius David; hæc vobis maxime est etiam in bonis quæ agilis formidanda et cavenda. Nam

inquinat egregios adjuncta superbia mores.

Quæ natione cœlestis, mentes sublimium inhabitat sub cinere latitans et cilicio, prima a Deo recedentibus, et ultima redeuntibus. Nam

Cum bene pugnaris, cum cuncta subacta putaris, Quæ post infestat, vincenda superbia restat.

In curta manica quandoque et superbia longa. His ergo duplicibus vestimini, ut non diploide confusionis. sed stola geminæ glorificationis induamini, ambulantes cum Agno in albis (Apoc. iii), facti sicut angeli Dei, qui non nubent, neque nubentur (Matth. xxii), per humilitatem quam nunc servatis sessuri super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel cum eo qui vivit, et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMONES DE DIVERSIS.

SERMO PRIMUS.

IN DEDICATIONE ECCLESIAE.

Joannes apostolus et evangelista a Christo electus atque dilectus, in tanto dilectionis amore est prælatum, ut in cœra recumberet super pectus ejus

(Joan. xiii), ipsique soli cruci suæ adstanti Matrem propriam commendare est dignatus (Joan. xix). Provida siquidem dispensatione, ut ipsi ad custo-

dendam gloriosissimam Virginem tradidisset, quem nubere volentem, ad amplexum virginitatis asciverat, et impollutum mente et corpore præelegerat. Hic itaque cum propter verbum Dei et testimonium Jesu Christi in Pathmos insula in exilium mitteretur, illic ab eodem Apocalypsis præostensa describitur, in qua ad eruditionem nostram inter cætera, sic loquitur: *Dixit mihi angelus: veni, ostendam tibi sponsam Agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de cælo a Deo, compositam sicut sponsam ornatam viro suo (Apoc. xxi).* Montem magnum et altum Christum dicit, de quo propheta ait: *In illa die erit mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles (Isai. ii)*, id est super prophetas et apostolos; quia ipsi montes et colles dicuntur propter magnitudinem virtutum et excellentiam meritorum. Quod autem, in illa die, dicit, a passione Christi usque ad finem mundi unum diem esse ostendit.

Sequitur: Jerusalem cœlestis multitudo sanctorum est, quæ cum Domino dicitur esse ventura, sicut ait Zacharias propheta: *Ecce Dominus noster veniet, et omnes sancti ejus cum eo (Zach. xiv)*. Ii præparantur a Deo habitatione munda, ut habitent cum eo, sicut sponsam ornatam viro suo. Christus est caput et vir totius Ecclesiæ. Unde Salomon ait, cum de eadem Ecclesia sub persona fortis mulieris loqueretur, dicens: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ (Prov. xxxi)*. Vir sanctæ Ecclesiæ Christus est, qui cum senatoribus terræ, id est cum patriarchis, et prophetis, atque apostolis ad judicandum vivos et mortuos in die judicii sessurus est. Recte etiam dicitur nobilis, quia inter omnes filios hominum nullus est ei similis. Omnis igitur Ecclesia, id est omnes sancti, sanctitate et justitia Jesu Christo sponso suo conjungendi procedent ornati, et in æternum cum eo mansuri. Congruè hæc civitas Jerusalem, id est sancta Ecclesia, nova dicitur: quia per baptismi sacramentum, in Christo qui est novus homo, de die in diem renovatur. Hæc enim quotidie in poenitentia descendit de cælo, scilicet in humilitate Filium Dei imitando. Sic enim Filius Dei cum in forma Dei esset, formam servi accipiens, de cælo descendit, quia usque ad mortem se humiliavit (*Philipp. ii*). Descensio Filii Dei de cælo, ejus est incarnatio. Hæc igitur Jerusalem civitas quotidie imitando Deum, de cælo descendit; quia Jesu Christi sponsi sui vestigia sequens, in humilitate sese custodit. Miro modo sancta Ecclesia sive quælibet sancta anima quanto amplius propter Deum per humilitatem descendit, tanto magis per Dei gratiam ascendit. Unde Dominus in Evangelio dicit: *Qui se exaltat, humiliabitur: et qui se humiliat, exaltabitur (Matth. xxiii)*. Sic etiam ait eloquentissimus noster Isidorus (46-47): « Descende ut ascendas, hu-

milare ut exalteris, ne exaltatus humilieris. » Unusquisque ergo tanto in oculis Dei erit pretiosior et altior, quanto apud semetipsum pro amore Dei meriti despectior ac vilior. Quare? Quia Deus humilia respicit, et alta a longe cognoscit (*Psal. cxxxvii*). Unde alibi Scriptura dicit: *Deus humilibus dat gratiam, superbis autem resistit (Prov. iii)*. Unde Dominus ad Saulem loquitur, dicens: *Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput te constitui in tribus Israel? (I Reg. xv)*. Ac si diceret: Magnus mihi fuisti, quando despectus eras tibi. Nunc autem quia magnus es tibi, despectus es mihi.

Habebat, inquit, hæc civitas portas duodecim, et super portas duodecim angulos, et nomina superscripta duodecim tribuum Israel. Luminare ejus simile lapidi pretiosissimo, simile crystallo. Videm vero civitati propheta loquitur, dicens: *Non erit tibi sol amplius ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te; sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, et Deus tuus in gloria magna (Isai. lx)*. Sicut enim lapis crystallinus naturali claritate est perlucidus, ita civitas illa describitur nullo siderum fulgore illuminari, sed sola Dei luce illustrari. Habebat murum magnum et altum. Unde Zacharias propheta ait: *Ego ero murus in circuito ejus, dicit Dominus (Zach. ii)*. Dominus ergo totius majestatis est lumen et custos illius gloriosissimæ civitatis. Quod autem dicit, *habens portas duodecim ex singulis margaritis, et in portis angulos duodecim, et nomina scripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.* Et in Evangelio legimus Dominum de se dixisse: *Ego sum ostium. Per me si quis intraverit, salvabitur (Joan. x)*. Ergo Christus est hujus civitatis janua. Duodecim vero portæ et duodecim tribus Israel duodecim apostoli sunt et duodecim prophete, qui universam significant Ecclesiam in duodenario numero constitutam. Et tamen istæ duodecim portæ ad unam portam veniunt, quæ est Christus. Portæ autem ex singulis margaritis existunt, quia sancti apostoli, qui portæ Ecclesiæ sunt, intrantibus lumen veritatis ostendunt. Quod vero civitatem esse quadratam dicit (*Apoc. xxi*), sanctorum adunatam turbam ostendit, in quibus fides catholica nullo modo fluctare potuit. Hæc civitas in quadro est posita, quia in ordine quatuor evangelistarum super Dominicam incarnationem sancta Ecclesia firmiter est ædificata, et in quatuor mundi partibus constituta.

Iterum subjungit, dicens: *Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram, scilicet arundinem auream.* In arundine aurea fidem incarnationis Domini nostri Jesu Christi ostendit, qui carnem humanæ fragilitatis suscepit, in qua nobis exemplum perfectionis et viam nostræ salutis monstravit. Ipse solus est, per quem fidei mensura unicuique distribuitur, et sanctæ Trinitatis integritas cognoscitur. *Et mensus est civitatem stadiis duodecim. Longitudo au-*

tem, et latitudo, et altitudo ejus æqualia sunt. Fides enim Christi, et integritas sanctæ Ecclesiæ per hæc duodecim stadia, id est per apostolorum doctrinam et prophetarum fidem agnoscuntur; quia in eis nihil superfluum, nihil extrinsecus veniens, nihil minus habens invenitur. Etiam subditur: *Et erat structura muri ejus ex lapide jaspidis: ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro puro.* In alio metallo quidquid interius continetur, absconditur; in vitro autem quilibet liquor qualis interius habetur, talis exterius demonstratur. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus, nisi illam supernam patriam, illamque beatorum civium societatem, quorum corda sibi invicem et charitate fulgent, et paritate translucent? Ipsa quippe eorum claritas sibi vicissim in alternis cordibus patet, quia cum uniuscujusque vultus attenditur, simul et conscientia penetratur. Pretiosi lapides ex quibus civitas ædificatur, sanctos et fortes in persecutione viros ostendunt, qui nec tempestate persecutorum, nec impetu pluviarum, id est tribulationum, a statu veræ fidei dissolvi poterunt. Platea vero, quæ de auro purissimo esse dicitur, sanctorum corda ab omnibus peccatis munda insinuat, in quibus Dominus deambulat. Flumen autem vitæ, quod de throno Dei et Agni procedebat (*Apoc. xxi*), gratiam baptismi insinuat. Lignum vitæ ex utraque ripa, secundum carnem adventum Christi ostendit, quem venturum et passurum vetus lex prædixit, et Evangelium jam venisse manifestavit. Fructus vero duodecim per singulos menses, duodecimi apostolorum multimodam gratiam ostendunt, quam ab uno crucis ligno suscipientes, populos fame consumptos verbi Dei pabulo reficiunt. *Et folia ligni in curationem gentium.* Folia ligni, quæ ad sanitatem gentium proficiunt, virtutes sanctæ crucis ostendunt. *Omnis languor non erit amplius, quia absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, thronus Dei et agni erat in ea (ibid).* Thronus Græce, *sedes* dicitur Latine. Sedes igitur Dei erat in civitate illa, id est in sancta Ecclesia, testante Psalmista: *Sedes tua Deus in sæculum sæculi (Psal. xlii).* *Et servi ejus servient ei, et videbunt faciem ejus (Apoc. xxi).*

Interea scire vos oportet, fratres charissimi, quia per tres portas ingrediuntur hanc nobilissimam civitatem omnes sancti. Tres solummodo portas habet sancta Ecclesia per quas cœlestem Jerusalem, quæ ut civitas ex lapidibus vivis ædificatur quotidie in suis membris, feliciter ingreditur. Prima videlicet ad orientem, secunda ad aquilonem, tertia vero ad meridiem. Porta quippe in oriente est fides, quia per ipsam lux vera nascitur in mente hominis. Porta

A in aquilone est spes, quia unusquisque in peccatis positus, si de misericordia Dei desperaverit, funditus perit. Unde necesse est, ut qui propter iniquitatem suam jam mortuus fuerat, per misericordiæ spem reviviscat. Profecto in meridie est porta charitatis, quia qui Deum perfecte diligit, ardet igne divini amoris. In meridiana etenim porta sol in altum erigitur, quia per charitatem lumen fidei in Dei et proximi dilectione sublevatur. Per has tres portas, scilicet fidei, spei, et charitatis, quisque fidelis in Dei et proximi amore solidatur, et in illa cœlesti Jerusalem de qua loquimur, cives constituitur.

Nunc ergo, fratres charissimi, per has tres portas intrare contendite, et ut in illa superna civitate cives esse mereamini, summo opere elaborate. Quicunque vestrum post fidem et baptismi sacramentum non ceciderunt in profundum vitiorum, Deo gratias referant, et per orientalem portam ingrediuntur regnum cœlorum. Illi vero, qui post inchoationem fidei caloribus, et luminibus, in peccatorum suorum frigore atque obscuritate lapsi sunt, per penitentiarum compunctionem veniam sibi a Deo acquirant, et ad gaudia æternæ retributionis per aquilonis portam perveniant. Hi autem, qui igne sancti Spiritus succensi, sanctis desideriis ac virtutibus fervent, et spiritali intellectu quotidie interni gaudii mysteria penetrant, et ut cœlestem Jerusalem per meridianam portam ingredi possint, studiose invigilant. Hæc igitur, fratres et domini mei, vobiscum agite. Hæc in mente sedula meditatione versate, et si vos in illa civitate delectat habitare, omnia quæ sub cœlo sunt, pro nihilo reputate, atque ad illam passibus bonorum operum quantocius properate. Non vos ad illam festinantes superfluitas verborum impediatur, non dulcedo ciborum retrahat, non mollietates vestimentorum retro abire faciat, non pulchritudo carnis detineat, non species humana reducat, non amor temporalium delectationum retardet, non cura parentum a recto itinere deviet. Ad illam ergo voto et desiderio tendite, ad illam medullis cordis indesinenter suspirate ob recordationem illius libenter lacrymas fundite, et ut aliquando ad illam possitis pertingere, votis omnibus Deum exorate. Jesus Christus Dei Filius, qui splendor Patris est et virtus, quique eandem civitatem illuminat claritate sui vultus, faciat nos per seipsum ad illam pertingere cum sanctis omnibus, atque in ea æternaliter vivere in suis sacratissimis laudibus: qui cum eodem Patre, et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO SECUNDUS.

IN DEDICATIONE ECCLESIAE II.

Fratres charissimi, rogo ut sollicite audire dignetur charitas vestra, quæ ad eruditionem vestram, imo totius Ecclesiæ, loquitur venerabilis presbyter Beda. Ait enim (48): « Domum [Domus] quam Salomon ædificavit, Ecclesiæ figura fuit, quæ a primo electo usque ad ultimum quotidie per gratiam regis pacifici, id est Christi, ædificatur, quæ partim peregrinatur ab illo in terris, partim post peregrinationem jam cum illo regnat in cælis, ubi post ultimum iudicium tota regnabit. Ad hanc sanctam Ecclesiam pertinent angeli, quorum nobis similitudo promittitur in futuro. Unde est illud: *Equales erunt angelis, et sunt filii Dei: cum sint filii resurrectionis* (Luc. xx). Ad hanc pertinet Christus, sicut ipse ait: *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Hoc enim dicebat de templo corporis sui* (Joan. ii). De nobis autem dicit Apostolus: *Nescitis quia templum Dei estis?* (I Cor. iii.) etc. Si ergo ille templum secundum carnem factus est, per inhabitantem spiritum et nos efficiamur, constat quia figura omnium nostrum et ipsius Domini, id est membrorum et capitulis, templum illud fuit. Sed ipsius tanquam lapidis angularis, electi, pretiosi, et in fundamento fundati (Isai. xxviii). Nostrum autem tanquam lapidum virorum superædificatorum super fundamentum apostolorum et prophetarum (I Petr. ii, Eph. ii, 20), id est Christum. Quod melius, considerato ordine, ipsa templi ædificatio patebit, ut in quibusdam scilicet figura ad ipsum, in quibusdam ad omnes electos pertinet; in quibusdam in cælis angelorum felicitatem, in quibusdam collata hominibus auxilia, in quibusdam remunerata cum angelis hominum certamina demonstrat.

Elegit ergo Salomon rex operarios de omni Israel (III Reg. v). Non frustra operarios de omni Israel elegit; quia non de stirpe Aaron sacerdotis eligendi, sed de omni Ecclesia quærendi sunt, qui domum Dei exemplo verboque ædificent, et sine personæ acceptione sunt promovendi. Qui cum ad erudiendos infideles et in collegium Ecclesiæ vocandos ordinantur, quasi ad cædendas in Libano templi materias, id est cedros, viri strenui et electi mittuntur: *Et erat indicio triginta millia virorum, mittebatque eos in Libanum: decem millia virorum per singulos menses vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis* (ibid.). Triginta millia cæsores eos significant, qui in fide sanctæ Trinitatis sunt perfecti, quod doctoribus maxime congruit. Sed quia triginta millia erant ordinata, ut dena per menses singulos operi instarent, magis denarii

numeri pandendum est sacramentum. Dena millia ad cædenda ligna de Israel in opus domus Domini mittuntur. Qui enim ad eruditionem insipientium ordinantur, decem præcepta legis per omnia servare, et auditoribus debent servanda monstrare, præmia quoque in cælis futura, quæ per denarium figurantur, et ipsi spectare, et auditoribus speranda intimare. Terni autem menses quorum distantia singulis lignorum cæsores erat imposita, perfectionem trium virtutum evangelicarum denuntiant, scilicet eleemosynæ, orationis et jejunii. Per eleemosynam namque comprehenduntur omnia quæ ad dilectionem proximi expleantur benevole in fratres comparamus. Per orationem, omnia quibus per internam compunctionem nostro Conditori conjungimur. Per jejunium, omnia quibus a contagione vitiorum et illecebris sæculi observamur, ut libera mente et casto corpore semper dilectioni Dei et proximi valeamus inhærere.

« Hiram vero rex Tyri, qui *excelsæ vivens* interpretatur, erat super hujusmodi indictionem. Excelsæ vivens Christus est, qui operariis templi præponitur ut ordinet quibus mensibus singuli ad operandum exeant, quibus ad procurandam domum redeant; cum prædicatorum mentes familiariter informat ut discernant quando ad conscientiam suam examinandam quasi propriam domum inspiciendam reverti, ut orationibus, et jejuniis et visitatore digna sit. Præpositi qui præerant operibus, tria millia trecenti fuerunt propter fidem sanctæ Trinitatis significandam, quam sancta Scriptura prædicat. Quod autem in Paralipomenon tria millia sexcenti scripti sunt, ad perfectionem eorum respicit (II Paral. ii). Senarius enim [sex, pl. numerus] in quo mundi completur ornatus, perfecta honorum opera significat. Et quia sancta Scriptura cum fide veritatis opera justitiæ docet habenda, recte præpositi operum tria millia et sexcenti fuerunt. Præpositi autem sunt sacræ Scripturæ conditores, quorum magisterio erudimur inscios docere, contemptores corripere, et onera invicem nostra portare.

« Fuerunt itaque Salomoni septuaginta millia portantium onera, et octoginta millia latomorum in monte: absque præpositis, qui præerant singulis operibus, numero trium millium et trecentorum precipientium populo, et his qui faciebant opus. Septuaginta ergo millia portantium onera, et octoginta millia latomorum cum præpositis suis non fuerunt Israelitæ, sed proselyti, id est advenæ qui mora-

bantur inter eos. Prosclyti vocabantur Græce, qui ex aliis nationibus in consortium populi Dei accepta circumcissione transibant. Fuerunt ergo operarii domus Domini de Israel, et de proselytis, et de gentibus.

(49) Iterum Scriptura dicit: *Præcepit rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos, quos dolaverunt cæmentarii Salomonis, et cæmentarii Hiram; viros scilicet præcipuos actione et sanctitate, qui familiarius Christo adhærent; ut quo firmiter in illo sperant, eo fortius aliorum vitam diligere, et fundamenti latitudinem portare sufficiant. Hi sunt prophetæ et apostoli, qui verbum et sacramenta veritatis visibiliter vel invisibiliter ab ipsa Dei sapientia perceperunt. Fundamentum templi, id est sanctæ Ecclesiæ, Christus est. Unde dicitur: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. iii).* Qui recte fundamentum dicitur domus Dei, quia sicut Petrus ait: *Non est aliud sub cælo datum nomen hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri (Act. iv).* Unde est illud: *Superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu (Ephes. ii).* Ideo hos lapides, id est fideles populos, sancti dolaverunt, ut omnes videlicet noxium et inane relinquerent, et in conspectu Dei solam justitiæ regulam quasi stabilem quadraturæ formam ostenderent. Ad ædificium domus Domini primo ligna et lapides de monte cæduntur; quia eos quos in fide instruere quærimus, primo necesse est, ut abrenuntiare diabolo et prævaricationi in qua nati sunt, doceamus. Deinde quærendi sunt lapides pretiosi et grandes, et in fundamento apponendi; ut abdicata priorum conversatione, in omnibus vitam et mores eorum inspiciamus, et auditoribus imitandos proponamus, quos per virtutem humilitatis Domino specialiter adhærere novimus; et mentis stabilitate quadratos ad omnes tentationia incursus, immobiles durare conspicimus. Grandes et pretiosi fama et merito. *Biblis [s. Giblii] paraverunt ligna et lapides ad ædificandam domum. Biblis [Giblos] civitas est Phœnicis et interpretatur diffiniens vel determinans. Qui enim corda hominum ad adificium spirituale quod ex virtutibus animæ construitur, parant, sic* D *auditores suos fidem et opera justitiæ docere sufficiunt, si prius sacris paginis edocti, quæ fides sit tenenda, quo virtutum calle eundum, cum certa diffinitione veritatis didicerint. Frustra sibi officium doctoris usurpat, qui discretionem fidei et bonorum operum ignorat. Nec sanctuarium Domino, sed ruinam sibi ædificat, qui docere præsumit, quod ipse non didicit.**

Factum est autem quadringentesimo et octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægy-

pti in mense Zio, id est Maio, ipse est mensis secundus quarti anni regis Salomonis super Isrgel (III Reg. vi). (50) Martius (31) enim in quo Pascha celebratur, primus est apud Hebræos in mensibus anni. Unde patet quia post Pascha cœpit ædificare domum Domini, et consecratus mystica solemnitate populus misit manus ad mysticum opus, permansit autem cultus et religio tabernaculi annos quadringentos octoginta, et sic templum ædificari cœpit; qua Scriptura Veteris Testamenti tanta perfectione redundat, ut qui eam bene intelligit, cuncta in se Novi Testamenti mysteria continet. Plures quoque Patres Veteris Testamenti tam perfecte vixerunt, ut apostolis et apostolicis viris in nullo poterant esse minores (52). Post fundamentum de talibus compositum ædificata est domus, præparatis lignis et lapidibus et ordine collatis, quæ de suo situ vel radice abstracta sunt; quia post prima fidei rudimenta (53), humilitatis addendus est in altum porticus bonorum operum, et quasi superpositis sibi invicem ordinibus lapidum proficientium de virtute in virtutem.

(54) *Domus autem quam ædificavit rex Salomon, habebat sexaginta cubitos in longitudine, et viginti in latitudine, et triginta in altitudine. Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis.* Longitudo domus longanimitatem Ecclesiæ significat, qua patienter adversa tolerat, donec ad cælestem patriam perveniat. Hoc est sexaginta cubitorum, quia senarius numerus perfectionem bonorum operum indicat. Latitudo autem domus charitatem significat, quæ dilataio sinu mentis, amicos diligit in Deo, et inimicos propter Deum, donec ad pacem conversis vel funditus extinctis, cum solis amicis gaudeat in Deo. Viginti cubitos habebat in altitudine, propter geminam charitatis distantiam, qua Deum diligimus et proximum. Habebat etiam triginta cubitos in latitudine, propter fidem Trinitatis, in cujus visione cuncta desideria spei nostræ suspenduntur. Singuli numeri per decem multiplicantur; quia per fidem et custodiam legis patientia salubriter exercetur, charitas salubriter ardescit, et spes sublimiter ad æterna gaudia rapitur. Altitudo significat spem retributionis æternæ vel futuræ, pro qua prospera vel adversa contemnit donec videat bona Domini in terra viventium (*Psal. xxvi, 29*). Templum Ecclesiam significat; porticus vero quæ ante templum prior lumen accipiebat solis, illam Ecclesiæ partem quæ Domini incarnationem præcessit, in qua patriarchæ et prophetæ fuerunt, qui orientem justitia Solem primi susceperunt, et nascenti Domino in carne vivendo, prædicando, nascendo et moriendo testimonium præbuerunt. Antiqui justii in patientia et longanimitate expectabant, quando incarnatus Dominus evangelii gratiam afferret, pro-

(49) Ex eod. Beda, cap. 4.

(50) Beda, cap. 5.

(51) F. lit. Aprilis.

(52) Hæc ex cap. 4, circa fin.

(53) *Supp. ex edit.* post collata in nobis juxta exemplum sublimium virorum fundamenta humilitatis, addendus est, etc.

(54) Jam cap. 6.

missiones suas a longe aspicientes et salutantes (Heb. xi). Equabat ergo porticus longitudinem et latitudinem templi; quia per longanimitatem mentis desiderabant venire ad dilectionem Ecclesie, quæ est in Christo Jesu.

Sed in quo loco cæpit Salomon ædificare templum? In monte videlicet Moria, qui demonstratus fuerat David patri ejus in area Orna [s. Ornan] Jebusæi (55). Domus Domini in monte ædificatur, id est in Christo, de quo dicitur: *Et erit in die illa præparatus mons domus Domini in vertice (Isai. ii)*, etc. Ipse quippe est mons montium, qui de terra secundum carnem ortus, omnium terrenorum potentiam et sanctitatem culmine dignitatis transcendit. Qui recte mons Moria, id est visionis, dicitur; quia quos ad æternam claritatis visionem conservat, in hac vita laborantes videre et adjuvare dignatur. Area Ecclesiam significat. Unde est illud evangelicum: *Purgabit aream suam Dei Filius, id est Ecclesiam suam: triticum congregabit in horreum suum, paleas autem comburet igni (Math. iii)*. Ornam vero qui illuminatus dicitur, natione Jebusæus, gentiles significat illustrandos a Domino, et in filios Ecclesie immutandos. Unde est illud: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Ephes. v)*. *Jebus conculcata* interpretatur; Jerusalem vero visio pacis dicitur, in qua dum Ornam gentilis regnat, Jebus dicitur; cum David in ea locum holocausti emit (I Paral. xxi), et Salomon ædificat templum Domini, Jerusalem vocatur; quia gentilitas divini cultus nescia conculcatur et illuditur a dæmonibus. Sed cum eam gratia Salvatoris respicit, pacis in se locum et nomen invenit. Unde dicitur: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur (Math. v)*.

(56) *Fecit etiam Salomon in templo fenestras obliquas.* Fenestræ obliquæ sunt, quibus pars exterior angusta, et interior diffusa est. Dicuntur autem fenestræ, eo quod lucem fenerentur. Lux enim Græcè *ωρ* dicitur; alii fenestram putant, eo quod domui lucem ministret, compositum videlicet nomen ex Græco Latinoque sermone. In fenestris ergo obliquis pars illa per quam lumen intrat, angusta est; sed pars interior quæ lumen suscipit, lata; quia mentes contemplantium quamvis tenuiter de vero lumine videant, in semetipsis tamen magna amplitudine dilatantur, quæ videlicet et ipsa quæ conspiciunt, capere pauca vix possunt.

(57) Ostium templi Dominus est; quia nemo venit ad Patrem nisi per ipsum, sicut ipse ait (53): *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur (Joan. x)*, etc. Templum enim versum erat ad orientem, et porticus habebat ostium ab oriente contra ostium templi, ita ut sol æquinoctialis oriens directis radiorum lincis per ostia tria, porti-

cus scilicet, templi, et oraculi, arcem testam.enti perfunderet. In prima fronte porticus fuere primi justi, Abel scilicet, Seth, Enoch, Noe, Abraham, Isaac, et Jacob, et cæteri Patres veteris testamenti. In intimo ejus penetrati et quasi prope murum templi (59), præcursores Domini, Simeon videlicet, Anna et cæteri, qui etsi nativitatem ejus videre meruerunt, doctrinam tamen illius audire, et sacramenta percipere nequiverunt (60). Non habebat templum culmen in superioribus, sicut nec tabernaculum, sed erat æquale, quomodo in Palestina et Ægypto domus sunt. Tabulatum autem, quo aperta est domus significat eximios in resurrectione viros, et singulari sanctitate ad virtutis apicem pervenientes; quorum uni dicitur: *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne (Math. xi)*, etc. (61). Notandum quod triginta cubiti altitudinis, de quibus supra legitur, usque ad medium cœnaculum pertingebant, deinde triginta usque ad tertium addebantur, quousque ad porticum, quæ erat circa templum ab austro, aquilone, et occasu tectum perveniebant, secundum Josephum; deinde usque ad supremum templi tectum sexaginta cubiti numerantur, et sic tota altitudo templi secundum Paralipomenon in centum viginti cubitos consummata est. Quod autem omnis altitudo templi erat centum viginti cubitorum, primitivam significat Ecclesiam, quæ Spiritus sancti donum accepit in hoc numero virorum (Act. i). Aptè etiam in hoc tertio domus Domini cœnaculo consummatur, quia post præsentis fidelium labores, post acceptam in futuro requiem animarum plena totius Ecclesie felicitas in resurrectione complebitur.

Igitur ædificavit Salomon domum, et consummavit eam: et ædificavit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis. Parietes intrinsecus tabulatis cedrinis operiuntur, cum corda fidelium amore virtutum redundant (62). Sicut enim cedrus perfectos significat viros, ita locis opportunis celsitudinem virtutum, quibus ad eandem pervenitur, perfectionem insinuat. *A pavimento domus usque ad summitatem, et usque ad laquearia, operuit lignis intrinsecus.* Teguntur omnia lignis a pavimento domus usque ad summitatem et usque ad laquearia, cum electi a primis fidei rudimentis usque ad perfectionem bonæ actionis, et usque ad perfectum patriæ cœlestis ingressum insudant operibus bonis; cum a primis justis usque ad ultimos in consummatione sæculi, omnes virtutibus student, quorum merito dicere audeant: *Christi bonus odor sumus Deo (II Cor. ii)*. *Et texit pavimento domus tabulis abiegnis.* Hoc in Paralipomenon plenius scriptum est sic: *Stravit pavimento templi pretiosissimo marmore multo decore (II Paral. iii)*. Unde patet, quod tabulas

(55) Rursum ex cap. 5.

(56) Hæc ex S. Isi d. lib. xv *Etym.*, c. 7.

(57) Rursum ex Bed., cap. 5.

(58) *Supp. ex edit.* Hinc alibi dicit.

(59) *Edit.* parentes præcursoris Domini, Si-

meon, et Anna, etc.

(60) Jam ex cap. 9.

(61) Hæc ex cap. 8.

(62) Rursum ex cap. 9.

abiegnas quibus pavementum textit, non in terra A posuit : sed primo illud marmore protexit, deinde tabulas superposuit, et tertium his duobus auro vestitum adlidiit. Aequitas pavimenti, sanctorum concordiam et humilitatem insinuat (63). Lapides parietis vel pavimenti, tabulae et aurum, sanctorum vitam significant; sed lapides vivi sunt sancti, fortitudine fidei in unam eandemque regulam glutinati; tabulae cedrinae vel abiegnae, latitudine variorum virtutum secundum donationes Spiritus sancti una fide ad alterutrum connexi. Marmor candidum ex quo constructa est domus, electorum actionem mundam significat, et conscientiam ab omni naevo corruptionis castigatam. Unde est illud: *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei* (11 Cor. vii). Auri laminae sunt supereminentem scientiae charitatem habentes.

(64) *Aedificavitque viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, a pavimento usque ad superiora: et fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum.* Prior domus in quam semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes, praesens Ecclesia est, in qua quotidie piis insistentes operibus, Domino sacrificia laudis offerimus. Interior vero, quae ad posteriorem templi partem facta est, vitam aeternam in caelis significat: interior quidem a conversatione nostri exsilii, quia in praesentia summi Regis perpetua beatorum solemnitas agitur. Unde dicitur: *Intra in gaudium Domini tui* (Matth. xxv). Sed tamen posterior est tempore, quia post saeculi labores. *Porro quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi. Et cedro omnis domus vestiebatur, habens tornaturas, et juncturas suas sabrefactas.* Illic numerus in significatione praesentis laboris ponitur, sicut quinquagenarius futurae quietis et pacis. Decem enim sunt praecipua, quibus ad vitam pervenitur; denario significatur vita quam desideramus et pro qua laboramus. Quadratus vero, mundus in quo pro eadem acquirenda certamus, ut est illud: *De regionibus congregavit eos; a solis ortu, ab aquilone, et mari* (Psal. cvi). (65) Habet domus in tabulis cedrinis tornaturas suas et juncturas sabrefactas, cum electi ad invicem pulcherrima charitatis copula nectuntur, ut cor unum habeant et animam unam. Tornaturae enim quae juncturis tabularum apponuntur, ut unum tabulatum fiat ex omnibus, officia sunt charitatis, quibus sancta fraternitas copulatur, et unam Christi domum toto orbe terrarum componitur. Oraculum ubi erat arca, habebat vices cubitos in longitudine et latitudine, et altitudine, id est per quadrum; quia in superna patria ubi Christum Regem vident oculi sanctorum, sola charitatis divinae gratia refulget per omnia. Unde sequitur: *Et operuit illud atque vestivit auro purissimo; quia*

supernae moenia civitatis gratia charitatis implevit.

(66) Altare (67) etiam thymiamatis quod erat ante oraculum, de quo subditur: *Et totum altare oraculi textit auro.* Unde intelligitur, qui idem altare de lapide factum, cedro vestitum, deinde auro coopertum est. Paries cedrinus domus interioris januam habebat in superioribus per totum, quo fumus incensurum intraret; quia oculi Domini aperti sunt super domum ejus die ac nocte, et aures in oratione servorum suorum intantae, et hoc per totam Ecclesiae latitudinem diffusae per orbem. Interior domus secreta caeli, arca foederis Salvatorem significat, in quo foelus pacis habemus apud Patrem, qui post resurrectionem ascendens in caelum, carnem sumptam de Virgine in Patris dextera collocavit. Oraculum enim vocatur, cum divina hominibus vel angelica locutio cum secretorum revelatione conceditur. Unde bene oraculum in abditis, id est in interiore domo, factum est; quia in superna patria angelorum visio et allocutio et ipsa Dei praesentia revelabitur. Unde est illud: *Venit hora, cum jam non in proverbii loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis* (Joan. xvi). Et iterum: *Ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum* (Joan. xiv). Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo; quia perfecti in hac vita necdum de Patre parabolam audire, idem (scilicet) necdum palam queunt videre; sed idem et opus justitiae, ne mortua aut otiosa videatur, divino ornant amore, per quam plenam Dei cognitionem mereantur. Clavi aurei quibus laminae aureae affigebantur, praecipua charitatis, et promissa aeternae claritatis surt, quibus in exercitio virtutum, ne deficiamus, donante Christi gratia continemur. *Et totum altare oraculi textit auro.* Hoc altare perfectorum vitam significat, qui quasi in vicinia oraculi positi, desertis infinis delectationibus, ad solum regni ingressum curam intendunt. Unde in hoc altari non carnes victimarum, sed sola incendebant thymiamata; quia tales non adhuc peccata carnis, et illecebras cogitationum in se mactare opus habent, sed tantum orationum et desideriorum spiritualium odora menta per ignem aeterni amoris in conspectu Conditoris offerunt: *Domus autem cum aedificaretur, lapidibus dolatis atque perfectis aedificata est; et malleus, et securis, et omne ferramentum non sunt audita in domo, cum aedificaretur;* quia fideles qui ad aedificium caeleste pertinent, non debent litigare, murmurare, detrahere, nec in supervacuis rebus contendere, sed in omni pace et concordia vivere. In silentio proficit et aedificatur domus Dei, quia congregationi electorum, quae aeterni Regis est habitatio, ab omni convenit cessare tumultu saeculi.

Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis ali-

(63) Haec ex cap.

(64) Ex cap. 10. Bedae ubi sup.

(65) Jam ex cap. 11.

(66) Ex cap. 12

(67) Suppl. et corrigo ex edit.: *Sed et altare vestiti cedro. Altare dicit thymiamatis, etc.*

rarum, decem cubitorum altitudinis (68). Cherubim angelicæ dignitatis vocabulum est : et singulariter cherub, pluraliter vero cherubim. Per cherubim ergo angelica ministeria quæ Conditoris semper assistunt in cælis, possunt intelligi. De lignis olivarum decem cubitorum altitudinis esse dicuntur ; quia angeli gratia spirituali uncti sunt, ne unquam arescant ab amore Dei, quos luce cælestis sapientiæ mox ipse qui creavit, implevit. Possunt per dno cherubim duo testamenta figurari. Qui cherubim in oraculo sunt facti, quia in consilio divinæ provisionis nobis inaccessibili et incomprehensibili ante sæcula dispositum est, quando, et qualiter, quibusve auctoribus Scriptura conderetur. Duo facti sunt cherubim propter consortium charitatis significandum ; quia minus quam inter duos charitas constare non potest. Unde et discipuli ad prædicandum mittuntur bini (Luc. x). Atque cum in sanctorum hominum mentibus fixæ ponuntur, virtutes eorum significant, quibus ad cælestia volant et conversantur. Cum vero in significatione angelorum ponuntur, gratiam perpetuam et indefectivam felicitatis eorum, qui semper in cælestibus in ministerio sui persistunt Conditoris. Vel quia levitate spiritualis naturæ sunt præditi, ut ubicunque voluerint, statim quasi volando perveniant. Quinque cubitorum ala cherub una, et quinque cubitorum ala cherub altera ; quia in omni labentium rerum varietate sancti homines sensus corporis in obsequium Conditoris extendunt, oculos habentes semper ad Dominum, audire et desiderare vocem laudis ejus, et enarrare universa mirabilia ejus. Decem cubitorum altitudinis sunt, qui (f. quia) denario æternæ vitæ fruuntur, habentes inviolatam Conditoris imaginem, servata sanctitate, justitia et veritate in qua conditi sunt. Denarius enim decem obolis constat, et continere in se nomen et regis imaginem solet. Unius operis et mensuræ sunt duo cherubim, quia nulla dissensio voluntatis in superna patria est, ubi una eademque præsentis Dei visione et gloria omnes illustrantur. Atque igitur cherubim interiores super arcam se invicem contingebant ; quia pari de Domino attestatione consentiunt. Item alis exterioribus istæ unum parietem, illæ alterum contingebant ; quia Vetus Testamentum proprie antiquo Dei populo scriptum est, Novum nobis qui post incarnationem Domini ad fidem venimus. Et secundo parietem, id est septentrionali, comparantur, quibus post frigora et tenebras idololatriæ lucem veritatis cognoscere datum est. Extendunt alas ad invicem super arcam, cum ad laudem Creatoris referunt bonum quod acceperunt. Extendunt etiam ad utrumque parietem oraculi alas : quia lætantes in cælesti patria justos utriusque plebis visione quoque suæ gloriæ ad laudem Creatoris excitant.

(68) Ex cap. 13
(69) Ex cap. 14.

A Nec solum de illorum quos secum habent intus, justorum felicitate lætantur ; sed etiam nostrum, quos foris adhuc positi de profundis ad Dominum clamamus, curam gerunt. Unde de eis in Paralipomenon scriptum est : *Ipsi stabant erectis pedibus, et facies eorum versæ erant ad exteriorem domum (II Paral. III)* ; quia scilicet a via veritatis in qua mox conditi positi sunt, nunquam aberraverunt ; et nos ab hujus peregrinationis ærumna ereptos, ad suum desiderant pervenire consortium. Sic ergo pedibus stant erectis, sic alas auro tectas ad oraculi parietes extendunt, ut facies habeant versas ad domum exteriorem : quia angeli sic suam perpetuo innocentiam conservant, sic de sanctorum animarum beatitudine in cælis exsultant ; ut eis etiam quos adhuc in terris peregrinari conspiciunt, opem ferre non desistant, donec ad cælestem patriam eos perducant. Omnes enim sunt *administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis (Hebr. I)*.

B *Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis calaturis et torno (69)*. Sculpuntur parietes torno, cum prompto animo pollent fideles ad faciendum quæ Dominus præcipit, hoc per singula dicentes : *Benedicam Dominum in omni tempore ; semper laus ejus in ore meo (Psal. XXXII)*. Et iterum : *Paratum cor meum Deus, etc. (Psal. LVI)*. Quia tornatura cæteris artibus velocitate præcellit, et ipsa sibi regulam, qua sine errore operetur, servat, bene per hanc ipsa sanctorum vita signatur, quæ parata est semper ad obsequium Domini, et hoc implere sine diverticulo errandi, longousu virtutum exercitata, didicit. Facit picturas varias quasi prominentes de pariete et egredientes, cum Deus multifarias virtutum operationes fidelibus tribuit, viscera scilicet misericordiæ, benignitatem, humilitatem, patientiam, modestiam, etc. ; super omnia autem charitatem, quæ est vinculum perfectionis (Col. III). Pavimenti æqualitas, humilem concordiam fraternitatis significat, ubi cum sint Judæi et gentiles, barbari et Scythæ, liberi et servi, nobiles et ignobiles ; cuncti se in Christo esse fratres, et eundem Patrem habere in cælis gloriantur. Textit ergo Salomon pavementum domus auro intrinsecus, quia Christus angelos et animas justorum in cælis plenario dono perfectionis implevit, et peregrinantes in sæculo cives patriæ cælestis signaculo dilectionis æternæ a mortalium vilitate secrevit.

C *Et in ingressu oraculi fecit duo ostiola de lignis olivarum, postesque angulorum quinque (70)*. Unus erat ingressus, sed duobus ostiis claudabatur, et eisdem reseratis aperiebatur, sicut et templum et porticus ante templum unum tantum habebant introitum, quia *unus Dominus, una fides, unum baptismum, unus Deus et Pater omnium (Ephes. IV)*. Duo sunt ostiola, quia Deum et proximum diligunt an-

(70) Ex cap. 15.

geli et homines sancti; neque januam vitæ nisi per A geminam dilectionem possunt intrare. Postes habent angulorum quinque, quia non solum animas electorum aula cœlestis recipit, sed et corporibus immortalis gloria præditis in iudicio fores aperit. Quinque enim sunt sensus corporis. Uterque ergo postis oraculi altus est quinque cubitorum, quia solis illis supernæ patriæ introitus panditur, qui omnibus cordis et corporis sensibus Domino serviunt. *Et sculpsit in ostiis picturam cherubim, et palmarum species, et anaglysa valde prominentia, et texit ea auro, et operuit tam cherubim, quam palmas, et cœtera auro. Anaglysa Græce, cœlaturæ dicuntur Latine; quia virtutum operibus quæ per orbem Ecclesia in sanctis et perfectis viris exercet, illi præcipue quibus fidelium cura commissa est, B insistere, ut quantum gradu præminent cæteris, tantum præcellant merito bonæ actionis. Habent enim in se picturam cherubim sculptam, cum cœlestem in terris vitam pro posse suo mente et opere imitantur. Habent palmarum species, cum supernam retributionem fixa intentione meditantur. Palma enim victricis manus ornatus est. Habent anaglysa valde prominentia, cum certissima bonorum operum documenta, et quæ nemo sinistre interpretari valeat, ostendunt. Fecitque in introitu templi quadrangulatos postes de lignis olivarum, et duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: et utrumque ostium duplex erat, et se invicem tenens aperiebatur. C Sicut ingressus oraculi quo ad arcam Domini cherubimque pervenitur, introitus cœli significat, quo ad visionem Dei supernorumque civium nos introduci desideramus; ita introitus in templum primordia nostræ conversionis ad Deum insinuat, quando in præsentem Ecclesiam intramus. Iste ingressum nostrum ad fidem, ille designat ad speciem. Unde postes hujus introitus quadrangulati sunt propter quatuor Evangelii libros, quorum doctrina in fide veritatis erudimur. Aliter: Quadrangulatos esse referunt propter quatuor scilicet principales virtutes, prudentiam, fortitudinem, justitiam, temperantiam, quarum fundamento firmissimo omnis bonorum actuum structura nititur. Prudentia enim est, qua discimus quid nos agere, D qualiter vivere deceat. Fortitudo, per quam ea quæ agenda didicimus, implemus. Quas bene Propheta complectitur dicens: *Dominus illuminatio mea, et salus mea (Psal. xxvi)*. Illuminatio scilicet, ut quæ agere debeamus, edoceat. Salus vero, ut hæc agenda confirmet. Temperantia est qua discernimus, ne plus aut minus justo prudentiæ vel fortitudini studeamus. Et quia quisquis prudentia, fortitudine, et temperantia utitur, vere est justus; quarta post prudentiam et fortitudinem et temperantiam justitia sequitur. Introitus interioris domus duo habe-*

(71) Illic recte proseguuntur edit: *dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas?* Verum noster ms. qui ita scribit post verbum nobis; *de i, d, et*

bat ostia non duplicia sed simplicia; quia in æterna beatitudine non erit necessaria fides, nec spes, ubi quæ nunc credimus et speramus, manifeste videbimus.

His ostiis velum additum est, sicut in Paralipomenon scriptum est: *Fecit, inquit, velum ex hyacintho, purpura, cocco, et bysso: et intexuit ei cherubim (II Par. iii)*, decoris scilicet gratia, ut inter parietes deauratos etiam olosericum fulgeret. Hujus ergo veli sedula apertio, id est intrantibus revelatio, significat apertionem legis et regni cœlestis, quæ nobis per incarnationem Christi donata est. Unde, baptizato Domino, cœli aperti sunt (*Matth. iii*), ut ostenderet, quia per baptismum quod ipse nobis consecravit, januam cœli debemus ingredi. Et ipso moriente, idem *velum scissum est in medium a summo usque deorsum (Matth. xxvii)*; ostendens quia figuræ legis jam finitæ erant, et veritas Evangelii arcanaque cœlestia, et ipse cœli ingressus non adhuc figuraliter significandus, sed statim omnibus aperiendus, qui ab initio mundi in fide veritatis de mundo transierunt. Unde idem velum sub quo in oraculum intrabatur, ex hyacintho, purpura, cocco, et bysso factum est, eique cherubim intexti. Hyacinthus enim qui cœli colorem imitatur, supernorum desideriis comparatur. Purpura vero quæ sanguine conchyliorum conficitur, et sanguineam præfert speciem, sacramentum Dominiæ passionis significat; quam nos imitari, crucem nostram portando, debemus. In cocco rubei coloris virtus exprimitur Dei amoris. Unde dicitur: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis (71)? (Lxx. xxiv.)* Bysus, id est linum, qui de terra virens oritur, et longo artificum exercitio exuit virorem, et educitur in alborem, castigationem carnis significat. Unde Apostolus: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, etc. (72), fornicationem, immunditiam, libidinem, etc. (Coloss. iii)*. Iterum ad album nos vult perducere candorem, cum dicit: *Obsecro vos ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, etc. (Rom. xii)*. Intexuntur cherubim, et eisdem coloribus conficiuntur, cum in universis quæ pie agimus, a venenatis dæmonum telis per angelorum presidia, Domino donante, protegimur.

Post hæc *ædificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, et uno ordine lignorum cedri (73)* Ædificium ergo templi intra atrium sacerdotum perfectorum in Ecclesia vitam significat, quæ excellentia virtutum Domino appropinquant, et aliis verbo et opere ducatum salutis ostendunt. Sacerdoti enim indicitur, quod sacrum minoribus ducatum præbeat; quo nomine non solum altaris ministri, episcopi scilicet et presbyteri, sed et omnes consentur, qui altitudine doctrinæ et conversationis præminent, qui nec sibi tantum, sed etiam plebi-

cætera; manifeste corruptus est.

(72) Superest hoc, etc.

(73) Ex c. 16. circa medium.

bus prosunt. Qui dum corpora sua hostiam viventem, A et sanctam, Deoque placentem (Rom. xii) exhibent; sacerdotale ministerium spiritualiter exercent. Unde toti Ecclesie loquitur Petrus: Vos autem regule sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (I Petr. ii). Tria legimus atria in circuitu templi fuisse. Nam quando in Sancta sanctorum intrabat pontifex, in ipsum templum sacerdotes purificati stabant; et non purificati, una cum Levitis et cantoribus, et cum viris Judæis orantes in intimum atrium sub divo, id est in aperto sub aere, si serenum esset, stabant; si vero tempestas, in porticus proximas sese recipiebant. In exterius vero atrium Judæe mulieres purificatæ erant. In extremum vero atrium gentiles erant, et Judæi qui nuper venerant ex gentibus usque ad sextum purificationis diem. De his atrii præcines Psalmista dicebat: Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini, qui statis in domo Domini, in atrii domus Dei nostri (Psal. cxxxiii). In his atrii atque porticibus Jeremias et alii prophetæ, in his Dominus et apostoli prædicabant, in harum aliqua Dominus sedebat docens, quando tentantibus Phariseis oblata est illi mulier adultera judicanda (Joan. viii). In his consistebant vendentes oves, et hoves, et columbas, quos eliminavit de templo (Joan. ii). In his Petrus et Joannes claudum invenientes sanaverunt (Act. iii). In his orabat omnis multitudo populi, quando incensum ponenti Zachariæ angelus ad altare thymiamatis apparuit, eumque de præcursoris Domini nativitate perducit (Luc. i). Accedebat vulgus usque ad atrium sacerdotum, et hostias usque ad januam deferebat susceptas a sacerdotibus, et in altari oblata oculis prosequabatur; et ipsum etiam templum cum aperiebatur, a longe inspiciebat, nec tamen etiam atrium sacerdotum intrare poterat, sed de inferioribus ad Dominum clamabat; quia nec carnalium in Ecclesia simplicitas a Domino despicitur, quando fideliter, quæ possunt, vota pietatis offerunt. Inspiciunt enim in templum a longe, cum vitam sublimiorem discere et admirari gaudent; et quos virtutis imitatione sequi nequeunt, piæ venerationis amplectuntur affectu. Unus ordo lignorum cedri bona est operatio sine simulationis corruptione exhibita, sine cujus adjectione fides, spes, et charitas vera esse non potest. Ligna enim cedri propter odoris gratiam et imputribilem naturæ potentiam, perseverantiam, et famam piæ actionis designant.

Anno quarto regis Salomonis fundata est domus Domini in mense Zio, id est Maio; et in anno undecimo ejusdem regis mense Bul, id est October, perfecta est domus in omni opere suo, et in omnibus utensilibus suis. (74) Quod autem in octavo anno et octavo mense perfecta est domus in omni opere suo, ad futurum sæculum diemque judicii pertinet, ut quid ei amplius addatur, inveniri non possit. Tunc

(74) Ex cap. 17.

enim Christus ostendet nobis Patrem, et sufficit nobis (Joan. xiv). Dies autem judicii octonario numero typice exprimitur, quia hoc sæculum quod agitur septem diebus sequitur. Edificavitque eam annis septem, et octavo consummavit; quia Ecclesia toto hujus sæculi tempore, quod septem dierum circuitu peragitur, ex electis constructur animabus, et in fine sæculi suum incrementum ad perfectum perducit. Vel ob significationem spiritualis gratiæ, per quam Ecclesia solum ut sit Ecclesia percipit: quia sine Spiritus sancti donis nemo fidelis effici, vel fidem servare, vel merito fidei ad coronam justitiæ potest pervenire. Hiram artifex de Tyro, quem assumpsit Salomon adjutorem operis sui, electos de gentibus prædicatores significat. Mater ejus vidua præsentem Ecclesiam designat, pro qua Christus vir ejus morte gustata resurrexit, in cælum ascendens, peregrinantem reliquit in terris, cujus filii sunt prædicatores et omnes fideles. Unde est illud: Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, etc. (Psal. xlii).

Et finxit duas columnas æreas, decem et octo cubitorum altitudinis columnam unam, et ejusdem altitudinis columnam alteram; et linea duodecim cubitorum ambiebat columnam utramque (75). Ter enim seni decem et octo faciunt; sed tria ad fidem pertinent propter Trinitatem, sex vero ad operationem, quia sex diebus factus est mundus. Tria per sex multiplicantur, cum justus ex fide vivit (Habac. ii), et cognitionem piæ fidei cumulat ex securitate bonæ actionis. Linea duodecim cubitorum quæ utramque ambiebat columnam, doctrina est apostolorum. Norma igitur apostolicæ institutionis ambit columnam utramque, cum doctor Judæis vel gentibus prædicare missus, ea tantum curat facere et docere, quæ per apostolos accepit et didicit ab Ecclesia. Nam qui aliter vivere vel prædicare voluerit, et apostolica decreta spernere, non est columna in templo Dei; quia cum apostolica statuta sequi contemnit, vel exilitate inertitiæ, vel grossitudine elationis, duodecim cubitorum lineæ non convenit. Duo igitur columnæ apostolos et cunctos doctores significant fortes fide et opere et erectos contemplatione. Duæ autem sunt, ut præputium et circumcisionem prædicando in Ecclesia introducant. Ostium templi columnæ ab utroque latere positæ circumstant, cum ministri sermonis utrique populo introitum cæli ostendunt. Duo autem capitella capitibus columnarum superposita duo sunt testamenta, quorum meditationi et observationi doctores et animo subjiciuntur et corpore. Unde et utrumque capitellum quinque cubitos altitudinis habet; quia quinque libris Scriptura Mosaicæ legis comprehenditur. Quinque etiam sæculi ætates tota Veteris Testamenti series complexa est. Novum vero Testamentum non alia prædicat, quam quæ Moyses prædicanda per hoc prædixerat et prophetæ. Unde est

(75) Ex cap. 18.

illud : *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi* A
(*Joan. v.*)

Et fecit species retis et catenarum sibi invicem miro opere contextarum (76). Species enim catenarum, et similitudo retis in capitellis varietas est spiritualium virtutum in sanctis. Unde est illud : *Astitit regina a dextris tuis*, etc. (*Psal. XLIV.*), id est in vestitu fulgidæ dilectionis, circumdata varietate diversorum charismatum. Vel multiplex contextio catenarum et expansio retis multifarias doctorum personas insinuat, qui cum verbis prædicatorum fideliter obediendo adhærent, quasi columnarum capitibus superpositi, retis et catenulæ miraculum suæ connexionis cunctis præbent. Hæ enim catenæ miro sibi invicem sunt opere contextæ, quia mirabili gratia Spiritus sancti actum est, ut vita fidelium locis, temporibus, gradu, conditione, sexu, et ætate multum discreta, una fide et dilectione : i conjuncta. *Et septena versuum retiacula in capitello uno erant, et septena in capitello altero.* Septenario numero spiritualis gratia signatur. Unde dicitur : *Septem spiritus Dei missi in omnem terram* (*Apoc. v.*). Septena ergo versuum retiacula erant in capitello utroque; quia Patres utriusque testamenti per gratiam unius Spiritus septiformis ut essent electi acceperunt : *Et perfecit columnas, et duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella, quæ erant super summitatem malogranatorum.* Facta sunt hæc retiacula ut tegerent capitella, id est undique in gyrum circumdarent; quia omnis Scriptura sacra C
cum recte intelligitur, gratiam per omnia sonat charitatis et pacis. Capitella enim sunt divina Volumina. Retia vero, vincula mutuæ dilectionis. Et retiaculis teguntur capitella, cum sacra eloquia dono charitatis undique probantur vestita. Nam et in eis quæ in Scripturis non intelligimus, charitas latet, et in eis quæ intelligimus, late patet : *Capitella autem, quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant in porticu cubitorum quatuor.* Per lilia, claritas supernæ patriæ et immortalitatis floribus redolens paradisi designatur amenitas, per quatuor vero cubitos evangelicus sermo qui introitum æternæ beatitudinis promittit, et iter perveniendi ostendit. Cum ergo sancti doctores promissa nobis lumina regni cœlestis in quatuor D
Evangelii libris ostendunt, quasi capita columnarum, opus in se lilii quatuor cubitorum exhibent.

Et rursus alia capitella in summitate columnarum desuper juxta mensuram columnæ contra retiacula. Quorum scilicet capitellorum factura perennis regni sublimitatem designat, quam *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* (*I Cor. xi.*). Post lilia quatuor cubitorum alia sunt posita capitella, quorum altitudo quanta fuerit non dicitur; quia multa de cœlesti beatitudine in Evangelio legimus, quod scilicet ibi mundi corde Deum videbunt (*Matth. v.*); quod erunt æquales angelis Dei, quod

(76) Ex eod. cap.

non habent neque nubentur (*Matth. xxii.*); quod mori ultra non poterunt (*Luc. xx.*); quod ubi est Christus, ibi et ministri ejus erunt (*Joan. xi.*), et cætera hujusmodi quæ solia ejus civibus perfecto patent.

Sicut malogranatorum uno foris cortice multa interiorius granâ concluduntur; ita sancta Ecclesia uno fidei munimine innumera electorum agmina includit. Bene autem capita columnarum malogranatis erant circumdata in gyro; quia sancti doctores priorum fidelium vitam ad memoriam revocant, eorum exemplis actus suos et sermones undique munijunt; ne si aliter vixerint, errent. In malogranatis ergo tota significatur Ecclesia. Ducenti ordines malogranatorum in circuitu utriusque capitelli fuisse referuntur. Centenarius vero numerus, qui prius transit ad dexteram, beatitudinem indicat æternam. Duplicatur hic numerus malogranatorum in circuitu capitelli secundi, ut significetur quod utriusque testamenti populus in Christo sit adunandus, et ad æternam coronam introducendus,

Et statuit duas columnas in porticu templi, cumque statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine Jachin, id est firmitas; similiter erexit columnam secundam, et vocavit nomen ejus Booz, id est in robore. Dextera igitur columna eos significat, qui venturum in carne Dominum prophetando prædixerunt; secunda illos, qui jam hunc venisse et mundum redemisse testantur. Simili vocabulo ambæ columnæ censentur. Una enim firmitas, altera in robore dicitur: ut una fidei et operis fortitudo cunctis inesse doctoribus monstraretur, et nostri temporis inertia tacite notaretur, ubi se quidam doctores, sacerdotes et columnas domus Dei videri et vocari volunt, cum nihil in se firmæ fidei ad contemnendas sæculi pompas et desideranda bona invisibilia; nihil habeant roboris ad corrigendos, nihil industriæ saltem ad intelligendos eorum quibus prælati sunt, errores

Fecit quoque mare fusile decem cubitorum a labio usque ad labium, rotundum in circuitu (77). Mare baptismum significat, quia a primo baptizato in morem, id est in forma Jesu Christi, usque ad ultimum qui in fine sæculi crediturus et baptizandus est, omnis fidelium chorus eandem veritatis viam ingredi, et communem debet sperare a Domino justitiæ coronam. Quinque cubitorum erat altitudo ejus; quia quidquid visu, auditu, gustu, odoratu et tactu deliquimus, gratia Dei nobis per ablutionem vivifici fontis relaxat. Sed non sufficit præteritorum remissio peccatorum, nisi quis deinceps bonis studeat operibus. Alioquin diabolus qui exierat de homine, si hunc a bonis viderit vacare operibus, multiplicius redit, et facit novissima illius pejora prioribus (*Matth. xii.*). Per sacerdotes qui in hoc mari lavabantur, omnes electi signantur, qui sunt membra summi sacerdotis Jesu Christi. Unde dicitur : *Vos*

(77) Ex cap. 19.

estis regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (I Petr. II). Recte hoc vas mare dicitur, in memoriam videlicet maris Rubri in quo prius per Ægyptiorum extinctionem baptismi forma præcessit. Unde est illud: *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt, etc. (I Cor. x.)* Et resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum. Resticula disciplinam cœlestium præceptorum indicat, quæ a voluptatibus mundi religantur. Unde dicitur: *Funiculus triplex difficile rumpitur (Eccle. iv)*: quia observatio mandatorum quæ in cordibus electorum fide, spe et dilectione supernæ retributionis firmata est, nullo potest obstaculo dissolvi. Resticula mare ambit, cum sacramentum baptismi quod accepimus, piis operibus munire studemus. Resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum, quia Dominus noster Jesus Christus cum esset triginta annorum, venit ad baptismum (Luc. III). Qui quoniam suo baptismo quod tricenarius accepit, consecravimus nostrum baptismum; recte mare quod nostrum baptismum significabat, restis circuibat triginta cubitorum. *Duo etiam ordines sculpturarum histriatarum erant fusiles.* Sculptura autem histriata est, quæ aliquas rerum historias imitatur. Unde per sculpturas histriatas quibus mare circumdatur, exempla priorum temporum signantur, quæ nobis sunt intuenda, ut videamus quibus operibus ab initio sancti homines Deo placuerunt.

Iterum Scriptura dicit: *Et stabant subter duodecim boves, e quibus tres respiciebant ad aquilonem, et tres ad orientem, tres ad occidentem, et tres ad meridiam, et mare desuper erat super eos: quorum posteriora universa intrinsecus latitabant.* Per hos boves apostolos intelligimus et evangelistas, imo omnes Verbi ministros. Unde est illud: *Non alligabis os bovi trituranti, etc. (Deut. xxv.)* Hi mare sibi superimpositum portant, cum apostoli eorumque successores inunctum sibi Evangelii officium prompta devotione implent. E quibus tres respiciebant ad aquilonem, etc., quia universis quadrati orbis partibus fidem prædicant Trinitatis. Hinc quoque apostoli duodecim quater terni sunt electi, ut fidem et confessionem Trinitatis per quatuor mundi partes evangelizantes, baptizarent omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Quorum et successorum suorum verba, actus, et passiones facile in præsentem videre et cognoscere legendo valeamus. Quæ vero illis in futuro maneat gloria retributionis, nondum videre possumus. *Grossitudo autem lateris trium unciarum erat*; quia robore fidei, spei, et charitatis munitur perceptio baptismi. Neque aliter proficuum esse accipientibus ostenditur, nisi harum trium virtutum firma certitudo mentem accipientium et opera confirmet. *Labium maris erat quasi labium calicis, et folium repandi lilii.* Liliium comitante odoris gratia candidum odorem foris,

intus aurosum ostendit. Ideo gloriam resurrectionis ejus insinuat, qui corporis immortalitatem foris discipulis ostendit, et animam divina luce coruscantem simul inesse docuit. Christus quoque ante passionem suam quasi adhuc clausum, lilium fuit, cum in miraculis clarus homo refusit. Post resurrectionem vero et ascensionem repandum sese lilium cœli avibus, id est angelis et omnibus sanctis, exhibuit, quibus in assumpta humanitate potentiam divinæ claritatis quam habuit, antequam mundus esset, ostendit. Unde dicitur: *Ego flos campi, et lilium convallium (Cant. II).* Labium ergo maris in quo sacerdotes labantur, quasi labium fuit calicis, et folium repandi lilii; quia baptismus quo membra summi sacerdotis (78) mundantur, in fide passionis ejus nos a peccatis purificat, et purificatos ad visionem gloriæ suæ introducit. Cum prædictum sit, quod resticula triginta cubitorum mare circumferit, et sculptura rursus subter labium posita decem cubitis ambierit; patet quia vas erat in modum phialæ repandum et diffusum, quod a triginta cubitis circuitus quos habebat in labio, usque ad decem coarctavit. Mare duo millia capiebat batos, vel tria millia metretas. Batus capiebat metretam et dimidiam. Batus mensura Hebræorum est, quæ apud eos *bath* dicitur, habens modios tres. Ipsa est ephi, quam illi *epha* nuncupant; sed ephi pertinet ad mensuram frugum, batus vero ad liquida, vinum scilicet, aquam et oleum. Batus ergo, quæ certæ mensuræ norma est, opera æquitatis scilicet et justitiæ designat, quibus hi qui in remissionem peccatorum baptizantur, necesse habent institui. Mille batos capit mare, cum aqua baptismatis plebem Judæorum abluens, ad regnum cœlestis transmittit. Recipit et alios mille, cum gentiles eodem fonte renatos, et operibus justitiæ confirmatos, ejusdem regni facit esse participes.

Et fecit decem bases æneas, quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, et quatuor cubitorum, latitudinis et (79) quatuor cubitorum altitudinis. Et ipsum opus basium interrasile erat, id est intrinsecus cavum (80). Multifarie multisque modis eadem nostræ salutis sacramenta figurantur. Apostoli enim et apostolici viri sicut per boves mare portantes designantur, et per bases quæ portandis luteribus paratæ erant, figurantur; sic ipsi luteres spirituale lavacrum, sicut et mare significabant. Siquidem juxta Paralipomenon, omnia in eis, quæ in holocaustum oblaturi erant, lavabant (II Par. IV). Holocaustum autem Domini generaliter omnis multitudo electorum intelligitur, qui baptizantur in Spiritu sancto et igni. Sicut ergo sacerdotes qui in mari lavabantur, significant eos qui per baptismum efficiuntur summi sacerdotis consortes, scilicet Christi; ita et holocausta eosdem significant, cum per ablutionem baptismi gratia Spiritus sancti replentur. Lavatur enim in lutere hostia, cum fidelis baptismo perfun-

(78) Melius edit. *efficiuntur*.(79) Edit. *Trium*, ut et *Vulgata*.

(80) Ex cap 20.

ditur. Offeritur in holocaustum, cum impositione manus episcopi donum sancti Spiritus accipit. Quatuor cubitorum erat longitudo et latitudo basium; quia praedicatorum sive adversa mundi, et longitudinem exsili, et laborum praesentium foris tollerent, sive cor in dilectione Dei et proximi interna exultatione dilatent, semper virtutibus student; prudenter scilicet interna bona et mala discernentes, fortiter adversa sustinentes, cor ab appetitu voluptatum temperantes, justitiam in operatione tenentes.

Sed et sculpturae erant inter juncturas, quibus scilicet luterum tabulae sibi neclabantur, ut ex quatuor scilicet vel quinque tabulis una fieret basis. Quales autem sculpturas bases inter has juncturas, id est in suis lateribus ante et retro, dextera et sinistra, et supra circulos quoque haberent, aperit, dicens: *Inter coronulas et plectas, leones et boves, et cherubim, et in juncturis similiter desuper.* Tabulae ex quibus bases factae sunt, quadratae fuerunt, in quibus formulae rotundae erant, quae coronulae sive plectae appellantur, in quarum medio caelaturae erant. Non erat plana ulla ex parte superficies basis, sed undique mysticis sculpta figuris; quia sanctorum mentes, imo universa eorum conversatio virtutum gratia praetendit. Nec aliqua hora vacua praeterit, in qua non vacent piis operibus, vel sermonibus, vel cogitationibus. Coronulas in se sculptas habent, cum ad ingressum perennis vitae infatigabili desiderio anhelant. Plectas habent, cum inter desideria vitae caelestis quae sursum est, fraternae charitatis quae juxta est, vincula non dissolvunt. Habent inter coronulas et plectas leones, cum ita ad speranda caelestia mentem erigunt, ita ad diligendos proximos dilatant, ut quandoque errantes qui sibi commissi sunt, asperae intueantur et corrigant. Cum leonibus etiam boves habent, quando in correctione asperitati mansuetudinem miscent. Ungulam habere scissam non desinunt; quia discretionem actionis et locutionis summopere custodiunt. Semper ruminant; quia verba divinae lectionis in ore volvere non cessant. Bene post coronas et plectas, post leones et boves cherubim sculpti esse memorantur, qui multitudinem scientiae scilicet Scripturarum significant; quia doctores fidelium quanto studiosius divinae Scripturae insistent, tanto et in severitate discretionis qua peccantes judicant, et in mansuetudine lenitatis qua praenitentibus remittunt, timent judicium Dei, ne injuste ligando aut solvendo, juste ipsi ligentur ab eo cujus non potest errare judicium. *Et super leones et boves quasi lora ex aere penduntia.* Per lora potestas ligandi atque solvendi ostenditur, quae a Domino Jesu Christo praestatis Ecclesiae in Petro et successoribus ejus conceditur.

Iterum subjungit, dicens: *Et quatuor rotae per bases singulas, et axes aerei, super quos bases erant; et per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles, contra se invicem respectantes, ut illum por-*

tae tarent. Quatuor rotae quatuor Evangeliorum libri sunt; quia, sicut volubilis rota citissime currit quod ducitur, ita jubente Domino, per apostolos totum mundum in brevi impleverunt. Et sicut rota impositum currum a terra sublevat, et quo auriga dirigit, portat; ita Evangeliorum libri electorum mentes a terrenis ad caelestia suspendunt, et ad profectum operationis vel mysterium praedicationis, quo spiritualia gratia adjuvare voluerit, ducunt; quia subditur: *Tales erant rotae, quales in curru solent fieri.* Sic etiam legimus de sanctis: *Currus Dei decem millibus multiplex, millia latantium: Dominus in iis (Psal. LXXII).* Humeruli qui rotis antepositi ne ab axibus dilabi possent, obsistebant, praecordia sunt prophetarum, quibus evangelica et apostolica Scriptura, ne cui legentium in dubium veniant, confirmantur. Unde dicitur: *Habemus firmiter prophetarum sermonem cui benefactis attendentes, quasi lucernae in caliginoso loco (II Pet. I).* Axes rotarum qui bases portant, corda doctorum sunt, quae evangelicis assiduis praecipis eos ab imis sustollunt, et velut immixtis rotis axes a terra bases altius sublevant.

E contra os luteris intus erat versum; os unius cubiti; fundus culiti et dimidii erat, venter autem quatuor cubitorum fuisse creditur, ut ad caelestia nobis per baptismum iter patefactum esse doceret. Et quod ex eo forinsecus apparebat, unius cubiti erat totum rotundum propter unitatem videlicet confessionis et fidei, qua omnes in confessione Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptizantur. Unde est illud: *Unus Dominus, una fides, unum baptismum, Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnia (Ephes. IV).* Habebat etiam unum cubitum et dimidium, propter perfectionem scilicet operis et meritum contemplationis. Integer cubitus in luteri perfectionem indicat actionis bonae, quam habent sancti homines divinae gratiae operatione. In angulis autem columnarum, id est in lateribus basium, variae caelaturae erant, et media inter columnam quadrata, non rotunda. Mediam inter columnam dicit tabulam superiorem, quae sicut alia quadrata erat, similiterque sculpta et in summitate sui habebat rotunditatem unius et dimidii cubiti, in qua luter ponebatur. Rota quoque uno cubitu et dimidio mesurantur, quia Scriptura Evangelii, qualiter, qui perfecti esse volunt, vivere debeant, ostendit, et donum aeternae retributionis promittit. Bases vero unum habebant cubitum, et semissem amplitudinis in summitate sui, ubi luteri reciperent, quia doctores et ministri lavacri opere quippe perfecti in hac vita fulserunt, se [sed] luce contemplationis ex parte finiti sunt. Unde dicitur: *Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus (I Cor. XII).* Quadraginta batos capiebat luter unus. Quadragenarius numerus magnam perfectionem significat, quia quater deni quadraginta faciunt. Decem autem sunt praeccepta, quibus omnis nostra operatio in lege Dei praefixa est. Quatuor vero sunt Evangelia-

rum libri, in quibus per dispensationem Dominicæ incarnationis cœlestis patris nobis patefactus est introitus. Et quia omnes qui ad mysterium baptismi pertinent, cum fide et sacramentis Evangelii fructum debent rectæ operationis ostendere, singuli luteri, in quibus holocausta lavabantur, quadraginta batos capiebant.

Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, et quinque ad sinistram. Dexteram partem templi et sinistram non intus in ipso templo, sed ante templum dicit ad orientalem plagam, scilicet in atrio interiori, quod sacerdotum proprie vocabatur. Quinque autem posuit ad dexteram partem templi propter Judæos, qui sole justitiæ per doctrinam legis antiquitus utebantur; et quinque ad sinistram propter nos, qui cæco diutius corde adhierebamus ei qui ait: *Ponam sedem meam ad aquilonem, et ero similis Altissimo (Isa. xiv)*. Quasi diceret: In illis cordibus requiescere desidero, quæ a luce veritatis et flamma divinæ charitatis aliena esse opto.

Mare autem positum est ad dexteram partem templi in eodem atrio. Ingredientibus enim atrium ab oriente primo divertendum erat ad meridiem, ubi mare in ipso angulo stabat ad lavandum sacerdotibus paratum; deinde progredientibus intro, occurrebant luteri ad lavandas hostias ab utraque parte positi. Intra hoc etiam basis erat ænea quinque cubitorum longitudinis, et quinque cubitorum latitudinis, et trium cubitorum altitudinis, in qua stans Salomon dedicabat templum.

Fecit quoque Hiram lebetes, ollas scilicet æreas ad suscipiendos cineres altaris; Fecit et scutras, vasa videlicet ænea æqualis in fundo et ore amplitudinis ad calefaciendum. Fecit et hamulas, vasa scilicet ad offerenda vina (81). Terra argillosa de qua factæ sunt formæ ad fundenda vasa, Scripturam significat, de qua regulam bene vivendi sumimus. Quasi enim argilla ignibus indurata format vasa, cum nobis Scriptura regulam justitiæ quam sequamur, ostendit (82). Mensa aurea super quam ponebantur panes, Scriptura est spiritali intelligentia clara. De qua dicitur: *Parasti in conspectu meo mensam (Psal. xxii)*. Panes propositionis sancti doctores sunt, quorum opera nobis vel verba ad exemplum proposita in divinis paginis, qui bene quærit, invenit. Unde panes in Exodo (83) duodecim fieri præcepti sunt propter apostolos videlicet duodecim, per quos Scriptura Novi Testamenti condita est, et Veteris revelata mysteria. In verbis dierum legimus, quod fecit Salomon mensas in templo, quinque a dextris, et quinque a sinistris; in quibus vasa Domini reponebant, scyphos videlicet, phialas, thuribula, mortariola, thymiana, (II Paral. iv) (84). etc. Sicut ergo una mensa duodecim panibus

ornata, unanimem Scripturæ, qua pascimur, concordiam auctoritate apostolica munitam significat; ita decem mensæ eloquia legis et prophetarum denuntiant, quæ nobis fidelium exempla quasi propositorum in se vasorum Domini claritatem et miracula proponunt. Mensæ sunt quinæ; quia lex tan quinque libros Moysi quam quinque ætates sæculi complectitur. Bis; quia post incarnationem Domini utrique populo, Judæo scilicet et gentili, committitur: *Et statuit decem candelabra aurea, quinque ad dexteram, et quinque ad sinistram contra oraculum ex auro puro; et quasi liliæ flores, et lucernas desuper aureas (85)*. Quasi liliæ flores flos videtur dicere, quia suprema pars candelaborum in modum repandi liliæ erat deformata. Lucernas aureas per quod continetur id quod continet, id est vascula aurea in quibus oleum lucebat, designantur. Sicut mensæ in typo Scripturæ ponuntur, quia panem verbi ministrant, et vasa ferunt ministerii, id est justorum nobis actus in exemplum proponunt; ita per candelabra eadem figurantur, quia lucem sapientiæ errantibus proferunt. Unde Salomon: *Mandatam lucerna est, et lex lux (Prov. vi)*. Unde David dicit: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis (Psal. cxviii)*. Quod candelabra quinque a dextris, quinque autem a sinistris, idem est quod supra de mensis. Oraculum ubi erat arca, aditus patriæ cœlestis est, ubi Christus in dextera Patris sedens, paternorum utique conscius secretorum. Candelabra contra oraculum notant, quod eloquia Dei ad habitationem supernæ civitatis aspectant, ut ad eam promerendam nos accendant.

Fecitque forcipes aureos, id est emunctoria quibus emungebantur lucernæ, ut reparatæ in melius lucentes. Significant emunctoria duo testamenta quibus peccata purgantur, quæque inter se sancti Spiritus unione sociantur. Hydriæ præcordia sanctorum significant, aqua sapientiæ et vino compunctionis repleta. Fuscinulæ quibus carnes præparantur, prædicatores insinuant, qui suis auditoribus cibum intelligentiæ administrant, quorum officium est corpus et sanguinem fidelibus distribuere, infidelibus vero abnegare. Phialæ, doctores significant plenos utilibus aquis. Mortariola sunt pœnitentium labor passioque tolerantæ, quibus mortificantur membra eorum super terram. Thuribula de auro purissimo virtutes indicant operum, et orationes sanctorum, quibus odor suavitatis ascendit ad Dominum ex conscientia bona et fide non ficta (86) (I Tim. i). Cardines utrorumque ostiorum sensus et corda sunt angelorum et sanctorum, quibus immobiliter contemplationi et dilectioni Conditoris adhærent, ut eo ministerium sibi delegatum recte compleant, quo a voluntate Domini nunquam oculos avertunt.

(81) Ex cap. 21.

(82) Ex cap. 22.

(83) Ita et in edit., sed melius in Levitico dixeris, ubi cap. xxiv, 25, legitur: *Accipies... simlam, et*

coques ex ea duodecim panes, etc.

(84) Ex cap. 23.

(85) Ex cap. 24.

(86) Ex cap. 25.

Et intulit Salomon quæ sanctificaverat David pater suus, aurum, et argentum, et vasa, reposuitque ea in thesauris domus Domini. Sanctificavit David pater Salomonis argentum, cum Deus Pater eloquentes gratia sui Spiritus ad loquendum verbum Dei confortat; sanctificat aurum, cum naturali ingenio præditos ad intelligendum legem illuminat; sanctificat etiam vasa, cum omnibus Ecclesiae filiis sancti Spiritus gratiam largitur. Hæc sanctificata Salomon offert in templum, cum Dominus peracto iudicio doctorum et cæterorum fidelium cœtum in gaudium cœlestis regni introducit.

Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini. Superius dixit, Hiram fecisse Salomoni omnia vasa, nunc vero Scriptura subjungit eadem fecisse Salomon; quia videlicet Salomon fecit dictando, Hiram operando. *In campestri regione Jordanis fudit rex vasa templi Domini in argillosa terra (87).* Non enim aliter vasa electionis et misericordiae efficitur, nisi ad baptismum ejus respicientes in tali flumine satagamus ablui. Notandum autem, quod non tantum in regione Jordanis, sed et in campestri regione illius facta dicit eadem vasa; significans multiplicationem fidelium, quæ non solum in Judæa, sed et in omnium regionum latitudine erat futura secundum illud: *Gaudebunt campi, et omnia, quæ in eis sunt (Psal. xcvi).* Fudit ergo rex vasa domus Domini in campestri regione Jordanis; quia Christus baptismum salutis, de quo vasa misericordiae faceret, per totam mundi latitudinem implevit.

Solemnitas quam fecit Salomon et omnis Israel, significat gaudium sanctorum quod cum Christo vero et pacifico rege perpetualiter habent. Emath interpretatur *Domini veritas*. Rivus sive torrens Ægypti significat mortem temporalem, quam in Ægypto consistens, id est in tenebris hujus mundi, nullus evadere potest. Omnis ergo Israel a rivo Ægypti usque Emath festum celebrat cum Salomone, quando sancti post finem præsentis vitæ veraciter æternis gaudiis cum Domino Jesu Christo perfruuntur.

Templum Domini sancta Ecclesia est juxta illud: *Templum Domini sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii).* Hanc dedicavit rex Christus, cum eam sanguine suo mundavit a peccatorum sorlibus. Hanc dedicant et filii Israel, cum fideles secundum donum sibi collatum verbo prædicationis et virtutum operibus proximis suis prosunt.

Quid est quod Salomon sanctificavit medium atrii, offerens illi holocausta, quia altare æneum quod erat ante fores templi, non poterat capere totum; nisi quod Christus, quæ in lege propter infirmitatem populi perfici non poterant, nunc in Ecclesia pleniter gerit? Ipse est enim atrium domus Domini, quia per ipsum ingressus patet in Jerusalem cœlestem. Quia ergo holocausta et sacrificia in altari typico non poterant offerri, eo quod omnia ibi figuratiter fiebant, rex noster erexit altare fidei

in Ecclesia, in quo holocausta et sacrificia quotidie spiritualiter offeruntur. Hinc est quod Dominus ait per Isaiam: *Holocausta et sanguinem victimarum, hircorum et taurorum nolui (Isa. i).*

Tulerunt sacerdotes arcam Domini, et tabernaculum fœderis, et omnia vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo, et intulerunt arcam in oraculum templi in Sanctum sanctorum subter alas cherubim. Moyses fecit duos cherubim aureos quos posuit in propitiatorio, quod erat super arcam (*Exod. xxv*): Salomon vero addidit duos majores, sub quorum alis nunc dicitur arcam posuisse cum propitiatorio, et duobus cherubim prioribus. Domus templi exterior peregrinantem Ecclesiam, Sancta sanctorum superne patriæ felicitatem designant. Illata in Sancta sanctorum arca assumptam Christi humanitatem intra velum regie cœlestis inductam demonstrat.

Vectes quibus arca portabatur, prædicatores sunt, per quos Christus mundo innotuit. Apparebant summitates vectium ante oraculum non semper, sed cum ostia oraculi aperirentur; neque omnibus, sed his solum qui propius accedentes, attentius interiora satagebant intueri. Vectes sunt in oraculo conditi, quia electi qui excesserunt, nunc sunt in abscondito vultus Dei. Quod tamen summitates vectium aperto oraculo, his qui appropiant, videntur, cum perfectioribus oraculum cordis purificantibus Dei gratia aliquid extremum de supernorum gaudio contemplandum donaverit, quia his qui paulo longius recesserint, id est mente exterius vagantibus, contemplatio minime conceditur.

Erat in arca urna aurea habens manna; quia in homine Christo *habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Coloss. ii)*. Erat et virga Aaron quæ excisa denuo floruerat; quia potestas judicandi penes eum est, cujus iudicium in humilitate videbatur esse sublatum. Erant et tabulæ testamenti, quia in illo sunt *omnes thesauri sapientiæ et scientiæ Dei absconditi (ibid.)*. Adhærebant ei vectes quibus portabatur; quia doctores qui laborant in verbo nunc præsentis visione congaudent gloria Christi. Unde Paulus: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo (Phil. i)*. Ipsa arca qualis et quomodo esset posita, solis eis qui oraculum intrassent, videre licebat; quia soli superne patriæ cive gloriæ inibi Redemptoris plene contuentur.

Nebula domum Domini, id est Synagogam, implevit; quia eorum mentes infidelitatis caligo replevit. Et sacerdotes propter nebulam ministrare non poterant; quia dum mysticos sensus litteræ velamine coopertos, et nativitatis Christi sacramenta investigare despiciunt; debitum fidei ministerium per erroris sui nebulam perdidit; ita ut exigentibus meritis non agnoscant cultum credulitatis.

Classis Salomonis Ecclesia est Christi, quæ in mari mundi posita studium impendit thesauros scientiæ et sapientiæ, opesque virtutum acquirere. Ibi sunt servi Hiram nautici et gnari maris cum servis Salomonis, dum gentiles sæculari scientia et sapientia eruditi, cum his qui in lege Moysi periti sunt, in unitate fidei sociantur. Hos Salomon noster, id est Christus, in Ophir, quæ interpretatur *infirmans*, id est in villitatem mittit, ut sumptum inde aurum, sensum videlicet pretiosum sibi deferant. Quantum? Quadraginta scilicet triginta talenta, id est historiam, allegoriam, tropologiam, et a sagogen in duobus Testamentis. Ophir nomen est provinciæ in India, ab Ophir uno videlicet de posteris Heber nominatæ, quæ et terra aurea appellatur, eo quod montes aureos habeat, qui a leonibus et ævisissimis bestiis incoluntur, ad quos nullus aliter accedere audeat, nisi stans juxta litus, terram quam unguibus leonum effossam invenerit, in suam navem recipit, ut si bestiæ eos senserint, facile in mari recipiantur.

Volo etiam vos, dilectissimi fratres, scire, quia tabernaculum quod plebs Hebræa in eremo condidit, hujus spiritualis domus figura fuit. Sed quia tabernaculum in itinere quo ad terram promissionis veniebant, hæc in ipsa ædificabatur civitate Jerusalem, illud ut de loco ad locum crebro ministerio Levitarum, portatum tandem in terram promissionis inducitur, hæc ut mox in patria ipsa, et in civitate regia constructa, inviolabili semper fundamento consisteret, donec inditum sibi figurarum cœlestium munus impleret; potest in illo tabernaculo præsentis Ecclesiæ labor et exilium, in hac autem domo futura quies et beatitudo figurari. Vel quia illud a solis filiis Israel, hæc a proselytis etiam et gentibus facta est; possunt principaliter in tabernaculo Patres veteris testamenti et antiquus Dei populus: in hac vero congregata de gentibus Ecclesia exprimi; quamvis utrumque ædificium enucleatius discussum, et labores præsentis Ecclesiæ quotidianos et præmia æterna, in futura gaudia regni cœlestis, electionem primitivæ Ecclesiæ, et salutem omnium gentium in Christo multimodis ostendat figurari.

Igitur, fratres charissimi, templum illud manufactum in figurâ Jesu Christi et omnium nostrum, id est capitis et membrorum a Salomone fuit conditum. Ad spiritualis ergo templi ædificium pertinetis, dum recte credendo, et bona operando, Christi membra estis. Cum enim vos ad templi ædificium dico pertinere, non tamen ad illud quod Nabuzardan servus regis Babylonis succendit et thesauris spoliavit (*IV Reg. xxv*), sed ad illud quod Deus Pater ante omnia sæcula in dilectissimo sibique cœterno Filio suo Jesu Christo in cœlesti Jerusalem, facere decrevit. Unde est illud: *Jerusalem quæ ædificatur ut civitas*, etc. (*Psal. cxli*). Et iterum: *Jerusalem civitas regis magni* (*Psal. xlvii*). Ad illud ergo vos, dilectissimi, volo et desidero pertinere, in cujus interiori domo, id est in Sanctis

A sanctorum collocata est arca, id est Dei Filius, in quo fœdus pacis apud Patrem habemus. Manna etiam in arca habetur; quia in Christo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ Dei (*Coloss. ii*). Ipsi etiam virga Aaron quæ floruerat, est commissa, scilicet potestas a Deo regendi Israeliticam plebem, imo universam Ecclesiam in sæcula. Idem etiam Dei Filius post resurrectionem suam ascendens in cœlum semel introivit in ipsum non manufactum, spirituale videlicet templum, constitutus a Deo iudex vivorum et mortuorum. Ad hoc etiam templum angelos pertinere existimamus.

. in interiori parte ejusdem templi, ante faciem videlicet ipsius summi pontificis Jesu Christi; quia semper ad ministerium illius sunt parati. Sic pedibus erectis stant, et oculos in propitiatorio, hoc est in ipso desigunt; sic suam perpetuo innocentiam conservant: sic de sanctorum animarum beatitudine in cœlis exsultant, ut nobis quos etiam adhuc in terris peregrinari conspiciunt, opem ferre non desinant, donec ad cœlestiam patriam, Deo jubente, nos perducant.

Moneo igitur vos, dilectissimi, ut studium sacris sædulo impendatis Scripturis; quatenus hos Cherubim, qui *multitudo scientiæ* interpretantur, imitari valeatis. In divinis quippe Scripturis multitudinem scientiæ invenietis, si diligenter quæsieritis, qua spiritualiter inebriati, terrena despiciere, cœlestia amare, transitoria vilipendere, æterna concupiscere, ad ultimum vero oculos mentis in propitiatorio, hoc est in Christo, sine intermissione desigere possitis. De hoc propitiatorio ait Joannes: *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum; et ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (*Joan. ii*). Et Paulus apostolus: *Non enim in manufactis sanctis templis Jesus introivit exemplaria verorum; sed in ipsam cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis* (*Hebr. ix*). Cherubim Dei, eos confirmante gratia, perpetuo in sua perseverant innocentia. Sic et vos, dilectissimi, pactum quod cum Deo pepigistis, sive in die baptismatis, sive etiam in susceptione ordinis, jugiter ac fideliter operibus conservate bonis. Castitatem etiam custodite tam mentis quam corporis, quæ Deo est acceptabilis, et angelicæ vitæ imitatrix; quia in carne præter carnem vivere, non terrena vita est, sed cœlestis. Castitas quoque longa et humilis præmium consecutura est æternæ beatitudinis, ita tamen si in proposito perseveraverit usque in diem mortis (*Matth. x*). Ubi etiam caro jam a concubitu non potest esse integra, sit virgo in fide consentientia. Nulla igitur vobis charissimi, inordinata cogitatio aliquid illicitum suggerat, nulla immunditia polluat, non luxuria reos constituat, non cupiditas in amorem terrenarum rerum animum accendat, non iracundia proximos lædat, non elatio mentem in superbiam elevet, non injuria a proximis illata perturbet, non simulatio ante oculos hominum sanctitatem prætendat, non hypocrisis coram Deo culpabiles reddat, non malitia

locum in cœlesti curia tollat, nulla perversitas vos a societate supernorum civium velut indignos repellat. Sic etiam Cherubim de sanctarum animarum beatitudine in cœlis exsultant, ut nobis quos adhuc in terris peregrinari conspiciunt, opem ferre non desistant.

Horum itaque, dilectissimi, beatorum spirituum, scilicet cherubim, exempla ante mentis oculis sæpe reducite, et quod illi perfecte in cœlis agunt sine intermissione, vos, dictante charitate, in terris pro modulo vestro agite. Vosmetipsos ergo cum Dei juvamine a peccati contagione custodite, et pro totius mundi ac proximorum salute studiose Domino preces fundite. Pro cunctis etiam fidelibus defunctis qui adhuc retinentur in pœnarum receptaculis, moneo ut orationes, sacrificia, suspiria, et lacrymas Deo offeratis, quatenus intercessu vestrae compassionis de amarissimis erepti pœnis, merean-

tur transire ad loca refrigerii lucis et pacis. Nec in hoc solummodo contentos vos esse volo; sed ut pro eis etiam gratiarum actiones persolvatis Domino, qui jam ab eo sunt collocati in cœli palatio. Sic ergo de vestro profectu solliciti esse debetis, ut tamen proximorum salutem non negligatis. Nullum malum quod non vultis pati, inferatis; nulli bonum quod vobis fieri desideratis, facere recusetis. Deum super omnia diligite, proximos sicut vosmetipsos in Deo amate, inimicos propter Deum patienter tolerate, oculos mentis ad cœlestem patriam cum omni devotione erigite, atque ut aliquando ad illam possitis attingere, summo studio cum lacrymis orationes fundite; ad quam vos perducere dignetur ille qui per eundem dilectissimum Filium suum Dominum nostrum Jesum Christum de vivis et electis lapidibus æternam majestati suæ ante sæcula disposuit condere templum. Amen.

SERMO TERTIUS.

AD FRATRES, UT NON HABEANT PROPRIUM.

Fratres charissimi, quia per Dei gratiam ad componendum atque ad emendandum mores vestri ordinis, in unum convenistis; dignum est, ut ad memoriam reducatis ea, quæ Deo et abbati vestro promisistis, quando primum ad ordinem venistis. Cum primum ante abbatem præsentati fuistis, ipso interrogante tria sunt, quæ vos Deo implere vovistis, videlicet obedientiam, castitatem, et ut proprium non haberetis. Dignum valde fuit, dilectissimi, quod Deo obedientiam et castitatem promisistis, quia sine illis Deo nequaquam placere poteratis; et ideo si placet, de singulis, et primum de obedientia, aliquid dicamus vobis. Obedientia est virtus, quæ cæteras virtutes menti inserit, insertasque custodit (88). De qua Paulus ait: *Fratres, obedite præpositis vestris, et subjacete eis; ipsi enim pervigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris (Hebr. xiii)*. Unde Salomon dicit: *Vir obediens loquitur victorias (Prov. xxi)*. Revera vir obediens victorias loquitur, quia semetipsum vincit, dum alienam voluntatem propriæ voluntati anteponit. Sic et nos, dum abbati nostro humiliter obedimus, nosmetipsos in corde superamus. Unde etiam Samuel propheta loquitur dicens: *Melior est obedientia quam victimæ; et auscultare magis quam offerre adipem arietum. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare; et quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere (I Reg. xv)*. Revera melior est obedientia quam victimæ, quia per victimas aliena caro mactatur, per obedientiam vero propria voluntas restringitur. (89) Arioli sunt, qui

circa aras Idolorum nefarias preces emittunt, et nefanda sacrificia dæmonibus offerunt. Idololatria vero est servitus idolorum (90). *Latria* enim Græce, Latine *servitus* dicitur. Hoc est ergo summum malum, cum servi Dei in monasterio positi per inobedientiam incurrunt peccatum ariolandi. Mihi videtur grande malum esse in monasterio videlicet servos Dei sub habitu religionis vivere, et per inobedientiam atque contumaciam scelus idololatriæ committere. Magna miseria est, quando viri religiosi per iter virtutum descendunt in infernum. Hæc est maxima infelicitas, quando viri ecclesiastici per inobedientiam sub habitu religionis periculum incurrunt æternæ damnationis.

Audiamus etiam Paulum apostolum dicentem: *Sicut per inobedientiam unius hominis, scilicet Adæ, peccatores constituti sunt multi; ita et per obedientiam unius hominis, scilicet Christi justii constituuntur multi (Rom. v)*. Et sicut per inobedientiam unius hominis multi descenderunt in infernum, ita et per obedientiam unius hominis multi ascenderunt, et sunt ascensuri in cœlum. Sic etiam de Domino nostro Jesu Christo legitur: *Christus factus est pro nobis obediens Patri usque ad mortem (Philipp. ii)*. Si ergo Jesus Christus, rex cœlorum ac terræ, dignatus est obedire usque ad mortem Deo Patri, cur homo miserrimus in monasterio positus delignatur obedire suo abbati? Et si Dominus noster Jesus Christus, qui est verus rex gloriæ, Deo Patri usque ad mortem obediit, cur homo mortalis et cibus vermium præ-

(88) Ex Greg. lib. xxxv Mor. c. 15, n. 28.

(89) Ex Isid., lib. viii.

(90) Etym., cap. 9 et 11.

cepta sui abbatis contemnit? Quare, nisi quia non sequitur Christum, ut cum eo ascendat in cœlum, sed sequitur Adam ut cum eo per inobedientiam descendat in infernum? Quare non vult obedire suo abbati, nisi quia contemnit Christum, et sequitur diabolum? Sic Dominus in Evangelio servus suis dicit, quibus Ecclesiam suam regendam commisit: *Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit (Luc. x)*. Ac si diceret: *Qui vobis est obediens, et mihi obediens est, et qui vos despicit, me despicit*. Igitur, dilectissimi fratres, hanc sententiam Domini nostri Jesu Christi ad mentem reducite, et eam sedula intentione recogitate, quia quicumque in monasterio inobediens est abbati suo, non solum inobediens est abbati, sed et Christo. Et quicumque despicit prælatum suum, non solum despicit prælatum, sed et Christum.

Frares mei, secundo loco, Deo et abbati vestro castitatem promisistis, cum primum ad monasterium venistis; quam nisi custodiat, in vacuum in omnibus operibus vestris laborastis. Si castitatem non custodistis a die, qua eam Deo et abbati vestro promisistis, in vanum omne tempus vitæ vestræ expendistis. Quicumque Deo et abbati suo castitatem promisit, si eam mente et corpore non custodierit, religiosus esse non poterit, nisi hoc per asperissimam pœnitentiam emendaverit. Quare? Quia per unum malum multa bona pereunt. Per unam culpam multæ justitiæ annihilantur. Per unam iniquitatem multa bona possunt subverti. Malum in istam bonis contaminat plurima. Parum fellis in amaritudinem convertit dulcedinem mellis. Parum ignis magnam silvam incendit (*Jac. iii*). Modicum fermentum totam massam corrumpit (*I Cor. v*). Unde Scriptura dicit: *Qui in uno peccaverit, factus est omnium reus (Jac. ii)*, scilicet quantum ad vitam æternam. Quasi enim si omnibus peccatis esset involutus, ita si in uno tantum maneat, æternæ vitæ januam non intrabit. Sic homo per unum peccatum condemnari poterit, nisi illud per asperissimam pœnitentiam emendaverit; et maxime per fornicationem, quia sic e castitate nullum opus perfectum, sine castitate nullum opus magni. Unde beatus Gregorius dicit (91): « Nec castitas magna est sine bono opere, nec opus bonum est aliquid sine castitate. » Amanda est ergo castitatis pulchritudo (92). Castitas fructus est suavitatis. Castitas est inviolata virtus sanctorum. Castitas est securitas mentis, et sanitas corporis. Castitas Deo est amabilis et omnibus sanctis. De qua scriptum est, quia *sine castimonia nemo videbit Deum (Hebr. xii)*. Unde venerabilis Beda in quadam homilia: « Nemo in die resurrectionis, nisi illi qui sunt casti corpore, ad cœlos poterunt sublevari; nemo post resurrectionem, nisi illi qui sunt mundi corde, essentiam diviniæ majestatis poterunt intueri. »

Tertio loco Deo promisistis, ne proprium habe-

A retis. Multis modis diabolus in acquirendo plurima sollicitat, qui in modicis et paucis contenti esse promiserant. Multi de sæculari vita ad Deum convertuntur, et monasterium ingrediuntur, atque omnes divitias suas libenter pauperibus et monasteriis tradunt, ac deinceps in omni vita sua magis paupertatem quam divitias diligunt, sicut sancti apostoli fecerunt. Plerique etiam sæculares ad Deum in monasterio convertuntur, et de rebus monasterii fraudem vel furtum facere præsumunt, sicut Judas traditor fecit, de quo legitur, quia loculos habebat, et ea, quæ in communi mittebantur, abscondebat et furabatur. Nonnulli etiam de sæculo ad monasterium veniunt, et de divitiis suis, quas in sæculo habuerunt, unam partem sibi retinent et abscondunt, temporalem pertinescentes inopiam, alteram vero secum monasterio tradunt, sicut Ananias et Saphira fecerunt, de quibus nimirum scriptum est, quia agrum vendiderunt, et de pretio illius quamdam partem ante pedes apostolorum posuerunt, quamdam vero absconderunt (*Act. v*). Quidam etiam pauperes de sæculari vita ad monasterium veniunt, et quamvis in sæculo pauperes fuerunt, tamen in monasterio divites fieri volunt, sicut fecit Giezi discipulus Elisei. Cui dixit Eliseus: *Quia post Naaman incurristi, et divitias ab eo accepisti, in perpetuum lepra Naaman adhærebit tibi (IV Reg. v)*. Quicumque ergo propter Deum omnia quæ in hoc mundo sunt, despiciunt, sicut sancti apostoli fecerunt, cum eisdem apostolis lætabuntur, et remunerabuntur in perpetuum. De quibus ait Dominus in Evangelio: *Beati pauperes spiritu; quoniam ipsorum est regnum cœlorum (Matth. v)*. Ille vero, qui de sæculo ad monasterium transit, et de rebus monasterii fraudem vel furtum facit, Judas est, et cum Juda pœnam in inferno sustinebit. Qui autem de sæculari vita ad Domini servitium convertuntur, si ex his, quæ in sæculo habuerunt, partim sibi reservant, partim distribuunt, sententiam maledictionis cum Anania et Saphira portabunt. Qui autem de sæculo ad monasterium venit, si divitias, quas in sæculo habere non potuit, in monasterio voluerit, sine dubio lepra Giezi adhærebit ei, et quod Giezi passus est in corpore, isto patietur in anima. Illis ergo, qui in veritate propter Deum, more apostolorum, omnia, quæ in hoc mundo sunt, despiciunt, convenit illud Psalmistæ dicentis: *Mihi autem adhærere Deo bonum est; ponere in Domino Deo spem meam (Psal. lxxii)*. Et illud: *Jaeta cogitatum tuum in Domino et ipse te enutriet (Psal. lxxv)*. Judæ vero et sequacibus ejus dicitur: *Ascendant usque ad cœlos, et descendant usque ab abyssos; anima eorum in malis tabescebat (Psal. cvi)*. Ananias autem et suis similibus pertinet illud: *Qui confidunt in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum gloriantur (Psal. xlviii)*. Giezi et sociis ejus congruit illud: *Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum; sed*

(91) Hom. 13, in *Evang.*

(92) Isidor., lib. 11 *Sentent.*, c. 40.

speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua (Psal. LI).

Sed ecce, fratres charissimi, dum aliorum peccata tanto studio perscrutamur; timeamus ne oculos divinæ majestatis offendamus. Dignum est ergo, ut nos, qui tanta cura festucas in oculis aliorum conspiciamus, de oculis nostris trabes ejicere festinemus (*Matth. vii*). Quid ergo nobis inter hæc agendum? Illud videlicet quod ait Psalmista: *Vovete, et reddite Domino Deo vestro (Psal. LXXV)*; alioquin multo melius esset non vovere, quam post votum promissa non solvere (*Eccli. v*). Quare? Quia, sicut ait beatus Isidorus (93), inter infideles inveniendi

(93) Lib. II *Synonym.*, De voto.

A sunt, qui bona, quæ Deo voverunt, non impleverunt. Igitur, fratres dilectissimi, ad vosmetipsos introrsus redite, et si ea quæ Deo promisistis, vos opere inveneritis implevisse, Deo gratias agite. Si autem in his, quæ Deo vovistis, vos transgressores et negligentes cognoveritis esse, per puras orationes et quotidianas lacrymas ab omnipotenti Jesu Christo veniam postulate, quatenus in die districti iudicii sui non permittat vos cum infidelibus perire, sed cum electis suis ad regnum cœlorum vos dignetur perducere, qui cum eodem Patre et Spiritu sancto in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen

SERMO QUARTUS.

DE PRÆLATIS ECCLESIE.

Hispaniarum doctor Isidorus vir in omni locutionis genere formatus, ut imperito doctoque secundum qualitatem sermonis existeret aptus, ad eruditionem sacerdotum inter cætera sic est locutus (94): « Sicut peccatores et iniqui ministerium sacerdotale suscipere prohibentur, ita indocti et imperiti a tali officio retrahuntur. Illi male vivendo suis pravis exemplis vitam bonorum corrumpunt, isti vero per ignorantiam iniquos corrigere nesciunt. Quomodo enim docere poterunt, quod ipsi non didicerunt? (95) Desinat ergo locum docendi suscipere, qui nescit docere. Unusquisque igitur doctor et bonæ actionis et bonæ prædicationis habere debet studium, quia alterum sine altero inutilem facit et imperfectum. Oportet igitur prælatum cum omni instantia dulcedinem et suavitatem Dei annuntiare subditis, eosque suis ad bene operandum sollicitare exemplis, et frequenter dulcibus admonere verbis, ut recte possit computari in sanctæ Ecclesiæ membris, sicut sponsus, scilicet Christus, sub persona sponsæ eidem Ecclesiæ loquitur in Canticis

Favus distillans labia tua sponsa, mel et lac sub lingua tua (Cant. iv). (96) Prædicatores Ecclesiæ bene labia sponsæ esse dicuntur, quia per eos populus loquitur et per eos parvuli quique ad fidem erudiuntur, dum per eos occulta Scripturæ quasi cordis latentia manifestantur. In favo autem nescit, et cera patet. Recte ergo labia sponsæ, id est sanctæ Ecclesiæ, favus vocantur, quia dum in carnis fragilitate sapientia magna habetur, quasi mel in cera absconditur. Quando vero electus quique prædicat, quando cœlestia gaudia nescientibus revelat; tunc favus distillat, quia quanta dulcedo sapientiæ in corde lateat, per oris fragilitatem audientibus manifestat. Unde scriptum est: *Habemus thesaurum istud in vasis fictilibus (II Cor. iv)*. Ideo subditur: mel et lac sub lingua tua. Nimirum

(94) Lib. III *Sent.*, cap. 35

(95) Cap. 36.

B falsi prædicatores mel in lingua portant. Quod sub lingua non habent, quia cœlestia gaudia aliquando prædicant tanquam veri essent, cum ipsi terrestria bona totis desideriis appetant. Sancta vero mens in lingua mel præterdit, quia sapientiæ dulcedinem loquendo aliis ostendit, quam veraciter prædicans audientes tanquam mellis dulcedine reficit. Bonus pastor lac sub lingua gerit, quia congruenti sibi doctrina parvulos quosque in Ecclesia nutrit. Sub lingua autem hæc omnia sibi ipsi reservat, quia internam dulcedinem assidue secum portat. Dum enim terrena abjicit, dum vitiorum amaritudinem respuit; in interioribus sapientiæ dulcedine se pascit, quæ robur colligit, ut ad æterna gradiens in labore viæ lacescere non possit.

C Hujusmodi prædicando prudens pastor in cordibus subjectorum dulcedinem et suavitatem Dei infundit, eosque exemplis bonæ actionis ad cœlestia desideranda sustollit. Nimirum ille est prudens pastor, qui super gregem sibi commissum sollicite vigilat; quia dum se et oves ex omni parte prudenter circumspicit, hostiles insidias declinat. Audiat igitur negligens pastor, quid sibi et prudenti pastori Dominus loquitur: *Bonus, inquit, pastor animam suam pro ovibus ponit; mercenarius autem fugit (Joan. x)*. Animam pro ovibus suis ponit, qui periculosum regiminis ascendens locum, clauso silentii ostio, gregem claustralium fratrum in pace custodit. Animam pro ovibus ponit, qui solus inter mundana pericula exteriora negotia procurans, necessaria et utilia fratribus quærit. Animam ponit, qui ad sustinenda jurgia rei familiaris solus exit et inter adulantium ac detrahentium linguas mediis incedit, pro infirmis laborat, et laborantes pascit, consolatur pusillanimes, et cum superbis increpando contendit. Talis pastor cum Christo et per Christum potest dicere: *Cognosco meas, et cognoscunt me*

(96) Ex Greg. In hunc loc., cur sanctus prædicit. favo comparatus.

meæ (Joan. x). Cognoscunt oves pastorem, quem sæpe vident præsentem, quem subjectis fratribus familiaritas facit notum, quem beneficia reddunt amicum. Cognoscunt fratres prælatum, quia sive per charitatem tolerando, sive per zelum justitiæ castigando, sive exterius necessaria ministrando, sese eis reddit in omnibus utilem atque benignum. Subjecti prælatum cognoscunt, dum eis sicut pater filiis necessaria præsentis vitæ præparat, et sicut magister spiritalia prædicat. Oves vero pastor cognoscit, dum subditorum mores et actus diligenter attendit. Unde scriptum est : *Considera diligenter vultum pecoris tui* (Prov. xxvii). Vultum pecoris considerat, qui, quid singuli subjectorum possint, non ignorat. Vultum pecoris sui diligenter inspicit, qui qualitates, et actus, ac possibilitates fratrum quorum ad se pertinet cura, studiose perquirat. Cui per confessionem corda subjectorum sunt manifesta, per circuitationem nota sunt opera ; per experimentum quid possint, per effectum quid velint, ratio demonstrat : *Et vocem*, inquit, *meam audient* (Joan. x).

Tres sunt pastoris voces : suavis scilicet, dulcis, et alta. Vox suavis pertinet ad infirmum, dulcis ad morientem, alta pertinet ad surdum, id est ad inobedientem. Infirmus est qui tentatur. Qui vero de misericordia Dei desperat, moritur. Surdus est, qui non audit, id est qui obedire contemnit. Quandoque infirmus, id est qui in tentationibus est positus, audit suavem magistri vocem consolationis ; audit qui præ magnitudine peccatorum de misericordia Dei desperat, vocem obsecrationis ; audit surdus, id est inobediens, altam, id est asperam vocem increpationis.

Iterum dicitur : *Et sequuntur me meæ* : Oves pastorem sequuntur. Quem pastorem sequuntur oves ? Bonum sive malum. Quo sequuntur illum ? Quocunque ipse præcedit. Si bonus est pastor, oves sequuntur illum ad vitam ; si autem malus est, sequuntur eum ad mortem. *Si autem cæcus cæcum sequatur, ambo in foveam cadunt* (Matth. xv). Quomodo bonus pastor vadit ante oves ? Vita videlicet et doctrina. Quando bene vivit et recte docet ecclesiasticus doctor, tunc fit unum ovile, et unus pastor. Pastor unus debet esse in se, et unus cum grege ; ut quod docet verbis, impleat operibus bonis. Unus debet esse, ut per iracundiam non mutetur a mansuetudine, non elevetur prosperitate, nec frangatur adversitate ; sed idem permaneat patientia perseverante. Ille ergo veraciter tenet et amat unitatem fraternitatis, qui gaudet de servitute charitatis, imitando exemplum veri pastoris, qui *venit non ministrari sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis* (Matth. xx). Nimirum ipse est idoneus pastor, et secundum Deum gregem gubernat, qui ad tantummodo laborat, ut plures secum ad Deum verbo et exemplo trahat ; quem non delectat honor prælationis, sed onus ; charitas, non potestas ; servitus impensa aliis, non suscepta ab

A aliis ; juxta quod ait Paulus : *Cum essam liber ex omnibus, omnium me servum feci* (I Cor. ix). Teuet etiam pastor cum grege unitatem, quando non dividitur ab eo per habitum pretiosorem, vel per cibum delicatorem ; dum sit unus cum infirmis per compassionem, et cum delicatis per dispensationem. Taliter ergo oportet prælatum vivere, ut recte cum Apostolo possit dicere : *Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem* (ibid.).

Pastor autem negligens fugit, et a grege recedit. Sunt enim quidam prælati, qui bona, quæ aliis præcipiunt, facere contemnunt. Cum enim onera gravia et importabilia subjectis imponunt, et ea digito movere nolunt ; quod aliis præcipiunt, portare despiciunt. Fugiunt, dum a divinis officiis se subtrahunt, et cum fratribus pondus ordinis ferre contemnuunt. Fugiunt, qui per alienas domos vagantes discurrunt, feliciores se existimantes dum tardius ad claustra redeunt. Fugiunt, qui ideo a claustro longius recedunt, ut licentius otiosis fabulis insistant, et abundantius stomachum cibis repleant, ac securius dormiant quam in claustro solebant. Fugiunt, qui non ea quæ fratribus sunt communia, sed quæ sunt propria, quærunt. Fugiunt, qui licet præsentibus sint, tamen cum negligentias viderint, se sub silentio abscondunt. Fugiunt, qui remoti a conventu, sub otio vivunt ; qui a communi fratrum consilio recedunt, qui male vivunt et reprehendi nolunt. Unde beatus Gregorius : *Libet, inquit, ut dum licenter etiam illicita faciunt, nemo eis subditorum contradicat.* Et in eodem (97). *« Cunctis se existimat prælatus amplius sapere, quibus se videt amplius posse. »* Hoc amant scilicet videri sapientes et esse potentes. Hæc fuit causa angelicæ et humanæ ruinæ. Ponam, inquit, angelus, sedem meam ad aquilonem, et ero similis Altissimo (Isa. xiv). Et homini per serpentem dixit : *Eritis sicut dii* (Gen. iii). Timeat igitur ruinam prælatus, quam meruit homo et angelus. Angelus enim, quia voluit esse potentior, cecidit ; et homo, quia voluit esse sapientior, desipuit. Sunt præterea quidam prælati, qui bene vivunt, et subjectos sibi male vivere permittunt. Quidam etiam male vivunt, et subjectos bene vivere compellunt. Sunt et alii, qui male vivunt, et subjectos male vivere volunt. Illi ergo, qui bene vivunt, et subjectos male vivere permittunt, exemplo bonæ actionis præcedunt ; sed cum eos corrigendo non increpant, etiam cum errantibus delinquant. Licet enim ipsi bene vivant, necessarium tamen est, ut de grege sibi commissio Domino rationem reddant. Hi tales, cur suscipiunt curam gregis, et sustinere nolunt pondus laboris ? Aut si gregem regere nesciunt, quare regendi curam suscipiunt ? Vel sciunt, et per negligentiam peccare subditos permittunt, cum soli bene vivere possent, cur æternam mortem incurrunt, dum aliorum vitam in periculum animarum suarum convertunt ? Tales

prælatis filios Heli sacerdotis nutriunt, qui cum mulieribus quæ observabant ad ostium tabernaculi, dormiunt; qui venientes in Silo sacrificare non permittunt, sed antequam incendatur adeps, carnem crudam rapiunt (*1 Reg. 11*). Quasi filii Heli sunt, qui sub prælatis bene viventibus dissolute et negligenter vivunt, qui cum mulieribus dormiunt, qui cum vel hoc realiter agunt, vel cum carnis desideriis se conjungunt. Illos etiam qui veniunt in Silo, ne sacrificent, impediunt; cum noviter conversos verbis et exemplis ab exercitio bonæ operationis avertunt. Accendi non permittunt adipem, quia extincto charitatis igne non infundunt bonæ actioni cordis dulcedinem. Non carnem coctam sed crudam quærent, quia tribulationis ignem fugientes paupertati et labori se subtrahunt, nec pro Domino adversa pati volunt. In camino etenim tribulationis et paupertatis decoqui solent vitia carnis. Carnem crudam idcirco desiderant, ut quando et quomodo et quantum et qualem velint, sibi coquant. Tales sunt quidam, qui morantur in claustro, quasi in Silo, qui nihil aliud faciunt, nisi quod et quomodo et quando et quantum volunt. Quasi in Silo subjecti commorantur, qui plus voluntates proprias implere festinant, quam ea quæ sibi a bonis prælatis imperantur. Illi tales non imitantur Samuelem, qui prius unxit reges in regno Judæorum (*1 Reg. x*); sed imitantur Ophni et Phinees, quorum peccato arca Domini translata est ab Allophylis in terram Philistinorum (*1 Reg. 14*). Illi vero qui male vivunt, et subjectos bene vivere cogunt, errantes quidem a malo revocant, sed fortes, id est in Dei servitio studiosos occidunt. Perversos a sua nequitia corrigunt verbis, sed religiose viventes occidunt pravis exemplis.

A Religiosi videri appetunt, quia religiosos sub se habent, sed religiose vivere contemnunt. Gloriantur de subditorum bonis operibus, non de suis actibus. Quæ operari nolunt, aliis imperant: operantur ipsi quod aliis operari licitum esse non putant. Subjectos ad bene operandum cogunt, et ipsi a nemine cogi volunt.

Teneat igitur pastor cum grege unitatem, ut cum eo pervenire possit ad cœlestis regni hæreditatem. Non dividatur ab eo per pretiosorem habitum, nec per delictiorem cibum, nec per inanis gloriæ appetitum. Circa gregem sibi commissum sollicitus existat; bonos, ut in melius proficiant, dulciter admoneat; malos, ne in deterius eant, sollicitè corrigat; infirmos frequenter visitare studeat, tristes B blande et leniter consolari non renuat. Præterea claustrum assidue intret, pigros ad bene operandum sollicitet, negligentes increpet, atque omnibus in commune gaudia paradisi et pœnas inferni sine intermissione denuntiet. Ante omnia vero bona quæ aliis prædicat, ipse prius implere non negligat, pondus ordinis cum cæteris fratribus libenter sustineat, eisque tam in spiritualibus quam in temporalibus sicut pater filiis bona provideat, pro eis rationem se esse redditurum Deo sollicitè sciat. Verum super hæc omnia pro eis preces Domino semper fundat, quatenus de grege sibi commisso nullus pereat, nec lupus rapax aliquem a via veritatis errantem inveniat quem auferat, sed ut cum eisdem ovibus, Christo duce, ad pascua semper virentia sumnoperere pervenire studeat, præstante eodem Domino nostro Jesu Christo qui cum Patre et Spiritu sancto in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO QUINTUS.

DE OBEDIENTIA.

Præposito tanquam patri obediatur, multo magis D presbytero, qui omnium vestrum curam gerit. Oportet nos prælatum nostrum timere ut Dominum, diligere ut patrem, et credere quidquid nobis boni præcipit animæ nostræ esse profectum. In hoc loco nomine præpositi prior insinuat claustrum, sive procurator monasterii. Quod si in congregatione ubi canonicus ordo servatur, non est episcopus, nec abbas, sed prior; ipse nomine presbyteri designatur. Si vero episcopus vel abbas est in congregatione, ipse, qui in ea major est, intelligitur presbyteri nomine. Nobis quippe obedientia usque ad mortem servanda præcipitur, quia sine illa omnis conversatio regularis pro nihilo habetur. Scendum

vero est, quia per obedientiam a prælato nihil mali debet præcipi, nec a subditis perferri. Unde ait egregius doctor Isidorus (98): « Non obedias cuiquam potestati in malo, etiam si pœna compellat, si tormenta immineant. » Quare? Quia melius est mori, quam illicita jussa implere. Quicumque ergo prælato obediens est in malo, inobediens est Christo, qui dixit in Evangelio: *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati* (*Joan. viii*). Et quicumque in malo non vult prælato suo obedire, obediens est Christo omnium Domino, qui per Prophetam jussit a malo declinare, et bonum facere (*Psal. xxxvii*). Si ergo qui facit peccatum, servus est peccati, non debemus in malo obedire cuiquam potestati.

(98) Lib. 11 *Synonym.*, cap. *Malis jussionibus*.

Sciendum etiam summopere est, quod obedientia aliquando, si de suo aliquid habeat, nulla est; aliquando autem, si de suo aliquid non habeat, minima est (99). Nam cum hujus mundi successus præcipitur, cum locus superior imperatur; ille, qui ad hæc suscipienda invitatur, obedientiæ sibi virtutem evacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Rursum cum alicui ex subditis prælatus despectum hujus mundi præcipit, cum probra adipisci contumeliæ jubet; si hoc ex semetipso libenter non appetit, obedientiæ sibi meritum minuit, quia illa quæ in hac vita despecta sunt, invitatus nolensque suscipit. Debet ergo obedientiam in adversis et vilioribus ex suo aliquid habere, et rursum in prosperis ex suo aliquid omnino non habere; quatenus in adversis et contemptibilioribus tanto sit gloriosior, quanto divini dispensationi etiam ex desiderio subditur; et in prosperis tanto sit vilior, quanto a præsentibus ipsa, quam divinitus percipit, gloria, funditus ex mente superatur. Sicut sanies emanat ex vulnere, ita morbus inobedientiæ procedit ex tumore superbiæ et contemptus ulcere. Morbus inobedientiæ languor est animæ. Qui enim non vult operari bona et potest, vivit; sed tamen infirmus est; vivit potestate, sed languet prava voluntate. Hoc morbo primus homo languit, qui cum viveret potestate, et sanus esset bona voluntate, bestiis terræ, et avibus aeris, ac piscibus maris propositus fuit (*Gen. 1*); per inobedientiæ vero culpam lapsus, a paradisi gaudiis dejectus, etiam nunc muscis et culicibus expositus ac subjectus servit. Quando infirmitas carnis adunatur in tumorem, contingit quandoque, ut generet languorem. Mens enim carnalis per tumorem superbiæ incurrit sæpiissime languorem inobedientiæ.

Dux autem sunt species tumoris: dura videlicet, et mollis. Dura species tumoris est in carne obstinatio carnalium in conversatione. Hæc autem tribus modis mederi solet: emplastro scilicet, unguento, et ferro, id est exemplo boni operis, verbo comminationis, disciplina correctionis. Cum enim mens non emittit saniam pravæ intentionis per confessionem, vel ex commitione non promittit emendationem; restat ut recipiat ferri incisionem, id est asperissimam disciplinæ correctionem. Unde dicit beatus Isidorus doctor eximius (100): « Qui blando verbo castigatus non corrigitur, necesse est ut acrius arguatur. Cum dolore enim abscedenda sunt, quæ leniter sanari non possunt. Qui admonitus secretim, corrigi de peccato negligit, publice est arguendus: ut vulnus quod occulte nescit sanari, manifeste debeat emendari. » Est autem tumor mollis, cum mens inflata delectatur voluptuosis cibis, dum sectatur otium, somnolentia torpescit, vanis gaudet fabulis. Ex his ergo languor animæ nascitur, quando duritia obstinationis pressa, vel mollitie delectationis dissoluta, mens superba nihil

boni operatur. Assumit sibi inobedientiæ quandoque nomen obedientiæ, ut de ea solo nomine gloriatur, et non opere. Sed quia obedientia multis modis dicitur, expedit ut sermo de ea habitus alius ordinatur.

Imponitur enim obedientia præcepto, facto, et loco, ut designetur quod præcipitur, monstret quod agitur, nominet locum in quo quis moratur. De præcepto enim dicitur: injunxit ei obedientia; de facto: complevit obedientiam; de loco: moratur apud obedientiam, cum aliquam domum servat renotam. Prima est facilis, secunda gravis, tertia ad utrumque se habet. Leve est præcipere, sed grave est implere; locus vero aliquando placet, aliquando displicet. Placet quibusdam obedientia, non ut in ea exercentur bonis operibus, nec quia abundet fratribus; sed multis epulis et diversis deliciis. Placet obedientia quibusdam, non ut in ea magis Deo serviant quam in claustris studiosius, sed ut sibi obsequium præbatur a famulis diversæ ætatis abundantius, et deserviant otiosis fabulis suisque voluptatibus licentius. Ideo obedientia placet, quia in domo cuncta solus possidet, et quæ vult, aliis donat, quæ vult, sibi retinet, dum propriam voluntatem sæpe rationi præfert. Sicque fit, ut apud eum qui obedientiam perversa voluntate suscipit, vocetur obedientia, cum non sit. Hanc obedientiam multi desiderant, non ut Deo et prælato suo tota mente obediant, sed ut extra obedientiam esse queant. Multis autem modis a quibusdam obedientiam esse queant. Multis autem modis a quibusdam obedientiam quæri solet, videlicet auxilio parentum, consilio fratrum, simulationis ingenio, ut quod minus parentum vel exhortationibus fratrum non potest obtineri, saltem simulationis ingenio possit adipisci. Hæc autem obedientia, quæ conceditur alicui parentum minus seu quolibet exactione, sive fratrum seductoria exhortatione, vel etiam boni operis simulatoria ostensione nomen habet obedientiæ, sed caret re. Obedientia vocatur exterius, sed fructum remunerationis non habet interius. Illiusmodi obedientia non acquiritur, ut corpus pro Deo laboribus fatigetur; sed ut præsentis vitæ blandimentis delectetur.

Ad hanc etiam obedientiam aliis modis perventur, ut quod illis tribus præcedentibus non potest, promissione muneris obtineatur. Sic adhuc cum Petro Simon magus moratur in Ecclesia, moratur et Ananias cum Saphira (*Act. v*). Per Petrum boni prælati intelliguntur, per Simonem vero, Ananiam et Saphiram mali subditi designantur. Voleit Simon emere Spiritus sancti gratiam (*Act. viii*), voluit isti emere obedientiam. Simon pecunia voluit donum Spiritus sancti emere, isti nituntur Ecclesiæ redditus pretio acquirere. Isti ergo Petri apostoli non sunt filii per doctrinam, sed Simonis magi

(99) Ex Greg., lib. xxxv *Mor.*, numer. 30.(100) Lib. iii *Sent.*, cap. 46.

per avaritiam (1). Ejus quisque filius dicitur, cujus doctrinam sequitur. De errore auctoris a quibusdam nomen et culpa trahitur, ut ipsius vocabulo ceusetur, cujus errorem sequitur. Sic loquitur Dominus per prophetam Israel: *Pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa (Ezech. xvi)*; non utique nascendo, sed imitando. Sic et in meliorem partem filii Dei nuncupantur, qui præcepta Dei tota mente sequuntur. Unde et nos non natura sed adoptione clamamus Deo in oratione dicentes: *Pater noster, qui es in cælis (Math. vi)*. Recte ergo dicuntur filii magi Simonis non natura sed imitatione, qui pretio emunt obedientias, sive quasi et dignitates Ecclesiæ. Ananias et Saphira absconderunt partem substantiæ (Act. v), isti vero negotiis incumbunt acquirendæ pecuniæ. Sed sicut scriptum est: *Nemo militans Deo implicat se terrenis negotiis (II Tim. ii)*. In hoc ergo manifestum est eos non militare Christo sed inamonæ, quia non sectantur spirituales divitias, sed lucra temporalis vitæ. Non student ut Jesu Christo cælesti regi placeant, sed ut temporaliter divites fiant. Amplius regnat in eorum cordibus avaritia, quæ est servitus simulacrorum, quam voluntaria paupertas, quæ introducit hominem in regno cælorum. Hi tales plus gaudent equitando per plateas civitatis discurrere, quam in claustris psalmos sub silentio recitare. Hæc est obedientia cum Simonia plena avaritia et inani gloria, quæ amatorem suum non sublevat ad æterna gaudia, sed præcipitat in tartara.

Est et alia species obedientiæ, quæ tantum obedientia vocatur: de qua dicitur: *Quia obedisti voci uxoris tuæ, et comedis de ligno, maledicta terra in opere tuo (Gen. iii)*. Quatuor sunt autem voces, scilicet uxoris, mundi, et diaboli, ac Dei. Audiam igitur quid loquatur in me Dominus Deus (Psal. lxxxiv). Nunquid loquetur diabolus? nunquid caro? nunquid mundus? Vox uxoris vox carnis; vox autem carnis voluptas; vox mundi vanitas; vox Dei bonitas (2). Suggestionem quippe diaboli serpente accipimus. Mulier vero sensus est animalis corporis, id est carnis, quem habemus communem cum bestiis, et dicitur inferior pars rationis. Unde quando occurrit nobis peccati suggestio, quasi serpens loquitur. Si vero oblectatur caro prave illius suggestionis consensu, quasi mulier consentit. Sed si refrenatur et expellitur a cogitatione perversa suggestio, quasi mulier sola comedit illicitum lignum. Si vero ipsum peccatum, quod serpens, id est diabolus suggerit, et caro delectando, id est inferior pars rationis scilicet mulier manducat, et si mens hominis, id est superior pars rationis ipsum peccatum perpetrare consenserit, jam quasi vir deceptus est. Jam mulier viro cibum dedit, cum mens rationalis ad peccandum delectationibus carnis consensum præbuit. Qui-

cunque ergo libenter audit vocem serpentis, id est suggestionem diaboli, et obediens est voci mulieris, scilicet delectationi suæ carnis, statim inobediens efficitur voci Creatoris. Voci igitur uxoris obediunt, qui carnis delectationibus non contradicunt, et plus voluptati carnis quam voci Dei obediunt. Est autem Creatoris vox de prælatiis dicens ad subjectos: « Quod dicunt, facite; quod autem faciunt, facere nolite (Math. xxiii). » Ut perversis obedias prælatiis innuit, qui etiam male operantibus obedire jussit (I Petr. ii), ut ingrediaris et egrediaris cum David sub Saule, et eundem honores licet reprobum cum Samuele. Obediendum est ergo prælatiis, si recta præcipiant, quamvis ipsi male vivant. Inobedientes igitur et superbos se esse testantur, qui prælati licet perversis non obediunt, et eos non venerantur. Audi etiam breviter quid te oporteat facere, et qualiter prælati, sive bonis sive malis, debeas obedire. Nec bonis prælatiis obedias in malis præceptis, nec malis contradicatis in bonis. Esto obediens malis prælatiis in bonis præceptis, et cave ne obedias bonis in jussionibus malis.

Interea, fratres charissimi, Pauli apostoli sententiam ad memoriam reducite, ut perfectius intelligere valeatis virtutem obedientiæ. Sic enim ait ipse: *Quæcunque ordinata sunt, a Deo ordinata sunt. Igitur qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit (Rom. xiii)*. Ille ergo Dei ordinationi resistit, qui prælati sui præcepta contemnit. Quicumque prælato Ecclesiæ digna præcipienti contradicit, non solum homini, sed et Deo rebellis atque inobediens existit. Dathan et Abiron hac de causa perierunt, quia prælati suis, scilicet Moysi et Aaron, inobedientes fuerunt, quando sibi per contumaciam sacrificandi licentiam usurpaverunt (Num. xvi). Unde scriptum est in libro Psalmorum: *Aperta est terra, et deglutivit Dathan; et operuit super congregationem Abiron (Psal. cv)*. Hi enim, ob temeritatis suæ videlicet audaciam, terræ compagibus ruptis, viventes profundo hiatus merguntur, ac traduntur inferni suppliciis. Nonne etiam rex Saul, propter culpam inobedientiæ a Domino fuit reprobatus, de sede regni expulsus, dominio Satanæ mancipatus, et ad ultimum a Philisthæis interfectus? Pensate ergo, dilectissimi, quam gravis sit culpa inobedientiæ pro qua non solum animæ cruciantur in inferno, sed et corpora puniuntur in hoc sæculo. Perpendite quam grave peccatum sit Dei ordinationi resistere, pro quo non solum in anima exsolvitur pœna, sed etiam in corpore. Audiant ergo rebelles, timeant inobedientes mandatis seniorum, ne cum Dathan et Abiron tradantur tormentis infernorum. Caveant imitari vestigia Core seditiosi, ne forte mergantur cum eo in profundum inferni. Non velint imitari Core seditiosum, qui per contumaciam et rebellionem multos secum præcipitavit in infernum; sed Christum sequantur, qui per humilitatem Deo Patri

(1) Ex Isidor. lib. i Sent., cap. 17

(2) Isid., Quæst. in Gen., c. 4

obediens usque ad mortem (*Philip. II*), multos quotidie post se trahit ad regnum (*Joan. XII*). Christum ergo, fratres et domini mei, timete, ipsumque super omnia diligite, ejusque ordinationibus reverentiam exhibete. Sic enim ait ipse : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit* (*Joan. XIV*). Appareat ergo dilectio illius in vestris operibus. Exemplo ejus tenete humilitatem in vestra conversatione, et pro amore ipsius praelatis vestris obedientes estote. Libenter in hac vita praelati jussionibus obtempe-

rate, ut ad æternam libertatem possitis pertingere. Devote igitur colla divinæ dispensationi subjicite, propriis desideriis renuntiate, voluntatem praelati vestri propriis voluntatibus anteponeite, præcepta illius sine murmuratione implere satagite ; ut post hanc vitam ad cœlestem patriam possitis pervenire, illique de visione Dei Patris in æternum gaudere ; ipso præstante, qui cum eodem Patre et Spiritu sancto in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO SEXTUS

DE DISCIPLINA.

Audite, fratres charissimi, quid Dominus noster Jesus Christus ad eruditionem et consolationem totius Ecclesiæ suæ dicat in Apocalypsi. Ego, inquit, quos amo, arguo, et castigo (*Apoc. III*). His verbis ad tolerantiam atque disciplinam hortatur nos, sicut Pater piissimus, ut omnia quæ nobis ab eo sive a praelatis nostris præcipiuntur, patienter et cum omni mansuetudine toleremus. Ideo nos pro peccatis et negligentis per se et sanctæ Ecclesiæ ministros arguit Dominus et castigat in hoc præsenti sæculo, ne cum hoc mundo, hoc est cum amatoribus mundi, damnemur in futuro. (3) Quisquis igitur Deo exercitationibus disciplinæ non servit, Deum absque disciplinæ rigore evadere non poterit ; atque ideo Psalmista consuetudo indiscipline viventibus dicit : *Apprehendite disciplinam nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa* (*Psal. I*). Sed quid est disciplina ? Disciplina est morum ordinata correctio, et majorum præcedentium regulæ observatio. De qua disciplina Paulus apostolus ita loquitur, dicens : *In disciplina, perseverate. Tanquam filiis vobis offert se Deus* (*Hebr. XII*). Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes ; ergo adulteri, et non filii estis. Qui ergo sine disciplina sunt, adulteri sunt, et cœlestis regni hæreditatem non accipiunt. Filii autem paternæ disciplinæ correctionem libenter portant, et hæreditatem cœlestis patriæ omnino recipere non desperant. De qua etiam disciplina Isaias indiscipline plebi prædicat, dicens : *Quiescite agere perverse, discite benefacere* (*Isa. I*). Et eadem Psalmista prosequitur dicens : *Declina a malo, et fac bonum* (*Psal. XXXVI*). Unde etiam Salomon ait : *Multum errat, qui disciplinam abjicit* (*Sap. III*). Ille igitur est infelix, qui abjicit disciplinam patris, id est ecclesiasticæ dispensationis. Sicut milites Christum crucifigentes non diviserunt ejus tunicam (*Joan. XIX*) ; sic nos non debemus scindere

B nec dividere Ecclesiæ Christi disciplinam. Sicut enim tunica totum corpus præter caput legit, ita disciplina omnem Ecclesiam præter Christum, qui eandem disciplinam tradidit, ornat et tegit. Ipsa verò tunica contexta desuper fuisse per totum describitur, quia eadem Ecclesiæ disciplina a Domino de cœlo tribuitur et integratur. De qua Dominus, postquam surrexit a mortuis antequam ad Patrem ascenderet, loquebatur discipulis suis : *Vos autem sedete hic in civitate, quousque induamini virtute ex alto* (*Luc. XXIV*). Tunica ergo corporis Christi disciplina Ecclesiæ est. Qui autem extra disciplinam est, a corpore Christi alienus est. Non scindamus igitur tunicam Christi, sed sortiamur de illa, id est summo opere studeamus, ut eam integram conservemus, ne forte ab illius integritatis portione vacui remaneamus. Nemo quidquam de mandatis Christi solvat, sed unusquisque in quo vocatus est, in eo apud Deum permaneat.

Quicumque disciplinam Christi et catholicorum sacerdotum, quos ipse Ecclesiæ suæ præposuit, contemnit, per diversas errorum vias eundo perditionis laqueum incurrit. Unde sub prævaricatoris populi persona humanum genus ita deplangit propheta : *Nos sicut oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit* (*Isa. LIII*). De (4) illis etiam qui disciplinam Domini abjiciunt, et voluntatem propriam sequuntur, sapientia per Salomonem sic loquitur : *Multæ viæ videntur hominibus rectæ, et novissima eorum ducunt ad mortem* (*Prov. XIV*). Quæ utique multæ perditionis viæ tunc sequuntur, cum una regalis via, lex Dei videlicet, quæ neque ad dexteram nec ad sinistram declinat, per negligentiam deseritur. De qua scilicet via Dominus Jesus Christus, qui est finis legis ad justitiam omni credenti (*Rom. X*), denuntiat dicens : *Ego sum via, veritas et vita, nemo venit ad Patrem, nisi per me* (*Joan. XIV*). Ad quam viam omnes homines

(3) Ex lib. *De duodec. abusion. gradib.*, gradu 11, in *App. Ang.*, tom. VI.

(4) *Ibid.*, gradu 12

communiter iuvitat, dicens : *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (*Matth. xi*), quia non est acceptio personarum apud Deum (*Deut. x*). Ubi non est *Iudæus et Græcus, masculus et femina* (*Gal. iii*), *servus et liber, barbarus et Scythæ* : *sed omnia et in omnibus Christus* (*Coloss. iii*). Omnes ergo unum sunt in Christo Jesu. Dum ergo Christus finis est legis (*Rom. x*), qui sine lege, id est sine disciplina sunt, sine Christo fiunt. Quicumque ergo sunt sine doctrina, non sequuntur Christi vestigia. Incongruum est ergo et a justitia devium, in temporibus Evangelii servi Dei sine Christo fieri, quando apostolis in cunctis gentibus licentia prædicationis data est (*Matth. xxviii*); quando per cunctas sæculi partes intonuit tonitruum, vox scilicet Evangelii; quando gentes, quam non sectabantur, apprehenderunt justitiam (*Rom. ix*); quando qui longe fuerunt, facti sunt prope in sanguine Christi (*Ephes. ii*); qui aliquando non populus, nunc autem populus sanctus in Christo (*Osæ. ii*); quando est tempus acceptabile et dies salutis (*II Cor. vi*), et tempora refrigerii in conspectu Altissimi (*Act. iii*). Quando unaquæque gens habet testem resurrectionis, quomodo protestatur Dominus suis discipulis : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi* (*Matth. xxviii*). Non faciamus ergo aliquid sine Christo, ne sine nobis Christus esse incipiat in futuro.

Dignum est ergo, dilectissimi, ut disciplinam Christi cum omni devotione suscipiamus, et ut prælati nostris pro Christo obedientes simus. Revera necessaria est adolescentibus atque juvenibus disciplina, et ut præceptis seniorum subjiciantur cum omni humilitate ac reverentia. Unde et Dominus in Veteri Testamento Levitis ab anno vigesimo quinto tabernaculo servire mandavit, et a quinquagesimo custodes vasorum fieri præcepit (*Num. viii*) (5). Quid enim per annum vigesimum quintum, in quo nos juventutis oboritur, nisi ipsa vitiorum bella contra unumquemque signantur? Et quid per quinquagesimum annum, in quo jubilæi requies coninetur, nisi interna quies edomitæ mentis exprimitur? Quid vero per vasa tabernaculi, nisi fidelium animæ signantur? Levitæ ergo ab anno vigesimo quinto tabernaculo deservunt, et quinquagesimo custodes vasorum fiunt; ut videlicet qui adhuc impugnantium vitiorum certamina tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant; sed disciplinis majorum subesse student. Cum vero tentationum bella subjiciunt, cum apud se jam in intima tranquillitate securi sunt; animarum custodiam, quasi docti, spiritali prælio suscipiunt. Sed quis hæc prælia perfecte subjiciat, cum Paulus, doctissimus videlicet ac fortissimus præliator dicat : *Video aliam legem in*

membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati (*Rom. vii*). Sed aliud est bella fortiter perpeti, aliud bellis enerviter expugnari, et dissolute vinci.

In istis ergo fortissimis præliis exercetur virtus juvenum, ne extolli debeat; in illis vero debilibus et dissolutis omnino exstinguitur, ne subsistat. Bonum est igitur adolescentibus et juvenibus, ut dum calor naturæ pullulat in membris, et in corpore proficit vigor ætatis, cum omni humilitate famulentur præpositorum imperiis (6). Qualiter namque in senectute ministrari sibi ab aliis sperat, qui in adolescentia senioribus obedientiam exhibere recusat? Qui in juventute positus disciplinis majorum non vult esse subditus, quomodo in senectute constitutus putat sibi reverentiam deferri a minoribus? Unde et in proverbio apud veteres habetur, quod illi servire alii volint, qui prius alicui servitute denegat. Propter quod et Dominus Jesus Christus in temporibus adolescentiæ dum adhuc ad legitimam ætatem doctoris non pervenerat, obedienter ministrationem parentibus suis exhibebat. Ideo quippe in juvenili ætate honorem, et reverentiam, atque ministrationem deferebat suis parentibus, ut exemplum obediendi ac ministrandi præberet juvenibus (*Luc. ii*). Sicut ergo in senibus sobrietas et morum perfectio requiritur, ita in adolescentibus obsequium, et subjectio, atque obedientia rite debetur. Quapropter et in mandatis legis primum horum quæ ad homines pertinent, patris et matris honor imperatur (*Exod. xx*); quia, quamvis carnalis pater non supervixerit, aut indignus fuerit, alicui tamen vivendi paternum honorem usque ad perfectam et dignam ætatem a filiis præbendum esse ostenditur. Congruenter quousque ad legitimam ætatem pervenerint filii, præcipimur vivere sub disciplina patris sui, vel alicujus extranei, quia indisciplinatus quisque et indoctus nequaquam poterit esse discipulus Christi.

Quinque etenim modis in Scripturis divinis patres vocantur : hoc est, natura, gente, admonitione, ætate atque adoptione. De patre namque naturaliter Jacob dixit ad Laban : *Nisi timor patris mei Isaac adfuisset, tulisses omnia que mea sunt* (*Gen. xxxi*). Gente vero pater vocatur, quando Dominus ad Moysen de rubo loquebatur : *Ego sum, inquit, Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob* (*Exod. iii*). Ætate autem pater et admonitione dicitur, cum Moyses in captivo Deuteronomii loquitur : *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; majores tuos, et dicent tibi* (*Deut. xxxii*). Nos vero adoptione patrem vocamus, cum in oratione, *Pater noster, qui es in cælis* (*Matth. vi*), dicimus. Quod si ergo naturalis pater superstes non fuerit, aut indignus exstiterit; admonenti tamen seniori ab adolescentibus obedientia exhi-

(5) Ex Greg. xxiii, Mor., n. 21.

(6) Ex præfatio lib. *De duodecim actionum gradib.* gradu 3.

benda erit. Quomodo enim honorandus in senectute apparebit, qui disciplinæ laborem in adolescentia non sustinuerit? Quodcumque etenim homo laboraverit, hoc et metet (*Galat. vi*). *Omnis namque disciplina in presenti non videtur esse gaudii sed mæroris, nec requiei sed laboris: Postea autem fructum pacatissimum justitiæ reddet exercitatis* (*Hebr. xii*). Sicut ergo fructus non invenitur in arbore, in qua pampinus aut flos prius non apparuerit; sic et in senectute honorem consequi legitimum non poterit, qui in adolescentia disciplinæ alicujus bonæ exercitationis non laboraverit. Disciplina igitur absque obedientia qualiter fieri poterit? Adolescens ergo sine obedientia, adolescens est sine disciplina. Quare? Quia ipsa obedientia, quæ omnium virtutum mater est et perfectio, magna exercitatione indiget, ut sui normam studii exhibeat Christo Domino, qui obediens Patri usque ad mortem, crucis ignominiam libenter sustinuit pro omni populo suo (*Philip. ii*).

(7) Doctorum tamen catholicorum disciplinam temperatam esse oportet, ne per nimiam crudelitatem vulneret quos mederi et sanare debet. (8) Superbi doctores vulnerare potius noverunt quam emendare, Salomone testante: *In ore stulti virga superbiæ* (*Prov. xiv*). (9) Vera superbi doctores in ore virgam superbiæ ferunt, quia increpando rigide ferunt, et compati humiliter ac misericorditer nesciunt. Iracundi etiam doctores per rabiem furoris disciplinæ modum ad immanitatem convertunt crudelitatis, et unde emendare poterant, inde potius vulnerant. Ideo sine mensura ulciscitur culpas præpositus iracundus, quia cor ejus dispersum in rerum curis, non colligitur in amorem unius dignitatis. Mens enim soluta in diversis, catena charitatis non astringitur, sed male laxata male ad omnem occasionem movetur.

(10) Notandum igitur ab omni prælato vehementer, ut tanto se erga sibi commissos cautius agat, quanto durius a Christo pro eisdem judicari formidat. Nam sicut scriptum est: *In qua mensura mensi fueritis, in ipsa remetietur vobis* (*Matth. vii*). (11) Quicumque ergo ad regimen præficitur, taliter se erga disciplinam subditorum debet præstare, ut non solum clarescat auctoritate, verum etiam humilitate. Sed tamen ita aderit in eo virtus humilitatis, ne vita subditorum dissolvatur in vitis. Atque ita aderit auctoritas potestatis, ne per tumorem cordis severitas existat immoderationis. Hæc est ergo in Dei sacerdotibus vera discretio, qua nec per libertatem superbi, nec per humilitatem sint remissi.

(12) Sciendum vero est quia non omnibus subfectis una eademque doctrina est adhibenda, sed

pro qualitate morum diversa erit exhortatio doctorum (13). Manifesta igitur peccata non sunt occulta correctione purganda. Palam enim sunt arguendi, qui palam nocent; ut, dum aperta oburgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum unus corripitur, plurimi emendantur. Utilius est enim ut pro multorum salvatione unus condemnetur, quam per unius licentiam vel pravitatis exemplum multi periclitentur. Ita ergo delinquenti sermo est proferendus, sicut ejus qui corripitur, expostulat salus. Nam quosdam increpatione dura, quosdam vero increpatione corrigit blanda. Unde dicit beatus Ambrosius, vir magnæ reverentiæ et eximie conversationis in Christi Ecclesia: « Leniter castigatus exhibet reverentiam castiganti; asperitate vero nimia: increpationis offensum, nec increpationem recipit, nec salutem. » Sic enim ait beatus Isidorus doctor egregius (14): « Sicut periti medici ad varios corporis morbos diverso medicamine serviunt, ita ut juxta vulnerum qualitates diversa medicamenta adhibeant; sic et doctor Ecclesiæ singulis quibusque congruum doctrinæ remedium adhibebit, et quid cuique oporteat, pro ætate, pro sexu ac professione, annuntiabit (15). Nonnunquam etiam discreti doctores duris feriunt increpationibus subditos, qui tamen a charitate eorum, quos corripunt, non recedunt. Sæpe etiam Ecclesiæ censura arrogantibus videtur esse superba, et quod pie sit a bonis, crudeliter fieri putatur a pravis, quia non recto discernunt oculo, quod a bonis recto sit animo. »

(16) Est præterea quorundam excusatio perversorum, qui, dum pro facinoribus suis arguuntur, verba præpositorum justorum pro censura declinanda abjiciunt, servantes se divino judicio, quo durius puniendi sunt, dum temporaliter judicari se ab hominibus contemnunt. Iniquis molesta est veritas, et amara justitiæ disciplina, nec delectantur nisi propriæ imbecillitatis placentiæ; justitiæ infecundi, et steriles veritatis, cæci ad contuendam lucem, et oculati ad tenebrarum aspiciendum errorem. Nonnullos esse [add. videas] pravitatis homines, qui, dum ipsi a malo corrigi negligunt, correctorem falsa criminatione detrectant, et ad sui solatium sceleris usurpant, si vel falso compererint quid ad infamiam bonorum objiciant. Unde in Salomone legitur: *Bona in malum convertet impius, et in electos imponet maculam* (*Eccli. xi*). Plerique etiam mali similes sibi in malum defendunt, et patrocinio suo pravos contra correctionem bonorum suscipiunt, ne unde displicent, emendantur; adjicientes in se aliena delicta, ut non tantum de suis malis, sed etiam de aliorum facinoribus quorum peccata defendunt, condequantur. Disciplina igitur ecclesiastica moderata

(7) Isidor. lib. iii *Sent.*, cap. 41.

(8) Ex Greg. lib. xxiv, n. 40.

(9) Isidor. ubi sup., cap. 40.

(10) Ibid., cap. 46.

(11) Ibid., cap. 24.

(12) Ibid., cap. 42.

(13) Ibid., cap. 43.

(14) Ubi sup., c. 45.

(15) Jam ex cap. 45.

(16) Ibid., ex c. 32.

esse et discreta oportet, ut negligentes emendet, debiles confortet, bonos ad æmulandum charismata meliora provocet.

Vos igitur moneo, fratres et domini mei, ut disciplinam Domini nostri Jesu Christi, quæ vobis per vestros denuntiatur prælatos, libenter suscipiatis, et eorum præcepta pro viribus implere studeatis, atque in omnibus illorum voluntatem propriis voluntatibus anteponeere festinetis. Nemo vestrum dicat: Quare abbas mei suscipiam disciplinam, cum ego doctior illo sim, et in Scripturis majorem habeam intelligentiam? Aut: Quare subjiçiar prælati mei disciplinis, cum ipse sit infimi generis, ego autem filius sim potentioris ac fortioris hominis? Cur mandata illius impleam, cum ipse in moribus negligentior sit, et ego sanctius vivam? Nolite, fratres dilectissimi, ista dicere apud vos; quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia aliquid valet apud inferos (Eccle. ix). Nemo se extollat quod sit filius alicujus magnatis, quia in die districti examinis Domini nostri Jesu Christi non poterit ei subvenire nobilitas generis (17). Nullus etiam propter sanctitatem sibi a Deo collatam in superbiam elevetur contra suum prælatum, quia multorum temporum jejunia, elemosynæ, vigiliæ, lacrymæ, orationes, et cætera bona, si cum superbia linem acceperint, pro nihilo reputantur apud Deum. Humiles igitur estote, et disciplinam prælati vestri cum omni devotione suscipite; quia utilius est corripiri vel castigari a justo homine, quam decipi vel adulari a peccatore. Unde Psalmista dicit: *Corripit me justus in misericordia, et increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum* (Psal. cxl). Oleum peccatoris laus est adulatoris. Tunc ergo

caput oleo ungitur peccatoris, quando adulationibus delectatur mens audientis. Mens enim pro capite ponitur in divinis Scripturis. Libenter ergo dorsa flagellis subjicite, ut tormenta inferni possitis evadere. Non videatur vobis durum abbatis manu flagellari, ut in cælesti curia in numero martyrum possitis computari. Nonne melius est vobis pro culpis et negligentibus a prælato temporaliter virgulis verberari, quam apud gehennam æternos cruciatus perpeti? Nonne multo melius ac tolerabilius est abbatis sententiam humilliter ferre in hoc sæculo, quam per superbiam et contumaciam æternæ damnationis pœnam cum diabolo et angelis ejus sustinere in inferno? Devote igitur, dilectissimi, tenete et custodite disciplinam vestri pastoris, ut cum eo hæredes possitis esse æternæ beatitudinis. Castiganti reverentiam exhibete, corripientem amate, admonenti honorem rependite, flagellanti gratis agite, bona suadenti obsequium præbete, regularia ac Deo placita mandata præcipienti in omnibus obtemperate. Mala pro bonis non reddatis, benedictenti maledictionem non opponatis, prædicanti convicium non retorqueatis, increpantem non delonestetis. In omnibus ergo vosmetipsos sicut Dei ministros ac discipulos exhibete; terrestria contemnite, cælestia amate, peccata vestra et eorum quorum elemosynas comeditis, studiose deflete, pœnas inferni, formidate, gaudia æternæ vitæ desiderate, ut, inoffenso pede vestigia Christi sequentes, ad cœlestem patriam cum abbate, qui vobis præest, possitis pertinere: ipso præstante, qui cum eodem Patre et Spiritu sancto in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

(17) Ex lib. *De salutarib. docum.*, cap. 32, in *App. Aug.*, tom. VI.

SERMO SEPTIMUS.

QUALITER JUVENES OTIUM FUGIANI

Dignum est, fratres et domini mei, ut ea in communi audiamus, quæ ad eruditionem nostram, imo totius Ecclesiæ, Hispaniarum doctor loquitur Isidorus. Ideo nobis, ut credo, corpus illius donavit Deus, quatenus saluberrimam illius doctrinam devote suscipiamus, eamque bonis operibus implere festinemus. Ita ergo admonitionem illius reverenter debemus audire, ac si nobiscum vivens loqueretur in corpore. Ait enim (18): «Sicut legendo scire concupiscimus ea quæ nescimus, ita sciendo recta quæ didicimus, opere implere debemus.» Lector strenuus potius ad implendum opere ea quæ legit, quam ad discendum ea quæ nescit, erit promptis-

simus. Lex Dei præmium habet et pœnam legentibus eam. Præmium habet his, qui eam bene vivendo custodiunt; pœnam vero illis, qui illam male vivendo contemnunt (19). Ad majoris culpæ cumulum pertinet scire quemquam quod sequi debeat, et nolle sequi quod sciat. Unde Dominus in Evangelio: *Servus, inquit, sciens voluntatem Domini sui, et non faciens, plagis vapulabit multis* (Luc. xii). Et Jacobus: *Scienti bonum, et non facienti, peccatum est* (Jac. iv). (20) Dei ergo servum sine intermissione legere, orare et operari oportet, ne forte mentem otio deditam spiritus fornicationis subrepat, et ad peccandum provocet. Luxuria cito pro-

(18) Lib. iii *Sent.*, cap. 8.

(19) *Ibid.*, cap. 11.

(20) Rursum ex lib. iii, c. 19.

occupat hominem illum, quem invenit otiosum; A minus vero delictatur flagitio corpus labore fatigatum. « Contuere regem Salomonem per otium multis fornicationibus involutum, et per fornicationis vitium usque in idololatriam lapsum (III Reg. xi). (21) Multum ergo apud Deum utraque sibi commendantur necessario: ut oratione operatio, et opere fulciatur oratio. Unde etiam Jeremias ait: *Levemus corda nostra cum manibus* ad Deum (Thren. iii). Cor enim cum manibus levat, qui orationem cum bono opere sublevat. Nam quisquis orat et non operatur, cor levat, et manus non levat. Quisquis vero operatur et non orat, manus levat ad Deum, et cor non elevat. Sed quia et operari necesse est et orare, bene juxta utrumque dictum est: *Levemus corda nostra cum manibus ad Deum.* »

Igitur, fratres charissimi, ne de negligentia mandatorum corde reprehendamus, dum salutem nostram obtinere sola oratione aut sola operatione contendimus, necesse est ut, postquam bonum opus agimus, lacrymæ orationum fundantur ut meritum bonæ actionis humilitas impetret precis. Quicumque igitur Deo in omni conversatione sua placere desiderat, otium fugiat, interdum orationi incumbat, interdum vero utile sibi et aliis opus quærat; quia otium stultitiam auget, labor vero scientiam generat. (22) Hac de causa in omni opere bono fraus et desideria sunt formidanda. Fraudem Deo facimus, quoties de bono opere nostro non Deum sed nosmetipsos laudamus. Desidiam agimus, quoties per torporem languide ea quæ Dei sunt, operamur. Omnis ars hujus sæculi strenuos habet amatores, et ad exsequendum promptissimos; et hoc proinde fit, quia præsentem habet operis sui remunerationem. Ars vero divini timoris plerosque habet sectatores languidos, tepidos, pigritiæ inertia congelatos; sed proinde, quia labor eorum non præsentem sed pro futura remuneratione differtur. Ideoque dum eorum laborem mercedis retributio non statim consequitur, spe dissoluta pene in bono opere languescunt.

Est autem labor et otium interioris hominis, est labor et otium exterioris. Labor interioris hominis labor scientiæ, labor exterioris exercitium operationis. Labor scientiæ in tribus dividitur partibus: id est in labore disciplinæ, et exercitii, atque doctrinæ. In pueritia est labor disciplinæ, in juventute labor exercitii, in senectute labor doctrinæ; ut qui nescit, in pueritia discat; qui didicit, in juventute ad usum ducat; quod autem ad usum duxit, in senectute doceat. Est et alius labor interior, scilicet cogitationis et meditationis, ut ad requiem perveniat contemplationis; ut, si quid per oblivionem sub nube dubitationis latet obscurum, fiat cogitatione liquidum, meditatione liquidius, contemplatione liquidissimum. Cum enim aliquid de

cælestibus offert memoria menti, prius quasi confusum in cogitatione cernitur, postea meditatione discernitur, ad ultimum vero contemplatione dignoscitur. Accenditur ergo consideratione cogitatio, inflammatur discretione meditatio, illuminatur cognitione contemplatio. Est enim cogitatio in mente, quasi fumus in igne; meditatio, quasi flamma cum fumo; contemplatio, ignis cum flamma sine fumo. Cum autem mens ad consideranda cælestia laborat, tunc cogitatio occupatione temporalium rerum impeditur, meditatio quippe otio conturbatur, contemplatio curiositate revocatur; et sic fit quandoque, ut mens otiosa voluptate torpescat, ac vitiis subjiciatur. Cum igitur homo interior jacet in lectulo voluptatis, dum somno torpescit inertitæ, et somnis deluditur curiositatis, convocat et hortatur hominem exteriorem, ut inclinet aurem rumoribus, loquatur vana, induatur mollia, mane comedat, lectionem cœnæ terminet gallus. Euntibus dormitum, surgentes ad vigilias fratres obviant, vigilantibus illis dormiant, redeuntibus surgant. Sed melius forsitan esset, si nihil dicerent, quam si subtractis syllabis aut dictionibus psalmos decantarent. Hæc est otiosorum tarditas, qui nihil operantur ad horam, sed semper comitantur moram. In hoc potius gaudent, ut extra conventum comedant, et ad horas tardius surgant. Hi sunt qui expectant cum asino, nec ascendunt cum Isaac in montem: portantes paleas et stimulum, quæ ad asinum pertinent; non ignem et gladium, quæ pertinent ad sacrificium. Ait enim Abraham ad pueros: *Expectate hic cum asino: ego et puer, postquam adnaverimus, revertemur ad vos* (Gen. xxi). Pueri sunt pueriles sensus animi, qui cum asino expectant; quia tarditatem seipso amant. Duo dicuntur esse pueri, otiosi videlicet et tepidi portantes stimulum carnis et paleas levitatis. Abraham vero, id est animus genitor multarum gentium, cum puero ascendit, id est cum corde puro, portans in manibus ignem et gladium. Per ignem charitatem, per gladium prædicationis intelligimus verbum. Ille igitur portat ignem et gladium in manibus, qui quod amat et prædicat, bonis implet operibus. *Ego, inquit, et puer revertemur ad vos.* Necesse est ut ambo redeant, id est vis rationis, et puritas mentis, ut revertantur ad agendam curam carnis, non in desideriis, sed in necessariis (Rom. xii). Semper enim caro quærit ciborum affluentiam, et otii libertatem. Necessaria vero sunt impendenda, non subtrahenda. Sed tamen ne vacet otio, dum impenditur cibis, sequantur quæ conveniunt asino, virga scilicet et onus (Eccli. xxxiii). Virga correctionis, et onus laboris. Inter virgam siquidem et onus non est otii locus. Laboret igitur homo interior et exterior, et studiose insistant operi, ne eis dicatur: *Quid hic statis tota die otiosi?* (Matth. xx.) Tota

(21) Ex eod. lib. iii, *Sent.* c. 7.

(22) Hæc etiam ex lib. ii *Sent.* Isidori, c. 10.

die otiosi stant, qui omni tempore vitæ suæ cessantes a bono opere, in foro vanæ gloriæ torpentes perseverant. Conventus fratrum quasi otiosus stat, si eos abbas ad laborem, id est exercitium regularis vitæ, prædicando et admonendo non invitat. Otiosus stat populus, quia non episcopus, non archidiaconi eos conducunt ad bonum opem. Tamen audiant prælati causam hujus otii: *Nemo, inquit, nos conduxit (ibid.)*. Non episcopi, non presbyteri conducunt populum, non abbates, non priores conventum. Quo enim eos conducent? Forsitan ad querendam temporalem honorem, et non ad spiritalem laborem. Forsitan studiosius illos conducent ad regis curiam quam ad Domini vineam. Ibi curiosus agitur de pondere pecuniæ quam de quantitate culpæ. Nascitur illis sermo de examinatione argenti, non de purgatione peccati. Sunt tamen quidam boni prælati, qui operarios ad laborem conducunt; verbo enim docent, et exemplo præcedunt. Ad hunc laborem diversi veniunt, id est pueri, juvenes et senes. Veniunt diversis aetatibus et temporibus, scilicet vespere, mane et meridie. Mane veniunt pueri, meridie juvenes, vespere senes; ut ita dicam, mane venit Maurus, meridie Paulus, vespere Tranquellinus, sive Gentianus. Ille large accipimus juventutem, et non adolescentiam tantum, sed etiam maturam comprehendimus ætatem. Hæc est ætas labori congrua, quia nullus poterit operari in futura vita. *Venit nox in qua nemo potest operari (Joan. 12)*. In hac ætate Paulus volens redimere tempus, non solum instabat contemplationi,

sed etiam operationi. Patriarcham Issachar, si placet, ad medium deducamus; et ab eo exemplum exercitationis, perseverantiæ et perfectionis sumamus. Issachar qui *merces* interpretatur, ad populum gentium, quem Dominus pretio sanguinis sui est mercatus, refertur. (23) Ille Issachar scribitur asinus fortis (Gen. 31), quia prius gentilis populus quasi brutum et luxuriosum animal erat serviens idolis. Vere nunc fortis est Redemptoris Domini jugo colla subjiciens, et omnis disciplinæ evangelicæ perferens. Ille, accubans inter terminos, *vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima, et supposuit humerum suum ad portandum, et factus est tributis serviens (ibid.)*. Oportet ergo nos, dilectissimi, transire de terra ad terram, de terra aliena ad terram propriam, de exilio ad patriam, de gente ad gentem, de regio ad populum alterum, de terra morientium ad terram viventium, si volumus experiendo nosse verum et æternum gaudium.

Concupiscamus et nos terram illam, quam Issachar iste vidit et concupivit. Si enim non vidisset, non cognovisset; et si non cognovisset, non concupisset (Joan. 14). Pro hac terra asinus factus est fortis effectus libenter supposuit humerum suum ad portandum, et factus est tributis serviens. Mul-

tum sibi subito valuerat, qui se asinum, animal viledicet pene præ cæteris vilis, reputabat. Multum concupivit terram, quam vidit, pro qua ad omnem laborem fortis perduravit. Vidit sane quod ad pulchritudinem illius terræ omnes justitiæ nostræ erant ut pannus mulieris menstruatæ (Isa. 64): viderat nihilominus quod non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. 8). In uno igitur sibi vilis, in altero fortis effectus; de uno humiliatus, de altero roboratus, fortitudinis suæ humerum ad omnem laborem libenter inclinavit, et ad requirendam divinam gloriam non suam cælesti vero regi dignum tributum persolvit. Vultis audire, et alterum simili ratione sibi vilis, et ad omnem nihilominus laborem convaluisse? *Ut jumentum, inquit David, factus sum apud te (Psal. 132)*. Et alibi: *Propter te, inquit, mortificamur tota die (Psal. 122)*. Ecce quam vilis, ecce quam fortis. Vilis ut jumentum, fortis ad se mortificandum. *Issachar, asinus fortis, habitans inter terminos vidit requiem quod esset bona, et terram quod esset optima*. Pene igitur, non plene, illam viventium terram apprehenderat, qui inter terminos habitabat. Quia vilissimis et paucissimis hujus vitæ bonis contentus erat, hujus terræ miseræ extrema tenebat. Et quia frequentes mentis excessus perennis vitæ bona prægustabat, illius beatæ terræ initia tangebatur. *Vidi, inquit, requiem quod esset bona*. Requies ergo bona ibi est, hoc est in cælesti patria, quia, si ibi non esset, ibi eam minime vidisset; et si bona non esset, propter eam humerum suum ad portandum minime supposuisset. *Mansueti autem, inquit Prophetia, hæreditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis (Psal. 37)*. Ecce qualis terra, ibi et requies vera, pax plena, requies bona, pax quieta, quies pacifica. In illa cælesti patria labor non est, sed ad illam sine labore perveniri non potest. Propter ipsam in hac vita laboratur, sed in ipsa a nemine labor exigitur. Extra hanc terram non invenitur requies vera, quia nullus penitus labor est in ea. Si ergo cum Paulo cupimus tempus redimere, et dies malos evadere, oportet nos in hac præsentī vita frequenter orare, operari et legere (Ephes. 5). Sic etiam Jacob cum Rachel et Lia revertitur ad patriam (Gen. 32), sic Mariæ et Marthæ precibus Lazarus adjuvatur ad vitam (Joan. 11). Cum Rachel et Lia Jacob revertitur, quando aliquis desiderio bone operandi gradus, activæ et contemplativæ vitæ sociatur. Lazarus vero interpretatur *adjutus*. Qui tunc resuscitatur, quando aliquis hinc bonis operibus, hinc lacrymis a morte peccati liberatur. Nemo igitur a labore excusatur; non pueri, non juvenes, non senes; sola tamen juvenus portat pondus diei et æstus. Portat materialiter pondus laboris, et æstum solis. Portat moraliter pondus carnalis fragilitatis, sustinet æstum libidinis. Labore igitur ma-

(23) Ex B Isidor., *Quest. in Gen.*, c. 31.

unum annihilatur pondus tentationum; otio multiplicatur tentatio vitiorum. Labore caro affligitur, otio nutritur. Juvenis autem in otio, quasi juvenis sine iugo, qui dum non tenetur obedientiæ vinculo, in æqualitate fraternæ societatis quasi vox lasciviens discurret per desideria propriæ voluntatis.

Moneo igitur vos, fratres charissimi, ut ea quæ dicuntur, sollicitè audire dignemini. In illa terra bona et optima, hoc est in cælesti patria, nullus labor est, sed tamen ad illam sine labore nemo pervenire potest. Unde est illud: «Ad magna præmia perveniri non potest nisi per magnos labores (24). Et iterum: *Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit* (II Tim. II). Regnum cælorum non dabitur tepidis, otiosis et vagantibus; sed in Dei servitio exercitatis, et studiosè contra vitia et tentationes certantibus. Ad illam ergo terram bonam et optimam oculos mentis erigite, et pro amore illius omnia quæ in hoc mundo sunt, despiciate; et ut eam vobis in hereditatem possitis acquirere, libenter humerum ad portandum onus ordinis supponite. Prælati vestri præcepta tota intentione custodite, et ut ad illam optimam cælestis patriæ terram pertingere valeatis, voluntarie colla iugo divini ordinationis submittite. Vos ipsos pro amore Christi vilipendite, et in Dei servitio fortes exhibete, præsentia despicite, futura bona concupiscite, car-

nalia abhorrete, spiritualia amate, temporalia ad necessitatem possidete, æternam ad jucunditatem desiderate. Sed mens, quæ ad æternum gaudium nondum tota colligitur, quæ sit vera requies, minime experitur. Væ mihi misero qui usque hodie vagus et profugus sum super terram! Vagus, sequendo concupiscentiam; profugus, declinando miseriam. Concupiscentia me facit vagum, miseria efficit profugum. Est procul dubio terra ista, non stabilitas cordis, sed duritia et insensualitas mentis, O felix, qui potuit vel ad horam malorum omnium oblivisci, et illa interna pace vel requie saltem ad modicum potiri! Felicem nihilominus, cui datum est dispersiones cordis in unum colligere, et in illo verè felicitatis fonte desiderium figere! Transeamus ergo et nos, dilectissimi, cum patriarcha Isaac har mente et opere de terra miseræ ad terram optimam, de terra aliena ad terram propriam, de exilio ad patriam, de carcere ad curiam, de infelicitate ad gloriam, de captivitate ad libertatem, de morte ad vitam, de tenebris ad lucem, de theatro ad palatium, de ergastulo ad regnum, de cloaca ad cælum, de volubro vitiorum ad consortium angelorum, ad quod Jesus Christus nos perducere dignetur, qui cum eodem Patre et Spiritu sancto in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

(24) Greg., hom. 37, in Ev.

SERMO OCTAVUS.

QUALITER SENES AC JUVENES DEO SERVIRE DEBEANT

Moneo vos, fratres charissimi, causa vestræ salutis, ut sollicitè audire dignemini verba sapientissimi Salomonis: *Cani sunt sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata* (Sap. IV). Non ergo veraciter dicitur senex, qui ætate est proventus, sed qui sensu est perfectus. *Senectus enim venerabilis est, non diuturna, nec in numero annorum computata* (ibid.); sed innocens et Deo placita vita. Nulli deest ætas puerilis, si fuerit sensu parvulus et levis. Unde est illud: *Maledictus puer centum annorum* (Isa. LXV). (25) Quamvis quisque sit ætate parvulus, tamen si fuerit sensu magnus, non inter juvenes, sed inter senes est computandus. Sic enim de Daniele legitur: *Juvenis quidem erat ætate, senior vero scientia ac mansuetudine*. Nam et David cum ætate esset puer, et sensu perfectus, eor suum et mentem habebat in Domino defixam; et ob hoc in regem est elevatus. Et Saul cum esset in senili ætate, quia in se magnam habuit nequitiam et puerilem levitatem, expulsus est de regali culmine. Dominus vero et Salvator noster a senioribus crucifigitur, et ingressus Jerosolymam a pueris collaudatur. Nam et

arbor multorum annorum si infructuosa fuerit, exciditur; si autem fuerit novella et fertilis, ut magis ampliolem proferat fructum, excolitur.

Ideo, fratres dilectissimi, has similitudines vobis proposuimus, ut nullus vestrum, quamvis sit juvenis, quamvis senex, de sua virtute præsumat, nec de suis confidat operibus; sed semper, ne in aliquo opere displiceat Deo, sit pavidus, semperque, ne pro aliquo ab eo in perpetuum separetur, sit suspectus. Quid ergo? *Qui gloriatur, in Domino gloriatur* (I Cor. I), et non in se.

Sciendum tamen est quia in quibusdam nos oportet esse infantes, in quibusdam vero senes. Unde Dominus in Evangelio: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum* (Matth. XVIII). Et Petrus apostolus: *Quasi modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite* (I Petr. II). Sic etiam et Paulus: *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote; sensu autem viri perfecti* (I Cor. XIV). (26) Omnibus ergo hominibus studiose convenit Deo servire, eique per bonam operationem adhærere; sed maxime senibus,

(25) Ex lib. *De salutarib. docum.* cap. 15.

(26) Ex lib. *De duodecim abusione grad.*, grad. 3.

qui jam pedes habent in margine fossæ. Plus ergo omnibus religioni operam dare convenit, quos præsentis sæculi florida ætas transacta jam deserit. Sicut namque in lignis ipsa reprobæ arbor comparer, quæ, post flores, fructus optimos cultori suo non exhibet; sic et in hominibus ipse reprobus est, quem flos juventutis deserit, et tamen in sui corporis senectute bonorum operum maturos fructus proferre parvipendit. Quid ergo stolidius quidve stultius fieri potest, si mens ad perfectionem festinare non contendat, quando totius corporis habitus senectute confectus, homo ad interitum properat? dum oculi caligant, aures graviter aut fere nihil audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arefcit, rugis contrahitur, flatus jam non suaviter olet, pectus suffocatur, tussis fervet atque cachinnat, genua trepidant, talos, et pedes tumor inflat, homo interior qui non senescit, his omnibus aggravatur, et hæc omnia vituram jam jamque domum corporis cito prænuntiant. Quid ergo superest, nisi dum hujus vitæ defectus appropriat, nihil aliud cogitare quam quomodo futuri aditus prosperitates comprehendantur, et pericula animæ evadantur quisque senes appetat? Juvenibus enim incertus hujus vitæ instat terminus, senibus vero cunctis maturior ex hac luce imminet recessus.

Cavendæ sunt ergo homini duæ particule, quæ in illius corpore non veterascunt, et totum hominem ad peccandum pertrahunt: cor videlicet et lingua; quia cor novas semper cogitationes machinari non desinit, lingua vero impigre loquitur quodcumque cor machinari senserit. Non dicat ergo senex: Humanum sanguinem non effundo, domos proximorum non succendo, res alienas non diripio. Quia si a corde superfluas, et quod gravius est, nocivas cogitationes non expulerit, et ori suo custodiam non imposuerit, apud Christum, districtum videlicet judicem, pro solo otioso verbo culpabilis erit. Caveat igitur senilis ætas, ne istæ juvenescentes particule, lingua scilicet effrenata, et cor inutilia cogitans et vana, totam harmoniam decipiant, et per ineptas res reliqui corporis gravitatem illudant, et tormentis gehennæ tradant. Senex vero qui morti proximus, mortis adventum non abhorret nec formidat; qui quasi ad ostium hujus mundi positus, foris et obstinatus spectat, nec tamen vitæ præsentis attendit egressum, nec ingressum futuræ considerat, seipsum a cœtu justorum alienat. Audit nuntios mortis, et credere non vult eis. Tres sunt enim nuntii mortis: casus videlicet, infirmitas et senectus. Casus dubia, infirmitas gravia, senectus certa nuntiat. Casus mortem nuntiat latentem, infirmitas apparentem, senectus præsentem.

Ex incertitudine mortis, timor; ex infirmitatis gravitate, dolor; ex certitudine senectutis, non obstinatio, sed humilitas et afflictio sequi deberet; sed forsitan funiculus triplex, quo ligatur senex, non facile rumpitur (*Eccle. iv.*). Triplex funiculus prææ consuetudinis est usus, qui ex tribus conficitur,

quando meditatio sermoni, sermo operationi ab otiosis hominibus complicatur. Dum enim a pueritia in mente senis per cogitationem semitam fecerit voluptas, in sermone vanitas, in opere perversitas, quid aliud agitur, nisi quod in consuetudinem hæc tria torqueantur? Est autem laqueus in fune, dulcedo temporalis in consuetudine: circumdatio funis impedimenta sunt carnis. Dulcedine igitur temporalium rerum decipimur, consuetudine ligamur. Ille autem laqueum evaserat, qui de se suisque sociis dicebat: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus est, et nos liberati sumus (Psal. cxxiii).* Absalon vero crinibus inhærens quercui, duritiam designat cujuslibet hominis ad opus bonum obstinati. Qui dum patris exercitum fugeret, contigit ut condensæ quercui crinibus inhæreret (*II Reg. xviii*). Absalon pax patris interpretatur, quia pater eum licet persecutem patiebatur. Non dicitur pax filii, quia patrem nolebat pati. Quercus intus durior, exterius vero comprobatur esse fragilior. Cui Absalon suspensus inhæreret, quia interius obstinationem mentis, exterius vero comitatur fragilitatem carnis. Crinibus inhærrens suspenditur, quia superfluitatis amore detinetur. Mulus autem cui insederat, pertransiit, sed ipse quercui suspensus inhæsit; quia et luxuria et dolus, cui semper servierat, perit, sed poena peccati remansit. Tribus lanceis, id est avaritia, superbia et luxuria, cor ejus perforatur. Unde et usque in hodiernum diem acervus magnus lapidum super eum projicitur, quia peccatorum sive suppliciorum multitudine in æternum gravatur. Nec mirum si magnus acervus lapidum fuerit, quia per obstinationem usque in finem cor impœnitens gessit.

Sunt etiam tres species obstinatorum: prima scilicet eorum, qui ex correctione proficiunt; secunda eorum, qui ex commonitione deteriores fiunt; tertia eorum, qui emendationem promittunt, sed promissum non faciunt. Ex correctione rex Manasses factus est melior (*II Paral. xxxiii*), Nabal ex commonitione deterior (*I Reg. xxv*), Pharaon ex afflictione exstitit durior (*Exod. vii*). Manasses in carcere positus, catenis et compedibus astrictus, Deum cognovit, quem prius liber cognoscere noluit. Tales sunt quidam claustrales, qui quandiu sui juris sunt, perverse vivunt. Dum vero in claustro quasi in carcere tenentur astricti catenis, obedientiæ scilicet et timoris; dum compedes etiam adduntur, quia vagari vel egredi foras non permittuntur; fit quandoque, ut Deum, quem prius despexerant, correpti diligant; et qui fecerant de libertate servitutem, faciant de necessitate virtutem. Quos igitur perversos propria fecerat libertas, devotos reddit per correctionem aliena potestas.

Nabal vero designat quosdam doctores, qui ex commonitione subditorum fiunt deteriores; qui pueris David cibum negant, quia pure vivere volentibus verbum Dei non propinant. Tonsoribus vero suis convivium parant, quia vacantes otio, adulantium

confabulationes amant. Accusat Nabal David, et dicit: *Hodie increverunt servi, qui fugiant dominos suos (I Reg. xxv)*. Perversi siquidem praelati dolent, cum vident numerum religiosorum multiplicari; timent, cum David vident, id est bonos subditos, ungi in regem; et Saul dejecti, id est perversos praelatos honore praelationis privari. Sed quare timent? Videlicet ne et ipsi honoribus priventur, ne loco eorum aliquis melior restituatur. *Et indicavit Abigail Nabal omnia verba quae audierat a David, et emortuum est cor ejus intrinsecus, et factus est quasi lapis (ibid.)*; cum aliquis morte perpetua induratur. Post mortem Nabal Abigail regina constituitur, quia qui sub perverso magistro bene vixerit, ad regimen animarum sublimari poterit, ut cum David obtineat temporale regnum, et cum Christo regnet in aeternum. Misit enim David ad Abigail nuntios, ipsam autem secuta est eos. Nuntios David Abigail sequitur, dum quilibet fidelis Ecclesiae doctores vita et moribus imitatur. *Sed et quatuor puellae pedisseque fecerunt cum ea. Quinque pedisseque ejus sunt quinque corporis sensus, qui quasi puellae pedisseque cum Abigail gradiuntur, dum per munditiam continentiae cuilibet justo servientes obsequuntur.*

Pharao vero, qui populum Dei Moysi dimittere promisit, nec tamen dimisit, illos designat qui vitae melioris emendationem promittentes, nec culpam dimittunt, nec tamen in spiritu columbino contritionem, sed in voce corvina dilationem quaerunt; quorum terra diversis plagis affigitur, nec emolitur, sed consuetudine peccandi magis ac magis induratur. Tunc enim Dominus aquas in sanguinem convertit, cum de rerum causis aliquis carnaliter sentit. Terra producit ranas, cum in aliquo garrienti dominatur vana loquacitas. Cynomyia quidem et ciniphes sunt in portum mentis impetus et canini mores. Mors pecorum mortem designat cogitationum, quae pecoribus assimilari solent, quando rationabili intellectu carent; sicut enim *homo comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis (Psal. XLVIII)*. Sexta plaga est cum tument vesicae, corrumpuntur viscera; quod fit, dum interiora mentis tument odio, et ebulliunt ira. Plaga grandinis in fructibus iniquitatem designat manifestam in operibus. Plaga locustae instabilitas est animae, quae ore laedit cum detrahit; dat saltus, dum ad carnis se extendit affectus. Plaga siquidem tenebrarum caecitatem designat animarum, quae palpabiles esse comprobantur, dum perversa, quae mens cogitat, opere perpetrantur. Hoc enim palpabile est, quod manu tangi potest. Nota quod inter plagam grandinis et plagam tenebrarum media ponitur plaga locustarum. Ab iniquitate etenim quae designatur per grandinem, fit quasi saltus locustarum ad aeternae damnationis caecitatem. Novissima plaga est mors primogenitorum. Primogenita siquidem mentis moraliter sunt voluntas et intentio cuilibet operantis. Dum enim voluntas et intentio cor-

rumpuntur, quasi primogenita Aegyptiorum morte percipiuntur. His igitur plagis affigitur obstinatio senis, qui carnalibus delectatur, loquacitate gaudet, importunus et gravis est omnibus, more pecorum pronus ad vitia, iracundia tumet, ad injuriam manifestus, ad omnia mobilis, luce veritatis carens, et ideo se ipsum palpaus.

Iterum, dilectissimi, obstinato seni compatiendo ad vos revertor loquendo. Senex, qui mane, hora tertia, sexta et nona, id est in pueritia, adolescentia, juventute, senectute ad bonum opus invitatur, et venire contemnit, quid aliud nisi noctem aeternae damnationis exspectat, in qua nihil boni amplius operari poterit? Senex qui tota die stetit otiosus, et noluit pro Deo pondus diei sustinere nec aetius, quid praestolatur, nisi ut post modicum aeternis tradatur suppliciis cruciandus? Unde beatissimus Johannes Baptista ait: *Jam securis ad radices arborum posita est. Omnis arbor quae non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur (Matth. III)*. Arbor infructuosa nihilominus praeciditur et igni traditur, quando infructuosus senex et ad bene operandum obstinatus morte praeciditur, et gehennae ignibus deputatur. Quomodo etiam ad nuptias aeterni Regis intrare se credit, qui, audita et contempta invitantis Domini voce, per exercitationem boni operis ad eum venire despicit? Omnes quippe homines oportet bonis operibus insistere, et praecipue senes; quos citius constat, morte cogente, ab hac vita discedere. Senex deditus levitati et illicitis actibus, non de suis solummodo sceleribus, verum etiam de aliorum peccatis, quibus male vivendi in omni vita sua praebuit exempla, est rationem redditurus. Necessse est ergo ut negligens senex, quamvis sero ad se ipsum redeat, funiculum triplicem, quo tenetur astrictus, rumpat, id est pravam consuetudinem vincat, et animam suam de laqueo venantium bene vivendo eripiat. Praeterea se ipsum disciplinae Ecclesiae cum omni devotione subjiciat, non simulate, nec in voce corvi, cras, cras, id est dilationem promittendo; sed in gemitu columbae, hoc est in humilitate, mala quae egit emendando. Crines capitis sui tondent, id est amorem levitatis et superbitatis abjiciat, ne quercui, id est duritiae et avaritiae mentis inhærendo, suspensus intereat, hoc est a bonis operibus vacuus a societate electorum Dei pereat. Audi ergo quicumque es, inutilis et infructuose senex, audi quae dico, ausculta quae loquor, attende quae moneo. Desine jam peccata tua augmentare, et sceleribus tuis sine imponere. Jam tempus est ut ad te ipsum redeas, et quid sis, et quare natus, et ad quam rem in saeculo procreatus, agnoscas. Nunquid ideo omnipotens Deus te in hac vita creavit, ut omne tempus vitae tuae otiose transires, et non magis ut illum agnosceres eique fideliter servires, et ad ultimum cum eo in caelo regnares? Cur ergo prave vivendo, ab illo qui te et omnia ex nihilo creavit, discedis, et te ipsum flammis gehennae exponis?

Curre ergo pro te, miser, dum potes, ne, si dum potes, dum Deus tibi licentiam vivendi præstat: ne ille qui naturalibus non pepercit ramis, ad tardaveris, forte nec tibi parcat (Rom. xi). Age itaque jam ut oportet. Terminum vitæ tuæ quotidie intinere. Memoriam mortis tuæ tibi objice. Propone ut ulterius non pecces; ne ultra delinquas statue; culpas tuas cave iterare. Propone tibi futurum judicium; reduc ad memoriam perpetuos inferorum ignes; propone tibi gehennæ pœnas horribiles. Ora cum lacrymis indesinenter, ora jugiter, precare Deum diebus ac noctibus, ut clementer indulgeat tuis criminibus. Peccata tua cum lacrymis manifesta, et misericordiam Dei indubitanter spera. Depone injustitiam, et in bonitate Dei habeto remissionis fiduciam.

Vos iterum nosse volo, fratres charissimi, quia Dei Filius non solum pro senibus, sed etiam pro omnibus quos ad vitam æternam prædestinavit, dignatus est mori. Omnibus igitur pueris, adolescentibus, juvenibus, senibus, omnibusque fidelium ætatibus convenit ipsum cum Patre et Spiritu sancto unum verum Deum cognoscere, eumque cum timore diligere, et cum dilectione timere, atque illi pura et devota adherere mente, ac placitani pro viribus servitutem exhibere. Vestigia ergo illius, in quantum possibile est, studiose sequimini, ut possitis eum videre regnantem in dextera Patris sui; ipso præstante, qui cum eodem Patre et Spiritu sancto in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ne ille qui naturalibus non pepercit ramis, ad tardaveris, forte nec tibi parcat (Rom. xi). Age itaque jam ut oportet. Terminum vitæ tuæ quotidie intinere. Memoriam mortis tuæ tibi objice. Propone ut ulterius non pecces; ne ultra delinquas statue; culpas tuas cave iterare. Propone tibi futurum judicium; reduc ad memoriam perpetuos inferorum ignes; propone tibi gehennæ pœnas horribiles. Ora cum lacrymis indesinenter, ora jugiter, precare Deum diebus ac noctibus, ut clementer indulgeat tuis criminibus. Peccata tua cum lacrymis manifesta, et misericordiam Dei indubitanter spera. Depone injustitiam, et in bonitate Dei habeto remissionis fiduciam.

Vos iterum nosse volo, fratres charissimi, quia Dei Filius non solum pro senibus, sed etiam pro omnibus quos ad vitam æternam prædestinavit, dignatus est mori. Omnibus igitur pueris, adolescentibus, juvenibus, senibus, omnibusque fidelium ætatibus convenit ipsum cum Patre et Spiritu sancto unum verum Deum cognoscere, eumque cum timore diligere, et cum dilectione timere, atque illi pura et devota adherere mente, ac placitani pro viribus servitutem exhibere. Vestigia ergo illius, in quantum possibile est, studiose sequimini, ut possitis eum videre regnantem in dextera Patris sui; ipso præstante, qui cum eodem Patre et Spiritu sancto in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

(28) Lib. iii Sent., cap. 18.

SERMO NONUS.

NE MONACHI SIVE CANONICI REGIS CURIAM FREQUENTARE PRÆSUMANT.

Rogo et moneo vos, fratres et domini mei, ut attentius audiatis verba Hispaniarum doctoris Isidori (28): « Alia, inquit, sunt præcepta, quæ dantur fidelibus communem in hoc sæculo vitam degentibus, atque alia huic sæculo renuntiantibus. Omnibus in hoc sæculo communem vitam degentibus dicitur, ut sua omnia bene et juste gerant; sæculo autem renuntiantibus præcipitur, ut pro Christo omnia sua derelinquant. Illi, videlicet cuncti fideles, generalibus præceptis astringuntur; isti, id est religiosi, generalia præcepta perfectius vivendo transcendunt. Illis dicitur ut aliena non rapiant; istis, ut habita deserant. Indicitur illis, ut non occidant; istis, ut neminem odio habeant, sed ut pro inimicis Domino preces fundant. Licitum est illis legitime uxores accipere; istis vero illicitum de opere conjugii aliquid cogitare. Mandatur illis, ne adversus quemquam falsum testimonium dicant; istis, ut ori suo custodiam imponant. Omnibus in commune fidelibus conceditur, ut mundanis rebus bene utantur; religiosi dicitur, ut, abnegatis om-

nibus, soli Deo vivere delectentur. » Sæcularium hominum est huc illucque per plateas civitatis bona operando discurrere; religiosorum est visus hominum fugere, sequi ipsos intra parietes claustrum includere (29). Illi ergo qui pro Dei timore sæculo renuntiant, et tamen curis rerum familiarium implicantur, quanto se rerum negotiis occupant, tanto se a charitate divina separant. Qui simul et terrenis parere curis, et divinis exerceri officiis student, utrumque complecti simul non valent; quia dum pariter curæ inesse pectori humano non possunt, et duobus servienti dominis, utrisque placere difficile est (30). Qui, post renuntiationem mundi, ad supernam patriam sanctis desideriis inhiat, ab hac terrena intentione quasi quibusdam pennis sublevatus erigitur, et in quo lapsus erat, per genitum conspicit; et ubi pervenerit, cum gaudio magnus intendit. Qui vero a contemplationis requie reflexus, vitiis hujus sæculi incidit, si ad memoriam sui revertatur, protinus ingemiscit; quantunque fuerint tranquilla quæ perdidit, quamque confusa sint

(27) Ex lib. *De salutarib. docum.*, cap. 56.

(28) Ex cod. lib. iii, cap. 21.

(30) Ibid., cap. 16.

in quibus cecidit, ex ipsa laboris sui difficultate cognoscit. Quid enim in hac vita laboriosius quam terrenis desideriis æstuarè, aut quid hic securius, quam hujus sæculi nihil appetere? Qui enim hunc mundum diligunt, turbulentis ejus curis ac sollicitudinibus conturbantur; qui autem odiunt nec sequuntur, internæ quietis tranquillitate fruente futuræ pacis requiem quam alibi spectant, hic jam quodammodo habere inchoant.

(31) Monachus Græca etymologia vocatur, eo quod sit singularis. *Monas* enim Græcè, *singularitas* dicitur Latine. Ergo si solitarius vocabulo monachus interpretatur, quid facit in turbâ qui solus est, et cur in medio populi versatur? (32) Plura sunt autem genera monachorum. Primum genus est cœnobarum, quos nos in commune viventes possumus appellare. Cœnobiium enim plurimorum est, ad instar sanctorum illorum qui temporibus apostolorum, Jerosolymis, vendita et distributa cœntia sua indigentibus, habitabant in sancta communione vitæ, non dicentes aliquid proprium, sed erant illis omnia communia, et anima una, et cor unum in Domino (*Act. ii, iv*). Horum igitur institutione atque exemplo monasteria sumpserunt principia sub Spiritus sancti magisterio. Secundum genus est eremitarum, qui procul ab hominibus recedentes, deserta loca et vasta inhabitare perhibentur, ad imitationem scilicet Eliæ et Joannis Baptistæ, qui eremi secessus penetraverunt. Tertium genus est anachoretarum, qui cœnobiâli conversatione perfecti, includunt semetipsos in cellulis, procul ab hominum conspectu remoti et ad se raro alicui accessus præbentes, sed in sola contemplatione atque conversatione Domini viventes (33). *Abba* vero nomen est Syrum et significat *patrem* in Latinum, quod Paulus Romanis scribens exposuit, dicens: *In quo clamamus: Abba (Pater)* (*Rom. viii*), in uno nomine duabus usus linguis. Dicit enim Syro nomine patrem, et rursus Latine nominat idem patrem. *Canon* Græcè *regula* dicitur Latine. Unde et canonici regulares appellati sunt, qui in monasteriis secundum normam sub sanctis apostolis constitutam religiose et cœmunitè vivunt. Monachi ergo specialiter et canonici pro amore Christi sæculo renuntiant, et seipsum a sæculari vitæ tumultu segregant, atque intra claustrum parietes,

*ne levi saltem eis maculare vitam
famine contingat, devote coarctant* (34),

arbitrioque præpositorum ac regimini humiliter commendant. Ili monachi, videlicet et canonici, dum visus hominum fugiunt, dum confabulationes sæcularium spernunt, dum divitias sæculique voluptates abiciunt, dum causa amoris Christi parentes a se repellunt, dum die ac nocte orationi, lectioni divinæque contemplationi studiose

insistent, quasi inter homines eremum sibi constituent, quo licentius Deo in psalmis, hymnis et canticis spiritualibus pure ac sollicitè deservunt. Tamen sunt quidam monachi et canonici, quod nos sine gravi gemitu dicere non possumus, qui sæculo renuntiantes, sub habitu religionis in monasterio vivunt, et tamen se ipsos intra claustrum parietes continere nolunt, sed magis curias regum ac principum frequentare appetunt.

Quoniam de curiali monacho aliqua dicturi sumus, notandum fateor ut et de canonico seu curiali converso eodem sentiamus. Licet enim diversus sit habitus, idem tamen debet esse religionis effectus: ut non affectent placere vestibus, sed bonis moribus. Cum ergo dicitur monachus sive canonicus curialis, ex adjuncto designatur aliquid levitatis. Nisi enim monachus levitati esset deditus, nullatenus se objiceret regum confabulationibus. Qui enim sæcularium hominum consortia diligunt, qui se consiliis principum libenter ingerunt, qui secretorum conscii fiunt, curiales appellari possunt. Consilia principum perversa, si ea scias, et internuntius fias, timeo ne consentias, et animæ tuæ maculam contrahis. Ordo claustrum et ordo curiæ diversus est. Ordo claustrum quietus, ordo curiæ tumultuosus. In claustrum quæta est et salutifera conversatio, in curia vero turbulenta et periculosa habitatio. Habitatores claustrum bona operando, Deum sibi placant; habitatores curiæ illicita agendo, illum ad iracundiam provocant. In curia sedes in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficias innocentem (*Psal. ix*); in claustrum audis: *Non sedi cum consilio vanitatis, et cum iniqua gerentibus non introibo* (*Psal. xxv*). Ibi insidiaris ut rapias pauperem, rapere pauperem dum attrahis eum (*Psal. ix*); hic dicis: *Odivi Ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebō* (*Psal. xxv*). Ibi dextera tua repleta est muneribus; hic lavas inter innocentes manus tuas. Ibi pauperum res violenter auferuntur; hic a principibus sponte offeruntur. Ibi *laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et iniquus benedicitur* (*Psal. ix*); hic autem Dominus benedicit justo (*Psal. v*). Si vis igitur esse monachus vel canonicus curialis, laudas quod non debes, quod non expedit defendis, operaris quod non licet, quod non decet loqueris.

Duæ tamen sunt curiæ principum sæcularium, quorundam scilicet qui ecclesias construunt, et quorundam qui destruunt. Ad utramque quamvis necessarius sit religiosorum virorum accessus, curialium tamen monachorum inutilis est et periculosus. Hæc est curia David, illa Absalon. In utraque vero necessarium est consilium Chusi. Lego Achitophel consiliarium David quandoque fuisse, sed tamen ab eo recessisse, et cum Absalon permansisse (*II Reg. xv*). Locus est forsitan

(31) Rursum Isidor. lib., vii *Etym.*, c. 13.

(32) Hæc ex cod., *De eccles. offic.* lib. ii, c. 16.

(33) Ex citat. loc. *Etymolog.*

(34) Hym. de Comm. monach. 22.

ut exquisitius de adducto loquamur exemplo. **A** misericordia! Delictum suum cognitum facit, confitetur injustitiam; et quo plus peccatum detegitur ab eo, tanto plus tegitur a Deo. Audi publicum pondus Cain; ait enim: *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear* (Gen. iii). Iste plus ponderavit suam malitiam quam Dei misericordiam. Sed et appetitus carnis cæsariem nutrit, quia cogitationum superfluitatem producit. Quæ cæsaries gravat mentem, dum deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (*Sap. xiv*). Qui tonsus semel in anno, ducentis siclis crines ponderat, quando in omni spatio vitæ suæ cupiditatibus suis semel renuntiat, et in fine carnalia desideria abnegat. Tunc enim tantum ab his quæ possidet, spoliatur, quando successione mortis ultimæ a terrenis separatur. **B** Ponderat autem plus terram quam cælum; plus enim amat esse in domo lutea quam in domo non manu facta, quæ est in cælis; in transitoria quam in æterna; et hoc pondere publico, non pondere sanctuarii, id est non causa amoris Dei, sed terreni desiderii. Audi pondus sanctuarii, scilicet pondus Pauli: *Cupio, inquit, dissolvi, et esse cum Christo* (*Philip.*). Audi pondus publicum: *Væ habitantibus in terra* (*Apoc. viii*); non illis qui corpore habitant, sed qui corde amant; non illis qui corporaliter in terra commorantur, et in cælo cogitatione et aviditate conversantur; sed qui poculo terrenæ delectationis inebriantur.

Amet igitur monachus sive canonicus curialis consilium Chusi, scilicet claustrum silentium; respiciat autem Achitophel consilium, ut non amet negotia principum, nec sæcularium vagus quærat accessum. Diligat præcepta regulæ, per quæ poterit adipisci donum supernæ gratiæ, fugiatque rumores curiæ et spumas locutionis superflue. Plus amet societatem humilium fratrum in monasterio quam superbiorum militum in regis palatio. Amplius delectet illum audire Dei laudes cum cæteris fratribus in ecclesia quam inutiles atque otiosas confabulationes in regis curia. Convenientius est canonico sive curiali monacho in domo Dei divinis interesse officiis quam sæcularibus in domo regis admisceri negotiis. Hujusmodi canonicos et curiales monachos monasteria villpendentes, seque ipsos impertine sæcularibus turbis ingerentes, et curias principum ac civitatum plateas frequentantes, Jeremias propheta lacrymabili voce deplorat, dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum?* (*Thren. xli*). Per aurum intelligimus viros religiosos a strepitu sæcularium segregatos, et in Dei servitio exercitatos, qui per sapientiam et sanctitatem sibi a Deo concessam debent illuminare universum mundum. Quibus ait Dominus in Evangelio: *Vos estis lux mundi* (*Matth. v*). Etiam de eorum sapientia quæ per aurum figuratur, in Salomone legitur: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis* (*Prov. xxi*). Sapientes igitur illos esse et sanctos oportet, quatenus

ut exquisitius de adducto loquamur exemplo. **A** misericordia! Delictum suum cognitum facit, confitetur injustitiam; et quo plus peccatum detegitur ab eo, tanto plus tegitur a Deo. Audi publicum pondus Cain; ait enim: *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear* (Gen. iii). Iste plus ponderavit suam malitiam quam Dei misericordiam. Sed et appetitus carnis cæsariem nutrit, quia cogitationum superfluitatem producit. Quæ cæsaries gravat mentem, dum deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (*Sap. xiv*). Qui tonsus semel in anno, ducentis siclis crines ponderat, quando in omni spatio vitæ suæ cupiditatibus suis semel renuntiat, et in fine carnalia desideria abnegat. Tunc enim tantum ab his quæ possidet, spoliatur, quando successione mortis ultimæ a terrenis separatur. **B** Ponderat autem plus terram quam cælum; plus enim amat esse in domo lutea quam in domo non manu facta, quæ est in cælis; in transitoria quam in æterna; et hoc pondere publico, non pondere sanctuarii, id est non causa amoris Dei, sed terreni desiderii. Audi pondus sanctuarii, scilicet pondus Pauli: *Cupio, inquit, dissolvi, et esse cum Christo* (*Philip.*). Audi pondus publicum: *Væ habitantibus in terra* (*Apoc. viii*); non illis qui corpore habitant, sed qui corde amant; non illis qui corporaliter in terra commorantur, et in cælo cogitatione et aviditate conversantur; sed qui poculo terrenæ delectationis inebriantur.

Amet igitur monachus sive canonicus curialis consilium Chusi, scilicet claustrum silentium; respiciat autem Achitophel consilium, ut non amet negotia principum, nec sæcularium vagus quærat accessum. Diligat præcepta regulæ, per quæ poterit adipisci donum supernæ gratiæ, fugiatque rumores curiæ et spumas locutionis superflue. Plus amet societatem humilium fratrum in monasterio quam superbiorum militum in regis palatio. Amplius delectet illum audire Dei laudes cum cæteris fratribus in ecclesia quam inutiles atque otiosas confabulationes in regis curia. Convenientius est canonico sive curiali monacho in domo Dei divinis interesse officiis quam sæcularibus in domo regis admisceri negotiis. Hujusmodi canonicos et curiales monachos monasteria villpendentes, seque ipsos impertine sæcularibus turbis ingerentes, et curias principum ac civitatum plateas frequentantes, Jeremias propheta lacrymabili voce deplorat, dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum?* (*Thren. xli*). Per aurum intelligimus viros religiosos a strepitu sæcularium segregatos, et in Dei servitio exercitatos, qui per sapientiam et sanctitatem sibi a Deo concessam debent illuminare universum mundum. Quibus ait Dominus in Evangelio: *Vos estis lux mundi* (*Matth. v*). Etiam de eorum sapientia quæ per aurum figuratur, in Salomone legitur: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis* (*Prov. xxi*). Sapientes igitur illos esse et sanctos oportet, quatenus

ut exquisitius de adducto loquamur exemplo. **A** misericordia! Delictum suum cognitum facit, confitetur injustitiam; et quo plus peccatum detegitur ab eo, tanto plus tegitur a Deo. Audi publicum pondus Cain; ait enim: *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear* (Gen. iii). Iste plus ponderavit suam malitiam quam Dei misericordiam. Sed et appetitus carnis cæsariem nutrit, quia cogitationum superfluitatem producit. Quæ cæsaries gravat mentem, dum deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (*Sap. xiv*). Qui tonsus semel in anno, ducentis siclis crines ponderat, quando in omni spatio vitæ suæ cupiditatibus suis semel renuntiat, et in fine carnalia desideria abnegat. Tunc enim tantum ab his quæ possidet, spoliatur, quando successione mortis ultimæ a terrenis separatur. **B** Ponderat autem plus terram quam cælum; plus enim amat esse in domo lutea quam in domo non manu facta, quæ est in cælis; in transitoria quam in æterna; et hoc pondere publico, non pondere sanctuarii, id est non causa amoris Dei, sed terreni desiderii. Audi pondus sanctuarii, scilicet pondus Pauli: *Cupio, inquit, dissolvi, et esse cum Christo* (*Philip.*). Audi pondus publicum: *Væ habitantibus in terra* (*Apoc. viii*); non illis qui corpore habitant, sed qui corde amant; non illis qui corporaliter in terra commorantur, et in cælo cogitatione et aviditate conversantur; sed qui poculo terrenæ delectationis inebriantur.

Amet igitur monachus sive canonicus curialis consilium Chusi, scilicet claustrum silentium; respiciat autem Achitophel consilium, ut non amet negotia principum, nec sæcularium vagus quærat accessum. Diligat præcepta regulæ, per quæ poterit adipisci donum supernæ gratiæ, fugiatque rumores curiæ et spumas locutionis superflue. Plus amet societatem humilium fratrum in monasterio quam superbiorum militum in regis palatio. Amplius delectet illum audire Dei laudes cum cæteris fratribus in ecclesia quam inutiles atque otiosas confabulationes in regis curia. Convenientius est canonico sive curiali monacho in domo Dei divinis interesse officiis quam sæcularibus in domo regis admisceri negotiis. Hujusmodi canonicos et curiales monachos monasteria villpendentes, seque ipsos impertine sæcularibus turbis ingerentes, et curias principum ac civitatum plateas frequentantes, Jeremias propheta lacrymabili voce deplorat, dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum?* (*Thren. xli*). Per aurum intelligimus viros religiosos a strepitu sæcularium segregatos, et in Dei servitio exercitatos, qui per sapientiam et sanctitatem sibi a Deo concessam debent illuminare universum mundum. Quibus ait Dominus in Evangelio: *Vos estis lux mundi* (*Matth. v*). Etiam de eorum sapientia quæ per aurum figuratur, in Salomone legitur: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis* (*Prov. xxi*). Sapientes igitur illos esse et sanctos oportet, quatenus

verbo prædicationis de aliorum cordibus tenebras expellant, eisque bonæ operationis exemplo perveniendi ad cælum rectum iter ostendant. Recte viri ecclesiastici auro comparantur; quia sicut aurum splendidius est cunctis metallis, ita ordo clericorum sapientia et discretione lux est omnibus laicis. Unde quidam sapiens ait: « Quantum distat a terra cælum, tantum distat clericorum discretio a discretione laicorum. » Debet igitur ecclesiasticus ordo omnibus fidelibus fulgore sanctitatis splendescere, et prædicatione evangelicæ doctrinæ lucere. Unde est illud: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est (Math. v)*. Si ergo viri ecclesiastici lux sunt mundi, sicut ait Dominus, quid est quod Jeremias præmisit superius: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color ejus optimus? Sine dubio verax propheta veram de nobis nostrisque temporibus protulit sententiam; quia quam ille spiritualiter fore intelligens futuram, nos præsentialiter cernimus impletam. Revera hodie in nobis impletur hæc propheta, cum vita nostra per actiones infimas ostenditur reproba. Auri color optimus religiosæ conversationis est habitus. Hodie igitur obscuratum est aurum, quando viri religiosi, qui cæteris debuerant esse formam honorum operum, fiunt pravitatis exemplum. Mutatus est color auri optimus, quoties habitus sanctitatis ad ignominiam venit despectionis. Tunc procul dubio mutatur color auri optimus, id est religionis habitus, quando sub ovina pelle latet lupus. Tunc etiam optimus color auri, id est religiosorum virorum habitus ab aspicientibus in despectione vertitur, cum perversa operatio interior legitur, et exterius a populo non ignoratur. Nunquid, fratres dilectissimi, sine causa nos despiciunt populi? Nequaquam. Recte enim despiciuntur ab eis, quia aliud superius intus, et aliud foris. Aliud intrinsicè occultamus, et aliud extrinsicè demonstramus. Intus superbia et inanis gloria absconditur, exterius vero humilitas simulatur. Latet interior venum odii et discordiæ, patet foris habitus sanctitatis et innocentiae. Intus occultamus habendi divitiarum voluntatem, foris prætendimus voluntariam paupertatem.*

Sequitur: *Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum.* Lapidem sanctuarii sunt religiosi viri in fundamento Ecclesiæ fundati. La-

pidem ergo sanctuarii tunc in capite omnium platearum disperguntur, quando viri ecclesiastici vana et inutilia sequendo foris vagantur. Et revera in capite omnium platearum disperguntur, quia nunc in foro, nunc in platea civitatis, nunc in curia regis inveniuntur. Lapidem, scilicet viri ecclesiastici, foris sunt dispersi, cum hi qui per puram orationem et divinam contemplationem intus debuerant commorari, egrediuntur ad sui explendas desiderii curas cum amatoribus mundi. Et nota, *in capite omnium platearum*; quia facti sunt caput erroris, quibus debuerant esse speculum veritatis, et exemplum perfectionis.

Igitur, fratres charissimi, quia per Dei gratiam mundum contempsistis, et monasterium elegistis, moneo vos ut curiam regis frequentare, non nisi inevitabili necessitate cogente, præsumatis. Causa amoris Dei vos ipsos intra parietes claustris coarctate, sanctarum librorum Scripturarum assidue legite, sine intermissione orationi vacate, silentium opportuno tempore custodite, meditationi et divinæ contemplationi operam date, et ut gustare et videre quam dulcis quamque suavis est Dominus possitis, summopere invigilate. Dulciora vobis sint in refectorio legumina, quam multorum in regis curia ciborum ferula. Delectabilius sit vobis inspicere diversarum librorum materiarum in claustro, quam diversi generis canes, et milites diversæ ætatis accipitres manibus gestantes in palatio. Sint etiam vobis amabilia fratrum solatia in domo Domini, quam principum salutationes in conspectu populi. Tamen si veraciter curiales esse queritis, summo desiderio ad curiam tendite summi Regis. Si vere vos magnæ nobilitatis milites delectat videre, ad æterni Imperatoris palatium pervenire gressibus bonorum operum contendite, in quo eidem Imperatori omnis militia cælestis exercitus ministrat sine fine. Manus igitur vestras, dilectissimi, excutite ab omni munere, aures vestras timoris Dei splenis sepelire, ori vestro custodiam imponite, omni studio oculos cordis mundate ab ira, invidia, odio, et omni mala voluntate, ut post hanc vitam ad cælestem patriam possitis pertinere, ipsumque omnium sanctorum Regem in decore suo regnantem videre; quod ipse gratuita bonitate sua dignetur præstare, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO DECIMUS.

NE MONACHI SIVE CANONICI SECRETA PRINCIPUM SCIRE APPETANT.

Moneo vos, fratres charissimi, ut diligenter audiatis verba Domini nostri Jesu Christi. Ait enim: *Qui mihi ministrat, me sequatur: et ubi sum ego, illic et minister meus erit (Joan. xii)*. Dignum

quippe est et valde necessarium sequi Christum, eique ministrare, quia sequaces suos ac ministros ad se usque facit pervenire. Quid ergo dignius ac felicitius esse poterit, quam cum omni devotibus

Christum sequi, qui in sua et Dei Patris præsentia tam nobiliter ministros suos remunerare novit? (34*) Quæ, rogo, major nobis gloriæ aut felicitas erit quam illius Imperatoris esse ministros atque amicos, qui est super omnes imperatores, et coronat immarcescibilibus coronis milites suos? Quanto ille Imperator noster sublimior est omnipotentia et virtute, tanto nos majoris diligentiæ et observantiæ debemus esse mandatorum ejus in sanctitate, justitia et humilitate (35). Recognoscamus igitur et recogite: us cum omni diligentia, quali honore nobis illius legatio sit accipienda. Quod si legatio a rege veniret ad nos, aut sigillum vel indiculus, nunquid non, mox aliis curis postpositis, prompta voluntate et cum omni devotione litteras acciperemus, et lectis implere satageremus? Et ecce de cælo Rex regum et Dominus dominantium, imo et Redemptor noster, per prophetas et apostolos dignatus est litteras suas dirigere; non ut aliquod servitium sibi necessarium a nobis quæreret, sed ut ea quæ ad salutem et gloriam nobis prodesse possint, innotesceret. Nec in hoc solummodo voluit contentus esse, sed etiam, quod est mirabilius ac misericordiosius, per semetipsum ad nos dignatus est venire, et perveniendi ad se viam nobis rectam ostendere. Dignum est ergo ut eum tota mente sequamur honorum operum passibus, eique cum omni devotione ministremus; quia si hoc facere noluimus, apud districtum ejus judicem periclitabimur. Sed quid est Christo ministrare? Bonis videlicet operibus amore illius sine fraude insistere. Sed forte dicit aliquis: Quomodo fraudem Christo facimus? Sed qui hoc dicit, diligenter audiat, quæ beatus loquitur Isidorus (36): « Fraudem, inquit, Deo facimus, cum de bonis operibus non Deum, sed nosmetipsos laudamus. » Quidam etiam in Christo fraudem operantur, dum de castitatis et abstinentiæ meritis apud semetipsos gloriantur. Nam et qui electrosynam vanæ gloriæ causa donat, fraudem perpetrat. Sed et is qui de sapientiâ arrogantiam habet, et qui pro justitiâ præmium appetit, et qui aliquoties donum Dei, quod meruit, in suam laudem convertit, aut in malos usus assumit, procul dubio fraudem Christo facit. Qui hujusmodi virtutes in vitia commutant, Christo non ministrant; quia pro bonis operibus plus temporalem ab hominibus laudem quam æternam a Christo remunerationem acquirere desiderant. Tales igitur ministri a Christo non remunerantur, sed condemnantur; quia bona quæ agunt, non pro eo, sed pro temporali laude operantur. Quibus ipse in judicio dicturus est: *Discedite a me, operarii iniquitatis; nescio vos unde sitis (Luc. xiii)*. Studeant ergo filii Ecclesiæ sine fraude et simulatione Christo ministrare, non proavana hominum gloria, sed pro æterna felicitate. Honorari ab hominibus pro inani gloria refugiant.

(34*) Ex lib. *De salutarib. docum.*, cap. 8.

(35) *Ibid.*, cap. 9.

a seipso a conventu sæcularium secernant, orationi et orationi devote in domo Dei incumbant.

Sed tamen sunt quidam, quamvis sine gravi gemitu dici non possit, qui, post renuntiationem sæculi plus diligunt temporalia quam æterna, plus carnalia quam spiritualia, plus confabulationes divinum quam decantationes psalmodum, plus equitando sæcularia conspiciere, quam legendo in claustris sedere. Contingere etiam quandoque solet, ut monachi sive canonici qui curias frequentant, causas audiant, judicia perquirunt; ut, si aliquando propriæ causæ necessitates occurrerint, ad curiam securiores recurrant. Hi enim jam non tantum suas, sed et jam alienas defendunt causas. Et quia hæc amant, hæc frequentant. Amant decreta conciliorum, non secreta mysteriorum; non psalmos recitant, sed decreta ruminant. Fiunt oratores in causis, et coloribus utuntur rhetoricis. Laudari appetunt, quia loquuntur pro multis; sed monachus vel canonicus multum loquens displicet multis. Conjugia copulant illicita, quandoque dissolvunt licita. Sæpe quorum non noverunt patres, avos nominant, consanguinitatis ordinem narrant. Hunc ex illo descendisse confirmant, de incertis judicant, testantur sæpissime quod ignorant. Si vero aliquoties illicita connubia conjungunt, communem utilitatem prætendunt. Promittunt Ecclesiarum quietem, populi pacem, patriæ salutem. Si vero res sic ad effectum pervenire non valeat, monachus sive canonicus caudicus iter parat, ut quod alibi fieri non potuit. Romæ fiat. Pro principe igitur sæculari Alpinum frigus, libenter Italiæ calorem patitur, qui pro magistro spirituali, id est abbate, multo leviora forsitan non pateretur. Operatus cantulis, auctoritatibus fultus revertitur, ponti diem causæ, personas inducit, quæ, si velis, paratæ sunt jurare quod est; et si velis, iterum jurent quod non est. Hæc sunt principum negotia. Nunc iterum, audi judicium Joannis Baptistæ in consimili causa. *Non licet, inquit, tibi habere uxorem fratris tui (Marc. vi)*. Quid igitur dicam? Nonne magis amat monachus caudicus esse simul discumbentibus cum Herode, quam in vinculis et in carcere teneri cum Joanne? In quo convivio licet non videat caput Joannis, videt tamen quæ effuso sanguine acquiruntur, vaccam scilicet viduæ, et porcum pauperis. In carcere principis pauper moritur, et tamen de substantia pauperis comedens monachus sive canonicus principi blanditur.

Sed et ego, charissimi, quandoque cum Herode in convivio moraliter discumbo, saltantem puellam considero, caput Joannis truncatum in disco conspicio. Herodes siquidem interpretatur gloria. Omnis enim gloria filiarum Sion ab intus, gloria vero filiarum sæculi deforis est. In convivio igitur cum Herode sedeo, dum in delectatione vitiorum vau

(36) Lib. *ii Sent.*, cap. 10.

gloriæ favorem quæro. Saltantem conspicio filiam Herodiadis, dum mihi placet vanitas curiositatis. Hæc sunt illa duo, quæ auferunt caput Joannis, delectatio scilicet vitiorum, et favor curiositatis. Joannes *Dei gratia* interpretatur. Hujus igitur gratiæ Deus caput est. Caput ergo a corpore separatur, quando aliquis non Deo, sed sibi ascribit bonum quod operatur; tales apud Deum gratiam non inveniunt, quia nec quærunt. Superbi enim apud homines, apud Deum humiles gratiam quærunt. Unde et Paulus: *Gratia Dei sum id quod sum (I Cor. xv)*, etc. Audiat canonicus sive monachus cavensidens apostolum dicentem: *Quod tuum est ne repetas (Luc. vi)*: audiat et determinet causas. Ne repetas, inquit, cum litigio, nec cum molestia prosequaris; et tamen si quid ei auferatur, subire judicium non recusat; periculum perjurii cum vel aliquis pro seipso, vel pro alio juret, non evitat. Inde conqueritur Apostolus quod fraudem pati nolumus, quod judiciis contendimus, quod ira succenti nosmetipsos vindicamus (*I Cor. vi*), dicens: *Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ (Rom. xii)*, etc. Proh dolor! Ubi vera religio, ubi perfectionis integritas, ubi charitatis invenitur fundamentum? Forsitan in claustralibus, qui seipsos judicantes quotidie accusant, summi iudicis sententiam formidant, et assidue cum profundo genitu cordis clamant: *Non intres in iudicium cum servo tuo, Domine (Psal. cxlii)*, etc. Scrutantur enim claustrales judicia Dei vera, non sæcularia. Legem Domini custodiunt vivendo, meditando, amando. Vivendo, puritas conscientiæ; meditando, plenitudo scientiæ; amando, charitatis perfectio solet adipisci. Habet etiam lex claustralium iudices, et testes atque consiliarios suos. In lege etenim Domini duo testes sunt: vita scilicet et conscientia: duo iudices, meditatio et scientia; duo consiliarii, amor Dei et proximi. Testis coram Deo est conscientia, coram hominibus vita. Concordant autem in iudicia scientia et meditatio, dum quod sit aut quod dicitur, diligenti consideratione providetur. Tota vero justitia prædictæ legis pendet ex duobus præcedentibus consiliariis. *Ex his duobus mandatis tota lex pendet et propheta (Matth. xxii)*. Si quid igitur in hoc sæculo perfectionis est, in claustralibus inveniri potest. Nec tamen servari potest perfectionis integritas, nisi tota intentione diligatur paupertas. Qui enim divitiis abundant, si cor apponant, gravantur curis, et implicantur negotiis. Periculosa igitur vanitate seducitur, qui post renuntiationem sæculi, terrenis iterum curis implicatur. Quanto altior ascensus, tanto periculosior est casus. De alto cadit qui, degustata contemplationis dulcedine, denuo nullo cogente ad sæcularia redit. Canis reversus ad vomitum, monachus sive canonicus rediens ad sæculare negotium. Unde ait Dominus in Evangelio: *Nemo mit-*

A *tens manum suam in aratrum, et aspiciens retro, aptus est regno Dei (Luc. ix)*. Magnum ergo malum incurrit, qui ascendere debuerat, et descendit. Magnum malum incurrit, qui per spiritualis vitæ exercitationem debuerat proficere in melius, et per temporalis gloriæ appetitum quotidie valit in deterius. Quamvis Deus electorum vitam in medio protegat sæcularium, impossibile tamen est quemquam inter sæculi voluptates positum a vitiis manere illibatam. Quosdam novimus a claustro recessisse, et contagionibus vitiorum illico mancipatos fuisse, atque ab amore Creatoris discessisse, ac per hoc animarum suarum damnationem invenisse. Quicumque ergo vitam immaculatam conservare desiderat, intra parietes claustrum contineatur, ne

B foris, nisi præcepto sui abbatis cogente egrediantur, reminiscens illud quod sponsa, id est sancta anima in Canticis se vocanti sponso, scilicet Christo, respondens loquitur: *Exspoliavi me tunica mea, quomodo reinduar illam? Lavi pedes meos, quomodo iterum inquinabo illos (Cant. v)? (37)* Tunica sua sponsa, id est sancta anima, se exspoliavit, quia omnia exteriora quibus ornabatur abiecit. Tunica se exspoliavit, quia mundo cum suis oblationibus renuntians, soli Deo vivere concupiscit. Pedes etiam suos sponsa lavit, quia, dum in sancto otio anhelat, opera sua studiose ad memoriam reducit, et quicquid in eis sordidum examinando deprehendit, lacrymis quotidianis et gemitibus plangit. Pedes lavit, quia præterita opera quibus per hunc mundum dissolute ambulaverat, fetibus diluit. Pedes lavit, quia peccata lacrymis ablens, munda in conspectu dilecti sui apparere concupiscit. Hos pedes iterum inquinare metuit, quia valde sollicita est, ne, si amplius in negotiis implicita sæcularibus fuerit, macula terreni pulveris fœdata, in oculis Jesu Christi sponsi sui vilis et reproba sit. Quæ idcirco ab otio spirituali discedere refugit, quia, dum a marinis fluctibus, id est a tumultu sæculi aliena est, quasi in littore posita securius vivit.

Hæc igitur, dilectissimi, vobiscum agite, hæc in mente sedula meditatione versate, et tunicam, id est terrenam substantiam qua semel vos pro Christi amore exspoliastis, reindui nolite. Pedes vestros scilicet maculas transactæ vitæ, quas jam lacrymis et crebris singultibus lavistis, iterum inquinare, id est similia committere, formidate; causas et negotia principum ne velitis perquirere, jurgia et contentiones fugite, iudicio contendere recusate. Sic ait Dominus: *Noli resistere malo (Matth. v)*. Et paulo post: *Si quis voluerit tecum iudicio contendere, et tunicam tuam tollere, relinque ei et pallium (ibid.)*. Si vos igitur, dilectissimi, Christi discipuli estis, disciplinam Christi ostendite, non solum verbis, sed etiam operibus bonis. Vosmetipsos non quærat defendere, sed date locum iræ. Quare? Quia Domini est vindicta et unicuique juxta opera

sua retribuere, vosque de manu odientium eripere. **A** nuntiet, et virtutibus inhæreat, quæ retro sunt obliuiscens, et in anteriora se extendat; ori suo custodiam imponat, aures suas, ne malum audiat, claudat; oculos suos, ne vanitatem videat, avertat; malum pro malo non reddat, ea, quæ non vult pati, nemini inferat, quæ sibi fieri cupit, aliis faciat. Verum super hæc omnia in hac spirituali mensa invenire poterit viam, qua pertingere possit ad cœlestem patriam.

Ad hæc ergo, dilectissimi, spiritualem mensam studiosius solito convenite, et secundum vobis intelligentiam a Deo concessam spirituales ex ea cibos sumite, ne verbi Dei fame lassenini in hac peregrinatione. *Non enim in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei (Math. iv).*

B Sancta enim Scriptura pro uniuscujusque lectoris intelligentia variatur, sicut manna quod populo veteri pro singulorum delectatione varium dabat saporum. Juxta sensus enim capacitatem, scilicet intelligentiam singulis congruit sermo Dominicus, et dum sit pro uniuscujusque intellectu diversus, in se tamen permanet unus. Exteriora igitur, charissimi, vilipendite, interiora appetere curate, visibilia contemnite, invisibilia amate, terreni principis curiam nisi magna necessitate adire recusate; ad æterni regis palatium gressibus honorum operum quantocius properate, atque ut ibi eundem redemptorem vestrum in dextera Patris regnantem possitis videre, cum profundo cordis gemitu incessanter lacrymas fundite, quod ipse præstare dignetur qui cum eodem Patre, et Spiritu sancto in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

C

SERMO UNDECIMUS

DE ACTIBUS APOSTOLORUM.

Lucas evangelista et apostolicæ conscriptor historiarum, natione Syrus, arte medicus, Græco eloquio eruditus, Pauli apostoli discipulus, ejusque peregrinationis comes individuus, gratia Spiritus sancti cooperante, a pueritia fuit castissimus. In initio nascentis Ecclesiæ Theophilo (38) episcopo condiscipulo suo loquitur, dicens: *Primum quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, quæ capit Jesus facere, et docere usque in diem, qua præcipientis apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est (Act. i).* Notandum quia prius dixit: *quæ capit Jesus facere*, deinde subjunxit, *docere*; quia videlicet ut perfectus doctor prius fecit quæ postea docuit. Sine macula vixit, et sine mendacio docuit. Nullum in omni vita sua peccatum fecit, nihil

D quod digne reprehendi posset, prædicavit. Innocenter conversatus est inter Judæos, veraciter docuit ad se concurrentes populos. Bene ergo Lucas prius se facere sermonem dixit de his quæ Jesus facere et docere cœpit; quia discipulis suis, quos ad docendas universas gentes missurus erat, imo omnibus Ecclesiæ rectoribus, perfectionis formam tribuit. Hæc est forma ecclesiasticæ religionis, ut quisque prædicator prius studeat bene vivere, deinde bene docere; ut quos in fide generat verbis, nutriat exemplis. Incomparabiliter ergo Dei et hominis Filius in hoc mundo vixit, et salubriter ad se confluentes populorum turbas docuit, ac cœlestis verbi pane sufficienter refecit. *Usque in diem qua per Spiritum sanctum præcipientis apostolis quos elegit,*

(38) Quis hic fuerit Theophilus, incertum est; sed adhuc incertius an episcopus et Lucæ condiscipulus; quam ultimam appellationem nullus inter-

pretum commemorat, ut videre est apud Mallobanatum et Calmetium ad cap. i. *Evang.* secundum Lucam.

prædicare evangelium omni creaturæ, in cælum, unde descenderat, assumptus est. Paucos elegit, per quos multos acquisivit. Elegit pauperes, per quos sibi subdidit divites et potentes; humiliavit superbos, repressit elatos, stravit tyrannos, et suæ fidei jugo subiecit omnes ad æternam vitam prædestinatos. Indoctos quippe et timidos elegit, per quos Spiritum sanctum, ut prædictum est, ad prædicandum docuit, et ad tolerandas perversorum persecutiones roboravit. Utique apostoli Domini nostri Jesu Christi timebant, quando nec prædicare, nec extra limen domus metu Judæorum pedem movere audebant. Et prædicare, nisi eos divina gratia illustrasset, qualiter poterant, qui litteras et gentium linguas ignorabant? In eisdem quippe tunc apostolis primitiva Ecclesia tenera, timida, et indicta consistebat, sicut multo, antea Salomon in Cantico amoris sub persona sponsi, videlicet Jesu Christi, prædixerat.

Soror, inquit, nostra parvula est, et ubera non habet (Cant. viii). (39) Sororem Christus Ecclesiam vocat, qui de ipsis apostolis dicebat: Ite, dicite fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt (Matth. xxviii). Soror autem parvula Ecclesia erat, et ubera non habebat, quando in solis apostolis consistebat; quia nec se ipsam nec alios lacte prædicationis nutrire poterat. Quid Petrus aliis prædicaret, cum se discipulum Christi in unius ancillæ (40) voce detestando, jurando, esse negaret? (Matth. xxvi.) Parvula ergo Ecclesia erat, et ubera non habebat, quia post Christi resurrectionem in una domo inclusa, inter persecutores suos non dico prædicare, sed et videri timebat.

Iterum Dei et Virginis Filius subjungit, dicens: *Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est? (Cant. viii.)* Allocutus est Christus eandem sororem suam, quando super apostolos Spiritum sanctum misit, et in interioribus loquens, illos omnes mundi loquelas multiplici distributione docuit, et ad toleranda adversa roboravit. Perfectus quippe prædicator esse non poterit, qui timet prædicare bona quæ didicit; sicut nec indoctus, qui prædicare præsumit ea, quæ nescit. Roboravit ergo Dei Filius et docuit discipulos suos, id est Ecclesiam suam, ut bona audacter prædicaret. et mala patienter toleraret.

Quod bene Jacob patriarcha præsignabat, cum Zabulon filium suum benedicens, figurate dicebat: *Zabulon in littore maris habitabit et in statione navium (Gen. lxx). (41) Zabulon, qui interpretatur habitaculum fortitudinis, Ecclesiam significat fortissimam ad omnem passionis tolerantiam. Hæc habitat in littore maris, habitat et in statione navium: ut credentibus refugium et periclitantibus ostendat veræ fidei portum. Hæc contra omnes tur-*

*bines sæculi immobili et inconcussa firmitate solidata, spectat naufragium Judæorum et hæreticorum, et procellas omnium quæ circumferuntur, et si tunditur fluctibus, frangit tamen ipsa fluctus, nec ab illis frangitur. Nec ullis tempestatibus hæresis cedit, nec ulli vento schismatis commota succumbit. Pertendit autem usque ad Sidonem, id est usque ad gentium populos pervenit. Legitur etiam in Evangelio inde assumptos esse aliquos apostolorum, et in ipsis locis Dominum sæpe docuisse. Unde in Psalmo dicitur: *Principes Juda, duces eorum; principes Zabulon, principes Nephthalim (Psal. lxxvii). Ac si apertius diceret: Principes Juda duces eorum, id est, principes fidei, sancti videlicet apostoli, erunt duces eorum qui sunt in Ecclesia: Et principes Zabulon, id est principes spei; Et principes Nephthalim, scilicet charitatis; quæ charitas dicitur dilatatio, quoniam in charitate sic quidam eorum extendebantur, ut etiam pro inimicis orarent.**

Sequitur: Manda Deus virtuti tuæ: confirma, Deus, hoc quod operatus es in nobis (Ibid.). Quasi diceret: *Manda Deus virtuti tuæ, scilicet ut te benedicant conversi fideles per apostolos in ecclesiis.* Ac si dicatur: *O Deus Pater, manda, id est commenda, virtutem tuam, scilicet Verbum tuum incarnatum, quod est virtus tua.* Unde Paulus: *Christus, inquit, Dei virtus est et Dei sapientia (I Cor. i).* Vel manda virtuti tuæ benedictionem illam, ut per virtutem tuam omnis fiat benedictio. Vel manda virtutem tuam, id est charitatem quam habuisti erga homines, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Iterum dicit: *Confirma, Deus, hoc quod operatus es in nobis (Rom. v);* id est gratiam illam quam nobis attribuisti, *confirma;* id est simul nobis et gentibus firmam reide, incipiendo a templo tuo quod est in Jerusalem; ibi enim verbum Dei prius prædicatum est. Sed quia exæcati Judæi illud humiliter suscipere noluerunt, prædicatores, scilicet sancti apostoli, conversi sunt ad gentes. *Confirma, inquit, o Deus, quod operatus es in nobis; nam si confirmaveris, reges, id est apostoli tui, afferent tibi munera.* Nam Petrus offeret tibi conversos ex circumcissione, Paulus ex præputio, Thomas Indos, Jacobus Hispanos, Mathæus Æthiopes, Joannes Asianos, Marcus Ægyptios, et quisque suos quibus prædicabit.

Aliter: *Principes Juda duces eorum; principes Zabulon, principes Nephthalim.* Cassiodorus per hæc nomina tribuum Christum et apostolos ejus indicat. Augustinus: Forsitan enim ex his tribubus fuerant apostoli, et isti sunt duces eorum qui in Ecclesiis benedicunt Deum. Sed magis placet sensus qui colligitur ex interpretatione nominum, quæ convenit Ecclesiæ. *Juda enim interpretatur confessio, Zabulon*

possideret qui nec ante vocem ostiarum ancilla subsisteret.

(41) Isid., *Quæst. in Gen., cap. 31.*

(39) Greg. in hunc loc.

(40) Aptissime Greg. lib. xvii *Mor.*, num. 48: *Ecce quam vitis est ad tentandum persona requisita, ut aperte proderetur quantum eum timoris infirmitas*

habituaculum fortitudinis, Nephthalim dilatatio, quæ principibus Ecclesiæ conveniunt. In martyriis, namque prima est confessio, pro qua quidquid acciderit, fortiter tolerandum est. Inde finitis angustiis, latitudo sequitur in præmio; et est: *Ibi sunt principes Juda*, id est confessionis; *principes Zabulon*, id est fortitudinis; et *principes Nephthalim*, id est dilatationis. Vel ita ut agatur de tribus virtutibus, quæ significantur per has nominum interpretationes; quia confessio est in fide, fortitudo in spe, latitudo in charitate. Et est sensus: *Benedicite Deo*, vos dico, potati de fontibus Israel, id est potati de doctrina apostolorum, sicut decet; quia ibi sunt *principes Juda, principes Zabulon, principes Nephthalim*, id est principes fidei, spei, et charitatis et hi sunt duces eorum qui sunt in Ecclesiis; et per hoc quisque eorum est *Benjamin*, id est filius dexteræ; *adolescentulus*, deposita vetustate malitiæ; in *mentis excessu*, id est in mente sursum invecta. *Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu*. Cassiodorus: *Ibi*, id est inter fontes aquæ vivæ, hoc est inter apostolos vel in Ecclesiis est *Benjamin*, id est apostolorum novissimus. *Adolescentulus*, id est novissime assumptus, qui fuit de tribu Benjamin. Unde dicitur: *Benjamin lupus rapax, mane comedet prædam, et vespere dividet spolia* (Gen. xlix). Illic est Paulus, qui mane suæ ætatis sanctos persecutus est, sed vespere suæ conversionis ad Deum spolia diabolo erepta divisit per diversa officia. Augustinus: Ipse est in mentis excessu, mente scilicet alienata a sensibus corporis; ut quando raptus fuit usque ad tertium cælum, vel in mentis pavore. Dominus noster Jesus Christus in hunc mundum veniens, diaboli vires confregit, et discipulos per quos Ecclesiam suam docuit, de humili conversatione elegit. Prius per patriarchas et prophetas, ac legis doctores docuit synagogam; ad ultimum vero sanctos apostolos eorumque successores, destructo mortis principio et æterna pace concessa, docuit sanctam Ecclesiam. Unde Michæas propheta introducit Dominum loquentem; quasi verè erit pax sanctæ Ecclesiæ, et quod facile conteretur diabolus in adventu Christi. Dicat ergo omnipotens Deus qui trinus est in personis, et in deitate unus.

Suscitabimus, inquit, *super Assyrium septem pastores, et octo primates. Et pascent terram Assur in gladio, et terram Nemrod in lanceis suis; et liberabit populum suum ab Assur; et pax erit in terra eum venerit* (Mich. v). Ac si Deus Pater diceret: Ego, et dilectissimus Filius meus, mihi que coæternus, quem ante omnia sæcula ex utero ante luciferum genui; et Spiritus sanctus nobis consubstantialis *suscitabimus super*, id est contra *Assyrium septem pastores*, omnes scilicet patriarchas et prophetas, et sanctos veteris testamenti in quo Sabbatum celebrabatur;

(42) Ita Isidor. lib. vii *Etym.* cap. A *Lapide* ad cap. x Gen. ait: *Nemrod fuit auctor, inventor et conditor turris*. S. Aug., lib. xvi *De civ. Dei*, cap. 4. *Erigebat* (Nemrod) *cum suis populis turrim contra*

A *Et octo primates*, apostolos videlicet et evangelistas, ceterosque novi testamenti doctores; *Et pascent terram*, id est, lacerabunt et vastabunt Assur in gladio divini sermonis, qui missus est in terram, ut dividat duos in tres. Vastabunt et terram Nemrod in lanceis ejus, id est jaculis prædicationis Christi, qui est pax nostra; *Et liberabit ab Assur*, id est a diabolo populum suum. Nemrod interpretatur *tyrannus*, sive *tentatio descendens*. Iste enim prior arripuit insuetam in populis tyrannidem, et ipse aggressus est adversus Deum impietatis edificare (42) turrem, significans illum qui dixit: *Ponam sedem meam ad aquilonem, et ero similis Altissimo* (Isai. xiv). Nemrod etiam *tentatio descendens* interpretatur, et significat illum qui ut fulgur de cælo cecidit (Luc. x), et quasi venator inter bestias semper versatur. Infructuosa ligna lustrat et saltus, id est homines bonis operibus steriles. Sancti autem veteris et novi testamenti doctores, patriarchæ scilicet et prophetæ, apostoli et evangelistæ a Deo missi, terram vastant diaboli arguentis et tentantis, et ita liberat Deus populum suum de manu Assur, ejusdem scilicet diaboli cupientis calcare terminos Israel; id est sanctæ Ecclesiæ. Et quia idem malignus hostis destruere nititur Dei familiam, a Christo et a ministris ejus vulneratur, et ligatur secundum Evangelium in domum suam.

Iterum dicit: *Et erunt reliquæ Jacob in medio populorum multorum, quasi ros a Domino, et quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, et non præstolatur filios hominum* (Mich. v). Quod in tribus pueris historialiter factum legimus, hoc universaliter in omnibus gentibus doctrina apostolorum fecit (Dan. iii). *Et quasi stillæ*, inquit, *super herbam, quæ herba non expectat virum*, id est, non expectat auxilium hominis, nisi solius Dei: *Et non præstolatur filios hominum*, sed Filium Dei de cælis. Liberatis ergo nobis de Assur, id est de potestate diaboli per Deum, qui contra eum suscitavit septem (43) et octo pastores, patriarchas videlicet et prophetas, apostolos et evangelistas; tunc reliquæ Jacob, apostoli scilicet et primitiva Ecclesia, quæ ex Judæis habuit initium, erunt in populo quasi ros ad extinguendâ ignea diaboli jacula in cordibus hominum. Sequitur: *Et erunt reliquæ Jacob in gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in jumentis sylvarum, et quasi catulus leonis in gregibus porcorum*. Quasi diceret: Fortes erunt apostoli, et invincibiles in passionibus, quasi catulus leonis in gregibus porcorum. Christus leo et catulus leonis hoc dedit apostolis, ut sicut leoni non potest resisti in raptu jumentorum vel ovium, sic apostoli liberati de manu Assyrii, id est diaboli, rapiunt et separant ab infidelibus jumenta, id est simplices ut salventur.

Dominum. Sed videas hac de re dissertationem Calmetii *De turre Babelica*.

(43) Forte hic legendum: *septem pastores et octo primates*.

Hos invincibiles Christi milites, sanctos scilicet apostolos et martyres, Gedeon fortissimus virorum præfiguravit, cum Madianitas non armis, sed lagenis et lampadibus ac tubis superavit (*Judic. vii*) (44). Gedeon ergo, cum jam contra Madianitas cingere contenderet, et exercitus multitudinem ad bella produceret, omnes quos flexis genibus aquas haurire conspexit, a bellorum conflictu removit, et cum trecentis viris tantummodo, qui stantes, manibus aquas hauserant, remansit. Cum his Gedeon ad prælium perguit, eosque non armis, sed tubis, et lagenis, ac lampadibus armavit. Nam sicut scriptum est, *accensas lampades miserunt intra lagenas, et tubas in dextera, lagenas in sinistra tenuerunt, et super hostes suos cominus venientes concinerunt tubis, lampadesque apparuerunt. Et hinc tubarum sonitu, illinc lampadarum coruscatione territi hostes, in fugam versi sunt.* Quid hoc est, quod tale bellum per prophetam ad medium deducitur? An indicare vobis propheta studuit, quod Redemptoris nostri adventum contra diabolum illa sub Gedeone duce pugna designavit? Talia illic nimirum acta sunt, quæ quanto magis usum pugnandi transeunt, tanto amplius a prophetantis mysterio non recedunt. Quis enim unquam cum lagenis et lampadibus ad prælium venit? Quis contra arma veniens, arma deseruit? Ridiculum [*r.dicula*] nobis hæc profecto forent, si terribilia hostibus non fuissent. Sed victoria ista attestante, didicimus, ne parva esse quæ facta sunt, perpendamus. Gedeon namque ad prælium veniens, Redemptoris signat adventum, de quo scriptum est: *Tollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales; et introibit rex gloriæ* (*Psal. xxiii*). Et iterum: *Quis est iste rex gloriæ? Dominus, scilicet, fortis et potens: Dominus potens in prælio* (*Ibid.*). Hic Redemptorem nostrum non solum opere, sed etiam nomine prophetavit. Gedeon namque interpretatur, *circuiens in utero*. Dominus enim per majestatis potentiam omnia circumplectitur, et tamen per dispensationis gratiam intra uterum Virginis venit. Quid ergo est circuiens in utero, nisi quia omnipotens Deus Christus intra uterum fuit per infirmitatis substantiam, et extra mundum per divinitatis potentiam? Madian interpretatur *Dei iudicium*.

Ut enim hostes ejus repellendi et destruendi essent, non de vitio repellentis, sed de iudicio iudicantis fuit. Ideo ergo Madianitæ Dei iudicium vocantur; quia alieni a gratia Redemptoris justam damnationis causam etiam in vocabulo nominis trahunt. Contra hostes Gedeon cum trecentis viris vadit ad prælium. Solet in (45) trecenario numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo per (46) trecenarium numerum, nisi perfecta cognitio Trinitatis designatur? Cum his quippe Redemptor noster adversarios fidei destruit, cum his ad præ-

ditionis bella descendit, qui possunt divina cognoscere, qui sciunt de Trinitate quæ Deus est, perfecte sentire. Notandum vero est, quia iste trecenarius numerus in Tau littera continetur, quæ crucis speciem tenet. Cui si super transversam lineam id quod in cruce eminet, adderetur, non jam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecenarius numerus in tau littera continetur, et per tau litteram, sicut diximus, species crucis ostenditur, non immerito his trecentis Gedeonem sequentibus illi designati sunt, quibus dicitur: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* (*Matth. xvi*). Qui sequentes Christum tanto verius crucem tollunt, quanto acrius sese domant, et erga proximos suos charitatis compassionem cruciantur. Unde per Ezechielem prophetam dicitur: *signa tau super frontes* [*Id. virorum*] *eorum* (*Ezech. ix*), gementium - videlicet et dolentium. Vel certe in his trecentis, qui in tau littera continentur, hoc exprimitur, quod ferrum hostium crucis ligno superetur. Ducti itaque sunt ad fluvium, ut aquas biberent, et quicumque aquas flexis genibus hauserunt, a bellica expeditione remoti sunt. Aquis namque doctrina intelligitur sapientiæ; stantem autem [*Id. stante autem genu*] recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt, genuflexisse perhibentur, et a bellorum certamine prohibiti recesserunt, hi sunt qui doctrinam cum operibus rectis non hauriunt. Qui vero doctrinæ fluentia hauriunt, et nequaquam in pravis operibus carnaliter infestantur; hi, Christo duce, contra hostes fidei ad prælium pergunt. Vadunt ergo cum tubis et lagenis; quia iste, ut diximus, fuit ordo præliandi. Cecinerunt tubis, intra lagenas missæ sunt lampades, contractis vero lagenis, ostensæ sunt lampades, quarum coruscante luce, territi hostes fugam dederunt. Designatur itaque in tubis clamor prædicationum, apostolorum scilicet, evangelistarum, et sanctorum martyrum; in lampadibus claritas miraculorum, in lagenis vero fragilitas corporum. Tales quippe dux noster Jesus Christus secum milites ad prælium duxit; qui, despecta corporum salute, hostes suos moriendo prosternerent, eorumque gladios non armis, sed patientia superarent. Armati enim venerunt sub iudice suo ad prælium martyres nostri tubis, lagenis, et lampadibus. Tubis sonuerunt, dum prædicant, lagenas confregerunt, dum solvenda in passionibus sua corpora, hostilibus gladiis exponunt, resplenderunt lampades, cum post solutionem corporum, miraculis coruscant. Moxque hostes in fugam versi sunt, quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciant, luce veritatis contracti sunt, quam impugnaverunt. Cecinerunt ergo tubis, ut lagenæ frangerentur; lagenæ fractæ sunt, ut lampades apparerent; apparuerunt lampades, ut in fugam hostes verterentur, id est prædicaverunt martyres, donec eorum corpora in

(44) *Ibid.*, *Quæst in Judic. cap.*, 5.

(45) *Edu.*, centenario.

(46) *Ibid.*, per ter ductum centenarium.

morte solverentur; corpora eorum in morte soluta sunt, ut miraculis coruscarent. Coruscaverunt miraculis, ut hostes suos ex divina luce prosternerent. Et notandum, quod steterunt hostes ante lagenas, et fugerunt ante lampades, quia nimirum persecutores sanctæ fidei prædicatoribus adhuc in corpore positus restiterunt, post solutionem vero corporum, apparentibus miraculis in fugam versi sunt, quia pavore contriti [*Id* conterriti] a persecutione fidei cessaverunt. Intuendum est etiam quod illic scriptum est, quia in dextera tubas, illic lagenas autem in sinistra tenuerunt, quia Christi martyres pro magno habuerunt prædicationis gratiam, corporum vero utilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facit utilitatem corporis, quam gratiam prædicationis, in sinistra tubam, in dextera vero lagenam tenet. Si enim priori loco gratia prædicationis attenditur, et posteriori utilitas corporis, certum est quia in dextris tubæ, et in sinistris lagenæ teneantur. Ut ergo supra dictum est, Christi milites, apostoli scilicet et martyres non mala inferendo, sed patienter adversa tolerando, miraculis coruscando, persecutores Ecclesiæ vicerunt.

Hos divina gratia a Judæa expelli permisit, et ad gentium populos transmigrare fecit, sicut beatus Iob inter cætera magna et inenarrabilia esse opera Dei considerans, dicit: *Qui transtulit montes, et nescierunt (Job 1x)*. Gregorius (47): « In Scriptura sacra montium nomine prædicantium altitudo signatur, de quibus per Psalmistam dicitur: *Suscipiant montes pacem populo tuo, et colles iustitiam (Psal. lxxi)*. Electi quippe prædicatoris æternæ patriæ non immerito montes vocantur, quia pro vitæ suæ celsitudine ima terrarum deserunt, et caelo propinqui fiunt. Sed montes, scilicet prædicatores Deus transtulit, id est a Judæa obduratione subtraxit. Unde recte iterum per Psalmistam dicitur: *Transtrantur montes in cor maris (Psal. xlvi)*. In corde enim maris montes translati sunt, cum prædicantes apostoli a Judæa perfidia repulsi, ad intellectum gentilium venerunt. Inde ipsi quoque in suis Actibus dicunt: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quia repulistis illud, et indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. xxi)*. Sed hanc eandem translationem montium ipsi nescierunt, qui in Domini furore subversi sunt. Cum enim de suis finibus Hebræi apostolos pellerent, lucrum se fecisse arbitrati sunt, quod prædicationis lumen amiserunt. Exigentibus quippe meritis iusta animadversione percussi, tanto intelligentiæ errore cæcati sunt, ut quod lucem perderent, hoc esse gaudium putarent. Sed, repulsi apostolis, per Romanum protinus principem, scilicet Titum Judæa destruitur, atque in cunctis gentibus sparsa dissipatur. Unde et translatis montibus, recte subiungitur: *Qui commovet terram de loco suo et columnæ ejus concutientur (Job 1x)*. De loco

A quippe suo terra commota est, cum plebs Israelitica de Judæa finibus evulsa, colla gentibus subdidit, quæ subdi auctori recusavit. Quæ scilicet terra quondam columnas habuit, quia in sacerdotes et principes legis, doctores atque Phariseos, ruitura ejus pertinaciæ structa surrexit. In ipsis namque litteræ ædificium tenuit, et tranquillitatis suæ tempore sacrificiorum carnalium, quasi superpositæ fabricæ, onera portavit. Sed translatis montibus columnæ concussæ sunt, quia subductis a Judæa apostolis, nec ipsi vivere in illa permisi sunt, qui ab illa vitæ prædicatoribus expulerunt. Dignum quippe erat et terrenam patriam subacti perderent, cujus amone nequaquam sunt veriti cælestis patriæ milites impugnare. Sed expulsis sanctis doctoribus, Judæa B funditus torpuit, et justo judicantis examine, in erroris tenebras oculos mentis clausit. Unde et alihuc subditur:

« *Qui præcipit soli, et non oritur: et stellas claudit quasi sub signaculo (Job 1x)*. Aliquando namque in sacro eloquio solis nomine prædicatorum qualitas designatur, sicut per Joannem dicitur: *Factus est sol sicut saccus cilicinus (Apoc. vi)*. In extremo quippe tempore sol sicut saccus cilicinus ostenditur, quia fulgens vita prædicantium, ante reproborum oculos, aspera et despecta monstratur. Qui stellarum quoque claritate figurantur, quia, dum recta prædicatoribus prædicant, tenebras nostræ noctis illustrant. Unde et subtractis prædicatoribus, per prophetam dicitur: *Prohibitæ sunt stellæ pluviarum (Jer. iii)*. Ad litteram vero stellæ pluviarum sunt, Orion, arcturum, et hyadas, quæ pluvias generant. Quia vero per diem sol fulget, stellæ obscuritatem noctis irradiant; plerumque in sacro eloquio dici appellatione æternæ patriæ, noctis autem nomine præsens vita signatur. Prædicatores ergo sancti, et sol nostris oculis fiunt, cum contemplationem nobis veræ lucis aperiunt; et velut stellæ in tenebris lucent, cum per activam vitam profuturi, nostris necessitatibus terrena disponunt. Quasi in die ut sol coruscant, cum ad contemplandam internæ claritatis patriam, mentis nostræ aciem sublevant; et quasi stellæ in nocte resplendent, quia et cum terrena agunt, offensurum nostri operis pedem, exemplo suæ rectitudinis dirigunt. Sed quia expulsis prædicatoribus, non fuit qui plebī Judæicæ in perfidia suæ nocte remanenti, vel claritatem contemplationis ostenderet, vel activæ vitæ lumen aperiret; veritas, quæ hanc repulsam deseruit, subtracto prædicationis lumine, merito eam suæ pravitatis excæcavit. Recte ergo dicitur: *Qui præcipit soli, et non oritur: et stellas claudit quasi sub signaculo*. Oriri ei quippe solem noluit, a qua prædicantium animos divertit. Et quasi sub signaculo stellas clausit; quia dum prædicatores suos per silentium intra semetipsos retinuit, cæcis iniquorum sensibus cæleste lumen abscondit. Pensandum vero est, quia

Ulcirco aliquid sub sigillo claudimus, ut hoc cum tempore congruerit, ad medium deducamus. Ex sacro attestante eloquio didicimus, quod Judæa, quæ nunc deseritur, ad sinum fidei in fine colligetur. Hinc namque per Isaiam dicitur: *Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquæ salvæ fient (Isai. x)*. Hinc Paulus ait: *Donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret (Rom. ix)*. Qui igitur prædicatores suos nunc Judææ oculis subtrahit, sed postmodum ostendit, quasi sub signaculo illas claudit, ut absconsi prius et post coruscantibus astrorum aperturam radiis, noctem suæ perfidiae et nunc repulsa non videat, et tunc illuminata deprehendat. Hinc est, quod duo eximii prædicatores dilata morte subtracti sunt, ut ad prædicationis usum in fine revocentur: hi sunt duæ oliuæ, et duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes (Apoc. xi), quorum unum in Evangelio per semetipsam Veritas pollicetur, dicens: *Elias venturus est, et restituet omnia (Matth. xvii)*. Quasi ergo sub signaculo stellæ clausæ sunt: qui et nunc occultantur ne appareant, et post, ut prodesse valeant, apparebunt. Sed tamen plebs Israelitica, quæ ubertim in fine colligetur, in ipsiis sanctæ Ecclesiæ exordiis crudeliter obduratur; nam prædicatores veritatis renuit, verba adiutorii spernit. Quod tamen mira auctoris dispensatione agitur, ut nimirum prædicantium gloria, quæ recepta in uno populo latere poterat, in cunctis gentibus repulsa dilatetur.

Doctrina ergo Evangelii per apostolos in universas gentes exiit; et sicut bonum semen, universum orbem implevit: Sicut multo antea Michæas propheta prædixit: *De Sion, inquit, exibit lex, et verbum Domini de Jerusalem (Mich. iv)*. Sion speculatio interpretatur. Sancta Ecclesia Sion dicitur, eo quod cælestia contemplando, bona operando, adversa vitando, indesinenter cælestis regni introitum speculetur. Dicat ergo hic sanctus propheta: *De Sion, id est de Ecclesia primitiva in qua doctor est et pontifex ille Dei et Virginis Filius, exibit lex spiritualis per apostolos ad gentes: Et verbum Domini de Jerusalem, id est sermo prædicationis per universum mundum. Unde dicitur: In omnem terram exiit sonus eorum et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii)*. Sequitur: *Et concident gladios suos in vomeres, et hastas suas in ligones (Mich. iv)*. Allegorice per fidem Christi ira effrenata et convicia deponuntur, ut ponat quisque manum suam ad aratrum, apostolis monentibus, ne respiciat post tergum, ut contractis jaculis persecutionum et contumeliarum, metat Christus spirituale frumentum per angelos. Nemo intendit subvertere auditores, nec prohibere prædicatores, scilicet apostolos, quia tempus plantandi est. Iterum subjungit dicens: *Non sumet gens adversus gentem gladium: nec discent ultra belligerare. Sedebit vir sub vite, ut premat vinum spiritualis intelligentiæ, quod lætificat cor hominis; et sub ficu, ut ditia [dulcia, ut in Glossa] sancti*

A Spiritus poma decerpat. Ante nativitatem Christi totus pene orbis plenus erat sanguine, Roma etiam in civilibus bellis diacerabatur. Postquam vero ad Christi præceptum singulare imperium Roma sortita est, apostolorum itineri prævius factus est orbis, et eisdem apostolis aperte sunt portæ urbium, atque ad prædicationem unius Dei singulare imperium constitutum est. Omnipotens Deus per dilectissimum Filium suum, missis per universum mundum apostolis, omnes gentes ad cognitionem et charitatem suam misericorditer vocavit, sicut ipse per Zachariam prophetam prædixit.

B *Sibilabo, inquit, eis et congregabo illos ego qui redemi eos, et multiplicabo illos, sicut ante fuerant multiplicati. Et seminabo eos in populis, et de longe recordabuntur mei; et vivent cum filiis, et revertentur. Et reducam eos de terra Ægypti, et de Assiriis congregabo illos, et ad terram Galaad et Libani adducam eos, et non invenietur eis locus (Zach. x)*. Allegorice: His qui captivi erant in peccatis, significat Dominus per suam clementiam, ut congregentur ad eum sicut ad Redemptionem dicens: *Tollite jugum meum super vos, etc. (Matth., xi)*. Hos sanctos, videlicet apostolos, multiplicat, non carnali sed spirituali benedictione. Hi seminantur in populis, quibus dicitur: *Exentes docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (Matth., xxviii)*. Per illos Christi discipulos in cunctis seminatos gentibus, populi longe per idololatriam positi recordabuntur Domini, in cujus conspectu adorabunt universæ familiæ gentium. *Et vivent cum filiis suis, quos videlicet Domino acquisierunt prædicando; et revertentur, ut prius mortui in infidelitate, vivant spiritualiter. Hi sunt filii, quibus Paulus hoc ministrabat. Sequitur: Et reducam eos de terra Ægypti, et de Assiriis; de terra videlicet cui imperabat rex Pharaon, qui dicebat: mea sunt flumina, et ego feci ea (Ezech., xxix); et cui terræ dominabatur rex Assyrius, scilicet magnus sensus, id est diabolus superbus, qui se dicit magnum, qui etiam arguens vel convincens interpretatur; hi tales ducuntur in terram Galaad, id est de terrenalibus ad spiritualia. Galaad enim testimonium transmigrationis interpretatur. Ducuntur etiam fideles per apostolos ad Libanum, id est ad dealbationem, ut de tenebris mundi hujus educti, dealbentur; et tunc non invenietur locus in illis, quia non constringentur angustiis terræ, sed latitudine cæli perfuerunt. Per ipsos etiam apostolos cordibus fidelium magnam Deus suæ benignitatis dulcedinem infudit, sicut Joel propheta exultans, ac figurate loquens, prædixit.*

C *Erit, inquit, in die illa: stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte; et per omnes rivos Judæ ibunt aquæ (Joel., iii)*. Post resurrectionem atque ascensionem Domini ad cælos, montes, id est apostoli, et post eos Ecclesiæ doctores celsi

mente abundabant suavitate, et dulcedine sapientiæ et divini eloquii; et stillabunt ex eis spirituales gratiæ; et colles, id est non habentem tantam intelligentiæ plenitudinem, emittent lac, quo nutritur infantia Ecclesiæ. *Et per omnes rivos Judæ*, id est super credentes filios Ecclesiæ, abundabant aquæ, apostolorum scilicet et evangelistarum prædicationes, et charismatum dona, quia nihil in eis aridum erit. Sequitur: *Et fons de domo Domini egredietur, et irrigabit torrentem spinarum.* De domo Domini, inquit, id est de primitiva Ecclesia egredietur fons baptismatis, et doctrinæ spiritualis, qui irrigat corda gentilium, quæ spinis vitiorum, et aculeis malarum cogitationum pungebantur, ut ibi orientur flores virtutum, ubi prius oriebantur punctiores vitiorum. Tunc fons iste de domo Domini est egressus, quando discipulis suis ait Dominus: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Montes etiam tunc et colles dulcedinem, id est mel sapientiæ et spiritualis intelligentiæ, et colles lac, id est doctrinam, qua parvuli Ecclesiæ in Dei cognitione nutriuntur, stillarunt; quando sancti apostoli eorumque successores verbis et exemplis, ac verissimis Evangeliorum atque Epistolarum scriptis, universam Ecclesiam irrigarunt. Illic simile est, quod Zacharias propheta, tempus resurrectionis et ascensionis Christi in spiritu prævidens, gratulanter dicebat:

In die illa erunt aquæ vivæ de Jerusalem: medium earum ad mare occidentale [orientale], et medium earum ad mare novissimum, in æstate et hieme (Zach. xiv). Ac si apertius de primo adventu Christi ejusque Ecclesiæ diceret: *Erit in die illa, quæ soli Deo est nota, erunt aquæ vivæ de Jerusalem.* Aquæ ideo vivæ dicuntur, quia per Christi gratiam vitam tribuunt. Quasi enim una dies est et unum tempus a primo adventu Christi, usque ad secundum. *Medium*, inquit, *earum ad mare occidentale [orientale]*, quod mortuum dicitur; eo quod animantia occidat, vel quod in ejus aquis nihil possit vivere. *Et medium earum ad mare novissimum*, quod vocatur magnum. Vel per duæ maria, allegorice duo intelliguntur Testamenta, quæ nisi lumine spiritualis intelligentiæ fuerint dulcorata, littera occidente et spiritu non vivificante, amara sunt. *In æstate, ait, et hieme*, ac si diceret: aquæ, quæ de Jerusalem, id est de Ecclesia egredientur, nec calore siccabuntur, nec hieme constringentur. Aquæ quæ de Jerusalem, id est de Ecclesia exeunt, doctrina est Salvatoris, id est baptismus; quarum una pars vadit ad mare occidentale [orientale], id est ad populum circumcisionis, qui in apostolis et per apostolos electus est; et pars ad mare novissimum, quia *ab oriente et occidente venient qui recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno*

(48) Rectius videtur legendum juxta Vulgatam: *de colle Remmon ad aquarum Jerusalem, et exalta-*

celorum (Math. viii). Hæ aquæ nec æstate prosperitatis, nec hieme persecutionis cessabunt. Sequitur: *Et erit Dominus rex super omnem terram.* Ac si dicatur: cum tales aquæ utrumque mare fuerint ingressæ, et amaras aquas dulci lumine mitigaverint, Dominus, scilicet Christus, erit rex super omnem terram. Tunc rex ille fortissimus cognoscetur, de quo dictum est: *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! (Psal. viii.)*

Iterum subjungit dicens: *In die illa erit Dominus unus, et nomen ejus unum, et revertetur omnis terra usque ad desertum, de colle Adremon ad austrum, et Jerusalem exaltabitur (48), et inhabitabit in loco suo,* id est in loco pristino ædificabitur, a porta videlicet Benjamin usque ad locum portæ prioris, et usque ad portam angulorum; et a turri Hananael, usque ad torcularia regis. *Et habitabunt in ea, et anathema non erit amplius.* Cum Dominus Jesus Christus rex fuerit super omnem terram, tunc erit unus Dominus de quo scribitur: *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus; ipse fecit nos, et non ipsi nos (Psal. lxxix).* Et erit unum nomen Domini, prava religione idolorum calcata. Tunc revertetur omnis terra in qua habitaverunt Judæi usque ad desertum, id est usque ad populum gentium; qui prius desertus, quia sine noticia legis, et de colle ad Adremon, id est ad excelsum, quia de terra et de deserto ad colles, et de collibus usque ad montana consurgens; et inde usque ad austrum plenæ lucis, et sic conscendendo exaltabitur Ecclesia, et habitabit in loco de quo scriptum est: *In loco pascuæ ibi me collocavit (Psal. xxii).* Et a porta Benjamin, incipiendo a virtute quam dextera significat, perveniet ad portam priorem, ut per eam ingrediatur ad cæteras. Post occurrit porta angulorum, ubi est lapis angularis, scilicet Christus, qui conjungit duos parietes in unum. Post occurrit turris Hananael, qui gratissimus Dicitur. De hac turre dicit David ad Deum: *Factus es spes mea; turris fortitudinis a facie inimici (Psal. lx).* Qua turre nihil est gratius homini de laboribus mundi ad Deum suspiranti. Inde venit ad torcularia regis, ut imitatores passionis Christi bibant vinum quod lætificat cor hominis, introducti in cellam vinariam Dei, in qua est vinum evangelicæ prædicationis; et qui hujusmodi torcularibus inebriantur, habitabunt in cælesti Jerusalem, in qua non erit anathema, id est maledictio et separatio a Deo, sed secunda quies confidentibus in Deo. Ut ergo supradictum est, aquæ vivæ de Jerusalem egressæ sunt, quia sancti apostoli universum mundum evangelicæ prædicationis doctrina irrigarunt.

(49) Hos nimirum Christi apostolos Jacob patri-

bitur, etc.

(49) Ibid., *Quæst. in Gen., cap. 31.*

archa præsignabat, cum Nephthalim filium suum benedicens, illum figurate cervum missum vocabat. Igitur Nephthalim quod interpretatur *dilatatio*, apostolos et prædicatores cæteros significat, quorum doctrina in longitudine totius mundi diffusa est. Ex hac enim tribu fuerunt apostoli, qui sunt principes Ecclesiarum et duces. Nam et quod in Psalmo legitur, principes videlicet Zabulon, principes Nephthalim, sine dubio ad apostolorum personam refertur (*Psal. lxxvii*). Ipsi sunt filii excussorum, id est prophetarum, qui in manu omnipotentis Dei positi, tanquam sagittæ excussæ pervenerunt usque ad fines terræ. Unde et bene hic Nephthalim cervus missus scribitur, quia nimirum apostoli sive prædicatores cæteri veloci saltu exsistentes in morem cervorum, transcendunt implicamenta sæculi hujus. Sicque excelsa ac sublimia meditantur eloquia pulchritudinis, id est prædicant cunctis gentibus gratiam Dei Salvatoris. Deus igitur per universum mundum sanctos apostolos dilatavit, quia per eos cunctis gentibus nomen suum manifestavit, sicut beatus Job prædixit, inter multa quæ de Dei omnipotentia locutus est. Ait enim :

Qui extendit cælos solus, et graditur super fluctus maris (Job ix). Gregorius (50) : « Quid namque cælorum nomine, nisi sanctorum apostolorum, cæterorumque prædicatorum cælestis via signatur. De quibus per Psalmistam dicitur : *Cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiant firmamentum (Psal. lxxviii)*. Ipsi igitur cæli, ipsi sol esse memorantur. Cæli videlicet, quia intercedendo protegunt; sol autem, quia prædicando vim luminis ostendunt. Cæli ergo extensi sunt; quia, cum Judæa ad vim persecutionis infremuit, apostolorum vitam Dominus in cunctarum gentium cognitione dilatavit. Et illa per justum judicium captiva in mundum dispergitur; isti ubique per gratiam in honore tenduntur. Angusti quippe cæli fuerant, cum una plebs tot egregios prædicatores tenebat. Quis enim gentilium Petrum nosset, si in solius Israelitici populi prædicatione remaneret. Quis Pauli virtutes agnosceret, nisi hunc Judæa ad nostram notitiam persequendo transmisisset. Ecce jam qui flagris et contumellis ab Israelitica plebe repulsi sunt, per mundi fines ornantur. Solus ergo Dominus cælos extendit, qui secreti mira dispensatione consilii, prædicatores suos unde permisit in una gente opprimi, fecit in mundi cardines inde dilatari. Sed nec hæc ipsa præsentii dedita mundo gentilitas, cum culpæ ejus apostolorum lingua corripuit, verba vitæ libenter accepit. Nam protinus in elatione contradictionis intumuit, atque ad crudelitatem persecutionis se excitavit. Sed quæ prædicationis verbis contraire nititur, signorum citius admiratione temperatur. Unde quoque in actoris laude apte subjungitur : *Et graditur super fluctus maris (51)*. Quid enim maris nomine nisi in

A honorum necem sæviens mundi hujus amaritudo signatur. De quo per Psalmistam dicitur : *Congregans sicut in utre aquas maris (Psal. xxxii)*. Aquas enim maris quasi in utre Dominus congregat, cum miro moderamine cuncta disponens, in suis clausa cordibus carnalium minas frenat. Super fluctus ergo maris Dominus graditur, quia cum se procelle persecutionis erigunt, miraculorum ejus obstupescatione franguntur. Qui enim tumores humanæ vanitatis mitigat, quasi erectus in tumulo undam calcit. Nam cum morem suum gentilitas destrui nova conversatione conspiceret, cum mundi hujus divites elationi suæ contraire facta pauperum viderent, cum sapientes sæculi adversarii sibi imperitorum verba pensarent, in persecutione protinus tempestate tumuerunt. Sed qui verborum adversitate commoti, ad persecutionis procellas insiliunt, signorum, ut diximus, admiratione temperantur. Tot ergo in his fluctibus Dominus gressus posuit, quot superbis persecutoribus miracula ostendit. Unde bene rursus per Psalmistam dicitur : *Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus (Psal. xcii)*. Quia cum contra electorum vitam ad persecutionis undas mundus se mirabiliter extulit, eum supernorum conditor sublevata virtute prædicantium mirabilius stravit. Ministros enim suos ostendit posse per miracula, quod potestates terrenæ tumuerunt per iram.

Quod bene etiam per Jeremiam Dominus exteriora narrans, interiora denuntians, dicit : *Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit; et commovebuntur, et non poterunt; et intumescunt fluctus ejus, et non transibunt illud (Jer. v)*. Arenam quippe Dominus mari terminum posuit, quia ad frangendam mundi gloriam abjectos et pauperes elegit, cujus nimirum maris fluctus intumescunt, cum potestates sæculi ac commotionem persecutionis exsiliunt. Sed transire arenam nequeunt, quia despectorum apostolorum martyrumque miraculis et humilitate franguntur. Sed dum mare sævit, dum per insaniam suam fluctus erigitur, dumque virtutis intimæ ostensione calcatur, sancta Ecclesia proficit, atque ad statum sui ordinis per temporum incrementa consurgit.

D Revera apostoli Jesu Christi, et sancti martyres evangelica prædicatione, et suorum corporum sanguinis effusione universum mundum ad Dei cultum revocarunt, et quasi cultores agrorum, dulcissimum Deo fructum ex culta terra usque hodie reddunt. De quibus Amos propheta Spiritu sancto edoctus exultans dicebat : *Ecce dies venient, dicit Dominus; et comprehendet arator messorum, et calcator vommittentem semen; et stillabunt montes dulcedinem, et omnes colles culti erunt (Amos, ix)*. Per hos omnes prædicatorum ordo, apostolorum videlicet et ecclesiasticorum virorum, figuratur. Allegorice : *Dies venient, scilicet post resurrectionem et ascen-*

(50) Lib. ix Mor., cap. 4.

(51) Greg., cap. 5.

sionem Domini, in quibus arator, id est ordo doctorum, apostolorum videlicet et cæterorum doctorum, qui sua et aliorum corda fide et dilectione exarant, repulsa infidelitatis duritia, fructum bonæ operationis afferant. Isti aratores, scilicet sancti apostoli, comprehendunt meosores, id est eos qui prædicando verbum Dei homines a curis sæculi evellunt ut in sancta eos Ecclesia reconcant. Per viæ calcatorem apostoli, et sancti martyres intelliguntur, qui mortem, et ipsum diabolum calcantes, pro nomine Christi patiendõ, musta sui sanguinis fundunt, ut aliis præbeant exempla virtutum. Hos omnes mittit Deus in Ecclesia, ut semen in electorum cordibus verbi Dei seminent, eosque a curis sæculi segregent, et ipsi pro sibi commissis gregibus animas ponant. Et alius alium apprehendit, quia alius alii succedit. Ut ergo jam supradictum est, Dei et Virginis Filius per prophetas resurrectionem suam prænuñtiavit futuram, et per apostolos nobis ostendit factam. Unde per Sophoniam prophetam Ecclesiæ suæ loquitur, dicens :

Exspecta me in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum ut congregem gentes, ad silem videlicet, et colligam regna, principes scilicet perversorum dogmatum, qui divino ardore consumerentur; et effundam super eos indignationem, omnemque iam furoris mei (Soph. III). Ac si Dei et Virginis Filius sanctæ Ecclesiæ sponsæ suæ loqueretur apertius: Exspecta me repellendo idola a te, et in die resurrectionis in futurum, quando videlicet, de morte, quam pro tua redemptione passurus sum, resurrexero, per baptismum te ad vitam æternam regenerabo, et Spiritu sancto ad cognoscendum me oculos cordis tui illuminabo, pane cælestis verbi confortabo, vino evangelicæ prædicationis inebriabo. O sponsa igitur exspecta me, ut recte cum Prophetâ valcas dicere: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum: cantabo et psallam in gloria mea (Psal. LVI). Possunt autem hæc allegorice de primo adventu intelligi, quando dæmone calcato, et omni errore sublato, terrenis etiam operibus destructis, omnibus linguis apostoli locuti sunt. Quando etiam post vitia et peccata Deus in nobis resurgere visus est, atque omnes congregantur ad fidem, et timore iræ Dei accenduntur igne divino, quo devorantur in illis omnia opera terrena. Iterum Dominus loquitur dicens: In igne enim zeli mei devorabitur omnis terra. Quia tunc reddam populo labium electum, ut invocent omnes nomen Domini, et serviant ei humero uno (Soph., III). Et restituetur (52), inquit, omnibus una lingua, ut unusquisque, deposito errore suo, ad antiquum confessionis Dei eloquium revertatur, ut uno ore invocent Deum, confitendo, quod Dominus Jesus Christus est in gloria Dei Patris, in cuius nomine læctitur omne geau cælestium, terrestrium, et infernorum (Philip. II).

A Possunt hæc et de secundo adventu dici quando post vitia præsentis sæculi, Ecclesia expectante adventum sponsi, gentes congregabuntur ad iudicium, et reges colligentur in locum suppliciorum, et tunc effundetur furor Dei puniens omnia mala, ubi potentes potenter tormenta sustinebunt, et qui minus peccavit, cito veniam merebitur. *In igne zeli mei, ait, devorabitur terra, quia gentibus ad iudicium congregatis, et regibus ad supplicia, consumeretur in toto orbe quidquid terrenum est, et ad opera carnis pertinet, ut in salvandis omnibus, verpripus et spinis combustis, unusquisque illorum ad antiquum confessionis Dei revertatur eloquium, in sæcula sæculorum laudans Deum, et conjuncto studio serviant ei assidue in templo ejus.*

B Dignum valde est, ut ei grates et laudes non solum in præsentem, sed et in futura vita ab angelis et hominibus referantur, qui omnes homines quamvis indignos, id est universam Ecclesiam, per prophetas et apostolos misericorditer ad se vocare non cessat; sicut per prophetam Osee dulcedinem sui amoris et benignitatis ostendens, eidem Ecclesiæ suæ loquitur dicens: *Sponsabo te mihi in sempiternum; et sponsabo te mihi in justitia et iudicio, et in misericordia, et miserationibus (Ose. II). Circumcisio data Abraham signum fuit inter Deum, et semen illius. Sequitur: Et sponsabo te mihi in fide, et scies quia ego sum Dominus. Nota misericordiam viri, scilicet Dei. Meretrix diu fornicata ad virum revertitur, nec conciliari viro, sed sponsari dicitur. Et nota distantiam inter Dei, et hominum conjugia; homines de virginibus corruptas faciunt, Deus conjunctus meretricibus virgines reddit.*

C Iterum dicit: *Et erit in die illa: exaudiam, dicit Dominus, et exaudiam cælos, et illi exaudient terram. Et terra exaudiet triticum, et vinum et oleum.* Ac si diceret: *Erit in die illa, scilicet quando te mihi in fide spondero, exaudiam cælos, id est apostolos; et illi exaudient terram, videlicet illam de qua veritas orta est, et in qua paterfamilias, scilicet Christus, seminat bonum semen, et eam cælestis verbi pluvia irrigent: Et terra exaudiet triticum, et vinum, et oleum, hoc specialiter ad apostolos pertinet, qui incipiendo a Jerusalem sua prædicatione, et miraculis corda audientium ubique fructificare faciunt; qui sunt semen, dum audunt a Domino; seminatores, dum in omnem terram exiit sonus eorum. Sequitur: Et sponsabo te, ait, mihi in sempiternum. Primo Deus Pater despondit eam sibi in Abraham, vel cum eduxit eam de Ægypto, ut uxorem haberet sempiternam. Secundo in monte Sina, dans ei pro sponsalibus legis justitiam et iudicium, conjunctam legi misericordiam, ut si peccaverit captivetur, si penituerit revocetur. Tertio despondit eam in adventu Filii sui, quod est in fide sanctæ Trinitatis, in qua fide credentes statim sciunt illum esse, quem prius negaverunt. Hæc*

(52) Hæc verba non sunt textus sed Glossæ, quam videre oportet ne quis confundatur.

ergo meretrix, quæ prius fuerat conjuncta in æternos viri complexus, quia in Ægypto idola coluit, iterum per legem assumitur, quam, quia præterit, prophetis, quasi sponsi sodalibus interfectis, tertio venit Filius.

Quo crucifixo, et a mortuis resurgente, desponsatur Ecclesia, scilicet non jam in justitia legis; sed in fide et gratia Evangelii, et cognitione veritatis. Hieronymus: Secundum litteram potest intelligi, quod in adventu Christi bona temporalia promittuntur credentibus, ut per ipsum qui semen Dei est, omnia in suo ordine currant, sicut ab initio condita sunt, et utilitati hominum deserviant. Et tamen Judæi post tanta bona, adhuc Antichristum corporaliter expectant. Spiritualiter: cæli, qui gloriam Dei enarrant, exauditi sunt, rogantes pro muliere Chananzæ (*Math. xv*), et pro socru Petri (*Luc. iv*). Et cæli, id est apostoli, *audiant terram*, homines videlicet, qui sunt Ecclesia, quamvis necdum perfecti, et tamen custodientes Dei præcepta. Et terra, id est, Ecclesia, *audit triticum*, id est ita præbet spiritualem intelligentiam Veteris et Novi Testamenti, ut lætificet corda audientium, modificando doctrinam secundum capacitatem singulorum. Et hæc omnia, id est cælum, et terra, apostoli scilicet, et universalis Ecclesia, *audient Israel*: id est, aemen verbi Dei perducent ad effectum operis, ut aliud semen faciat fructum centesimum, aliud sexagesimum, et aliud trigesimum (*Math. xiii*). Nimirum semen, id est apostolorum doctrina centesimum fructum attulit, quia illis prædicantibus multitudo gentium et pars quædam Judæorum ad Christi fidem venit. In passione et resurrectione Filii Dei et Virginis, quamvis Judæi innumera signa et miracula viderent, tamen quædam pars illorum damnabiliter in sua permansit malitia; quædam vero gratiam baptismi est consecuta.

Horum quippe duo calathi figuram præferebant, quos Jeremias Propheta sibi ostensa a Domino fuisse ante templum Domini prædixerat, ait enim: *Ostendit mihi Dominus: et ecce duo calathi*, id est, duo copulini, *pleni ficis ante templum Domini. Et cala huius unus ficus bonas habebat, bonas nimis: et calathus alius ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant* (*Jer. xxiv*). Duos calathos bonarum malarumque ficuum quidam interpretantur in lege et Evangelio, Synagogam et Ecclesiam, Judæorum et Christianorum populum, gehennam, et regnum cælorum; quorum alterum pertinet ad supplicia peccatorum, alterum vero ad sanctorum habitaculum. Nos autem juxta Apostolum legem bonam et sanctam, et mandatum bonum et sanctum sentientes, et unum esse utriusque testamenti Deum (*Rom. vii*), ad Judæos hæc referamus, qui in adventu Domini crediderunt, vel non crediderunt; ut illi qui clamaverunt Pilato, dicentes: *Crucifige*,

crucifige eum (*Math. xxvii*), calathi sunt malarum ficuum; qui vero crediderunt, ad bonas ficus, et ad calathum optimum referantur. Calathus ergo bonarum ficuum, Petrus et Paulus, Joannes et Jacobus, Andreas et Thomas, et cæteri apostoli, omnesque discipuli fuerunt, qui verbum vitæ per universum mundum seminaverunt. Calathus vero malarum ficuum, Caiphas, Annas, et cæteri infideles existerunt, qui se et filios suos antequam nascerentur, condemnaverunt, dicentes: *Sanguis ejus super nos, et super filios nostros* (*ibid.*). Dulcedo igitur bonarum ficuum dulcedinem et suavitatem designat Evangeliorum. Et amaritudo malarum, quæ comelli non poterant, versutias et infidelitatem præmonstrat Judæorum. In Christi ergo Ecclesia bonarum ficuum calathi, apostoli Domini nostri Jesu Christi existerunt, qui adversariis illius viriliter restiterunt, et, ut eam ad rectitudinis statum perducerent, sanguinem suum libenter fuderunt.

Mystice Godolias (53), qui interpretatur *magnificatus Domino*, hos Ecclesiæ nobilissimos præfiguravit prædicatores, qui Domini nutu perficiuntur, ut timentes Dominum habeant refugium, et eorum solatium; hi pro subjectis animas ponunt, et contra perfidos exemplo Jesu Christi magistri sui scuta protectionis opponunt. Usque ad mortem in officio fideliter persistentes ab iniquis persequuntur, sicut Godolias innocens a perfido Ismaele occisus est. Deus igitur sanctam Ecclesiam ad laudem et gloriam nominis sui constituit, et in ea sanctos apostolos ad illius custodiam et defensionem posuit, eique gloriosos martyres quasi exemplar virtutum dedit, et præclaros veteris ac novi testamenti doctores, qui sufficienter eam cælestis doctrinæ inbribus irrigarent, transacto jam persecutionis tempore, tribuit. De quibus omnibus beatus Job Deum in operibus ejus laudans, figurative quasi de cælestibus astris loquitur, dicens:

Qui facit Arcturum, et Oriona, et Hyadas, et interiora austri (*Job ix*). Gregorius (54): « Nequaquam sermo veritatis vanas Hesiodi, Arati, et Callimachi (55) fabulas sequitur, ut Arcturum nominans, extremam stellarum septem, caudam ursæ suspicetur, et quasi Orion gladium teneat, amator insanus. Hæc quippe astrorum nomina a cultoribus sapientiæ carnalis inventa sunt. Sed Scriptura sacra idcirco eisdem vocabulis utitur, ut res, quæ insinuare appetit, notitia usitatæ appellationis exprimentur. Nam si astra, quæ vellet, per ignorata nobis nomina diceret; homo pro quo hæc eadem Scriptura facta est, nesciret procul dubio, quid au-
diret. Sic igitur in sacro eloquio sapientes Dei sermonem trahunt a sapientibus sæculi; sicut in eo pro utilitate hominis vocem in se humanæ passionis ipse conditor omnium sumit Deus; ut videlicet, dicat: Pœnitet enim me fecisse homines super ter-

(53) Ex Glossa ad cap. xl Jeroniæ hæc deumuntur.

(54) Lib. ix *Mor.*, cap. 6.

(55) *Mss. vitiose calli et Marci.*

ram (*Gen. vi*); cum profecto constet, quia is, qui A
 cuncta priusquam veniant, conspiciat, nequaquam
 postquam aliquid fecerit, pœnitendo respicit. Quid
 ergo mirum, si spirituales viri utantur verbis car-
 nalium, quando ipse ineffabilis et creator omnium
 Spiritus, ut ad intellectum suum carnem pertrahat,
 in se ipso carnis sermonem format. In Scriptura
 igitur sacra, dum nota astrorum nomina audimus;
 de quibus astris sermo habeatur, agnoscimus; cum
 vero astra, quæ narrantur, perpendimus, restat ut
 ex eorum motibus, ad spiritualis intelligentiæ ar-
 causa surgamus. Neque enim iuxta litteram mirum
 aliquid dicitur, quod Deus Arcturum, et Orionem,
 et Hyadas fecit, de quo nimirum constat, quia om-
 nino in mundo nihil sit, quod ipse non fecit. Sanctus
 itaque vir hæc *Luce* Dominum dicit, per quæ B
 signari propriæ ea quæ spiritualiter geruntur, in-
 telligit. Quid namque Arcturi nomine, qui in cœli
 axe constitutus septem stellarum radiis fulget, nisi
 Ecclesia universalis exprimitur, quæ in Joannis
 Apocalypsi per septem Ecclesias, septemque can-
 delabra figuratur? (*Apoc. i*). Quæ dum in se dona
 septiformis gratiæ spiritus continet, claritate sum-
 mæ virtutis irradiata, quasi ab axe veritatis lucet.
 Pensandum quoque est, quod Arcturus semper ver-
 satur, et nunquam mergitur; quia sancta Ecclesia
 persecutiones iniquorum sine cessatione tolerat,
 sed tamen usque ad mundi terminum, sine defectu
 perdurat. Sæpe namque reprobi, qui usque ad in-
 ternocionem eam persecuti sunt, quasi hanc funditus C
 extinxisse crediderunt, sed eo multipliciter ad sta-
 tum sui perfectior rediit, quo inter manus perse-
 quentium moriendo laboravit. Arcturus ergo dum
 versatur, erigitur; quia tunc sancta Ecclesia va-
 lentius in virtute reficitur, cum ardentius pro ve-
 ritate fatigatur. Unde apte quoque post Arcturum
 protinus Orion subdit; Orionem quippe in ipso pon-
 dere temporis hiemalis oriuntur, suoque ortu tem-
 pestates excitant, et maria terrasque perturbant.
 Quid igitur post Arcturum per Orionem, nisi mar-
 tyres designantur? Quia dum sancta Ecclesia ad
 statum prædicationis erigitur, ipsi martyres perse-
 quentium molestias passuri ad cœli faciem, quasi
 in hieme venerunt. His etenim natis, mare terraque
 turbata est, quia dum gentilitas mores suos destrui
 D
 apparente illorum fortitudine, doluit, in eorum ne-
 cem non solum iracundos ac turbidos, sed etiam
 placidos erexit. Ex Orionibus itaque hiems inhor-
 xit, quia clarescente sanctorum apostolorum, et
 martyrum constantia, frigida mens infidelium ad
 tempestatem persecutionis excitata est. Orionem
 ergo cælum edidit, cum sancta Ecclesia martyres
 misit. Qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, om-
 nino pondus ex frigoris adversitate pertulerunt.
 Hæc autem protinus Hyadas subdidit, quæ juvene-
 scente verno, ad cœli faciem prodeunt, et cum jam

sol caloris sui vires exerit, ostenduntur. Illius
 quippe signi initiis inhærent, quod sapientes sæ-
 culi Taurum vocant; ex quo augeri sol incipit, et
 ad extendenda dici spatia, ferventior exurgit. Quid
 itaque post Orionem Hyadam nomine, nisi doctores
 sanctæ Ecclesiæ designantur, qui subductis marty-
 ribus eo jam tempore ad mundi notitiam venerunt,
 quo et clarius elucet; et repulsa infidelitatis hieme,
 altius per corda fidelium sol veritatis calet. Qui re-
 mota tempestate persecutionis, expletis longis infi-
 delitatis noctibus, tunc sanctæ Ecclesiæ orti sunt,
 cum ei jam credulitatis vernum lucidior annus ape-
 ritur. Nec immerito doctores sancti Hyadam nunc-
 upatione signantur. Græco quippe eloquio hyetos
 pluvia vocatur, et Hyades a pluvii nomen acce-
 perunt, quia ortæ, procul dubio imbres ferunt. Bene
 Hyadam appellatione expressi sunt, qui ad statum
 universalis Ecclesiæ, quasi in cœli faciem deducti,
 super arentem terram humani pectoris, pluviam
 evangelicæ doctrinæ infundunt. Nam si sanctæ præ-
 dicationis sermo pluvia non esset, nequaquam
 Moyses dixisset: Expectetur sicut pluvia eloquium
 meum (*Deut. xxxii*). Et Dominus per Isaiam: *Man-
 dabo nubibus ne pluant super eam imbrem (Isai. v)*.
 (Et (56) iterum: *Prohibitæ sunt stellæ vel stillæ
 pluviarum (Jer. iii)*, Arcturum scilicet, Orionem et
 Hyades, quæ pluvias generant.) Dum ergo Hyades
 cum pluvii veniunt, ad cœli spatia altiora sol ducit-
 tur, quia apparente doctorum scientia, dum mens
 nostra imbre prædicationis infunditur, fidei calor
 augetur. Et perfusa terra ad fructum proficit, cum
 lumen ætheris ignescit, quia uberius fruges boni
 operis reddimus, dum per sacræ eruditionis flam-
 mam in corde clarius ardemus. Dumque per eos
 diebus singulis magis magisque scientia cœlestis
 ostenditur, quasi interni nobis luminis vernum
 tempus aperitur; ut novus calor nostris mentibus
 rutilet, et eorum verbis nobis cognitus se ipso quo-
 tidie micet clarior. Urgente etenim mundi fine, su-
 perna scientia proficit, et largius cum tempore ex-
 crescit. Hinc namque per Daniele dicitur: *Per-
 transibunt plurimi, et multiplex erit scientia (Dan. xii)*.
 Hinc Joanni in priori parte revelationis angelus
 dicit: *Signa, quæ locuta sunt septem tonitrua
 (Apoc. x)*. Cui tamen in ejusdem revelationis ter-
 mino, præcipit dicens: *Ne signaveris verba prophe-
 tiæ libri hujus (Apoc. xxii)*. Pars quippe revelationis
 anterior signari præcipitur, terminus prohibetur;
 quia quicquid in sanctæ Ecclesiæ initiis latuit, suis
 quotidie ostendit. Nonnulli vero a Græca littera
 quæ Y dicitur, Hyadas nuncupari arbitrantur. Quod
 si ita est, significationi, quam diximus contrarium
 non est; doctores enim his stellis non inconve-
 nienter expressi sunt, quæ a litteris nomen trahunt. Sed
 quamvis Hyades ab ejusdem litteræ visione non di-

(56) Quæ parenthesi includimus, desunt hic in
 edit. ubi tantum legitur: *Atque hoc quod paulo*

*ante protulimus (cap 3) quamobrem prohibitæ sunt
 stellæ pluviarum.*

prædicare evangelium omni creaturæ, in cælum, unde descenderat, *assumptus est*. Paucos elegit, per quos multos acquisivit. Elegit pauperes, per quos sibi subdidit divites et potentes; humiliavit superbos, repressit elatos, stravit tyrannos, et suæ fidei jugo subiecit omnes ad æternam vitam prædestinatos. Indoctos quippe et timidos elegit, per quos Spiritum sanctum, ut prædictum est, ad prædicandum docuit, et ad tolerandas perversorum persecuciones roboravit. Utique apostoli Domini nostri Jesu Christi timebant, quando nec prædicare, nec extra limen domus metu Judæorum pedem movere audebant. Et prædicare, nisi eos divina gratia illustrasset, qualiter poterant, qui litteras et gentium linguas ignorabant? In eisdem quippe tunc apostolis primitiva Ecclesia tenera, timida, et indicta consistebat, sicut multo, antea Salomon in Cantico amoris sub persona sponsi, videlicet Jesu Christi, prædixerat.

Soror, inquit, nostra parvula est, et ubera non habet (Cant. viii). (39) Sororem Christus Ecclesiam vocat, qui de ipsis apostolis dicebat: Ite, dicite fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt (Matth. xxviii). Soror autem parvula Ecclesia erat, et ubera non habebat, quando in solis apostolis consistebat; quia nec se ipsam nec alios lacte prædicationis nutrire poterat. Quid Petrus aliis prædicaret, cum se discipulum Christi in unius ancillæ (40) voce detestando, jurando, esse negaret? (Matth. xxvi.) Parvula ergo Ecclesia erat, et ubera non habebat, quia post Christi resurrectionem in una domo inclusa, inter persecutores suos non dico prædicare, sed et videri timebat.

Iterum Dei et Virginis Filius subjungit, dicens: *Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est? (Cant. viii.)* Allocutus est Christus eandem sororem suam, quando super apostolos Spiritum sanctum misit, et in interioribus loquens, illos omnes mundi loquelas multiplici distributione docuit, et ad toleranda adversa roboravit. Perfectus quippe prædicator esse non poterit, qui timet prædicare bona quæ didicit; sicut nec indoctus, qui prædicare præsumit ea, quæ nescit. Roboravit ergo Dei Filius et docuit discipulos suos, id est Ecclesiam suam, ut bona audacter prædicaret, et mala patienter toleraret.

Quod bene Jacob patriarcha præsignabat, cum Zabulon filium suum benedicens, figurate dicebat: *Zabulon in littore maris habitabit et in statione navium (Gen. lix). (41) Zabulon, qui interpretatur habitaculum fortitudinis, Ecclesiam significat fortissimam ad omnem passionis tolerantiam. Hæc habitat in littore maris, habitat et in statione navium: ut credentibus refugium et periclitantibus ostendat veræ fidei portum. Hæc contra omnes tur-*

*bines sæculi immobili et inconcussa firmitate solidata, spectat naufragium Judæorum et hæreticorum, et procellas omnium quæ circumferuntur. Quæ, si tunditur fluctibus, frangit tamen ipsa fluctus, nec ab illis frangitur. Nec ullis tempestatibus hæresis cedit, nec ulli vento schismatis commota succumbit. Pertendit autem usque ad Sidonem, id est usque ad gentium populos pervenit. Legitur etiam in Evangelio inde assumptos esse aliquos apostolorum, et in ipsis locis Dominum sæpe docuisse. Unde in Psalmo dicitur: *Principes Juda, duces eorum; principes Zabulon, principes Nephtholim (Psal. lxxvii)*. Ac si apertius diceret: *Principes Juda duces eorum*, id est, principes fidei, sancti videlicet apostoli, erunt duces eorum qui sunt in Ecclesia: *Et principes Zabulon*, id est principes spei; *Et principes Nephtholim*, scilicet charitatis; quæ charitas dicitur dilatatio, quoniam in charitate sic quidam eorum extendebantur, ut etiam pro inimicis orarent.*

Sequitur: *Manda Deus virtuti tuæ: confirma, Deus, hoc quod operatus es in nobis (Ibid.)*. Quasi diceret: *Manda Deus virtuti tuæ*, scilicet ut te benedicant conversi fideles per apostolos in ecclesiis. Ac si dicatur: *O Deus Pater, manda, id est com-menda, virtutem tuam*, scilicet Verbum tuum incarnatum, quod est virtus tua. Unde Paulus: *Christus, inquit, Dei virtus et Dei sapientia (I Cor. i)*. Vel manda virtuti tuæ benedictionem illam, ut per virtutem tuam omnis fiat benedictio. Vel manda virtutem tuam, id est charitatem quam habuisti erga homines, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Iterum dicit: *Confirma, Deus, hoc quod operatus es in nobis (Rom. v)*; id est gratiam illam quam nobis attribuisti, *confirma*; id est simul nobis et gentibus firmam reddere, incipiendo a templo tuo quod est in Jerusalem; ibi enim verbum Dei prius prædicatum est. Sed quia excæcati Judæi illud humiliter suscipere noluerunt, prædicatores, scilicet sancti apostoli, conversi sunt ad gentes. *Confirma, inquit, o Deus, quod operatus es in nobis; nam si confirmaveris, reges, id est apostoli tui, afferent tibi munera*. Nam Petrus offerret tibi conversos ex circumcissione, Paulus ex præputio, Thomas Indos, Jacobus Hispanos, Mathæus Æthiopes, Joannes Asianos, Marcus Ægyptios, et quisque suos quibus prædicabit.

Aliter: *Principes Juda duces eorum; principes Zabulon, principes Nephtholim*. Cassiodorus per hæc nomina tribuum Christum et apostolos ejus indicat. Augustinus: Forsitan enim ex his tribubus fuerunt apostoli, et isti sunt duces eorum qui in Ecclesiis benedicunt Deum. Sed magis placet sensus qui colligitur ex interpretatione nominum, quæ convenit Ecclesiæ. *Juda enim interpretatur confessio, Zabulon*

possideret qui nec ante vocem ostiarum ancillæ subsisteret.

(41) *Isid., Quæst. in Gen., cap. 31.*

(39) Greg. in hunc loc.

(40) Aptissime Greg. lib. xvii Mor., num. 48: *Ecce quam vis est ad tentandum persona requisita, ut aperte proderetur quantum eum timoris infirmitas*

habltaculum fortitudinis, Nephtholim dilataō, quæ principibus Ecclesiæ conveniunt. In martyriis, namque prima est confessio, pro qua quidquid acciderit, fortiter tolerandum est. Inde finitius angustius, latitudo sequitur in præmio; et est: *Ibi sunt principes Juda*, id est confessionis; *principes Zabulon*, id est fortitudinis; *et principes Nephtholim*, id est dilataōnis. Vel ita ut agatur de tribus virtutibus, quæ significantur per has nominum interpretationes; quia confessio est in fide, fortitudo in spe, latitudo in charitate. Et est sensus: *Benedicite Deo*, vos dico; potati *de fontibus Israel*, id est potati de doctrina apostolorum, sicut decet; quia ibi sunt *principes Juda*, *principes Zabulon*, *principes Nephtholim*, id est principes fidei, spei, et charitatis et hi sunt dūces eorum qui sunt in Ecclesiis; et per hoc quisque eorum est *Benjamin*, id est filius dexteræ; *adolescentulus*, deposita vetustate malitiæ; *in mentis excessu*, id est in mente sursum invecata. *Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu*. Cassiodorus: *Ibi*, id est inter fontes aquæ vivæ, hoc est inter apostolos vel in Ecclesiis est *Benjamin*, id est apostolorum novissimus. *Adolescentulus*, id est novissime assumptus, qui fuit de tribu Benjamin. Unde dicitur: *Benjamin lupus rapax, mane comedit prædam, et vespere dividet spolia* (Gen. xlix). Hic est Paulus, qui mane suæ ætatis sanctos persecutus est, sed vespere suæ conversionis ad Deum spolia diabolo erepta divisit per diversa officia. Augustinus: Ipse est in mentis excessu, mente scilicet alienata a sensibus corporis; ut quando raptus fuit usque ad tertium cælum, vel in mentis pavore. Dominus noster Jesus Christus in hunc mundum veniens, diaboli vires confregit, et discipulos per quos Ecclesiam suam docuit, de humili conversatione elegit. Prius per patriarchas et prophetas, ac legis doctores docuit synagogam; ad ultimum vero sanctos apostolos eorumque successores, destructo mortis principe et æterna pace concessa, docuit sanctam Ecclesiam. Unde Michæas propheta introducit Dominum loquentem; quasi vere erit pax sanctæ Ecclesiæ, et quod facile conteretur diabolus in adventu Christi. Dicit ergo omnipotens Deus qui trinus est in personis, et in deitate unus.

Suscitabimus, inquit, *super Assyrium septem pastores, et octo primates. Et pascent terram Assur in gladio, et terram Nemrod in lanceis suis; et liberabit populum suum ab Assur; et pax erit in terra eum venerit* (Mich. v). Ac si Deus Pater diceret: Ego, et dilectissimus Filius meus, mihi que cœternus, quem ante omnia sæcula ex utero ante Inciferum genui; et Spiritus sanctus nobis consubstantialis *suscitabimus super*, id est contra *Assyrium septem pastores*, omnes scilicet patriarchas et prophetas, et sanctos veteris testamenti in quo Sabbatum celebrabatur;

(42) Ita Isidor. lib. vii *Etym.* cap. A *Lapide* ad cap. x Gen. ait: *Nemrod fuit auctor, inventor et conditor turris*. S. Aug., lib. xvi *De civ. Dei*, cap. 4. *Ergebat* (Nemrod) *cum suis populis turrim contra*

Et octo primates, apostolos videlicet et evangelistas, cæterosque novi testamenti doctores; *Et pascent terram*, id est, lacerabunt et vastabunt Assur in gladio divini sermonis, qui missus est in terram, ut dividat duos in tres. Vastabunt et terram Nemrod in lanceis ejus, id est jaculis prædicationis Christi, qui est pax nostra; *Et liberabit ab Assur*, id est a diabolo populum suum. Nemrod interpretatur *tyrannus*, sive *tentatio descendens*. Iste enim prior arripuit insuetam in populis tyrannidem, et ipse aggressus est adversus Deum impietatis ædificare (42) turrem, significans illum qui dixit: *Ponam sedem meam ad aquilonem, et ero similis Altissimo* (Isai. xiv). Nemrod etiam tentatio descendens interpretatur, et significat illum qui ut fulgur de cælo cecidit (Luc. x), et quasi venator inter bestias semper versatur. Infructuosa ligna lustrat et saltus, id est homines bonis operibus steriles. Sancti autem veteris et novi testamenti doctores, patriarchæ scilicet et prophetæ, apostoli et evangelistæ a Deo missi, terram vastant diaboli arguentis et tentantis, et ita liberat Deus populum suum de manu Assur, ejusdem scilicet diaboli cupientis calcare terminos Israel, id est sanctæ Ecclesiæ. Et quia idem malignus hostis destruere nititur Dei familiam, a Christo et a ministris ejus vulneratur, et ligatur secundum Evangelium in domum suam.

Iterum dicit: *Et erunt reliquæ Jacob in medio populorum multorum, quasi ros a Domino, et quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, et non præstolatur filios hominum* (Mich. v). Quod in tribus pueris historialiter factum legimus, hoc universaliter in omnibus gentibus doctrina apostolorum fecit (Dan. iii). *Et quasi stillæ*, inquit, *super herbam, quæ herba non expectat virum*, id est, non expectat auxilium hominis, nisi solius Dei: *Et non præstolatur filios hominum*, sed Filium Dei de cælis. Liberatis ergo nobis de Assur, id est de potestate diaboli per Deum, qui contra eum suscitavit septem (43) et octo pastores, patriarchas videlicet et prophetas, apostolos et evangelistas; tunc reliquæ Jacob, apostoli scilicet et primitiva Ecclesia, quæ ex Judæis habuit initium, erunt in populo quasi ros ad extinguenda ignea diaboli jacula in cordibus hominum. Sequitur: *Et erunt reliquæ Jacob in gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in jumentis sylvarum, et quasi catulus leonis in gregibus porcorum*. Quasi diceret: Fortes erunt apostoli, et invincibiles in passionibus, quasi catulus leonis in gregibus porcorum. Christus leo et catulus leonis hoc dedit apostolis, ut sicut leoni non potest resisti in raptu jumentorum vel ovium, sic apostoli liberati de manu Assyrii, id est d'aboli, rapiunt et separant ab infidelibus jumenta, id est simplices ut salventur.

Dominum. Sed videas hac de re dissertationem Calmelii *De turre Babelica*.

(43) Forte hic legendum: *septem pastores et octo primates*.

Hos invincibiles Christi milites, sanctos scilicet apostolos et martyres, Gedeon fortissimus virorum præfiguravit, cum Madianitas non armis, sed lagenis et lampadibus ac tubis superavit (*Judic. vii*) (44). Gedeon ergo, cum jam contra Madianitas inimicare contenderet, et exercitus multitudinem ad bella produceret, omnes quos flexis genibus aquas haurire conspexit, a bellorum conflictu removit, et cum trecentis viris tantummodo, qui stantes, manibus aquas hauserant, remansit. Cum his Gedeon ad prælium pergat, eosque non armis, sed tubis, et lagenis, ac lampadibus armavit. Nam sicut scriptum est, *accensus lampades miserunt intra lagenas, et tubas in dextera, lagenas in sinistra tenuerunt, et super hostes suos cominus venientes concinerunt tubis, lampadesque apparuerunt. Et hinc tubarum sonitu, illinc lampadarum coruscatione terribi hostes, in fugam versi sunt.* Quid hoc est, quod tale bellum per prophetam ad medium deducitur? An indicare vobis propheta studuit, quod Redemptoris nostri adventum contra diabolum illa sub Gedeone duce pugna designavit? Talia illic nimirum acta sunt, quæ quanto magis usum pugnandi transeunt, tanto amplius a prophetantis mysterio non recedunt. Quis enim unquam cum lagenis et lampadibus ad prælium venit? Quis contra arma veniens, arma deseruit? Ridiculum [r.dicula] nobis hæc profecto forent, si terribilia hostibus non fuissent. Sed victoria ista attestante, didicimus, ne parva esse quæ facta sunt, perpendamus. Gedeon namque ad prælium veniens, Redemptoris signat adventum, de quo scriptum est: *Tollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales; et introibit rex gloriæ (Psal. xxiii).* Et iterum: *Quis est iste rex gloriæ? Dominus, scilicet, fortis et potens: Dominus potens in prælio (Ibid.).* Illic Redemptorem nostrum non solum opere, sed etiam nomine prophetavit. Gedeon namque interpretatur, *circuiens in utero.* Dominus enim per majestatis potentiam omnia circumplectitur, et tamen per dispensationis gratiam intra uterum Virginis venit. Quid ergo est circuiens in utero, nisi quia omnipotens Deus Christus intra uterum fuit per infirmitatis substantiam, et extra mundum per divinitatis potentiam? Madian interpretatur *Dei judicium.*

Ut enim hostes ejus repellendi et destruendi essent, non de vitio repellentis, sed de iudicio judicantis fuit. Ideo ergo Madianitæ Dei iudicium vocantur; quia alieni a gratia Redemptoris justam damnationis causam etiam in vocabulo nominis trahunt. Contra hostes Gedeon cum trecentis viris vadit ad prælium. Solet in (45) trecentario numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo per (46) trecentarium numerum, nisi perfecta cognitio Trinitatis designatur? Cum his quippe Redemptor noster adversarios fidei destruit, cum his ad prædi-

cationis bella descendit, qui possunt divina cognoscere, qui sciunt de Trinitate quæ Deus est, perfecte sentire. Notandum vero est, quia iste trecentarius numerus in Tau littera continetur, quæ crucis speciem tenet. Cui si super transversam lineam id quod in cruce eminet, adderetur, non jam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in tau littera continetur, et per tau litteram, sicut diximus, species crucis ostenditur, non immerito his trecentis Gedeonem sequentibus illi designati sunt, quibus dicitur: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. xvi).* Qui sequentes Christum tanto verius crucem tollunt, quanto acrius sese dominant, et erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Unde per Ezechielem prophetam dicitur: *signa tau super frontes [Id. virorum] eorum (Ezech. ix),* gementium videlicet et dolentium. Vel certe in his trecentis, qui in tau littera continentur, hoc exprimitur, quod ferrum hostium crucis ligno superetur. Ducti itaque sunt ad fluvium, ut aquas biberent, et quicumque aquas flexis genibus hauserunt, a bellica expeditione remoti sunt. Aquis namque doctrina intelligitur sapientiæ; stantem autem [Id. stante autem genu] recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt, genuflexisse perhibentur, et a bellorum certamine prohibiti recesserunt, hi sunt qui doctrinam cum operibus rectis non hauriunt. Qui vero doctrinæ fluenti hauriunt, ut nequaquam in pravis operibus carnaliter inflectantur; hi, Christo duce, contra hostes fidei ad prælium pergunt. Vadunt ergo cum tubis et lagenis; quia iste, ut diximus, fuit ordo præliandi. Cecinerunt tubis, intra lagenas missæ sunt lampades, contractis vero lagenis, ostensæ sunt lampades, quarum coruscante luce, terribi hostes fugam dederunt. Designatur itaque in tubis clamor prædicationum, apostolorum scilicet, evangelistarum, et sanctorum martyrum; in lampadibus claritas miraculorum, in lagenis vero fragilitas corporum. Tales quippe dux noster Jesus Christus secum milites ad prælium duxit; qui, despecta corporum salute, hostes suos moriendo prosternebant, eorumque gladios non armis, sed patienti superarent. Armati enim venerunt sub iudice suo ad prælium martyres nostri tubis, lagenis, et lampadibus. Tubis sonuerunt, dum prædicant, lagenas confregerunt, dum solvenda in passionibus sua corpora, hostilibus gladiis exponunt, resplenderunt lampades, cum post solutionem corporum, miraculis coruscant. Moxque hostes in fugam versi sunt, quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciant, luce veritatis confracti sunt, quam impugnaverunt. Ceciderunt ergo tubis, ut lagenæ frangerentur; lagenæ fractæ sunt, ut lampades apparerent; apparuerunt lampades, ut in fugam hostes verterentur, id est prædicaverunt martyres, donec eorum corpora in

(44) *Ibid.*, *Quæst in Judic. cap.*, 5.(45) *Edu.*, centenario.(46) *Ibid.*, per ter ductum centuarium.

qua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ hujus A
immensitas emanasset? Ut vero auditores rudes non
inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis
distillatione proficiant, ligat Deus aquas in nubibus,
ut non erumpant pariter deorsum; quia doctorum
prædicationem temperat, ut auditorum infirmitas
doctorum rore nutrita conualescat. Quod bene in
Evangelio mystica narratione narratur, cum dicitur:
*Ascendit Jesus in naviculam Petri, et rogavit eum,
ut a terra reduceret pusillum, et sedens prædicabat
turbis (Luc. v).* Per navem Petri quid aliud, quam
commissa Petro Ecclesia figuratur. De qua, ut Do-
minus turbis confluentibus prædicet, eum a terra
pusillum reduci jubet. Quam non in altum duci, et
tamen a terra præcipit removeri, profecto insi-
gnis prædicatores suos, rudibus debere populis
B
nec alta nimis de cælestibus, nec tamen terrena
prædicare. Aqua itaque ligatur in nubibus, quia
prædicatorum scientia infirmorum mentibus lo-
quens, quantum sentire valet, loqui prohibetur.
Nam plerumque si auditorum cor, verbi immensi-
tate corrumpitur, lingua docentium indiscretionis
pœna multatur. Unde scriptum est: *Si quis aperue-
rit cisternam, et effoderit, et non operuerit eam, de-
scenderi que bos vel asinus in ea, Dominus cisternæ
reddet pretium jumentorum (Exod. xxi).* Quid est
enim aperire cisternam, nisi intellectu valido Scri-
pturæ sacræ arcana penetrare? Quid autem per bo-
vem, et asinum, id est mundum immundumque
animal, nisi fidelis et infidelis accipitur? Qui ergo
C
cisternam fodit, cooperiat, ne illuc bos vel asinus
ruat; id est qui in sacro eloquio jam alta intelligit,
sublimes eorum sensus non capientibus per silen-
tium tegat, ne per scandalum mentis, aut fidelem
parvulum, aut infidelem qui credere potuisset, in-
teriat. Ex morte enim jumentorum debet pre-
tium, quia illud scilicet admisit, unde ad agendam
pœnitentiam reus tenetur. Operienda est itaque
cisterna, quia coram parvulis mentibus legenda est
alta scientia, ne unde cor docentium ad summa
attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dila-
batur. Dicatur itaque recte: *Qui ligat aquas in nu-
bibus, ut non erumpant pariter deorsum.* Pariter
namque erumperent, si coram infirmis auditoribus,
quanta est scientia, ex ore loquentis emanaret; si
D
simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet,
et nihil sibi cum proficientibus reservaret. Dignum
quippe est, ut qui prædicat, audientis modum con-
sideret, quatenus ipsa prædicatio cum auditoris sui
incrementis crescat. Sic quippe agere unusquisque
prædicator debet, sicut cum illo divinitus agitur:
ut nequaquam cuncta quæ sentit, infirmis insinuet;
quia et quousque ipse carne mortalitatis infirmus
est, quæ superna sunt, cuncta non sentit. Prædica-
re ergo rudibus non debet, quantum cognoscit, quia
et ipse de supernis mysteriis cognoscere non valet

(59) Desuntur hæc ex Greg. Hom. 15, in
Ezech. Sed Martinus transcribit Glossam non tam

quanta sint. Prædicatores igitur sanctæ Ecclesiæ
juxta audientium capacitatē, ut dictum est, de-
bent prædicare, ut in eorum cordibus vitia posint
rescere, virtutes nutrire, et omnibus modum
Christianæ religionis imponere, eosque ad ædifi-
cium Jerusalem cælestis aptos exhibere. Deus
enim veteris, et novi testamenti doctoribus prædi-
candi mensuram tribuit, sicut Ezechiel propheta de
eisdem figurate loquitur, dicens:

Vidi in porta virum stantem, qui in manu sua ca-
lamum habebat, et ædificium ejusque portas men-
surabat et mensus est limen portæ, juxta vestibulum
portæ intrinsecus, calamo uno (Ezech., xl).
Vir iste Christus est, qui calamum in manu sua,
hoc est mensuram sacræ Scripturæ in potestate
sua tenet, quæ utrumque limen, interius videlicet
et exterius metitur, id est sanctorum veteris et
novi testamenti vitam disponit, et per eos cuncto-
rum mores fidelium regit, et vitia corrigit. Gre-
gorius (59): Limen exterius, Patres veteris testa-
menti, per quorum prædicationem perversa opera
punita sunt, et limen interius, doctoris novi testa-
menti accipimus, quorum doctrina ab illicitis cogi-
tationibus animus coercetur. Illi extrinsecus
fuerunt, qui Christum in carne non viderunt, sed
tamen a sancta Ecclesia divisi non fuerunt, quia
mente, opere, prædicatione, ista fidei sacramenta
tenuerunt. Sicut enim nos in præterita Christi pas-
sione salvi sumus, ita illi per fidem in eandem
venturam sunt salvati. Illi foras fuerunt, non extra
mysterium, sed extra tempus. Mali autem pastores
nunquam intus, sed semper foras fuerunt, ideoque
repulsi sunt a Domino. Quia ergo Dominus per
passionem et resurrectionem Jesu Christi Filii sui,
Synagogæ pastores, non dico pastores, sed legis
transgressores, Scribas scilicet et Phariseos a fa-
cie sua propter illorum iniquitates decreverat pro-
jicere, et eorum loco apostolos subrogare; per
Jeremiam prophetam hoc eis curavit indicare, di-
cens: *Vos dispersistis gregem meum, ejecistis, et
non visitastis eos; et quia hoc fecistis, ecce ego
visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum di-
cit Dominus (Jer. xxiii).* Quia omnis spes Judaicæ
defecerat regni, transit ad Ecclesiæ principes Sy-
nagoga cum suis pastoribus, derelicta atque dam-
nata, ad apostolos fit sermo de quibus dicitur:
*Suscitabo super eos pastores, etc. Ecce, inquit, ego
congregabo reliquias populi mei de omnibus terris, ad
quas ejeceram eos illuc; et convertam eos ad rura
sua; et crescent et multiplicabuntur (Ibid.).* Quasi
diceret: ecce ego et non alius, congregabo reliqui-
as gregis mei, gentilem scilicet populum longe lateque
peccando vagantem, de omnibus terris ad quas,
exigentibus peccatis, ejeceram eos illuc, et conver-
tam eos ad rura sua, id est ad sanctam Ecclesiam,
ut ibi pascantur in herbis sanctarum Scripturarum
summi pontificis quod similiter facit in consequen-
tibus.

virentibus, et fiet unum ovile, et unus pastor, et crescent virtutibus, et multiplicabuntur spirituali, novaque progénie. Iterum dicit: *Et suscitabo super eos pastores, et pascent eos.* Abiectis pastoribus Synagoga, Scribis scilicet et Pharisæis, suscitabo super populum meum pastores, apostolos videlicet et ecclesiasticos viros; et pascent eos pane verbi Dei. Possumus hoc juxta tropologiam, de Ecclesiæ principibus intelligere, qui non regunt oves Domini digne. Quibus abiectis, atque damnatis, salvatur populus bonis traditus pastoribus, et reliquiæ salvantur. Perdunt oves pastores hæresim docentes, lacerant et dissipant schismata facientes, eijciunt ab Ecclesia injuste persequentes, et superba agentes; nec visitant in fide debiles, prænitentibus manum retrahentes. Quorum omnium miseretur Dominus, pristina pascua reddens, et malos pastores auferens. Boni pastores sancta animalia, id est fideles populos reficiunt suis prædicationibus, velut angelicis dapibus. Sanctorum igitur Patrum doctrina cœlestis dulcedinis est mensa. Unde Ezechiel propheta in visione sibi divinitus ostensa, figurate loquitur, dicens: *Vidi in vestibulo portæ interioris duas mensas hinc, et duas inde; ut immolaretur super eas holocaustum pro delicto, et pro peccato (Ezech. xl).* Gregorius: Porta nostra, id est catholica fides in interiori vestibulo quatuor mensas habet, quia sancta Ecclesia ad eruditionem fidelium, quatuor accepit ordines regentium. Unde beatissimus Paulus loquitur, dicens: *Ipse, scilicet Deus, dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios pastores, et doctores (Eph. iv),* qui unus ordo sunt. Isti ergo dum prædicant, gregem Domini, id est fidelem populum spirituali dulcedine satiant. Habet et porta exterior quatuor mensas, Synagoga scilicet, principes sacerdotum, et seniores populi Scribas et Pharisæos; qui Pharisæi legis doctores vocati sunt. In utraque ergo porta duæ mensæ sunt hinc, et duæ inde, quia sancta Ecclesia in sui exordio apostolos et prophetas habuit, qui scilicet post apostolos orti sunt. Nunc autem habet evangelistas, atque doctores. Evangelistæ sunt, qui gaudia cœlestis patriæ populis nuntiant. Interioris autem portæ, id est sanctæ Ecclesiæ mensæ holocaustum habent, quia sive in cordibus apostolorum atque prophetarum, sive in mente evangelistarum et doctorum, ignis sancti Spiritus exarsit, et ardet, qui omnem intentionem simul et cogitationem absorbit. Flamma etiam amoris Dei quasi holocaustum totum simul quod invenit, incendit. Mensæ vero hæc ex quadris lapidibus factæ sunt; quia dum quotidie sacri eloquii verba meditantur, ad offerendum Domino orationis holocaustum, quasi ex quadris lapidibus construuntur. Verba enim sanctæ Scripturæ lapides quadri sunt, quæ ubique firmiter stant, et nusquam reprehenduntur. Nam in omne quod præteritum narrant, in omne quod venturum prædicant, in omne quod spiritualiter sonant, in omne quod moraliter annun-

tiant, quasi in diverso latere statum habent. Corda itaque sanctorum mensæ Dei sunt ad holocaustum quadris lapidibus constructæ, quia, qui verba Domini semper cogitant, semetipsos Domino a carnali vita mactant. Unde dicitur: *Lex Dei ejus in corde ipsius (Psal. xxxvi),* etc. Cassiodorus: « Lex Dei ejus, id est præcepta Dei sunt in corde ipsius, et quasi cor, consonant lingue. Et quid illi prodest? hoc videlicet, quia non supplantabuntur gressus ejus. Supplantare est, plantis foveam insidiarum prætereundum. Et est sensus: Verbum in corde liberat a laqueis peccatoris, ut non supplantentur gressus hominis Deum laudantis. »

Procul dubio qui in lege Domini meditatur die ac nocte etiam cum Propheta potest dicere: *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi (Psal. cxviii).* Quasi diceret: Exquisivi mandata tua, et etiam memoriæ commendavi; et hoc est in corde meo abscondi eloquia tua, recondita abscondi, porcis videlicet et canibus. Cassiodorus: « Genus enim peccati est, obstinatis prædicare, et ideo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi, qui dicitis: *Nolite dare sanctum canibus: et margaritas ante porcos ponere (Matth. vii).* Vitium est enim secreta mysteria indignis vulgare, et quasi Babylonis thesauros domus Domini ostendere; quod ubi aliquo sit vel adulatione, ut placeat ei cui divulgat; vel avaritia, ut aliquid lucretur; vel jactantia, ut plura scire videatur; vel loquacitate incauta, dum sine judicio semel emissum volat irrevocabile verbum. » Assumenda est enim disciplina silentii, ut prius quis taceat, quam loquatur. Unde dicitur: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, et tardus ad iram (Jac. i).* Ideoque Isaias cum ei dixisset Dominus, *clama,* non prius clamavit, quam audiret, quid clamare deberet, dicens: *Quid clamabo (Isai. xl).* Dominus etiam in Evangelio comparat regnum cœlorum thesauro abscondito in agro; hic est thesaurus sapientiæ, et cognitionis, quem cum invenerit homo abscondit in corde suo, nec divulgat (*Matth. xiii*); sicut *Maria conservabat omnia verba Domini conferens in corde suo (Luc. ii).* Ut ergo supradictum est, corda sanctorum mensæ Dei sunt, quæ verba Domini sine intermissione meditantur, ex quibus Ecclesiæ parvalos reficiunt. De his itaque lapidibus per Isaiam dicitur: *Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus (Isai. ix).* Ac si apertius diceretur: *Lateres ceciderunt, id est Judæi; sed quadris lapidibus ædificabimus, id est sanctis apostolis, et martyribus, et Ecclesiæ doctoribus, quibus ædificatur cœlestis Jerusalem ædificium ex vivis et electis lapidibus.* De his populus Christianus, vestibulum scilicet, mensas habet quatuor constructas; quia fidem, vitam rectam, patientiam, benignitatem de vita sanctorum in exemplum sumit. Solus ergo Deus ab hominibus, atque ab omnibus cœli beatorum spirituum ordinibus est adorandus, glorificandus, et super omnia diligendus, qui in suæ

dilectionis Filio, id est in Christo, omnia restauravit in angelis, et sanctis hominibus. De quo Jeremias propheta Spiritu sancto edoctus, ait :

Quis facit terram in fortitudine sua, preparat orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit cœlos (Jer. x). Ac si diceret : Deus Pater facit terram in fortitudine sua, de peccatoribus scilicet justos facit et sanctos ; et preparat orbem ad sciendum sibi in sapientia sua, hoc est in Filio, qui fortitudo et virtus et sapientia ejus est ; et prudentia sua extendit cœlos, doctrinam videlicet apostolorum per universum mundum late diffundit. *Ipsæ enim dixit et facta sunt ; ipse mandavit et creata sunt (Psal. CXLVIII),* sic loquens ad Filium : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. i).* De quo iterum propheta recte subiungit : *A voce sua dat multitudinem aquarum in cœlo, et elevat nebulas ab extremitatibus terræ (Jer. x).* Omnis doctrina Domini de cœlestibus finit. Unde dicitur : *Terra mota est, etenim cœli distillaverunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel (Psal. LXXVII).* Augustinus : Terra mota est, id est terreni ad fidem Christi excitati sunt ; sed unde hoc ? Etenim, id est quia cœli, apostoli scilicet distillaverunt pluviam, id est gratiam ; et hoc a facie Dei, id est non a se, sed a Deo qui in illis est. Sequitur : *Mons Sina a facie Dei Israel, subaudis, distillavit a facie Dei, et præ aliis. Alia littera : Mons Sina distillavit a facie Dei Israel :* id est Paulus apostolus gentium, qui plus omnibus stillavit doctrinæ guttas, qui bene significatur per montem Sina, quia prius fuit generatus in servitutem ex lege, quæ fuit data in monte Sina. Vel ita secundum eandem litteram, quæ mons Sina a facie Dei Israel scilicet distillavit. Item sunt cœli et montes, id est idem scilicet apostoli significantur per cœlos et montes. Nec tamen dicitur *montes*, sed *mons*, idem significans singulari numero quod plurali, sicut et alibi cum dicitur : *Cœli enarrant, et firmamentum annuntiat (Psal. XVIII) ;* idem significat per cœlos et firmamentum. Et est sensus : *Mons Sina, id est apostoli a facie Dei Israel distillaverunt. Quidam tamen libri sunt Græci et Latini, qui non habent talem litteram, scilicet, Mons Sina a facie Dei Israel, sed habent, a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel. Et est sensus : Cœli, id est apostoli, distillaverunt a facie Dei. Cujus Dei ? Dei, videlicet Sinai, Dei Israel ; id est qui legem dedit populo Israel ; quia qui dedit per Moysen legem, qua terreret, dat et per apostolos benedictionem qua liberet.*

Quid distillaverunt cœli ? Pluviam, id est doctrinam gratia sancti Spiritus voluntariam, quæ sine meritis datur sola Dei voluntate. Ipse quippe genuit nos voluntarie verbo veritatis (Jac. i). Hanc pluviam segregabis, Deus, hereditati tuæ, scilicet fidelibus in quos pluvia proflua irrigatione descendit. Illa hereditas infirmata est, id est agnovit se nihil esse

A ex se ; tu vero perfecisti eam, quia virtus in infirmitate perficitur (II Cor. XII). Aliter : *Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hereditati tuæ.* Et hoc quomodo fiet ? Nam cœli distillaverunt, id est apostoli distillabunt a facie Dei Sinai, id est a cognitione Dei dantis legem in Sina, a facie Dei Israel. Israel dico, non secundum carnem, sed veri Israel recipientis gratiam, et non præsumptis de carnali observantia. Ad hoc enim dedit legem, ut terreret de se præsumptis ; dedit et benedictionem, ut liberaret in se sperantes. Dicit ergo David rex et propheta : *Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hereditati tuæ, Cœli inquit, distillabunt.* Et quid distillabunt ? Pluviam scilicet voluntariam, id est imbrem verbi Dei voluntarie, et non per merita hominum attributum, quam segregabis, Deus, hereditati tuæ, id est tuis electis. Tantum pluviam illam commendabis, quia non est omnium fides ; et infirmata est hereditas recognoscens peccata sua, et nihil sibi tribuendum sentiens. Ipsa infirmatur, tu vero, hoc est in rei veritate eam perfectam fecisti. Unde Apostolus : *Qui fui, inquit, persecutor, et blasphemus, misericordiam consecutus sum (I Tim. i).* Vel sic : infirmata est hereditas in se ad tolerandas tribulationes, tu vero confortasti eam, et sic perfectam reddidisti. Dicit ergo Jeremias de Dei omnipotentia : *A voce sua dat multitudinem aquarum in cœlo, et elevat nebulas ab extremitatibus terræ (Jer. x).* Ac si apertius diceret : *A voce sua dat Deus in cœlo, hoc est in Ecclesia, multitudinem aquarum, id est multiplicem sanctarum doctrinam Scripturarum.* Unde est illud : *In rocas cataractarum tuarum (Psal. XLII),* id est apostolorum et prophetarum. *Et elevat, inquit, nebulas ab extremitatibus terræ, quia non superbos sed humiles, non divites sed pauperes elegit prædicatores, apostolos scilicet pisces contempribiles, ut tumentia destruerent argumenta hæreticorum ac philosophorum.* Unde dicitur : *Infirma hujus mundi, et contemptibilia elegit Deus, ut confundat fortia (I Cor. i).* Quisquis ergo mentem in superbiam elevat, prædicare proximis non præsumat. Ille utique justitias Domini annuntiare digne aliis poterit, qui in humilitate fundatus fuerit. Unde est illud : *Qui vult inter vos primus esse, sit omnium novissimus (Marc. IX).* Aliter enim nemo esse nubes poterit, id est ad irrigandum corda audientium doctrina cœlestis pluvie idoneus aliter non erit. Isidorus (60) : « Nebula inde dicta, unde et nubila, ab obnubendo, hoc est, ab operiendo terram, sive quod volans nubes faciat. Exhalant enim valles humidæ nebulas, et fiunt nubes ; inde nubilum et nives. Nebulæ autem ima petunt, cum serenum est ; summa vero, cum nubilum. » Dominus ergo, ut dictum est, *elevat nebulas ab extremis terræ ;* nebulas dico, quæ noverunt quibus pluvias impendant, et quibus suspendant ; sanctos videlicet apostolos, eorumque

(60) Lib. XIII Etymolog., cap. 10.

successores, qui secundum gratiam, et potentiam A turr (Matth. III). Ideo in veteri lege in summi pontificis veste erat, coecus bis tinctus qui habet speciem ignis (Exod. xxviii). Ignis vero duo facit. Urit scilicet, et lucet; quia prædicator peccantium cor adurere debet fulgure, et terrore comminationis, et piorum mentes confovere promissione æternæ lucis. Inde est, quod baculus pontificis ex inferiori parte pungit, superius in anteriora extenditur; quia prædicator pungere debet vitia carnis, et mentis vires in anteriora dirigere; ita tamen ut ad sui considerationem semper redeat, ne cum aliis prædicaverit, ipse reprobus efficiatur (I Cor. ix). Et in principio sui sermonis accusator sit sui, ne videat festucam in oculo alterius, trahem gestans in suo (Matth. vii). Deus ergo, ut promissum est, fulgura in pluviam facit, quia in prædicatione humilium audientium corda spirituali doctrina satiat, et metu suppliciorum terrificat.

B Præmiorum demulcet promissione, et suppliciorum terret denuntiatione. Isidorus (61): «Nubes dicitur ab obnubendo, id est operiendo cælum; unde et nuptæ dicuntur, quod vultus suos velent. Inde et Neptunus quod nubat, id est mare et terram tegat. Nubem autem aeris densitas facit. Venti enim aerem conglobant, nubesque faciunt; Unde est illud: Atque in nubem cogitur aer. (62) Tonitruum dictum, quod sonus ejus terreat; nam tonus sonus. Qui ideo interdum tam graviter concutit omnia, ita ut cælum discidisse videatur, quia cum procella vehementissimi venti nubibus se repente immiserit, turbine invalescente exitumque quaerente, nubem quam excavavit, impetu magno præscindit, ac sic cum horrendo fragore defertur ad aures. Quod mirari quis non debeat, cum vesicula animalis quamvis parva, magnum tamen sonitum displosa emittat. Cum tonitruo autem simul et fulgura apparent, sed fulgur celerius videtur, quia clarum est, tonitruum autem ad aures tardius pervenit. Lux autem quæ apparet ante tonitruum, fulgetra vocatur; quæ, ut diximus, ideo ante videtur, quia clarum est lumen (63). Fulgur et fulmen ictus cælestis jaculi a feriendo sunt dicti. Fulgere enim ferire est atque percutere. Fulmen autem collisa nubila faciunt; nam rerum collisio ignem creat, ut in lapidibus cernimus, vel attritu rotarum, vel in silvis arborum. Simili modo in nubibus fit ignis; unde et prius nubila sunt, deinde ignes. Ex vento autem et igne fulmina in nubibus dicitur fieri, et impulsu ventorum emitti; ideo autem fulminis ignis majorem habet vim ad penetrandum, quam noster ignis, qui nobis in usum est; quia ex subtilioribus elementis factus est. Tria sunt autem ejus nomina, id est fulgur, fulgor, et fulmen. Fulgur quia tangit, fulgor quia incendit et urit; fulmen, quia findit, ideoque cum teruis radiis fingitur.»

C ferunt, fulgura ex nubium collisione generantur, sicut ex durioribus sibi complexis silicibus medius ignis elabitur. Moyses et Josue nubes erant, quia dum sibi colloquantur, ex eorum sermonibus fulgura micant. Jeremias quoque et Baruch sibi colloquentes rutilantia mittunt fulgura.

Psalmista quoque Dei omnipotentiam considerans dicebat: *Educens nubes ab extremo terræ; fulgura in pluviam fecit* (Psal. cxxxiv). Augustinus: «Has nubes Deus non tantum de Israel misit, sed ab extremo terræ excitat, et in fines orbis terræ mittit.» Sed quid de ipsis nubibus operatur? Fulgura videlicet in pluviam fecit, id est minas ad misericordiam flexit, de terroribus irrigavit. Prædicatores namque et terrent, et blandiuntur. Terrent, quando æterna supplicia minantur; mulcent, promittendo æterna gaudia; et ideo legitur, quod manna liquebat ad solem, et indurabatur ad ignem (Exod. xvi. Sap. xvi). Manna enim cælitus datum figura est divini eloquii; quod liquefit ad solem, dum mentes fidelium futuræ claritatis promissione glorificat, cum ait: *Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris mei* (Matth. xiii). Induratur autem manna ad ignem, dum mentes peccantium nescias futuræ pœnæ comminatione advertit, dicens: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mitte-*

(61) Lib. xiii Etymolog., cap. 7.

(62) Id. cap. 8.

(63) Cap. 9.

Iterum Jeremias propheta de Dei omnipotentis operibus subjungit, dicens : *Et educit ventum de thesauris suis* (Jer. x), hoc est de humilium cordibus ventum sapientiæ producit, qui eosdem simplices et humiles ad prædicandam suæ fidei doctrinam mittit. In ipsis enim thesauri sunt absconditi sapientiæ et scientiæ Dei. Tunc ergo Deus ventum profert de thesauris suis, cum per eosdem humiles, apostolos scilicet et evangelistas, aliosque doctores, secretorum suorum mysteria cunctis per orbem annuntiat populis. Venti quippe qui terras perflant, horum spiritualium ventorum figuram gerunt. Huic simile est, quod ait Psalmista : *Qui producit ventos de thesauris suis* (Psal. cxxiv). Prædicatores nubes sunt et venti; nubes videlicet propter carnem, venti propter spiritum. Nubes videntur, ventisentiuntur, et non videntur. Et quia caro de terra est, ideo dicitur, quod nubes excitat ab extremo terræ, sed spiritus hominis ignoratur unde veniat. Unde recte dicitur : *Qui producit ventos de thesauris suis*. Vel propter aliud venti dicuntur apostoli, scilicet quia totum mundum velociter percurrunt. Ad litteram, ut ait beatus Isidorus (64) : *Ventus est aer commotus et agitatiss; et pro diversis partibus cæli nomina diversa sortitur; dictus autem ventus, quod sit vehemens et violentus. Vis enim ejus tanta est, ut non solum saxa, et arbores evellat, sed etiam cælum, et terram conturbet, maria commoveat. Ventorum quatuor principales spiritus sunt, quorum primus ab oriente Subsolanus, a meridie Auster, ab occidente Favonius, a septentrione ejusdem nominis ventus aspirat, habentes hinc inde geminos ventorum spiritus. Subsolanus a latere dextro Vulturinum habet; a lævo Eurum; Auster, a dextris Euroaustum habet, a sinistris Austroafricum. Favonius a parte dextera Africum, a læva Corum. Porro Septentrio a dextris Circium, a sinistris habet Aquilonem. Hi duodecim venti mundi globum circumagiunt, quorum nomina propriis ex causis signata sunt. Nam Subsolanus vocatur, eo quod sub ortu solis nascatur. Eurus, eo quod ab Eoo fiat [M ss. ab eo fiat], id est ab oriente. Est enim conjunctus Subsolano. Vulturinus vocatur, quia alte tonat; de quo Lucretius :*

Altitonans Vulturinus, et Auster fulmine pollens.

(LUCR., v, 744.)

Auster ab hauriendo aquas vocatus, unde et crassum aerem facit, et nubila nutrit. Hic Græce *vóros* appellatur, propter quod interdum corrumpat aerem. Nam pestilentiam, quæ ex corrupto aere nascitur, Auster flans in reliquis religiones transmittit; sed sicut Auster pestilentiam gignit, sic Aquilo repellit. Euroauster dictus, quod ex una parte habeat Eurum, et ex altera Austrum. Austroafricus, quod junctus sit hinc inde austro et Africo. Ipse est et Libonotus, quod sit ei Libs hinc, et inde Notus. Zephyrus, Græco nomine appellatur, eo quod flores et germina

A ejus flatu vivificentur. Hic Latine Favonius dicitur, propter quod foveat quæ nascuntur. Austro autem flores solvuntur, a Zephyro, id est Favonio flunt. Favonius nuncupatur, eo quod foveat fruges ac flores. Hic Græce dicitur *Zéφυρος*, quia plerumque vere fiat. Unde est illud :

Et Zephyro putris se gleba resolvit.

(VIRG., Georg., 1, 43)

Africus a propria regione vocatur. In Africa enim initium flandi sumit. Corus est, qui ab occidente æstivo flat, et vocatur Corus, quod ipse ventorum circulum claudat, et quasi chorum faciat. Septentrio dictus, eo quod a circulo septem stellarum consurgit, quæ vertente se mundo resupinato capite ferri videntur. Circius dictus, eo quod Coro sit junctus. Hunc Hispani Gallecum vocant, eo quod eis a parte Galliciæ esset. Aquilo dictus, propter quod aquas stringat et nubes dissipet; est enim gelidus ventus et siccus. Ideo et Boreas vocatur, quia ab Hyperboreis montibus fiat. Inde enim origo ejusdem venti est, unde et frigidus est. Natura enim omnium septentrionalium ventorum frigida et sicca est, australium humida et calida. Ex omnibus autem ventis duo cardinales sunt : Aquilo [Septentrio] scilicet et Auster.)

His breviter a beato Isidoro de ventorum naturalis et diversitatibus dictis, ad ea, quæ superius omisimus, necesse est ut redeamus. Venti ergo qui terras perflant, in thesauris Dei non sunt, quia eorum natura manifesta est; sed sunt thesauri ventorum, id est spirituum; spiritus videlicet sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et spiritus timoris Domini (Isai xi). Hi autem thesauri plenissime sunt in Christo absconditi, qui est fons omnium bonorum. Sunt et in cordibus servorum ejus per partes. Ab ipsius summi thesauri plenitudine oritur, ut alius sit sapiens, alius fidelis, alius humilis, alius castus, alius charitate plenus, alius sobrius, alius orationi et divini contemplationi deditus, alius in eleemosynis largus, alius hospitalitati et misericordiae operibus intentus, alius adversa hujus mundi patienter sustinens, alius divitiis contemnens, et propter æternam remunerationem libenter paupertatem amplectens. Dicat iterum Jeremias propheta de fortitudine et sapientia, et prudentia Dei Patri : *Qui facit, inquit, terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit cælos. Tres quodammodo virtutes assumens propheta, fortitudinem, scilicet, sapientiam, et prudentiam, unicuique propria opera distribuit, fortitudini videlicet terram; sapientiæ orbem terrarum, prudentiæ cælum; in nostra ergo terra, de qua dictum est : *Terra es, et in terram ibis* (Gen. iii), necessariam habemus fortitudinem Dei sine qua impossibile est exsequi quæ repugnant carni. Cum autem, ut ait Apostolus, mortificata*

fuernit nostra membra super terram (Colos. iii), A tunc caro parebit voluntati spiritus. Spiritu enim carnis facta mortificantur, quia sicut in Job scriptum est, statuit Deus terram super nihilum; quo constat, fortitudine illius in medietate mundi terræ libram sustineri.

Qui extendit, inquit, aquilonem super vacuum, et appendit terram super nihilum (Job xxvi). Gregorius (65) : « Aquilonis nomine in sacro eloquio appellari diabolus solet, qui, ut torporis frigore gentium corda constringeret, dixit : *Sedebō in monte testamenti in lateribus aquilonis.* (Isai. xiv). Qui super vacuum extenditur, quia illa corda possidet, quæ divini amoris gratia non replentur. Sed tamen omnipotenti Deo suppetit, etiam vasa diaboli cunctis virtutibus vacuæ suæ gratiæ munere implere, in eisque divini timoris soliditatem ponere quos nulla conspiciat rectitudinis actione roborari. Unde apte subiungitur : *Qui appendit terram super nihilum.* Quid enim terræ nomine, nisi sancta Ecclesia designatur. quæ dum verba prædicationis suscipit, fructum boni operis reddit? De qua per Moysen dicitur : *Audiat terra verba ex ore meo* (Deut. xxxii). Et iterum : *Expectetur sicut pluvia eloquium meum* (ibid.). Et quid per nihilum nisi gentiles populi designantur? De quibus per Isaiam dicitur : *Omnes gentes velut nihilum et inane reputatæ sunt ei* (Isai. xl). In eo ergo nihilo terra suspenditur, quo prius vacua ab aquilone tenebatur; quia illa corda gentium repleta sunt charitate Dei, quæ pressa prius fuerant torpore diaboli. Mortificemus ergo membra nostra quæ sunt super terram, id est carnis vitia, et vivificentur per Dei gratiam virtutes in uniuscujusque nostrum anima; ut habitaculum cordis nostri claudatur diabolo et aperiatur Christo. Potest vero et per hoc vacuum, Judæ infidelitas; et per terram, sicut diximus, sanctæ Ecclesiæ fructificatio designari. Vir ergo sanctus causam Judæ pereuntis aspiciat, et gentilitatis merita ad veniam redeuntis cernat; et dicat : *Qui extendit aquilonem super vacuum, et appendit terram super nihilum.* Nam quia Judæorum corda fide vacua, diabolo sunt subdita, extendit aquilonem super vacuum. Quia vero nullis existentibus meritis, super gentes Dominus fundavit Ecclesiam, quæ per Prophetam D nihil ante conversionem sunt vocatæ, apte secutus adjunxit; *appendit terram super nihilum.* Hoc etiam loco satis congruere potest, quod ait Psalmista : *Pro nihilo salvos facies illos* (Psal. lv).

Si ergo, ut supra dictum est, membra nostra, quæ sunt super terram mortificaverimus, ventus aquilo a nobis longius repellatur, et in membris Ecclesiæ computabimur, et anima nostra a Spiritu sancto inhabitabitur (66). Orbem terrarum Græce *ciromines* dicitur, id est, inhabitata. Scio animam inhabitatam, scio et derelictam. Si enim non habet Deum Pa-

(65) Liber. xvij] Mor., num. 34

(66) Videtur hic deesse aliquid.

(67) Legas hic *operatorem omnium, seu operato-*

trem; et Filium dicentem : *Ego et Pater unum sumus* (Joan. x), et *ad meum dilectorem veniemus, et mansionem apud eum faciemus* (Joan. xiv); et Spiritum sanctum qui ab utroque procedit, vere deserta est. Illa autem anima inhabitata est, quæ Deo plena est, et habet Christum et Spiritum Domini. Hinc David in Psalmo confessionis ait : *Spiritu principali confirma me. Spiritum rectum innova in visceribus meis. Spiritum sanctum tuum ne auferas a me* (Psal. l). Hæc ad probationem ejus reduximus, quo inhabitata, id est orbis terrarum in sapientia Dei fabricata sit. Nam sicut scriptum est : *Sapientia anciliatur justo super decem potestatem habentes in civitate* (Eccle. vii). *Sapientiam enim et disciplinam qui abjicit infelix est, et vana spes ejus, et labores ejus insensati, et inutilia opera* (Sap. iii). Laboremus ergo, fratres charissimi, ut anima nostra a Deo Patre, ejusque Filio et Spiritu sancto sit inhabitata, et erigatur ejus sapientia. Cecidit enim venientibus nobis de sublimi in hunc lacum miseriarum, postquam peccavimus. Denique quicumque est in isto orbe, ante correctionem cecidit. Omnes enim corruimus per peccatum in orbem terrarum, sed Dominus elevavit jacentes, et in prudentia sua extendit cælos, id est animos. Non fortitudo, non sapientia in cæli extensione assumpta est. Unde dicitur : *Dominus fundavit terram, præparavit autem cælos prudentia* (Prov. iii). Est ergo aliqua prudentia Dei, quam nolo ut extra Christum requiras, quia omnia quæ Dei sunt, Christus est (Colos. iii). Ipse sapientia, ipse fortitudo, ipse justitia et sanctitas, prudentia ejus est. Sed cum unum sit in subjacenti, pro varietate sensuum diversis vocabulis nuncupatur. Aliud significat sapientia atque aliud justitia; quando enim sapientia dicitur, disciplinis te humanarum divinarumque rerum instituit; quando justitia, distributor et iudex meritorum significatur. Ita ergo prudentiam ejus hic intellige, cum doctrina est, et demonstratio bonarum aut malarum rerum, aut utrarumque. Sic enim extendisse cælum dicitur in prudentia sua. Unde dicitur : *Extendi verba mea, et non attendistis* (Prov. i). Assertit enim quandam esse verborum extensionem, ut cæli. Unde est illud :

Extendens cælum sicut pellem; qui legis aquis superiora ejus (Psal. ciii). Ac si diceret: Tu es Deus extendens cælum. Ad litteram cælum quasi tectum mundi extendit Deus; facit enim amplum firmamentum, ut tegat orbem terrarum et hoc sicut pellem, id est, non labore aliquo, ut tu homo tuum tectum extendis; sed tam facile, ut pellem quis. Dum vero ait *Sicut pellem*, designat etiam ipsum esse operaturum (67) omnium quæ circa omnia sunt. Mystice etiam potest legi, et pendet ex illa sententia qua supradictum est, induisse eum Ecclesiam. Sed quomodo fecit ut hanc indueret, converso ad

rum omnia. Interlinealis ad verba, *qui legis aquis,* exponit *operturam omnium.*

ipsū sermone, exponit dicens: Tu es *extendens* *cælum sicut pellem*. Figuratis sacramentis exponit, quando Ecclesia facta est lux, et sine macula vel roga. Per cælum enim Scriptura sacra accipitur; per pellem, quæ mortuis animalibus detrahitur, mortalitas prædicantium intelligitur. Unde primi parentes nostri, Adam scilicet et Eva, post transgressionem facti mortales, induti sunt tunicis pelliceis. Verbum tamen Dei æternum est, et Deus apud Deum. Et quia in sapientia Dei non cognovit *mundus Deum*; per stultitiam prædicationis, id est per mortales prædicatores, qui stulti videbantur, *salvat Deus credentes*, et in mortali homine, facit agnoscī Verbum immortale (I Cor. 1). Bene etiam pellibus comparantur prædicatores, quia sicut mortuis animalibus major usus pellium est, ita verbum Dei in tantum per prædicatores, imo etiam post eos magis innotuit. Mortui enim sunt prophetae et apostoli; quæ autem dixerunt, stant; modo tamen dicitur sermo eorum mortuorum, quia post mortem plus ipsi innotuerunt. Prophetas enim vivos sola Judæa habet, mortuos omnes gentes, quibus extenderunt eorum sermo ut in eo legamus, post ut liber plicabitur. Et est sensus: Quando fecisti et indueres. Ecce tu es Deus *extendens cælum*, id est Scripturam sacram, ut legat orbem omnem terrarum, et per eam cognoscatur æternum Dei verbum. *Extendens* dico, sicut pellem, id est, per mortales prædicatores. Verbum enim Dei quod ubique erat, *sed mundus eum non cognovit* (Joan. 1), per mortales cœpit noscī, et post eos magis innotuit.

Extenditur ergo anima nostra, ut supradictum est, quo prius fuerat contracta. Qui autem cœlestem hominem portant, cœli sunt. Si autem ad peccatorem dicitur: *Terra es, et in terram ibis* (Gen. 3), cur non dicitur ad justum: *Cælum es, et in cælum ibis*? Aut si propter coitum ei, qui portat imaginem choici dicitur ei: *Terra es, et in terram ibis*; cur propter cœlestem ei qui portat imaginem cœlestis, non dicatur, *Cælum es, et in cælum ibis*? Unusquisque nostrum aut cœlestia facta habet, aut terrena. Si terrena sunt, ad cognatam sibi terram deducunt eum qui thesaurizat in terra, et non in cœlo; si vero cœlestia, thesaurizatorem suum ad propinquam sibi regionem perducunt. Ad hoc ergo Deus Pater per dilectissimum Filium suum, sanctos apostolos in universas mundi partes misit, ut de terrenis cœlestes, de carnalibus spirituales, de peccatoribus justos facerent, eorumque mores ad servendum Deo spiritualiter instituerent, sicut beatus Job, eorundem apostolorum a Judæa repulsionem in spiritu prævidens loquebatur, dicens:

(68) L. b. xvii Mor., num. 35.

(69) Videas hic nostros mss. iis omnibus conformes quæ adducunt Benedictini in hoc loco ad veram lectionem restituendam in edit. corruptissimam, quoniam hic legebatur, *institores*; et infra: *pro negotiatoribus institores*, loco pro *institoribus insti-*

Non calcaverunt eam filii institutorum, nec pertransivit per eam læna (Job xxviii). Gregorius (68): « In cunctis Latinis codicibus (69) institutores positos reperimus, in Græcis vero negotiatores invenimus. Ex qua re colligi valet, quod hoc in loco pro institoribus, institutores scriptores quique ignorando posuerunt. Institores enim negotiatores dicimus, pro eo quod exercendo operi instant. Sed uterque sermo, licet in voce dissonet, intellectu tamen non discrepat; quia omnes, qui fidelium mores instituunt, spirituale negotium gerunt, ut cum prædicationem suis auditoribus præbent, ab eis fidem, et opera recta percipiant, sicut de sancta Ecclesia scriptum est: *Sindonem fecit, et vendidit* (Prov. xxxi). De qua et paulo post illic subditur. Vidit quod bona est negotiatio ejus. Quid ergo hoc loco institores, nisi prophetæ sancti vocati sunt, qui Synagogæ mores ad fidem instituere prophetando curaverunt? Quorum nimirum filii sancti apostoli nuncupantur, qui, ut Deum hominem crederent, ad eandem fidem ex eorum sunt prædicatione generati; de quibus sanctæ Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii; constitues eos principes super omnem terram* (Psal. xlv). » Cassiodorus: « Hic dicit quanto incremento sponsa, id est sancta Ecclesia profecerit. A prole commendat, quasi diceret: *Adducuntur*; nam *pro patribus tuis*, id est pro antiquis patribus idolorum cultoribus, *nati sunt tibi filii*, id est apostoli principes prædicationis. » Augustinus: « *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*, id est post prophetas apostoli, et post apostolos et pro apostolis episcopi, et alii doctores quos Ecclesia genuit, et in sede Patrum constituit. Unde sequitur: *Constitues eos principes super omnem terram*, etc. Pro patriarchis ergo et prophetis sanctæ Ecclesiæ nati sunt filii, id est sancti apostoli. Sed quia a Judæis repulsi, a Synagogæ sribus sunt egressi, recte nunc dicitur: *Non calcaverunt eam, Synagogam scilicet, filii institorum*. Si prædicatores sancti ejusdem Synagogæ vitia calce virtutis premerent, eam utique calcarent. Si autem institores, eosdem sanctæ Ecclesiæ prædicatores accipimus, institorum filios pastores ac doctores, qui apostolorum viam secuti sunt; nihil obstat intelligi, qui Synagogam minime calcaverunt, quia dum eorum patres, id est apostoli, ab illa repulsi sunt, ipsi quoque et ab ejus revocatione cessaverunt. Per quam videlicet Synagogam læna non pertransivit, quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita, nequaquam se ad illum Judææ populum diutius occupavit. Recte autem Ecclesia læna nuncupatur; quia male viuentes in vitii ore sanctæ prædicationis interfecit. Unde et ipsi primo prædicatori, quasi hujus lænæ

res; sed cum asserat Greg. Mag. latinos codices corrupte legisse *institores*, pro *institores*, prave iidem nostri mss. vitiosam hic lectionem retinere *institorum*, pro *institorum*; cum postea legitimam amplectantur.

screpent, certum tamen est, quia *Hyetos* imber dicitur, et ortæ pluvias apportant.)

Quid etiam beatus Isidorus Hispaniarum doctor, ac noster patronus de ejusdem stellis dicat, audiamus (57): « Signorum primus arctos, qui in axe fixus, septem stellis in se revolutis rotatur. Nomen est Græcum, quod Latine dicitur *Ursa*; quæ, quia in modum plaustræ vertitur, nostri eam Septentrionem dixerunt. Triones enim proprie sunt boves, aratorii, dicti eo quod terram terant, quasi teriones. Septentriones autem non occidere axis vicinitas facit, quia in eo fixæ sunt. *Arctophylax* dicitur, quod *Arcton*, id est, *Helicem Ursam* sequitur. Eundem et *Booten* dixerunt, eo quod plastro hæret; signum multis inspectabile stellis, inter quas *Arcturus*. *Arcturus* stella est post caudam *Majoris Ursæ*, posita in signo *Boote*, unde *Arcturus* dicta est, quasi e *yoypa*, quia *Bootis præcordis* collocata est. Oritur autem, autumnali tempore. *Orion* autem ante *Tauri* vestigia fulget, et dicitur *Orion* ab urina, id est ab inundatione aquarum. Tempore enim hiemis obortus, mare et terras aquis ac tempestatibus turbat. Hunc Latini *Jugulum* vocant, eo quod sit armatus ut gladius, et stellarum luce terribilis, atque clarissimus, in quo si effulgent omnia, serenitas portenditur; si obscuratur hujus arces, tempestas cernitur imminere. *Hyades* dictæ, ἀπὸ τοῦ ἕειν, id est a *succo* et *pluviis*. Nam *pluviæ* Græcè ὑετός dicuntur. Ortu quippe suo efficiunt pluvias; unde et eas Latini *Suculæ* appellaverunt; quia quando nascuntur, pluviarum signa monstrantur, de quibus *Virgilius*:

Arcturum, pluviasque Hyadas.

Sunt autem septem stellæ in fronte *Tauri*, et oriuntur tempore vernali. » His, docente beato Isidoro, auditis, ad ea iterum necesse est ut redeamus, quæ superius reliquimus.

Sanctus itaque *Job* re-emptionis nostræ ordinem in spiritu contemplans, et diversa doctorum, apostolorum, scilicet evangelistarum, martyrum et confessorum officia considerans admiretur, atque admirans exclamet, dicens: *Qui extendit cælos solus, qui faci: Arcturum, et Orionem, et Hyadas.* *Gregorius*: Extensis etenim cælis Dominus formavit *Arcturum*, quia in honorem deductis apostolis, in cælesti conversatione fundavit *Ecclesiam*. Formato quoque *Arcturo*, fecit *Orionem*, quia roborata fide universalis *Ecclesiæ*, contra procellas mundi edidit martyres. Editis quoque *Orionibus* protulit *Hyadas*, quia convalescentibus contra adversa martyribus ad infundendam ariditatem humanorum cordium, doctrinam contulit magistrorum. Isti itaque sunt astrorum spiritualium ordines, qui dum summis virtutibus eminent, semper ex supernis lucent. Sed post ista quid restat, nisi ut sancta *Ecclesia* laboris sui fructum recipiens, ad videnda supernæ patriæ interna perveniat; unde et apte quia dixit: *Qui*

facit Arcturum, et Orionem, et Hyadas; protinus addidit: et *interiora austri*. Quid namque in hoc loco austri nomine, nisi fervor sancti Spiritus designatur? Quo dum repletus quisque fuerit, ad amorem patriæ spiritualis ignescit. Unde et sponsi voce, in *Canticis canticorum* dicitur: *Surge, aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum, et fluant aromata illius* (*Cant. iv*). Austro quippe veniente, aquilo surgens recedit, cum adventu sancti Spiritus expulsus antiquus hostis, mentem quam in torpore constrinxerat, deserit. Et hortum sponsi auster perflat, ut aromata defluant; quia nimirum dum sanctam *Ecclesiam* donorum suorum virtutibus Spiritus sanctus impleverit, ab ea longe lateque odores boni operis spargit. Interiora ergo austri sunt, occulti illi angelorum ordines, et secretissimi cælestis patriæ sinus, quos implet calor sancti Spiritus. Illuc quippe sanctorum animæ, et nunc corporibus exuta, et post corporibus restituta perveniunt et quasi astra in abditis occultantur. Ibi per diem quasi in meridiano tempore ardentius solis ignis accenditur, quia conditoris claritas, mortalitatis nostræ jam pressa caligine manifestius videtur, et velut spheræ radius, ad spatia altiora se elevat, cum de semetipsa nos veritas subtilius illustrat. Ibi lumen intimæ contemplationis sine interveniente umbra mutabilitatis cernitur; ibi calor summi luminis, sine ulla obscuritate torporis perseverat; ibi invisibiles angelorum chori, quasi astra in abditis micant, qui eo nunc ab hominibus videri nequeunt, quo flamma veri luminis altius perfunduntur. Valde itaque mirum est, quod missis apostolis Dominus cælos extendit, quod temperato persecutionem tumores super maris fluctus gradiens representit, quod solidata *Ecclesia* *Arcturum* statuit, quod roboratis contra adversa martyribus, *Orionem* misit, quod repletis in tranquillitate doctoribus *Hyadas* præbuit, sed post hæc, valde est admirabile, quod sinum nobis cælestis patriæ, quasi interiora *Austri* reparavit. Pulchrum est omne hoc, quod quasi in cæli facie de divina dispensatione cernitur, sed longe illuc pulchrius, et incomparabilius invenitur. Unde bene iterum sponsus in sua sponsæ laudibus dicit: *Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es! Oculi tui columbarum absque eo quod intrinsecus latet* (*Cant. iv*). Pulchram eam narrat, et pulchram replicat, quia alia est ei pulchritudo morum, in qua nunc cernitur, atque alia præmium, in qua tunc per conditoris sui speciem sublevabitur. Cujus membra, videlicet omnes effecti, quia ad cuncta simpliciter incedunt, ejus oculi columbarum vocantur, quia magna luce irradiant, quia et signorum miraculis coruscant. Sed quantum est omne hoc miraculum, quod videri potest, illud de internis miraculum est mirabilius, quod videri nunc non potest, de quo illic apte subditur, absque eo quod intrinsecus latet. Hoc ergo nobis

beatus Job intimat, cum austri interiora commendat. Sponso igitur absente, sancta ingemiscit Ecclesia inter præsentis mundi angustias posita, sicut in ejus persona Jeremias deplorat dicens :

Audierunt quia ingemisco ego, et non est qui consoletur me (Thren. 1). Ac si apertius sancta Ecclesia diceret : Audierunt inimici mei, quia ingemisco ego, absente Jesu Christo sponso, et non est qui consoletur me, fugato scilicet Spiritu sancto. Allegorice deplorat Ecclesia sua, et suorum mala, persecutiones videlicet, et martyria. Unde præponitur Sin littera, quæ dentium sonat : hic est dentium fletus, de quibus in Canticis legitur : *Dentes tui sicut greges tonsarum (Cant. 14), etc.* Ili sunt qui non lacte infantie indigent, sed manducant solidum panem, sicut Petro dictum est : *Macia, et manduca (Act. 10).* Quasi diceretur : non solum panem tibi manducandum apposui, sed reptilia. Tales enim doctrinæ acumine sciunt vitia mactare, et reptilia, id est, homines diversarum gentium, in Christi corpus trahere. Dentium autem diversum est officium; alii dividunt, alii molunt, alii voces formant. Sic dentes mystici, alii sunt, ut greges tonsarum, qui vetustate spoliati, fetibus suis lac doctrinæ, et indumenta virtutum ministrant; alii lacte candidiores, pulchritudine officii sunt decorati, ad summam subtilitatem verbum auditoribus ministrant. Unde Apostolus : *Perfectorum est solus cibus, qui exercitatos habent sensus (Hebr. 5),* videlicet sancti apostoli, et Ecclesie doctores. Ait enim : *Audierunt quia ingemisco ego, et non est, qui consoletur me.* Audiunt inimici sponsam, id est sanctam Ecclesiam plorantem, quæ sentit sponsum absentem, qui etsi semper adest per majestatem, patitur tamen sponsam tentationibus concuti, ut semper sollicita sit, et limida, ne corruptoris suggestionem suscipiat. *Audierunt, inquit, quia ingemisco ego, quod semper optaverunt, quod nunquam suspicati sunt. Non est qui consoletur;* quia Spiritus sanctus non habitat in corpore subdito peccatis, et quotidie multiplicatur malum meum, tentationes videlicet filiorum meorum, et pericula præsentis sæculi. Iterum dicit : *Omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt (Thren. 1), etc.* Inimici Ecclesie sunt demones, hæretici, et falsi Christiani, et persecutores pagani. Nam et Judæi graviter eam afflixerunt in ipso capite suo Christo, et suis membris, id est in apostolis, et martyribus, et cæteris fidelibus; quia quibusdam interfectis, alios de sinibus suis ejecerunt. Dicat itaque Christi sponsa, quasi de inimicis suis querimoniam faciendo, eidem sponso suo : *Omnes inimici mei audierunt malum meum,* demones scilicet, et persecutores cæteri audierunt persecutiones apostolorum, passiones Stephani, et aliorum martyrum, et meorum afflictiones membrorum. *Lætati sunt quoniam tu fecisti, id est justo judicio fieri permisisti.* Unde dicitur : *Ego Dominus faciens pacem, et creans malum (Isai. 45),* id est justo judicio permittens. Ad hoc ipse permisit, ut

Ecclesia ab adversariis in terra odio nominis sui pateretur, quatenus ab eo gloriosius in cælo coronaretur. Sequitur : *Adduxisti diem consolationis, et fient similes mei (Thren. 1).* Ac si apertius Christi sponsa, sancta videlicet Ecclesia consolari ab eodem cælesti sponso omnino exspectans, et adversarios qui se afflixerunt, puniri ab eodem non dubitans, loqueretur dicens : *Adduxisti diem consolationis,* id est adduces diem judicii, et qui me persecuti sunt, *Fient similes mei,* captivi scilicet, et afflicti, sicut ego fui. Hoc magis Ecclesie convenit, quia post ultimam captivitatem nulla consolatio restat Judæis, et cæteris Ecclesie persecutoribus. In die judicii reddet Dominus consolationem bonis, et supplicia malis : Deplorat anima in hac præsentis vita virtutum detrimenta, dicens : *Audierunt quia ingemisco ego,* inimici videlicet in malis quæ tolero. *Non est, inquit, qui consoletur me;* anxietate animæ doloris est augmentum, quia in quo sperat, differt auxilium. Hoc quoque ineffabiliter dolet, quod irrident hostes invisibiles, qui prius blandiebantur. Conscientia autem gravius accusando insultat, et vitia, quæ prius videbantur dulcia, patescunt amara; qui enim ante videbantur amici, qui debuerant compati, si forte scelera sciunt, irrident quasi inimici. Unde David : *Qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum, dicentes : Deus dereliquit eum (Psal. 133).* Cassiodorus : *Gravior est fascis, qui non dividitur.* Ipsi dixerunt communi consilio : *Deus dereliquit eum, persequimini, et comprehendite eum.* Quasi in ordine suo diceret apud se : Deus ille quem sibi Deum facit, dereliquit eum. Quem vident calamitatibus fatigatum, putant a Deo esse derelictum. Ergo *persequimini eum, ut tardum, et comprehendite, ut invalidum;* quia non est, qui eripiat comprehensum. Sed quisque servus Dei vincit omnia adversa præsentis mundi, cum Dei juvamine. Anima itaque, ut prædictum est, habet dentes, virtutes scilicet, et discretas cogitationes, quæ prospera, et adversa norunt dividere, et consolantem Spiritum sanctum requirere, et Dei misericordiam sperare.

Unde addidit : *Adduxisti diem consolationis, etc.* Scit enim fidelis anima, penitentibus post angustias veniam dari, et insultantibus supplicia retribuere. Igitur Deus Pater ab initio per Verbum suum coæternum sibi, et consubstantiale, prophetas et apostolos eligere, et per eos Ecclesiam suam consolari, et ab infidelibus segregare non destitit. Hoc Verbum Deo Patri coæternum factum est ad Jeremiam prophetam a Domino, ut eosdem apostolos et doctores ad prædicandum sollicitaret, dicens : *Audite verbum pacti hujus, et loquimini ad viros Juda, et habitatores Jerusalem (Jer. 11), etc.* Ac si apertius diceret : audite Verbum quod erat in principio apud Deum, et Deus erat Verbum. Ac si Deus Pater prophetis, et apostolis cæterisque Ecclesie doctoribus loqueretur, dicens : *Audite verbum pacti hu-*

jus, unigeniti scilicet Filii mei vobis a me pro salute vestra missi. Obsecrate ergo illi in omnibus quæcunque dixerit vobis. De quo Moyses : Prophetam, inquit, suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tanquam meipsum audietis juxta omnia quæ locutus fuerit vobis (*Dent. xviii*). De quo etiam Deus Pater tribus discipulis, Petro videlicet, Jacobo et Joanni, ipsum in monte transfiguratum cernentibus ait : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum audite* (*Matth. xvii*). Ac si diceret : omnia quæcunque dixerit vobis, servate, et facite; hæc enim est utilitas prædicantium, si ad singulos fiat Dei verbum. Quid enim prodest mihi convenisse in mundum, si non habeam verbum illud quod factum est ad prophetas. Et discipulis ait : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (*Matth. xxviii*). Dicat ergo Deus Pater prophetis, et apostolis, atque ecclesiasticis viris : *Audite verbum pacti hujus, id est magni consilii : et loquimini ad viros Juda, scilicet Christianos, qui vere sunt confessores Christi : Et habitatores Jerusalem, Ecclesiæ videlicet, quæ est civitas regis magni, et visio pacis. Pax enim in ea per eundem Christum, qui est Verbum Patris, multiplicatur et cernitur. Judæi confessores interpretantur a Juda patriarcha, de cujus tribu ortus est Dominus, de quo vere dicitur : Juda, te laudabunt fratres tui; manus tuæ in cervicibus inimicorum tuorum* (*Gen. xlix*). Cum ergo ad viros Juda, et ad habitatores Jerusalem verbum prædicationis fieri præcipitur, ad Christianos, qui verè confessores Christi sunt, refertur. Loquantur itaque prophetæ, et apostoli verbum pacti Domini : *Hæc dicit Dominus Deus Israel : Maledictus vir, qui non audierit verba pacti hujus, quod præcepi patribus vestris in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea dicens : Audite vocem meam, et facite omnia quæ præcepi vobis, et eritis mihi in populum, ego ero vobis in Deum* (*Jer. xi*). Ac si dicat : Non generis privilegio, non circumcisionis prærogativa, non Sabbati otio, sed propter obedientiam Israel efficitur ejus Deus, et ipse populus meus. Et hic quidem, hoc est, in lege ad servos loquitur, in Evangelio autem ad amicos : *Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis* (*Joan. xv*). Et iterum : *Jam non dicam vos servos, sed amicos; quia servus nescit quid faciat Dominus ejus* (*ibid.*). Cum autem amici fuerint, de amicis in filios trans-eunt. Quotquot autem receperunt em, dedit eis potestatem filios Dei fieri (*Joan. i*) etc. Amicis autem, et filiiis præcipit, dicens : *Estote perfecti, sicut Pater vester celestis perfectus est* (*Matth. v*). In hoc quod perfectionem nominat, non æqualitatem, sed similitudinem signal. In lege obedientia mandatorum præcipitur, in Evangelio autem similitudo Dei filiiis Ecclesiæ promittitur. *Maledictus, inquit, vir qui non audierit verbum pacti hujus.*

A Judæi ergo maledicti sunt, qui non audierunt testamentum Dei, quando eduxit eos de terra Ægypti. Nos autem qui in Christum credimus, testamento ejus obedimus, quod per Moysen traditur; quia in semine Abraham, hoc est in Christo benedicimur. Ad hoc ergo Dei Filius sanctos apostolos elegit, eosque per universas mundi partes ad prædicandum misit, ut cordibus omnium quæ sub cælo sunt nationum, verba pacti hujus, velut nubes aquam infunderent; scilicet ut ipsum cum Patre et Spiritu sancto unum et verum Deum esse crederent. Hoc etiam eisdem suis præcepit discipulis, ut profunda et mystica perfectioribus, aperta autem rudibus, minus videlicet intelligentibus, prædicarent. Unde beatus Job Deum in ipsius operibus laudans, ait :

Qui ligat aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum (*Job xxvi*). Gregorius (58). Quid hoc loco aqua, nisi scientia, quid vero nubes, nisi prædicatores, id est sancti apostoli appellantur. Nam quod in sacro eloquio aliquando aqua scientia dicitur, Salomone attestante didicimus, qui ait : *Aqua profunda verba ex ore viri; et torrens redundans, fons sapientiæ* (*Prov. xviii*). Aquam significare scientiam, David propheta testatur dicens : *Tenebrosa aqua in nubibus aeris* (*Psal. xvii*), id est occulta scientia in prophetis; quia ante adventum Domini dum occultis sacramentis gravidi immerita mysteria gestarent, intuitum oculis eorum intelligentia caligabat. Nubium vero nomine, quid hoc loco aliud quam prædicatores, sancti apostoli videlicet, designantur, qui per mundi partes circumquaque transmissi, et verbis noverant plerumque, et miraculis coruscare, et minis terrere. Quod Isaias propheta longe ante intuens dixit : *Qui sunt isti, qui ut nubes volant?* (*Isai. lx*). Quia igitur beatus Job prophético plenus spiritu, in hac locutione sua ad Dei laudem initia nascentis Ecclesiæ desiderat exoriri, studet ejus ordinem ab apostolorum prædicatione narrare, quia curaverunt summo opere rudibus populis plana et capacibilia, non summa et ardua prædicare. Nam si scientiam sanctam, quæ hic aquæ nomine designatur, ut per Spiritum sanctum hauriebant corde, ore fundere, immensitate ejus auditores suos opprimerent potius quam rigarent. Unde religata intrinsecus scientia, ut non pariter deorsum erumperet, auditores suos distillatione verborum nutriens, nubs illa loquebatur dicens : *Non potui vobis loqui, quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam* (*I Cor. iii*). Quis enim ferre potuisset, si raptus ad tertium cælum, raptus in paradysum, etiam arcana verba audiens, quæ dici homini non liceret, tam immensos supernæ scientiæ sinus aperiret? Aut cujus auditoris virtutem non opprimeret, si ea quæ intrinsecus hauriri poterat, in quantum carnis lin-

qua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ hujus immensitas emanasset? Ut vero auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione proficiant, ligat Deus aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum; quia doctorum prædicationem temperat, ut auditorum infirmitas doctorum rore nutrita conualescat. Quod bene in Evangelio mystica narratione narratur, cum dicitur: *Ascendit Jesus in naviculam Petri, et rogavit eum, ut a terra reduceret pusillum, et sedens prædicabat turbis (Luc. v).* Per navem Petri quid aliud, quam commissa Petro Ecclesia figuratur. De qua, ut Dominus turbis confluentibus prædicet, eum a terra paululum reduci jubet. Quam non in altum duci, et tamen a terra præcipit removeri, profecto insipientis prædicatores sumus, rudibus debere populis nec alta nimis de cælestibus, nec tamen terrena prædicare. Aqua itaque ligatur in nubibus, quia prædicatorum scientia infirmorum mentibus loquens, quantum sentire valet, loqui prohibetur. Nam plerumque si auditorum cor, verbi immensitate corrumpitur, lingua docentium indiscretionis pœnia multatur. Unde scriptum est: *Si quis aperuerit cisternam, et effoderit, et non operuerit eam, descenderique bos vel asinus in ea, Dominus cisternæ reddet pretium jumentorum (Exod. xxi).* Quid est enim aperire cisternam, nisi intellectu valido Scripturæ sacræ arcana penetrare? Quid autem per bovem, et asinum, id est mundum immundumque animam, nisi fidelis et infidelis accipitur? Qui ergo cisternam fodit, cooperiat, ne illuc bos vel asinus ruat; id est qui in sacro eloquio jam alta intelligit, sublimes eorum sensus non capientibus per silentium tegat, ne per scandalum mentis, aut fidelem parvulum, aut infidelem qui credere potuisset, interimat. Ex morte enim jumentorum debet pretium, quia illud scilicet admisit, unde ad ægendam poenitentiam reus tenetur. Operienda est itaque cisterna, quia coram parvulis mentibus legenda est alta scientia, ne unde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur. Dicatur itaque recte: *Qui ligat aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum.* Pariter namque erumperent, si coram infirmis auditoribus, quanta est scientia, ex ore loquentis emanaret; si simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet, et nihil sibi cum proficientibus reservaret. Dignum quippe est, ut qui prædicat, audientis modum consideret, quatenus ipsa prædicatio cum auditoris sui incrementis crescat. Sic quippe agere unusquisque prædicator debet, sicut cum illo divinitus agit: ut nequaquam cuncta quæ sentit, infirmis insinuet; quia et quousque ipse carnis mortalitatis infirmus est, quæ superna sunt, cuncta non sentit. Prædicare ergo rudibus non debet, quantum cognoscit, quia et ipse de supernis mysteriis cognoscere non valet

(59) Desumuntur hæc ex Greg. Hom. 15, in Ezech. Sed Martinus transcribit Glossam non tam

quanta sint. Prædicatores igitur sanctæ Ecclesiæ juxta audientium capacitatem, ut dictum est, debent prædicare, ut in eorum cordibus vitia possint resecare, virtutes nutrire, et omnibus modum Christianæ religionis imponere, eosque ad ædificium Jerusalem cælestis aptos exhibere. Deus enim veteris, et novi testamenti doctoribus prædicandi mensuram tribuit, sicut Ezechiel propheta de eisdem figurate loquitur, dicens:

Vidi in porta virum stantem, qui in manu sua calamum habebat, et ædificium ejusque portas mensurabat et mensus est limen portæ, juxta vestibulum portæ intrinsecus, calamo uno (Ezech. xl). Vir iste Christus est, qui calamum in manu sua, hoc est mensuram sacræ Scripturæ in potestate sua tenet, qua utrumque limen, interius videlicet et exterius metitur, id est sanctorum veteris et novi testamenti vitam disponit, et per eos cunctorum mores fidelium regit, et vitia corrigit. Gregorius (59): Limen exterius, Patres veteris testamenti, per quorum prædicationem perversa opera punita sunt, et limen interius, doctoris novi testamenti accipimus, quorum doctrina ab illicitis cogitationibus animus coercetur. Illi extrinsecus fuerunt, qui Christum in carne non viderunt, sed tamen a sancta Ecclesia divisi non fuerunt, quia mente, opere, prædicatione, ista fidei sacramenta tenuerunt. Sicut enim nos in præterita Christi passione salvi sumus, ita illi per fidem in eandem venturam sunt salvati. Illi foras fuerunt, non extra mysterium, sed extra tempus. Mali autem pastores nunquam intus, sed semper foras fuerunt, ideoque repulsi sunt a Domino. Quia ergo Dominus per passionem et resurrectionem Jesu Christi Filii sui, Synagogæ pastores, non deo pastores, sed legis transgressores, Scribas scilicet et Phariseos a facie sua propter illorum iniquitates decreverat projicere, et eorum loco apostolos subrogare; per Jeremiam prophetam hoc eis curavit indicare, dicens: *Vos dispersistis gregem meum, ejecistis, et non visitastis eos; et quia hoc fecistis, ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum dicit Dominus (Jer. xxiii).* Quia omnis spes Judaicæ defecerat regni, transit ad Ecclesiæ principes Synagoga cum suis pastoribus, derelicta atque damnata, ad apostolos fit sermo de quibus dicitur: *Suscitabo super eos pastores, etc. Ecce, inquit, ego congregabo reliquias populi mei de omnibus terris, ad quas ejeceram eos illuc; et convertam eos ad rura sua; et crescent et multiplicabuntur (Ibid.).* Quasi diceret: ecce ego et non alius, congregabo reliquias gregis mei, gentilem scilicet populum longe lateque peccando vagantem, de omnibus terris ad quas, exigentibus peccatis, ejeceram eos illuc, et convertam eos ad rura sua, id est ad sanctam Ecclesiam, ut ibi pascantur in herbis sanctarum Scripturarum summi pontificis quod similiter facit in consequentibus.

virentibus, et fiet unum ovile, et unus pastor, et crescent virtutibus, et multiplicabuntur spirituali, novaque progénie. Iterum dicit: *Et suscitabo super eos pastores, et pascent eos.* Abiectis pastoribus Synagoga, Scribis scilicet et Pharisæis, suscitabo super populum meum pastores, apostolos videlicet et ecclesiasticos viros; et pascent eos pane verbi Dei. Possumus hoc juxta tropologiam, de Ecclesiæ principibus intelligere, qui non regunt oves Domini digne. Quibus abiectis, atque damnatis, salvatur populus bonis traditus pastoribus, et reliquiæ salvantur. Perdunt oves pastores hæresim docentes, lacerant et dissipant schismata facientes, ejiunt ab Ecclesia injuste persequentes, et superba agentes; nec visitant in fide debiles, pœnitentibus manum retrahentes. Quorum omnium miseretur Dominus, pristina pascua reddens, et malos pastores auferens. Boni pastores sancta animalia, id est fideles populos reficiunt suis prædicationibus, velut angelicis dapibus. Sanctorum igitur Patrum doctrina cœlestis dulcedinis est mensa. Unde Ezechiel propheta in visione sibi divinitus ostensa, figurate loquitur, dicens: *Vidi in vestibulo portæ interioris duas mensas hinc, et duas inde; ut immolaretur super eas holocaustum pro delicto, et pro peccato (Ezech. xl).* Gregorius: Porta nostra, id est catholica fides in interiori vestibulo quatuor mensas habet, quia sancta Ecclesia ad eruditionem fidelium, quatuor accepit ordines regentium. Unde beatissimus Paulus loquitur, dicens: *Ipsæ, scilicet Deus, dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios pastores, et doctores (Eph. iv),* qui unus ordo sunt. Isti ergo dum prædicant, gregem Domini, id est fidelem populum spirituali dulcedine satiant. Habet et porta exterior quatuor mensas, Synagoga scilicet, principes sacerdotum, et seniores populi Scribas et Pharisæos; qui Pharisæi legis doctores vocati sunt. In utraque ergo porta duæ mensæ sunt hinc, et duæ inde, quia sancta Ecclesia in sui exordio apostolos et prophetas habuit, qui scilicet post apostolos orti sunt. Nunc autem habet evangelistas, atque doctores. Evangelistæ sunt, qui gaudia cœlestis patriæ populis nuntiant. Interioris autem portæ, id est sanctæ Ecclesiæ mensæ holocaustum habent, quia sive in cordibus apostolorum atque prophetarum, sive in mente evangelistarum et doctorum, ignis sancti Spiritus exarsit, et ardet, qui omnem intentionem simul et cogitationes absorbit. Flamma etiam amoris Dei quasi holocaustum totum simul quod invenit, incendit. Mensæ vero hæc ex quadris lapidibus factæ sunt; quia dum quotidie sacri eloquii verba meditantur, ad offerendum Domino orationis holocaustum, quasi ex quadris lapidibus construuntur. Verba enim sanctæ Scripturæ lapides quadri sunt, quæ ubique firmiter stant, et nusquam reprehenduntur. Nam in omne quod præteritum narrant, in omne quod venturum prædicant, in omne quod spiritualiter sonant, in omne quod moraliter annun-

tiunt, quasi in diverso latere statum habent. Corda itaque sanctorum mensæ Dei sunt ad holocaustum quadris lapidibus constructæ, quia, qui verba Domini semper cogitant, semet ipsos Domino a carnali vita mactant. Unde dicitur: *Lex Dei ejus in corde ipsius (Psal. xxxvi),* etc. Cassiodorus: « Lex Dei ejus, id est præcepta Dei sunt in corde ipsius, et quasi cor, consonant lingue. Et quid illi prodest? hoc videlicet, quia non supplantabuntur gressus ejus. Supplantare est, plantis foveam insidiarum prætere. Et est sensus: Verbum in corde liberat a laqueis peccatoris, ut non supplantentur gressus hominis Deum laudantis. »

Procul dubio qui in lege Domini meditatur die ac nocte etiam cum Propheta potest dicere: *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi (Psal. cxviii).* Quasi diceret: Exquisivi mandata tua, et etiam memoriæ commendavi; et hoc est in corde meo abscondi eloquia tua, recondita abscondi, porcis videlicet et canibus. Cassiodorus: « Genus enim peccati est, obstinatis prædicare, et ideo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi, qui dicis: *Nolite dare sanctum canibus: et margaritas ante porcos ponere (Matth. vii).* Vitium est enim secreta mysteria indignis vulgare, et quasi Babylonis thesauros domus Domini ostendere; quod ab aliquo sit vel adulatione, ut placeat ei cui divulgat; vel avaritia, ut aliquid lucretur; vel jaectantia, ut plura scire videatur; vel loquacitate incauta, dum sine judicio semel emissum volat irrevocabile verbum. » Assumenda est enim disciplina silentii, ut prius quis taceat, quam loquatur. Unde dicitur: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, et tardus ad iram (Jac. i).* Ideoque Isaias cum ei dixisset Dominus, *clama,* non prius clamavit, quam audiret, quid clamare deberet, dicens: *Quid clamabo (Isai. xl).* Dominus etiam in Evangelio comparat regnum cœlorum thesauro abscondito in agro; hic est thesaurus sapientiæ, et cognitionis, quem cum invenerit homo abscondit in corde suo, nec divulgat (*Matth. xiii*); sicut *Maria conservabat omnia verba Domini conferens in corde suo (Luc. ii).* Ut ergo supradictum est, corda sanctorum mensæ Dei sunt, quæ verba Domini sine intermissione meditantur, ex quibus Ecclesiæ parvulos reficiunt. De his itaque lapidibus per Isaiam dicitur: *Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus (Isai. ix).* Ac si apertius diceretur: *Lateres ceciderunt,* id est Judæi; sed quadris lapidibus ædificabimus, id est sanctis apostolis, et martyribus, et Ecclesiæ doctoribus, quibus ædificatur cœlestis Jerusalem ædificium ex vivis et electis lapidibus. De his populus Christianus, vestibulum scilicet, mensas habet quatuor constructas; quia fidem, vitam rectam, patientiam, benignitatem de vita sanctorum in exemplum sumit. Solus ergo Deus ab hominibus, atque ab omnibus cœli beatorum spirituum ordinibus est adorandus, glorificandus, et super omnia diligendus, qui in suæ

dilectionis Filio, id est in Christo, omnia restauravit in angelis, et sanctis hominibus. De quo Jeremias propheta Spiritu sancto edoctus, ait :

Qui facit terram in fortitudine sua, preparat orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit cœlos (Jer. x). Ac si diceret: Deus Pater facit terram in fortitudine sua, de peccatoribus scilicet justos facit et sanctos; et preparat orbem ad sciendum sibi in sapientia sua, hoc est in Filio, qui fortitudo et virtus et sapientia ejus est; et prudentia sua extendit cœlos, doctrinam videlicet apostolorum per universum mundum late diffundit. *Ipsæ enim dixit et facta sunt; ipse mandavit et creata sunt (Psal. cxlviii)*, sic loquens ad Filium: *Faciemus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. i)*. De quo iterum propheta rectè subjungit: *A voce sua dat multitudinem aquarum in cœlo, et elevat nebulas ab extremitatibus terræ (Jer. x)*. Omnis doctrina Domini de cœlestibus fuit. Unde dicitur: *Terra mota est, etenim cœli distillaverunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel (Psal. lxxvii)*. Augustinus: Terra mota est, id est terreni ad fidem Christi excitati sunt; sed unde hoc? Etenim, id est quia cœli, apostoli scilicet distillaverunt pluviam, id est gratiam; et hoc a facie Dei, id est non a se, sed a Deo qui in illis est. Sequitur: *Mons Sina a facie Dei Israel, subaudis, distillavit a facie Dei, et præ aliis*. Alia littera: *Mons Sina distillavit a facie Dei Israel*: id est Paulus apostolus gentium, qui plus omnibus stillavit doctrinæ guttas, qui bene significatur per montem Sina, quia prius fuit generatus in servitutem ex lege, quæ fuit data in monte Sina. Vel ita secundum eandem litteram, quæ mons Sina a facie Dei Israel scilicet distillavit. Item sunt cœli et montes, id est idem scilicet apostoli significantur per cœlos et montes. Nec tamen dicit montes, sed mons, idem significans singulari numero quod plurali, sicut et alibi cum dicitur: *Cæli enarrant, et firmamentum annuntiat (Psal. xviii)*; idem significat per cœlos et firmamentum. Et est sensus: *Mons Sina, id est apostoli a facie Dei Israel distillaverunt*. Quidam tamen libri sunt Græci et Latini, qui non habent talem litteram, scilicet, *Mons Sina a facie Dei Israel*, sed habent, *a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel*. Et est sensus: *Cæli, id est apostoli, distillaverunt a facie Dei. Cujus Dei? Dei, videlicet Sinai, Dei Israel; id est qui legem dedit populo Israel; quia qui dedit per Moysen legem, qua terreret, dat et per apostolos benedictionem qua liberet.*

Quid distillaverunt cœli? Pluviam, id est doctrinam gratia sancti Spiritus voluntariam, quæ sine meritis datur sola Dei voluntate. Ipse quippe genuit nos voluntarie verbo veritatis (Jac. i). Hanc pluviam segregabis, Deus, hæreditati tuæ, scilicet fidelibus in quos pluvia proflua irrigatione descendit. Illa hæreditas infirmata est, id est agnovit se nihil esse

A ex se; tu vero perfecisti eam, quia virtus in infirmitate perficitur (II Cor. xii). Aliter: *Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ*. Et hoc quomodo fiet? Nam cœli distillaverunt, id est apostoli distillabunt a facie Dei Sinai, id est a cognitione Dei dantis legem in Sina, a facie Dei Israel. Israel dico, non secundum carnem, sed veri Israel recipientis gratiam, et non præsumptis de carnali observantia. Ad hoc enim dedit legem, ut terreret de se præsumptis; dedit et benedictionem, ut liberaret in se sperantes. Dicit ergo David rex et propheta: *Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ, Cæli inquit, distillabunt*. Et quid distillabunt? Pluviam scilicet voluntariam, id est imbrem verbi Dei voluntarie, et non per merita hominum attributum, quam segregabis, Deus, hæreditati tuæ, id est tuis electis. Tantum pluviam illam commendabis, quia non est omnium fides; et infirmata est hæreditas recognoscens peccata sua, et nihil sibitribuendum sentiens. Ipsa infirmatur, tu vero, hoc est in rei veritate eam perfectam fecisti. Unde Apostolus: *Qui fui, inquit, persecutor, et blasphemus, misericordiam consecutus sum (I Tim. i)*. Vel sic: infirmata est hæreditas in se ad tolerandas tribulationes, tu vero confortasti eam, et sic perfectam reddidisti. Dicit ergo Jeremias de Dei omnipotentia: *A voce sua dat multitudinem aquarum in cœlo, et elevat nebulas ab extremitatibus terræ (Jer. x)*. Ac si apertius diceret: *A voce sua dat Deus in cœlo, hoc est in Ecclesia, multitudinem aquarum, id est multiplicem sanctarum doctrinarum Scripturarum*. Unde est illud: *In voce cataractarum tuarum (Psal. xli)*, id est apostolorum et prophetarum. *Et elevat, inquit, nebulas ab extremitatibus terræ, quia non superbos sed humiles, non divites sed pauperes elegit prædicatores, apostolos scilicet pisces contempribiles, ut tumentia destruerent argumenta hæreticorum ac philosophorum*. Unde dicitur: *Infirma hujus mundi, et contemptibilia elegit Deus, ut confundat fortia (I Cor. i)*. Quisquis ergo mentem in superbiam elevat, prædicare proximis non præsumat. Ille utique justitiam Domini annuntiare digne aliis poterit, qui in humilitate fundatus fuerit. Unde est illud: *Qui vult inter vos primus esse, sit omnium novissimus (Marc. ix)*. Aliter enim nemo esse nubes poterit, id est ad irrigandum corda audientium doctrina cœlestis pluvie idoneus aliter non erit. Isidorus (60): « Nebula inde dicta, unde et nubila, ab obnubendo, hoc est, ab operiendo terram, sive quod volans nubes faciat. Exhalant enim valles humidæ nebulas, et fiunt nubes; inde nubilum et nives. Nebulæ autem ima petunt, cum serenum est; summa vero, cum nubilum. » Dominus ergo, ut dictum est, *elevat nebulas ab extremis terræ; nebulas dico, quæ noverunt quibus pluvias impendant, et quibus suspendant; sanctos videlicet apostolos, eorumque*

(60) Lib. xii Etymolog., cap. 10.

successores, qui secundum gratiam, et potestatem A tur (*Matth. iii*). Ideo in veteri lege in summi pontificis veste erat, coccus bis tinctus qui habet speciem ignis (*Exod. xxviii*). Ignis vero duo facit. Urit scilicet, et lucet; quia prædicator peccantium cor adurere debet fulgure, et terrore comminationis, et piorum mentes confovere promissione æternæ lucis. Inde est, quod baculus pontificis ex inferiori parte pungit, superius in anteriora extenditur; quia prædicator pungere debet vitia carnis, et mentis vires in anteriora dirigere; ita tamen ut ad sui considerationem semper redeat, ne cum aliis prædicaverit, ipse reprobis efficiatur (*I Cor. ix*). Et in principio sui sermonis accusator sit sui, ne videat festucam in oculo alterius, trabem gestans in suo (*Matth. vii*). Deus ergo, ut promissum est, fulgura in pluviam facit, quia in prædicatione humilium audientium corda spirituali doctrina satiat, et metu suppliciorum terrificat.

Præmiorum demulcet promissione, et suppliciorum terret denuntiatione. Isidorus (61): « Nubes dicitur ab obnubendo, id est operiendo cælum; unde et nuptæ dicuntur, quod vultus suos velent. Inde et Neptunus quod nubat, id est mare et terram tegat. Nubem autem aeris densitas facit. Venti enim aerem conglobant, nubesque faciunt; Unde est illud: Atque in nubem cogitur aer. (62) Tonitruum dictum, quod sonus ejus terreat; nam tonus sonus. Qui ideo interdum tam graviter concutit omnia, ita ut cælum discedisse videatur, quia cum procella vehementissimi venti nubibus se repente immiserit, turbine invalescente exitumque quaerente, nubem quam excavavit, impetu magno præscindit, ac sic cum horrendo fragore defertur ad aures. Quod mirari quis non debeat, cum vesicula animalis quamvis parva, magnum tamen sonitum displosa emitat. Cum tonitruo autem simul et fulgura apparent, sed fulgur celerius videtur, quia clarum est, tonitruum autem ad aures tardius pervenit. Lux autem quæ apparet ante tonitruum, fulgetra vocatur; quæ, ut diximus, ideo ante videtur, quia clarum est lumen (63). Fulgur et fulmen ictus cælestis jaculi a feriendo sunt dicti. Fulgere enim ferire est atque percutere. Fulmen autem collisa nubila faciunt; nam rerum collisio ignem creat, ut in lapidibus cernimus, vel attritu rotarum, vel in silvis arborum. Simili modo in nubibus sit ignis; unde et prius nubila sunt, deinde ignes. Ex vento autem et igne fulmina in nubibus dicitur fieri, et impulsu ventorum emitti; ideo autem fulminis ignis majorem habet vim ad penetrandum, quam noster ignis, qui nobis in usum est; quia ex subtilioribus elementis factus est. Tria sunt autem ejus nomina, id est fulgur, fulgor, et fulmen. Fulgur quia tangit, fulgor quia incendit et urit; fulmen, quia findit, ideoque cum teruis radiis lingitur. »

U serunt, fulgura ex nubium collisione generantur, sicut ex durioribus sibi complosis silicibus medius ignis elabitur. Moyses et Josue nubes erant, quia dum sibi colloquuntur, ex eorum sermonibus fulgura micant. Jeremias quoque et Baruch sibi colloquentes rutilantia mittunt fulgura.

Psalmistæ quoque Dei omnipotentiam considerans dicebat: *Educens nubes ab extremo terræ; fulgura in pluviam fecit (Psal. cxxxiv)*. Augustinus: « Has nubes Deus non tantum de Israel misit, sed ab extremo terræ excitat, et in fines orbis terræ mittit. » Sed quid de ipsis nubibus operatur? Fulgura videlicet in pluviam fecit, id est minas ad misericordiam flexit, de terroribus irrigavit. Prædicatores namque et terrent, et blandiuntur. Terrent, quanto æterna supplicia minantur; mulcent, promittendo æterna gaudia; et ideo legitur, quod manna liquebat ad solem, et indurabatur ad ignem (*Exod. xvi. Sap. xvi*). Manna enim cælestis datum figura est divini eloquii; quod liquefit ad solem, dum mentes fidelium futuræ claritatis promissione glorificat, cum ait: *Fu'gebunt justi sicut sol in regno Patris mei (Matth. xiii)*. Induratur autem manna ad ignem, dum mentes peccantium nescias futuræ pœnæ comminatione advertit, dicens: *Omnis arbor, que non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mille-*

(61) Lib. xiii *Etymolog.*, cap. 7.

(62) Id. cap. 8.

(63) Cap. 9.

Iterum Jeremias propheta de Dei omnipotentis operibus subjungit, dicens : *Et educit ventum de thesauris suis* (Jer. x), hoc est de humilium cordibus ventum sapientiæ producit, qui eosdem simplices et humiles ad prædicandam suæ fidei doctrinam mittit. In ipsis enim thesauri sunt absconditi sapientiæ et scientiæ Dei. Tunc ergo Deus ventum profert de thesauris suis, cum per eosdem humiles, apostolos scilicet et evangelistas, aliosque doctores, secretorum suorum mysteria cunctis per orbem annuntiat populis. Venti quippe qui terras perfiant, horum spiritualium ventorum figuram gerunt. Huic simile est, quod ait Psalmista : *Qui producit ventos de thesauris suis* (Psal. cxxiv). Prædicatores nubes sunt et venti; nubes videlicet propter carnem, venti propter spiritum. Nubes videntur, ventis sentiuntur, et non videntur. Et quia caro de terra est, ideo dicitur, quod nubes excitat ab extremo terræ, sed spiritus hominis ignoratur unde veniat. Unde recte dicitur : *Qui producit ventos de thesauris suis*. Vel propter aliud venti dicuntur apostoli, scilicet quia totum mundum velociter percurrunt. Ad litteram, ut ait beatus Isidorus (64) : *Ventus est aer commotus et agitato; et pro diversis partibus cæli nomina diversa sortitur; dictus autem ventus, quod sit vehementis et violentus. Vis enim ejus tanta est, ut non solum saxa, et arbores evellat, sed etiam cælum, et terram conturbet, maria commoveat. Ventorum quatuor principales spiritus sunt, quorum primus ab oriente Subsolanus, a meridie Auster, ab occidente Favonius, a septentrione ejusdem nominis ventus aspirat, habentes hinc inde geminos ventorum spiritus. Subsolanus a latere dextro Vulturinum habet; a lævo Eurum; Auster, a dextris Euroaustum habet, a sinistris Austroafricum. Favonius a parte dextera Africum, a læva Corum. Porro Septentrio a dextris Circium, a sinistris habet Aquilonem. Hi duodecim venti mundi globum circumagunt, quorum nomina propriis ex causis signata sunt. Nam Subsolanus vocatur, eo quod sub ortu solis nascatur. Eurus, eo quod ab Eoo fiat [M ss. ab eo fiat], id est ab oriente. Est enim conjunctus Subsolano. Vulturinus vocatur, quia alte tonat; de quo Lucretius :*

Altitonans Vulturinus, et Auster fulmine pollens.

(Luca, v, 744.)

Auster ab hauriendo aquas vocatus, unde et crasum aerem facit, et nubila nutrit. Hic Græce *vóros* appellatur, propter quod interdum corrumpat aerem. Nam pestilentiam, quæ ex corrupto aere nascitur, Auster flans in reliquis religiones transmittit; sed sicut Auster pestilentiam gignit, sic Aquilo repellit. Euroauster dictus, quod ex una parte habeat Eurum, et ex altera Austrum. Austroafricus, quod junctus sit hinc inde austro et Africo. Ipse est et Libonotus, quod sit ei Libs hinc, et inde Notus. Zephyrus, Græco nomine appellatur, eo quod flores et germina

ejus flatu vivificentur. Hic Latine Favonius dicitur, propter quod foveat quæ nascuntur. Austro autem flores solvuntur, a Zephyro, id est Favonio flunt. Favonius nuncupatur, eo quod foveat fruges ac flores. Hic Græce dicitur *Zéphyros*, quia plerumque vere flat. Unde est illud :

Et Zephyro patris se gleba resolvit.

(Virg, Georg., 1, 43)

Africus a propria regione vocatur. In Africa enim initium flandi sumi. Corus est, qui ab occidente æstivo flat, et vocatur Corus, quod ipse ventorum circulum claudat, et quasi chorum faciat. Septentrio dictus, eo quod a circulo septem stellarum consurgit, quæ vertente se mundo resupinato capite ferri videntur. Circius dictus, eo quod Coro sit junctus. Hunc Hispani Gallecum vocant, eo quod eis a parte Galliciæ esset. Aquilo dictus, propter quod aquas stringat et nubes dissipet; est enim gelidus ventus et siccus. Ideo et Boreas vocatur, quia ab Hyperboreis montibus flat. Inde enim origo ejusdem venti est, unde et frigidus est. Natura enim omnium septentrionalium ventorum frigida et sicca est, australium humida et calida. Ex omnibus autem ventis duo cardinales sunt : Aquilo [Septentrio] scilicet et Auster. »

His breviter a beato Isidoro de ventorum naturis et diversitatibus dictis, ad ea, quæ superius omisimus, necesse est ut redeamus. Venti ergo qui terras perfiant, in thesauris Dei non sunt, quia eorum natura manifesta est; sed sunt thesauri ventorum, id est spirituum; *spiritus videlicet sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et spiritus timoris Domini* (Isai xi). Hi autem thesauri plenissime sunt in Christo absconditi, qui est fons omnium bonorum. Sunt et in cordibus servorum ejus per partes. Ab ipsius summi thesauri plenitudine oritur, ut alius sit sapiens, alius fidelis, alius humilis, alius castus, alius charitate plenus, alius sobrius, alius orationi et divini contemplationi deditus, alius in eleemosynis largus, alius hospitalitati et misericordiæ operibus intentus, alius adversa hujus mundi patienter sustinens, alius divitiis contemnens, et propter æternam remunerationem libenter paupertatem amplectens. Dicat iterum Jeremias propheta de fortitudine et sapientia, et prudentia Dei Patri. *Qui facit, inquit, terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit cælos. Tres quodammodo virtutes assumens propheta, fortitudinem, scilicet, sapientiam, et prudentiam, unicuique propria opera distribuit, fortitudini videlicet terram; sapientiæ orbem terrarum, prudentiæ cælum; in nostra ergo terra, de qua dictum est : *Terra es, et in terram ibis* (Gen. iii), necessariam habemus fortitudinem Dei sine qua impossibile est exsequi quæ repugnant carni. Cum autem, ut ait Apostolus, mortificata*

fuert nostra membra super terram (*Colos. iii*), tunc caro parebit voluntati spiritus. Spiritu enim carnis facta mortificantur, quia sicut in Job scriptum est, statuit Deus terram super nihilum; quo constat, fortitudine illius in medietate mundi terræ libram sustineri.

Qui extendit, inquit, aquilonem super vacuum, et appendit terram super nihilum (*Job xxvi*). Gregorius (65) : « Aquilonis nomine in sacro eloquio appellari diabolus solet, qui, ut torporis frigore gentium corda constringeret, dixit : *Sedebō in monte testamenti in lateribus aquilonis. (Isai. xiv)*. Qui super vacuum extenditur, quia illa corda possidet, quæ divini amoris gratia non replentur. Sed tamen omnipotentī Deo suppetit, etiam vasa diaboli cunctis virtutibus vacuæ suæ gratiæ munere implere, in eisque divini timoris soliditatem ponere quos nulla conspicit rectitudinis actione roborari. Unde apte subjungitur : *Qui appendit terram super nihilum*. Quid enim terræ nomine, nisi sancta Ecclesia designatur. quæ dum verba prædicationis suscipit, fructem boni operis reddit? De qua per Moysen dicitur : *Audiat terra verba ex ore meo (Deut. xxxii)*. Et iterum : *Expectetur sicut pluvia eloquium meum (ibid.)*. Et quid per nihilum nisi gentiles populi designantur? De quibus per Isaiam dicitur : *Omnes gentes velut nihilum et inane reputatæ sunt ei (Isai. xl)*. In eo ergo nihilo terra suspenditur, quo prius vacua ab aquilone tenebatur; quia illa corda gentilium repleta sunt charitate Dei, quæ pressa prius fuerant torpore diaboli. Mortificemus ergo membra nostra quæ sunt super terram, id est carnis vitia, et vivificentur per Dei gratiam virtutes in uniuscujusque nostrum anima; ut habitaculum cordis nostri claudatur diabolo et aperiat Christo. Potest vero et per hoc vacuum, Judæ infidelitas; et per terram, sicut diximus, sanctæ Ecclesiæ fructificatio designari. Vir ergo sanctus causam Judæ pereuntis aspiciat, et gentilitatis merita ad veniam redeuntis cernat; et dicat : Qui extendit aquilonem super vacuum, et appendit terram super nihilum. Nam quia Judæorum corda fide vacua, diabolo sunt subdita, extendit aquilonem super vacuum. Quia vero nullis existentibus meritis, super gentes Dominus fundavit Ecclesiam, quæ per Prophetam nihil ante conversionem sunt vocatæ, apte secutus adjunxit; appendit terram super nihilum. Hoc etiam loco satis congruere potest, quod ait Psalmista : *Pro nihilo salvos facies illos (Psal. lv)*.

Si ergo, ut supra dictum est, membra nostra, quæ sunt super terram mortificaverimus, ventus aquilo a nobis longius repellatur, et in membris Ecclesiæ computabimur, et anima nostra a Spiritu sancto inhabitabitur (66). Orbem terrarum Græce *ciromines* dicitur, id est, inhabitata. Scio animam inhabitatam, scio et derelictam. Si enim non habet Deum Pa-

(65) Liber. xviii] *Mor.*, num. 34

(66) Videtur hic deesse aliquid.

(67) Legas hic *operatorem omnium, seu operato-*

trum; et Filium dicentem : *Ego et Pater unum sumus (Joan. x)*, et ad meum dilectorem veniemus, et mansionem apud eum faciemus (*Joan. xiv*); et Spiritum sanctum qui ab utroque procedit, vere deserta est. Illa autem anima inhabitata est, quæ Deo plena est, et habet Christum et Spiritum Domini. Hinc David in Psalmo confessionis ait : *Spiritu principali confirma me. Spiritum rectum innova in visceribus meis. Spiritum sanctum tuum ne auferas a me (Psal. l)*. Hæc ad probationem ejus reduximus, quo inhabitata, id est orbis terrarum in sapientia Dei fabricata sit. Nam sicut scriptum est : *Sapientia auxiliatur justo super decem potestatem habentes in civitate (Eccle. vii)*. *Sapientiam enim et disciplinam qui abjicit infelix est, et vana spes ejus, et labores ejus insensati, et inutilia opera (Sap. iii)*. Laboremus ergo, fratres clarissimi, ut anima nostra a Deo Patre, ejusque Filio et Spiritu sancto sit inhabitata, et erigatur ejus sapientia. Cæcitas enim venientibus nobis de sublimi in hanc lacum miseriarum, postquam peccavimus. Denique quicumque est in isto orbe, ante correctionem cecidit. Omnes enim corruimus per peccatum in orbem terrarum, sed Dominus elevavit jacentes, et in prudentia sua extendit cælos, id est animos. Non fortitudo, non sapientia in cæli extensione assumpta est. Unde dicitur : *Dominus fundavit terram, præparavit autem cælos prudentia (Prov. iii)*. Est ergo aliqua prudentia Dei, quam nolo ut extra Christum requiras, quia omnia quæ Dei sunt, Christus est (*Colos. iii*). Ipse sapientia, ipse fortitudo, ipse justitia et sanctitas, prudentia ejus est. Sed cum unum sit in subjacenti, pro varietate sensuum diversis vocabulis nuncupatur. Aliud significat sapientia atque aliud justitia; quando enim sapientia dicitur, disciplinis te humanarum divinarumque rerum instituit; quando justitia, distributor et iudex meritorum significatur. Ita ergo prudentiam ejus hic intellige, cum doctrina est, et demonstratio bonarum aut malarum rerum, aut utrarumque. Sic enim extendisse cælum dicitur in prudentia sua. Unde dicitur : *Extendi verba mea, et non attendistis (Prov. i)*. Assertit enim quendam esse verborum extensionem, ut cæli. Unde est illud :

Extendens cælum sicut pellem; qui legis aquis superiora ejus (Psal. ciii). Ac si diceret: Tu es Deus extendens cælum. Ad litteram cælum quasi tectum mundi extendit Deus; facit enim amplum firmamentum, ut tegat orbem terrarum et hoc sicut pellem, id est, non labore aliquo, ut tu homo tuum tectum extendis; sed tam facile, ut pellem quis. Dum vero ait *Sicut pellem*, designat etiam ipsum esse operatum (67) omnium quæ circa omnia sunt. Mystice etiam potest legi, et pendet ex illa sententia qua supradictum est, induisse eum Ecclesiam. Sed quomodo fecit ut hanc indueret, converso ad

rum omnia. Interlinealis ad verba, *qui legis aquis, exponit operaturam omnium.*

ipsium sermone, exponit dicens: Tu es *extendens cælum sicut pellem*. Figuratis sacramentis exponit, quando Ecclesia facta est lux, et sine macula vel roga. Per cælum enim Scriptura sacra accipitur; per pellem, quæ mortuis animalibus detrahitur, mortalitas prædicantium intelligitur. Unde primi parentes nostri, Adam scilicet et Eva, post transgressionem facti mortales, induti sunt tunicis pelliceis. Verbum tamen Dei æternum est, et Deus apud Deum. Et quia in sapientia Dei non cognovit manus Deum; per stultitiam prædicationis, id est per mortales prædicatores, qui stulti videbantur, salvati sunt credentes, et in mortali homine, facit agnoscere Verbum immortale (I Cor. 1). Bene etiam pellibus comparantur prædicatores, quia sicut mortuis animalibus major usus pellium est, ita verbum Dei in tantum per prædicatores, imo etiam post eos magis innotuit. Mortui enim sunt prophetae et apostoli; quæ autem dixerunt, stant; modo tamen dicitur sermo eorum mortuorum, quia post mortem plus ipsi innotuerunt. Prophetas enim vivos sola Judæa habet, mortuos omnes gentes, quibus extenderunt eorum sermo ut in eo legamus, post ut liber plicabitur. Et est sensus: Quando fecisti et indueres. Ecce tu es Deus *extendens cælum*, id est Scripturam sacram, ut tegat orbem omnem terrarum, et per eam cognoscatur æternum Dei verbum. Extendens dico, sicut pellem, id est, per mortales prædicatores. Verbum enim Dei quod ubique erat, sed *mundus eum non cognovit* (Joan. 1), per mortales cœpit nosci, et post eos magis innotuit.

Extenditur ergo anima nostra, ut supradictum est, quo prius fuerat contracta. Qui autem cœlestem hominem portant, cœli sunt. Si autem ad peccatorem dicitur: *Terra es, et in terram ibis* (Gen. 3), cur non dicitur ad justum: *Cælum es, et in cælum ibis*? Aut si propter coitum ei, qui portat imaginem choici dicitur ei: *Terra es, et in terram ibis*; cur propter cœlestem ei qui portat imaginem cœlestis, non dicatur, *Cælum es, et in cælum ibis*? Unusquisque nostrum aut cœlestia facta habet, aut terrena. Si terrena sunt, ad cognatam sibi terram deducunt eum qui thesaurizat in terra, et non in cœlo; si vero cœlestia, thesaurizantem suum ad propinquam sibi regionem perducunt. Ad hoc ergo Deus Pater per dilectissimum Filium suum, sanctos apostolos in universas mundi partes misit, ut de terrenis cœlestes, de carnalibus spirituales, de peccatoribus justos facerent, eorumque mores ad servendum Deo spiritualiter instituerent, sicut beatus Job, eorumdem apostolorum a Judæa repulsionem in spiritu prævidens loquebatur, dicens:

(68) L. b. xviii Mor., num. 35.

(69) Videas hic nostros mss. iis omnibus conformes quæ adducunt Benedictini in hoc loco ad veram lectionem restituendam in edit. corruptissimam, quoniam hic legebatur, *enstitores*; et infra: *pro negotiatoribus institores*. loco pro *institoribus instituto-*

Non calcaverunt eam filii institutorum, nec pertransivit per eam læna (Job xxviii). Gregorius (68): « In cunctis Latinis codicibus (69) institutores positos reperimus, in Græcis vero negotiatores invenimus. Ex qua re colligi valet, quod hoc in loco pro institoribus, institutores scriptores quique ignorando posuerunt. Institores enim negotiatores dicimus, pro eo quod exercendo operi instant. Sed uterque sermo, licet in voce dissonet, intellectu tamen non discrepat; quia omnes, qui fidelium mores instituunt, spirituale negotium gerunt, ut cum prædicationem suis auditoribus præbent, ab eis fidem, et opera recta percipiunt, sicut de sancta Ecclesia scriptum est: *Sindonem fecit, et vendidit* (Prov. xxxi). De qua et paulo post illic subditur. Vidit quod bona est negotiatio ejus. Quid ergo hoc loco institores, nisi prophetæ sancti vocati sunt, qui Synagogæ mores ad fidem instituere prophetando curaverunt? Quorum nimirum filii sancti apostoli nuncupantur, qui, ut Deum hominem crederent, ad eandem fidem ex eorum sunt prædicatione generati; de quibus sanctæ Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii; constitues eos principes super omnem terram* (Psal. xlv). » Cassiodorus: « Illic dicit quanto incremento sponsa, id est sancta Ecclesia profecerit. A prole commendat, quasi diceret: *Adducentur*; nam *pro patribus tuis*, id est pro antiquis patribus idolorum cultoribus, *nati sunt tibi filii*, id est apostoli principes prædicationis. » Augustinus: « *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*, id est post prophetas apostoli, et post apostolos et pro apostolis episcopi, et alii doctores quos Ecclesia genuit, et in sede Patrum constituit. Unde sequitur: *Constitues eos principes super omnem terram*, etc. Pro patriarchis ergo et prophetis sanctæ Ecclesiæ nati sunt filii, id est sancti apostoli. Sed quia a Judæis repulsi, a Synagogæ sinibus sunt egressi, recte nunc dicitur: *Non calcaverunt eam, Synagogam scilicet, filii institutorum*. Si prædicatores sancti ejusdem Synagogæ vitia calce virtutis premerent, eam utique calcarent. Si autem institores, eosdem sanctæ Ecclesiæ prædicatores accipimus, institorum filios pastores ac doctores, qui apostolorum vitam secuti sunt; nihil obstat intelligi, qui Synagogam minime calcaverunt, quia dum eorum patres, id est apostoli, ab illa repulsi sunt, ipsi quoque et ab ejus revocatione cessaverunt. Per quam videlicet Synagogam læna non pertransivit, quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita, nequaquam se ad illum Judææ populum diutius occupavit. Recte autem Ecclesia læna nuncupatur; quia male viventes in vitis ore sanctæ prædicationis interfecit. Unde et ipsi primo prædicatori, quasi hujus lænæ

res: sed cum asserat Greg. Mag. latinos codices corrupte legisse *institutores*, pro *institores*, prave iidem nostri mss. vitiosam hic lectionem retinere *institutorum*, pro *institorum*; cum postea legitimam amplectantur.

ori dicitur: *Macta et manduca* (Act. x). Quod mactatur quippe, a vita occiditur. Id vero quod comeditur, in comedentis corpore commutatur. *Macta* ergo et *manduca* dicitur, id est a peccato eos in quo vivunt, interfice, et a se ipsis in tua illos membra converte. Et quia hæc Ecclesia corpus est Domini, ipse etiam Dominus Jacob voce leo vocatur ex se, et læna vocatur ex corpore, dum ei sub Judæ specie dicitur: *Ad prædam, fili mi, ascendisti* (Gen. xlix): requiescens ut leo accubuisti, et quasi læna, quis suscitabit eum? Hæc igitur læna, nequaquam dicitur, quod Judæam non transiit, sed dicitur, non pertransiit. Sic ait beatus Job: *Non pertransiit per eam læna* (Job xxviii). Apostolis quippe prædicantibus prius ex Judæa tria millia, postmodum vero quinque millia crediderunt (Act. ii, iv). Læna itaque, id est Ecclesia per Synagogam transit, sed non pertransiit, quia ex illa ad fidem aliquantos rapuit, sed tamen illum infidelem populum a perfidia funditus non extinxit. Sed quod sæpe jam diximus, læna, id est primitiva Ecclesia repulsa ab infidelitate Judæorum deflexit ad vocationem gentium. Unde adhuc de eadem læna, id est sancta Ecclesia dicitur: *Ad silicem extendit manum suam, subvertit a radicibus montes* (Job xxviii). Manum quippe ad silicem læna extendit, quia ad duritiam gentium brachium suæ prædicationis Ecclesia misit. Unde et idem beatus Job passionis suæ historiam in nobis gentibus præsciens texendam dixit: *Scribantur hæc stylo ferreo in plumbi lamina, vel recte sculptantur in silice* (Job xix). Quid vero hoc loco montes, nisi hujus sæculi potestates accipiunt, qui pro terrena substantia altum tument: De quibus Psalmista ait: *Tange montes, et fumigabunt* (Psal. cxliii). Cassiodorus: « Domine, de tua gratia tange montes, id est relationes terræ unitas granditates, id est superbos; et fumigabunt, fatentur scilicet peccata sua. » Gregorius (70): « Montes a radicibus sunt eversi, quia, prædicante sancta Ecclesia, summæ hujus sæculi potestates in adoratam omnipotentis Dei ab intima cogitatione ceciderunt. Radices enim montium sunt cogitationes intinæ superbiorum; et a radicibus montes cadunt, quia ad colendum Deum potestates sæculi ab intimis cogitationibus prosternuntur. Dicat ergo beatus Job de læna, id est de primitiva Ecclesia: *Ad silicem extendit manum suam, subvertit a radicibus montes*: quia, dum duritiam gentium sancta apostolorum prædicatio petiit, superbiorum altitudinem funditus extraxit. »

Ad hoc enim Dei Filius discipulos suos misit, ut tam in sublimibus quam in humilibus hujus mundi hominibus gladio verbi Dei vitia resecerent, mores componerent, et ab eorum cordibus inutiles ac perversas funditus cogitationes evellerent. Unde Jeremias ait: *Maledictus homo, qui prohibet gla-*

dium suum a sanguine (Jer. xlviii). Ac si diceret: *Maledictus qui verbo Dei carnalia præcidere negligit vitia, tam in se quam in subditis.* Unde beatus Gregorius (71): « *Gladium a sanguine prohibere, est prædicationis verbum a carnalis vitæ interfectione retinere.* De quo dicitur: *Gladius meus devorabit carnes* (72) (Deut. xxxii). » Hinc Paulus ait: *Contestor hodie, quia mundus sum a sanguine emniam. Non enim subterfugi, quominus annuntiare omne cõsiliium Dei vobis* (Act. xx). Potest etiam hoc carnaliter viventibus convenire, qui luxum sæculi sequuntur, et corpus suum castigare et servituti subicere negligunt, secundum illud: *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, et concupiscentiis* (Gal. v). *Sine sanguinis enim effusione non fit remissio peccatorum* (Hebr. ix). *Caro etiam et sanguis regnum Dei possidere non possunt* (I Cor. xv). Maledictus ergo qui prohibet gladium, id est verbum Dei a sanguine, quo scilicet animatur materia peccatorum. Sciendum est ergo, quia quiddam in membris nostris carnale et terrenum inolevit, reseccandum est gladio verbi Dei. Sed quod sine gravi gemitu dicere non possumus, nonnulli ecclesiastici viri inutilia libenter loquuntur, et quæ multorum auditioni prodesse poterant, negligenter tacent; qui causa amoris Dei et proximi superflua tacere et bona gratis loqui indescienter debuerant. Voluntarie quippe Dei præcepta populis prædicabat ille qui dicebat: *Annuntia iustitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo: Domine, tu scisti* (Psal. xxxix). Ac si diceret: *Annuntia i.* Hæc dicit in membris, id est in persona membrorum; quasi diceret: Prius per me locutus sum, post et in membris annuntiavi alius iustitiam tuam esse, id est quæ a te est iustitia. *Annuntia iustitiam tuam in Ecclesia magna, quæ est in toto orbe terrarum, non parva, ut fuit prius; et si quid insurget, timor non prohibebit me loqui, et hoc est: Ecce labia mea non prohibebo loqui.* Quasi diceret: Non habeo in solo corde, et timore taceam. Hoc dicit contra timorem mandatum; quasi diceret: Sine simulatione etiam id agam, quia, *Domine, tu scisti cor meum.* Quasi dicat: *Labia mea sonant hominibus, sed tu, Domine, nosti cor meum.* Hoc dicit, ne in solis labiis esset annuntiatio: quia *corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem* (Rom. x). Et dicit hoc contra simulationem. Vel sic: *O Domine, non prohibebo labia mea: tu scis, quod timor non prohibet me loqui.* Vel sic: *Non prohibebo labia mea, et hoc per te est, quia tu, Domine, scisti, id est ita prædestinasti futurum.* Et ad hoc non sum piger qui *iustitiam tuam non abscondi in corde meo, sed veritatem tuam, et salutare tuum dixi.* Non abscondi in corde meo, quando potui prodesse aliis, iustitiam tuam, vel meam; id est fidem confessus sum,

(70) Ubi supra.

(71) Reg. Pastor., iii part., cap. 25.

(72) Edit. manducabit. Sed Martinus sequitur

hic Vulgatam quam et sequuntur nonnulli mss., ut videre est apud Benedictinos in hoc loco.

non cælo tuum, id est saluationem tuam dixi. Augustinus: Vel *veritatem tuam, et salutare tuum, id est Christum, dixi*, id est prædicavi, nec propter multos concilians dimisi. Viri ergo Ecclesiastici, ut supra dictum est, libenter populis iustitiam Dei prædicare debent, et summopere cavere, ne aut indocti inordinata proferant, aut negligenter necessaria auditoribus taceant, sed in omnibus, ut apostolicæ doctrinæ normam sequi valeant, studere.

Hoc nimirum cætos de gentibus prædicatores Hiram de Tyro artifex præfigurabat, quem rex Salomon adiutorem sui operis assumpsit (*III Reg. vii. II Paral. ii*). Mater vero ejus vidua præsentem Ecclesiam designabat, pro qua Dei et Virginis Filius misericorditer animam posuit, et in cælum ascendens, eam in terris peregrinantem quasi viduam reliquit, cujus filii sunt prædicatores post apostolos electi. Unde dicitur: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii (Psal. xlii)*, etc. *Et facti Hiram duas columnas æreas, decem et octo cubitorum altitudinis: et linea duodecim cubitorum ambebat columnam utramque (III Reg. vii)*. Linea ergo duodecim cubitorum quæ utramque ambebat columnam, doctrina est apostolorum. Norma igitur apostolicæ institutionis ambit columnam utramque, cum doctores sancti Judæis vel gentilibus prædicare jussi, ea tantum facere et docere curant, quæ per apostolos accepit et didicit Ecclesia. Nam qui aliter vivere vel docere voluerit, et apostolicam doctrinam spernere, non est columna in templo Dei; quia cum apostolica statuta sequi contemnit, vel exilitate inertie, vel grossitudine elationis, duodecim cubitorum lineæ non convenit. Duæ igitur columnæ apostolos et cunctos Ecclesiæ doctores significant, fortes fide et opere, et erectos contemplatione. Duæ autem sunt, ut præputium et circumcisionem prædicando in Ecclesiam introducant. Deus igitur qui non solum per Judæos, sed etiam per gentiles ad sui nominis gloriam templum ædificare voluit, ipse post apostolos, præclaros de gentibus ad ædificandam Ecclesiam suam doctores elegit, sicut beatus Job Deum laudans, inter cætera dicit:

Qui aufert stellas pluvie, et effundit imbres ad instar gurgitum, qui de nubibus fluunt (Job xxxvi). Gregorius (75): « Duo in hac vita sunt genera justorum: unum videlicet bene viventium, sed nulla docentium; aliud vero recte viventium, et eadem recta docentium. Sicut et in cæli facie aliæ stellæ predeunt, quas mille pluvie subsequuntur; aliæ vero, quæ arentem terram magnis imbribus infundunt, ut est Arcturus, Orion et Hyades. Igitur quoties in sancta Ecclesia recte quidam vivunt, sed tamen prædicare eandem rectitudinem nesciunt; stellæ quidem sunt, sed in siccitate aeris natæ; quia per exemplum bene vivendi, lucere cæteris possunt,

(75) Lib. xxvii, Mor. num. 12.

(74) Supplendum hic ex edit. recte dicitur: *Qui aufert stellas pluvie, etc. Nam cum prophetas ab-*

A sed prædicationis verbum pluere nequeunt. Cum enim in ea quidam et recte vivunt, et aliis eandem rectitudinem verbis prædicationis influunt, quasi ad proferendas pluvias in cælum, stellæ producuntur, quæ sic vitæ suæ meritis luceant, ut etiam sermone prædicationis pluant. An non in hoc cælo astrum pluvie Moyses exstitit, qui cum de supernis emicuit, corda peccantium, quasi arentem inferius terram, sanctæ exhortationis pluvia ad ubertatem germinis infudit? An non Isaias astrum pluvie ostensus est, qui in eo quod lucem veritatis prævidens tenuit, siccitatem infidelium prophetando annuntians rigavit? An non Jeremias et prophete cæteri velut in cælo positi, stellæ pluvie fuerunt, qui in prædicationis culmine erecti, dum pravitatem peccantium B Xdere increpare ausi sunt, quasi verborum guttis obsecrationis humanæ pulverem rigando presserunt? Quorum videlicet animas ab hac corruptibili carnæ suscepas, quia ex præsentis vita superna judicia auferunt, quasi a cæli facie stellæ pluvie subtrahuntur. Et occulte astra redeunt, dum peractis suis cursibus sanctorum animæ in thesauris dispositionis intimæ reconduntur. Sed quia terra aresceret, si, subductis stellis, pluvie superna funditus fluente cessarent (74), id est si, postquam subductis antiquis patribus, exteriora legis prædicamenta tacuissent. Stellas igitur pluvie abscondit, et ad instar gurgitum imbres fudit, qui [quia] dum prædicatores legis ad secreta et intima intulit, persequentium dicta uberius vis prædicationis emanavit. C Possunt quoque per stellas pluvie sancti Apostoli designari, de quibus Judææ reprobata per Jeremiam dicitur: *Prohibitæ sunt stellæ pluviarum, et serotinus imber non fuit (Jer. iii)*. Stellas ergo pluvie Dominus abstraxit, atque ad instar gurgitum imbres fudit, quia cum de Judæa prædicantes apostolos abstulit, doctrina novæ gratiæ mundum rigavit. Quod utrumque factum in Ecclesia potest convenienter intelligi; quia cum, solutis corporibus ad secretos supernorum sinus, apostolorum animas transtulit, quasi a cæli facie stellas pluvie abscondit. Sed, ablatis pluvie stellis, in more gurgitum imbres dedit, quia etiam, reductis ad superna apostolis, expositorum sequentium linguas fluente divinæ scientiæ diu abscondita largiori effusione patefecit. Nam quod illi sub brevitate locuti sunt, hoc exponendo isti, multipliciter asserunt. Unde et non immerito ipsa expositorum prædicatio gurgitibus comparatur; quia dum multorum præcedentium dicta colligunt, ipsi in eo quod astruunt, profundius dilatantur. Nam dum testimonia testimoniis jungunt, quasi ex gurgitibus gurgites faciunt; quorum verbis dum gentilitas quotidie docetur, quia peccatorum mens cælestem scientiam accipit, quasi stans in terra aqua gurgites ostendit. Sed quia nequaquam se eisdem apostolis expositores in scientia

stulit, eorum vice Dominus apostolos misit, qui in similitudinem gurgitum pluerent, postquam subductis, etc.

præferunt; cum exponendo latius loquuntur, meminisse incessanter debent, per quos ejusdem scientiæ invectiones acceperunt. Unde et apte subjungitur: *Qui de nubibus fluunt*. Illi quippe gurgites de nubibus fluunt, quia a sanctis apostolis vis intelligentiæ, si non inciperet, nequaquam per ora doctorum largior emanaret. In Scriptura enim sacra aliquando per nubes mobiles quique homines, aliquando prophetæ, aliquando apostoli designantur. Per nubes quippe mobilitas humanæ mentis exprimitur, sicut Salomon ait: *Qui observat ven. um non seminat; et qui observat nubes, nunquam metet* (*Eccle. ii*). Ventum procul dubio immundum spiritum, nubes vero subjectos ei homines appellat; quos toties huc illucque impellit et revocat, quoties tentatio ejus eorum corda suggestionum flatibus alternat. Qui igitur ventum observat, non seminat; quia qui tentationes venturas metuit, cordi bona opera non præponit. (75) Et qui considerat nubes, non metet; quia is, qui ante humanæ mutabilitatis terrorem trepidat, mercede se æternæ retributionis privat. Per nubes prophetæ figurantur sicut per Psalmistam dicitur: »

Tenebrosa aqua in nubibus aeris (*P. al. 17*). Augustinus: «Tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est obscura doctrina in prophetis et in omnibus prætoribus, qui a terrenis elevati, inferioribus compluunt verbum Dei. Obscura dico præ fulgore qui erit in conspectu ejus, id est in comparatione fulgoris qui erit in manifestatione ejus. Nunc enim per speculum videmus, tunc autem facie ad faciem (*I Cor. xiii*). Cassiodorus: « Ne quis ergo se ob hoc putet esse in futura luce, quia Scriptura recte intelligit. » Sequitur: *Nubes transierunt*. Quasi obscura aqua est in nubibus; quæ nubes, id est divini verbi prædicatores transierunt ad gentes, et jam in Judæa non sunt. Aliter: *Inclinavit cælos*, id est prædicatores humiliavit a contemplativa vita ad ministerium activæ, ut Rachel virum suum Liæ concedat (*Gen. xxix*), et descendat ipse per eorum doctrinam in quorundam simplicium notitiam, qui majora capere non valent; et ideo ait, *descendit, vel inclinavit cælos*, id est humiliavit prædicatores ad ferendas molestias, et descendit ipse sponsus Ecclesiæ passus in eis cum quibus est unum.

(75) Edit. proponit.

A « Per nubes quoque, ut superius ait beatus Gregorius, et apostoli designantur, sicut per Isaiam dicitur: *Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem* (*Isa. v*). Ipsi ergo stellæ vitæ meritis lucent; ipsi sunt nubes, quia arentem nostri pectoris terram cælestis intelligentiæ imbribus rigant. Si enim nubes non essent, nequaquam eos intuens propheta dixisset: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant?* (*Isa. lx*.) Imbrium itaque gurgites de nubibus fluunt, quia profunde prædicationes sequentium intelligentiæ originem a sanctis apostolis acceperunt. »

Ipsi enim discipuli veracissimæ veritatis, ipsi sunt post gloriosissimum magistrum suum Christum initium prædicationis. Ipsis dictum est: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creature* (*Marc. xvi*). Ipsis præceptum est, ut per orbem terrarum irent, et in fide summæ et individuæ Trinitatis universas gentes baptizarent (*Matth. xxviii*). Ipsi, quæ in aure audierunt, super tecta prædicaverunt; et quæ in tenebris, id est in abscondito, a Domino didicerunt, in universis orbibus, imo cunctis per orbem nationibus, annuntiaverunt. Isti electa seminis grana super rationalem terram, id est super corda humani generis factaverunt, et centuplicatum Deo fructum sanctarum videlicet animarum retulerunt. Istis Dei et Virginis Filius peregre proficiscens, id est in cælum ascendens, bona sua ad negotiandum divisit, dona scilicet sancti Spiritus tradidit, ut denuo inde cum eis rationem positurus rediens, scilicet ad iudicium, sciat quantum quisque negotiatus sit. Illi vero ut fideles ac devotissimi servi talenta sibi commissa cunctis sub cælo nationibus ad usuram tradiderunt, et eidem patrifamilias maxima sanctarum animarum luera reportarunt. Hos idem illorum dulcissimus Magister in fine mundi secum esse sessuros, et duodecim tribus Israel iudicatorum prædixit. Horum igitur, fratres charissimi, sanctorum apostolorum, in quantum divina gratia concesserit, vestigia sequamur, quatenus eorum meritis et precibus adjuti, ad æterna pervenire gaudia mereamur; ipso præstante, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SANCTI MARTINI

LEGIONENSIS PRESBYTERI

EXPOSITIO IN EPISTOLAM B. JACOBI APOSTOLI.

Scire vos, fratres charissimi, volo, quia amici Dei D norum operum gressibus Christi vestigia cum cum præsentem mundum perfecte continententes, et bo- devotione sequentes, quousque ad diu desideratum